

Η Ελληνική Οικονομία

4/13

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 74, Ιανουάριος 2014

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του IOBE. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το IOBE

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Copyright © 2014 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός τεύχους

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE)

Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)
<http://www.iobe.gr>

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕ ΣΤΑΣΗ ΑΝΑΜΟΝΗΣ: ΕΥΘΥΝΕΣ, ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ	7
1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	13
<i>Επιτάχυνση της παγκόσμιας ανάπτυξης στα τέλη του 2013 και κατά το 2014</i>	<i>13</i>
<i>Περαιτέρω ανάσχεση της ύφεσης στην Ελλάδα στο τρίτο τρίμηνο του 2013</i>	<i>14</i>
<i>Σε τροχιά σταθεροποίησης η ελληνική οικονομία το 2014.....</i>	<i>15</i>
<i>Επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος στον Κρατικό Προϋπολογισμό το 2013.....</i>	<i>18</i>
<i>Συνεχίζεται και το 2014 η πτώση τιμών, αν και με ηπιότερο ρυθμό</i>	<i>19</i>
<i>Ειδική Μελέτη IOBE: «Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2012-13».....</i>	<i>20</i>
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	21
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας.....	21
<i>Το Παγκόσμιο Περιβάλλον.....</i>	<i>21</i>
<i>Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....</i>	<i>24</i>
2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα.....	31
<i>Α) Οικονομικό κλίμα</i>	<i>31</i>
<i>Β) Δημοσιονομικές εξελίξεις και προοπτικές</i>	<i>39</i>
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	43
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις.....	43
<i>Πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα</i>	<i>43</i>
<i>Μεσοπρόθεσμες προοπτικές</i>	<i>48</i>
3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας.....	60
3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	74
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	79
3.5 Τιμές Καταναλωτή	89
<i>Πρόσφατες εξελίξεις.....</i>	<i>89</i>
<i>Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις.....</i>	<i>93</i>
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	96
<i>Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών</i>	<i>96</i>
<i>Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων</i>	<i>97</i>
<i>Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών.....</i>	<i>99</i>
<i>Αποτίμηση.....</i>	<i>99</i>
4. Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2012-13	103
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	111

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το IOBE εκδίδει την τέταρτη έκθεσή του για το 2013, στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Πραγματοποιείται σε μια κομβική περίοδο για την Ελλάδα, στην οποία εδραιώνεται η δυνατότητα εξυγίανσης των δημόσιων οικονομικών μέσω του πρωτογενούς πλεονάσματος το 2013, όμως παραμένει ανοιχτός ο δημοσιονομικός σχεδιασμός για την προσεχή τριετία και η διευθέτηση του δημόσιου χρέους. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE, έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες**, ενώ συνοδεύεται από το **Παράρτημα** διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Προηγείται **κείμενο σχετικά με τις τρέχουσες συνθήκες στην ελληνική οικονομία, τις προοπτικές της για το 2014, τις εστίες αβεβαιοτήτων γύρω από αυτές και τις στρατηγικές που πρέπει να ακολουθηθούν για την αξιοποίησή τους**. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η **πρώτη ενότητα** αποτελεί τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, στην οποία παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται λεπτομερώς στις επόμενες ενότητες. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος** στα τέλη του 2013 και κατά το 2014, με βάση την πλέον πρόσφατη έκθεση του ΔΝΤ και της Ευρ. Επιτροπής, καθώς και με στοιχεία άλλων διεθνών φορέων β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα στο τέταρτο τρίμηνο, βάσει των πλέον πρόσφατων αποτελεσμάτων των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE γ) την ανάλυση υλοποίησης του **προϋπολογισμού της Γενικής Κυβέρνησης** το 2013 και τις εκτιμήσεις για τα μεγέθη του φέτος, βάσει της Εισηγητικής Έκθεσης του **Κρατικού Προϋπολογισμού 2014**.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας στο 8^ο τρίμηνο του 2013. Χαρτογραφείται καταρχάς το τρέχον **μακροοικονομικό περιβάλλον** και παρουσιάζονται οι προοπτικές του για το 2014. Καταγράφονται οι **εξελίξεις** σε **βασικούς παραγωγικούς τομείς** στο πρώτο εννιάμηνο ή δεκάμηνο του 2013, ανάλογα με τη διαθεσιμότητα στοιχείων, ενώ παρουσιάζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας στην περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου. Κατόπιν, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις στην **αγορά εργασίας** στο αρχικό εννιάμηνο του 2013. Επίσης, αναλύεται η πορεία του **πληθωρισμού** στο σύνολο της περασμένης χρονιάς. Η ενότητα ολοκληρώνεται με την πορεία του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών** στο διάστημα Ιανουαρίου-Νοεμβρίου πέρυσι.

Στην **τέταρτη ενότητα** παρουσιάζεται μελέτη του IOBE για τα χαρακτηριστικά και τις τάσεις στην επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα το 2012, στο πλαίσιο της έρευνας του GEM.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 24/01/2014.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στις αρχές Απριλίου του 2014.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΕ ΣΤΑΣΗ ΑΝΑΜΟΝΗΣ: ΕΥΘΥΝΕΣ, ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ

Όλα τα διαθέσιμα δεδομένα καταδεικνύουν πως το 2013 ήταν ένα έτος καμπίς, κατά το οποίο σταδιακά η Ελληνική οικονομία πλησίασε σε σημείο σταθεροποίησης δημιουργώντας έτσι τις προϋποθέσεις για λήξη της παρατεταμένης ύφεσης κατά το επόμενο έτος. Κύρια χαρακτηριστικά αποτελούν η συνεχιζόμενη τάση αποκατάστασης της ισορροπίας στα «δίδυμα ελλείμματα», το δημοσιονομικό έλλειμμα και αυτό του εξωτερικού ισοζυγίου, όπως και η σαφής πλέον τάση αποπληθωρισμού σε πολλούς και σημαντικούς τομείς. Ειδικότερα, με την επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος μπορεί να πυροδοτηθεί, κατά την ισχύουσα συμφωνία με τους εταίρους και πιστωτές, και η αναμενόμενη διαδικασία περαιτέρω μείωσης του κόστους στην εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους, στοιχείο που θα διευκολύνει συνολικά τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών στο επόμενο χρονικό διάστημα. Ταυτόχρονα, τεκμηριώνονται θετικές εξελίξεις στον τομέα των τραπεζών όπου σταδιακά έχει υπάρξει τάση προς τη σταθεροποίηση, στην ανεργία όπου η τάση ανόδου ανακόπτεται και στον εξωτερικό τουρισμό του οποίου η σαφής αύξηση αποτέλεσε σημαντική τονωτική ένεση.

Την ίδια ώρα, η ανάπτυξη επιστρέφει σταδιακά – έστω και σε χαμηλά επίπεδα – συνολικά στην Ευρωζώνη, με την πιθανότητα διάσπασής της ή της απομάκρυνσης κάποιου μέλους της να είναι σημαντικά χαμηλότερη από ότι ήταν πριν από ένα έτος. Οι οικονομίες της περιφέρειας που ήταν ή είναι σε πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής και στήριξης φαίνεται ότι, άλλες γρηγορότερα και άλλες αργότερα, βρίσκουν ένα σημείο ισορροπίας που επιτρέπει σταδιακά την επάνοδό τους στις αγορές. Ειδικότερα, αξιοσημείωτη είναι η δυνατότητα θετικής προσαρμογής και ανάκαμψης που δείχνει η Κυπριακή οικονομία μετά από ένα ιδιαίτερα οδυνηρό πλήγμα. Το ευρύτερο διεθνές οικονομικό περιβάλλον επίσης δεν είναι παράγοντας σημαντικής ανησυχίας, αν και κάποια αστάθεια θα μπορούσε να προέλθει από ανισορροπίες που παρατηρούνται στην αναπτυξιακή δυναμική σημαντικών οικονομιών της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής.

Δεδομένων των παραπάνω, θα περίμενε κάποιος ότι στην Ελληνική οικονομία και στην οικονομική πολιτική θα εμφανιζόταν μια πολύ ισχυρή δυναμική και μια δημιουργική αναμονή για την προ των πυλών ανάπτυξη και το τέλος της βαθιάς και παρατεταμένης ύφεσης. Στον ιδιωτικό τομέα θα ανέμενε μια σαφή δυναμική επενδύσεων που θα τοποθετούνταν έγκαιρα για την επόμενη ημέρα και ταυτόχρονα θα εξέφραζαν το νέο αναπτυξιακό πρότυπο της χώρας που θα επιτρέψει εξωστρεφή και βιώσιμη ανάπτυξη στην επόμενη δεκαετία, βασισμένη σε υψηλότερη και αυξανόμενη ανταγωνιστικότητα. Στην οικονομική πολιτική, θα ανέμενε κάποιος σαφείς και αποφασιστικές τομές που θα εξέφραζαν οριστικά και πέραν πάσης αμφιβολίας τη ρήξη με τις παθογένειες του παρελθόντος: η κρίση θα έπρεπε να είναι η ευκαιρία ώστε να ολοκληρωθούν οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις που θα σηματοδοτήσουν νέους κανόνες για την οικονομία στο επόμενο διάστημα και ειδικότερα θα εξυγιάνουν τη

σχέση του δημοσίου με τον ιδιωτικό τομέα. Τόσο στο μέτωπο των επενδύσεων όσο και σε αυτό των μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών παρατηρείται όμως σχετική αδυναμία, με τις θετικές εξελίξεις περίπου να εξουδετερώνονται από τις αρνητικές.

Οι οικονομίες είναι βέβαια ιδιαίτερα σύνθετοι οργανισμοί, και οι μεταβολές σε αυτές δεν μπορεί να συμβαίνουν πολύ γρήγορα ούτε ευθύγραμμα. Όμως, μετά ένα τόσο μακρύ διάστημα ύφεσης, θα ανέμενε κανείς ότι υπάρχουν δυνάμεις στην Ελληνική οικονομία και κοινωνία που κατόπιν της πίεσης που έχει συσσωρεύσει θα ήταν έτοιμες να εκτιναχθούν προς τα πάνω. Αυτό δεν έχει παρατηρηθεί. Ενώ λοιπόν έχει επιτευχθεί ένα σημείο ισορροπίας, χωρίς ενίσχυση των επενδύσεων και επείγουσα ολοκλήρωση και εμπέδωση των δομικών μεταρρυθμίσεων, ούτως ώστε να υπάρξουν χωρίς καθυστέρηση ανάπτυξη και δημιουργία θέσεων εργασίας, αυτή μπορεί να αποδειχθεί εύθραυστη και σε δημοσιονομικό και σε πολιτικό επίπεδο.

Το ότι η Ελληνική οικονομία βρίσκεται σε σημείο καμπής, είναι γεγονός που παρατηρήθηκε και στην προηγούμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE, μαζί με την επισήμανση ότι δεν μπορεί να υπάρξει εφησυχασμός. Φαίνεται όμως ότι έχει κυριαρχήσει στην οικονομία ένα κλίμα αναμονής, και ενίοτε μια κόπωση, στοιχεία που αν και εν μέρει εξηγήσιμα μπορεί να διαμηνύουν σημαντικούς κινδύνους. Οι διαπραγματεύσεις με την τρόικα καθυστερούν για ακόμη μια φορά, ενώ η συζήτηση για τη διευθέτηση του δημοσίου χρέους κυριαρχεί συχνά, υποκαθιστώντας την εφαρμογή των πολιτικών που θα επιτρέψουν την ανάπτυξη, εντέλει δυσχεραίνοντας και την ίδια τη μελλοντική διαχείριση του χρέους. Το κυριότερο, δεν έχει εμπедωθεί μια δυναμική δομικών μεταρρυθμίσεων. Παρά τις επιμέρους σημαντικές πρωτοβουλίες, παρατηρούνται σε πολλούς τομείς καθυστερήσεις και αδυναμία για πραγματικές τομές. Όμως, όπως έχει επισημανθεί και στο παρελθόν, χωρίς ουσιαστικές τομές η ελληνική οικονομία μετασχηματίζεται με υπερβολικά αργό ρυθμό και κυρίως συρρικνώνεται. Η εσωτερική ζήτηση συνεχίζει να μειώνεται, αν και με χαμηλότερο ρυθμό, λόγω της κλιμακούμενης μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, της αύξησης της ανεργίας και της μείωσης των δημόσιων δαπανών. Το επίπεδο των επενδύσεων είναι ακόμη αναιμικό, τουλάχιστον σε σχέση με το επιθυμητό, όπως και ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών.

Κομβικό στοιχείο μπορεί να είναι το πώς θα αντιμετωπισθεί το ιδιαίτερα σημαντικό γεγονός της επίτευξης πρωτογενούς δημοσιονομικού πλεονάσματος και ο ρόλος που μπορεί αυτή να έχει. Η σωστή αντιμετώπιση του ζητήματος θα είναι να σηματοδοτήσει ένα αρχικό βήμα προς μια συνεπή δημοσιονομική πολιτική με συστηματική σταδιακή μείωση των ελλειμμάτων. Άλλωστε η χώρα έχει συμφωνήσει σε πολιτικές που θα δημιουργούν ένα σημαντικό ύψους πρωτογενές πλεόνασμα σε βάθος διετίας και θα το διατηρήσουν και στη συνέχεια. Πρέπει φυσικά να τονισθεί ότι τέτοια πλεονάσματα μπορεί να υποστηριχθούν με συστηματικό τρόπο μόνο με σταθερά θετικούς και σημαντικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Θα ήταν σημαντικό λάθος λοιπόν να αντιμετωπίζεται το πλεόνασμα που επιτεύχθηκε ως το

τέλος της σχετικής διαδικασίας. Αυτό σημαίνει, όσον αφορά το εσωτερικό της χώρας, ότι το πλεόνασμα δεν θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί προς σκοπούς που θα υπονομεύουν την ανάπτυξη και θα σηματοδοτούν επιστροφή στο παρελθόν. Επίσης, όσον αφορά τη σχέση με τους εταίρους και πιστωτές, πράγματι το πλεόνασμα πρέπει και μπορεί να θέσει σε εφαρμογή τις σχετικές διαδικασίες διευκόλυνσης στην εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους. Είναι όμως ιδιαίτερα αμφίβολο αν το πλεόνασμα από μόνο του μπορεί να είναι επαρκές για τη δρομολόγηση μιας σχετικής μακροπρόθεσμης λύσης. Για αυτή θα απαιτηθεί να επιβεβαιωθεί ότι η Ελληνική οικονομία αναμφίβολα αλλάζει σελίδα και ότι η δημοσιονομική προσαρμογή που επιτυγχάνεται και η αντιστροφή της πορείας ύφεσης δεν είναι εύθραυστες.

Ειδικότερα ως προς το δημόσιο χρέος, που πλέον εκφράζεται κυρίως μέσω διμερών δανείων με τους εταίρους, η μελλοντική μείωση του σημαντικού βάρους του μπορεί και πρέπει να γίνει. Όμως αυτή πρέπει να συμβεί στο πλαίσιο μιας μεγαλύτερης εμβάθυνσης των σχετικών ευρωπαϊκών θεσμών και μηχανισμών και όχι ως τρόπος υποκατάστασής τους ή απομάκρυνσης από αυτούς. Επίσης δεν μπορεί να αποτελέσει υποκατάστατο των απαραίτητων δομικών μεταρρυθμίσεων αλλά θα είναι σωστό να γίνει με όρους συμπληρωματικότητας με αυτές. Ειδικότερα, μια σχετική διαπραγμάτευση πρέπει να συνυπολογίζει τους περιορισμούς και τις προτεραιότητες τόσο για το ελληνικό όσο και το ευρωπαϊκό πολιτικό σύστημα. Μια εφικτή λύση θα ήταν να χρησιμοποιηθεί η σταδιακή μείωση του ελληνικού δημόσιου χρέους ως μοχλός για την περαιτέρω μεταρρύθμιση της οικονομίας. Ειδικότερα, θα ήταν προς το συμφέρον και των δύο πλευρών μια συνεννόηση για υπό όρους μείωση του χρέους που θα διαφέρει ουσιαστικά από τις πρόσφατες: αφενός, θα αφορά σταδιακή μείωση χρέους και όχι νέα δάνεια και, αφετέρου, θα αφορά συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις και όχι περαιτέρω δημοσιονομική προσαρμογή. Θα είναι επίσης συμβατή με την κατεύθυνση στην τελευταία σύνοδο κορυφής της ΕΕ όπου προτάθηκαν παρόμοια «συμβόλαια μεταρρυθμίσεων», προκειμένου να κινητοποιηθούν οι ασθενέστερες οικονομίες και να προβούν έγκαιρα σε μεταρρυθμίσεις με ανταπόδοση την πρόσβαση σε πολύ χαμηλού κόστους χρηματοδότηση.

Αναμφίβολα, η αδυναμία που παρατηρείται τόσο στο μέτωπο των επενδύσεων όσο και σε αυτό των μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών σχετίζεται άμεσα και με τον πολιτικό κύκλο, καθώς την άνοιξη θα διεξαχθούν οι ευρωεκλογές και οι εκλογές για την αποκεντρωμένη διοίκηση και την αυτοδιοίκηση. Κατά την προεκλογική περίοδο αναμένεται να οξυνθεί περαιτέρω η πολιτική αντιπαράθεση σχετικά με την ορθότητα της ακολουθούμενης δημοσιονομικής και γενικότερης οικονομικής πολιτικής με τρόπο που θα εντείνει την ήδη υφιστάμενη αβεβαιότητα για τις μελλοντικές εξελίξεις. Στο παρελθόν, ο εκλογικός κύκλος στη χώρα μας συνδέεται συστηματικά με χαλάρωση της δημοσιονομικής πολιτικής και με τη διοχέτευση προς τους πολίτες προεκλογικών υποσχέσεων που συχνά διαψεύδονται στην πράξη αμέσως μετά. Σε κάθε περίπτωση, συχνά παρατηρείται ενόψει εκλογών μια αδράνεια και απροθυμία ή αδυναμία προώθησης των απαραίτητων μέτρων οικονομικής πολιτικής. Αν

όμως μια τέτοια πρακτική ήταν επιβλαβής (έστω και μερικώς εξηγήσιμη) στο παρελθόν, η σχετική αδράνεια θα είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη ενόσω ακόμη διανύουμε κρίση. Αφενός η αδράνεια απομακρύνει την έναρξη της ανάπτυξης, με αποτέλεσμα την επιπλέον επιβάρυνση της ανεργίας αλλά και την περαιτέρω φθορά επιχειρήσεων που πλέον μπορούν και επιβιώνουν μόνο οριακά. Αφετέρου δυσχεραίνει τη συνεννόηση με τους εταίρους και τη δρομολόγηση μελλοντικών λύσεων.

Συνολικά, ενώ έχει επιτευχθεί τεράστια προσαρμογή της Ελληνικής οικονομίας, που σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να υποτιμάται, η οικονομική πολιτική κατά τη διάρκεια της κρίσης δεν έχει επιτύχει να επενδυθεί με την απαραίτητη αξιοπιστία, ούτε έχει πάντα επιδείξει αίσθηση «ιδιοκτησίας», σαφήνεια και αποτελεσματικότητα. Ως αποτέλεσμα, η ύφεση έχει υπάρξει πολύ μεγαλύτερη και η ανεργία πολύ υψηλότερη από τα επίπεδα προσαρμογής που θα ήταν απαραίτητα. Δεν θα πρέπει ίσως να ξεχνάμε ότι τα οικονομικά φαινόμενα και διαδικασίες διαφέρουν από την απλή αριθμητική, τουλάχιστον κατά το ότι οι επιλογές όλων των συμμετεχόντων εξαρτώνται αποφασιστικά από τις μελλοντικές προσδοκίες που δημιουργούνται. Ο ρόλος της οικονομικής πολιτικής είναι κυρίως να δημιουργήσει κλίμα εμπιστοσύνης και όρους αξιοπιστίας. Μικρή σημασία έχει, για παράδειγμα μια οριακή και πρόσκαιρη αύξηση των τρεχόντων φορολογικών εσόδων, σε σύγκριση με τη θέση σε ισχύ ενός σταθερού και απλού φορολογικού συστήματος που θα ισχύει στο προβλέψιμο μέλλον. Παρομοίως, σχετικά μικρή σημασία έχει μια μείωση μιας τρέχουσας δημόσιας δαπάνης, ακόμη και αν αυτή δεν είναι απαραίτητη, σε σύγκριση με την εμπέδωση διαδικασιών που συστηματικά θα αποτρέπουν τέτοιες δαπάνες στο μέλλον. Γενικότερα, δεν έχει τόσο μεγάλη σημασία η νομοθέτηση μέτρων, όσο η δημιουργία ενός περιβάλλοντος όπου αυτά τα μέτρα πράγματι θα εφαρμοσθούν και δεν θα ανατραπούν με την πρώτη ευκαιρία.

Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι εκκινώντας από το σημερινό σημείο σταθεροποίησης, το κύριο ζητούμενο είναι να κινηθεί η οικονομική πολιτική με αποφασιστικά βήματα προς την αύξηση της αξιοπιστίας της, που εντέλει είναι και ο κύριος παράγοντας της αποτελεσματικότητας της. Παρά τις προσπάθειες και το ιδιαίτερα υψηλό κόστος, η ισορροπία που έχει επιτευχθεί είναι ακόμη εύθραυστη και δεν μπορεί να αποκλεισθεί περίπτωση υποτροπής. Επίσης, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η δημιουργία και η έκφραση ευρύτερων πολιτικών και κοινωνικών συναινήσεων με όρους ειλικρίνειας θα λειτουργούσε καταλυτικά, αυξάνοντας την αξιοπιστία και μειώνοντας κάθε είδους μελλοντικής αβεβαιότητας και στο εσωτερικό και στο εξωτερικό της χώρας. Θα ήταν μάλιστα ιδιαίτερα κρίσιμο να παρατηρήσουμε ότι ένας λόγος για τον οποίο σε άλλες χώρες σε κρίση η ανάπτυξη επέστρεψε νωρίτερα από ότι στην ελληνική περίπτωση ήταν ότι έγινε έγκαιρα εφικτή και σε μεγαλύτερο βαθμό μια ρητή ή άρρητη συνεννόηση ανάμεσα σε διαφορετικούς πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες.

Όμως, όπως είναι σαφές και από όσα εκτέθηκαν παραπάνω, η επίτευξη υψηλών ρυθμών ανάπτυξης δεν είναι δυνατό να γίνει με επιστροφή στο οικονομικό υπόδειγμα που ίσχυε πριν την κρίση. Ο βιώσιμος δρόμος για την ανάπτυξη υποχρεωτικά διέρχεται από την ουσιαστική αλλαγή του τρόπου λειτουργίας της οικονομίας σε σχέση με το παρελθόν. Το νέο αυτό «αναπτυξιακό πρότυπο» που απαιτείται, έχει μελετηθεί και από το IOBE για λογαριασμό της Πολιτείας. Στη μελέτη, που ελπίζεται ότι θα συμβάλει στην ευρύτερη αναπτυξιακή προσπάθεια, περιγράφεται η αύξηση της συμμετοχής των εξαγωγών και των επενδύσεων στο εθνικό προϊόν. Προτείνεται ο προσανατολισμός προς την παραγωγή προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής ποιότητας και γενικότερα προς δραστηριότητες που στον διεθνή καταμερισμό της εργασίας έχουν υψηλή προστιθέμενη αξία. Υπογραμμίζεται επίσης η αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μέσω νέων επενδύσεων. Εξετάζονται επίσης οι κύριες περιοχές οικονομικής δραστηριότητας οι οποίες αναμένεται να προωθήσουν την ανάπτυξη, όπως και οι προτεινόμενες κλαδικές παρεμβάσεις σε αυτές, ώστε οι κύριες ευκαιρίες που θα εμφανιστούν σε αυτές να αξιοποιηθούν χωρίς καθυστέρηση. Παρουσιάζονται, τέλος, οι απαραίτητες διαρθρωτικές παρεμβάσεις καθώς, φυσικά, το κύριο ζητούμενο είναι η αλλαγή των κανόνων στο σύνολο της οικονομίας.

Υπό τους όρους αυτούς η Ελληνική οικονομία μπορεί σταδιακά αλλά αποφασιστικά να εξέλθει από την ύφεση, κινούμενη σε θετική ανάπτυξη ακόμη και από το 2014. Η ελληνική οικονομία έχει πράγματι τη δυνατότητα να επιτύχει σημαντικούς ρυθμούς ανάπτυξης στα επόμενα χρόνια, προκειμένου να επανακτηθούν σε σημαντικό βαθμό τα απολεσθέντα επίπεδα εισοδήματος και να τεθεί σε μια διατηρήσιμη τροχιά πραγματικής σύγκλισης με τους εταίρους στην Ευρωζώνη.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Επιτάχυνση της παγκόσμιας ανάπτυξης στα τέλη του 2013 και κατά το 2014

Η οικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως συνέχισε να ενισχύεται στο δεύτερο εξάμηνο του 2013. Όπως είχε αναφερθεί και στην προηγούμενη έκθεση του IOBE, η επιτάχυνση της παγκόσμιας οικονομίας προήλθε από την αναθέρμανση των βασικών ανεπτυγμένων οικονομιών, κυρίως λόγω της υψηλότερης ζήτησης αποθεμάτων. Στις οικονομίες των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας σημειώθηκε η μεγαλύτερη επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου του ΑΕΠ, ενώ στην Ευρωζώνη η υποχώρηση της ύφεσης ήταν σχετικά ήπια. Στο σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ, το ΑΕΠ ήταν κατά το τρίτο τρίμηνο 1,4% υψηλότερο σε σύγκριση με το ίδιο τρίμηνο ένα χρόνο πριν, έναντι ανόδου 1,0% στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Η ταχύτερη ανάπτυξη των ισχυρότερων οικονομιών επενέργησε τονωτικά και στις εξαγωγές των αναπτυσσόμενων χωρών, ωστόσο η εγχώρια ζήτησή τους παρέμεινε υποτονική. Αυτές οι εξελίξεις οδήγησαν σε **οριακή επί τα βελτίω αναθεώρηση από το ΔΝΤ του ρυθμού ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας το 2013, από το 2,9% στο 3,0%, όσο περίπου το 2012 (3,1%)**.

Η επιτάχυνση της παγκόσμιας οικονομίας αναμένεται να συνεχιστεί κατά το τρέχον έτος, και πάλι πρωτίστως εξαιτίας των αναπτυγμένων χωρών, ωστόσο η οικονομική δραστηριότητα θα αυξηθεί -σε μικρότερο βαθμό- και στις αναπτυσσόμενες

οικονομίες. Αναλυτικότερα, μεταξύ των χωρών του G7 ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα ενισχυθεί στην Γερμανία (στην περιοχή του 1,5% από 0,5% πέρυσι) και στις ΗΠΑ (κοντά στο 3,0% από 1,9%). Ώθηση στη γερμανική οικονομία θα δώσουν οι εξαγωγές, ενώ η πρόσφατη συμφωνία για τον προϋπολογισμό στις ΗΠΑ, θα τονώσει την εγχώρια ζήτηση. Τάσεις σταθεροποίησης της ανόδου του ΑΕΠ θα επικρατήσουν στην Ιαπωνία, ενώ σε τροχιά ανάπτυξης θα επανέλθει η ιταλική οικονομία μετά από μια διετία ύφεσης. Ωστόσο οι παραπάνω προβλέψεις ταχύτερης οικονομικής μεγέθυνσης χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητες που σχετίζονται με τα χαμηλά επίπεδα πληθωρισμού, ιδιαίτερα στην Ευρωζώνη τα οποία επιβαρύνουν το δημόσιο χρέος, μην ευνοώντας τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομιών. Επίσης, στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία δεν έχει ακόμα διαμορφωθεί μία μεσοπρόθεσμη στρατηγική μέσω της οποίας θα καταστούν τα δημόσια οικονομικά βιώσιμα. **Στο σύνολο των αναπτυγμένων οικονομιών το ΑΕΠ θα είναι κατά μέσο όρο 2,2% υψηλότερο φέτος από ότι το 2013, κατά το οποίο ανήλθε κατά 1,3%.**

Μεταξύ των αναπτυσσόμενων οικονομιών, αυτή της Κίνας θα απολέσει το 2014 τη δυναμική της, λόγω της εφαρμογής κατά το τρέχον έτος συσταλτικής πιστωτικής πολιτικής. Αντιθέτως, η ενίσχυση της μεγέθυνσης της Ινδίας θα συνεχιστεί μέσω πολιτικών που υποστηρίζουν τις επενδύσεις. Μετά την απότομη επιβράδυνση του 2013, το ΑΕΠ της ρώσικης οι-

κονομίας θα αυξηθεί ελαφρώς περισσότερο αυτή τη χρονιά, κατά περίπου 2,0% (από 1,5%). Ευρύτερα, **ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ στις αναπτυσσόμενες-αναδυόμενες οικονομίες θα ξεπεράσει το 5,0% για πρώτη φορά από το 2011, μετά το 4,7% πέρυσι.**

Η σημαντική επιτάχυνση της αύξησης του ΑΕΠ στις αναπτυσσόμενες οικονομίες και η μικρότερη έκτασή της στις αναπτυσσόμενες **θα διαμορφώσουν το ρυθμό μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας το 2014 πάνω από το 3,5%, περίπου μισή εκατοστιαία μονάδα υψηλότερα σε σύγκριση με το 2013.**

Περαιτέρω ανάσχεση της ύφεσης στην Ελλάδα στο τρίτο τρίμηνο του 2013

Το ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας υποχώρησε κατά 3,0% στο τρίτο περυσινό τρίμηνο έναντι της ίδιας περιόδου του 2012, όταν η αντίστοιχη πτώση του έφθανε το 5,7%. Η συγκεκριμένη μείωση ήταν η χαμηλότερη από το τρίτο τρίμηνο του 2010. **Έτσι στο εννιάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2013 το ΑΕΠ ήταν 4,0% χαμηλότερο έναντι της ίδιας περιόδου του 2012, κατά την οποία υποχωρούσε κατά 6,6%.** Η σημαντική αύξηση των εξαγωγών, λόγω των ικανοποιητικών εισπράξεων από το διεθνή τουρισμό, καθώς και η διεύρυνση των αποθεμάτων που τόνωσε τις επενδύσεις, περιόρισαν την ύφεση.

Αναλυτικότερα, η μείωση της καταναλωτικής ζήτησης των νοικοκυριών κλιμακώθηκε εκ νέου στην περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου

του περασμένου έτους, φθάνοντας το 8,1%, υπό την επίδραση της κατάργησης του επιδόματος αδείας στους δημόσιους υπαλλήλους και στους συνταξιούχους, καθώς και των περικοπών στους μισθούς και στις συντάξεις τους αντίστοιχα που πραγματοποιήθηκαν από τις αρχές του περασμένου έτους. Ακολούθως, η ιδιωτική κατανάλωση περιορίστηκε κατά 7,7% στο πρώτο εννιάμηνο του 2013. Αντιθέτως, οι καταναλωτικές δαπάνες του δημόσιου τομέα στο τρίτο περυσινό τρίμηνο ήταν ίδιου μεγέθους με αυτές ένα χρόνο πριν, τότε όμως είχαν διαμορφωθεί σε σχετικά χαμηλό επίπεδο. Πάντως, η περιστολή της δημόσιας κατανάλωσης μετριαζόταν συνεχώς την προηγούμενη χρονιά μέχρι και το τρίτο τρίμηνο, με αποτέλεσμα να φτάσει το 5,2% σε αυτό το χρονικό διάστημα, από 3,7% στην αντίστοιχη περίοδο του 2012. Νέα αντιστροφή της τάσης σημειώθηκε στο σχηματισμό κεφαλαίου κατά το γ' τρίμηνο, ο οποίος κινήθηκε ανοδικά, εξαιτίας αποκλειστικά της διαφορετικής μεταβολής στο σχηματισμό αποθεμάτων σε σύγκριση με το ίδιο τρίμηνο του 2012. Παρότι οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ήταν 12,5% λιγότερες, όσο περίπου και κατά τα δύο προηγούμενα τρίμηνα του 2013, τα αποθέματα ήταν κατά €1,2 δισεκ. περισσότερα. Στο αρχικό εννιάμηνο οι συνολικές επενδύσεις αυξήθηκαν για πρώτη φορά από το 2007, κατά 2,4%, ενώ πρόπερσι συρρικνωνόνταν κατά 26,3%.

Στην πλευρά του εξωτερικού τομέα της ελληνικής οικονομίας, οι εξαγωγές συνέχισαν να αυξάνονται κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, ταχύτερα από ότι στο δεύτερο τρίμηνο (5,7% έναντι 0,9%). Όμως

η άνοδος τους προήλθε κυρίως από από την ενίσχυση των εξαγωγών υπηρεσιών εξαιτίας της υψηλής διεθνούς τουριστικής κίνησης (+8,8%) και όχι από τη διεύρυνση των εξαγωγών αγαθών (+2,4%), η οποία οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στην εξαγωγή πετρελαιοειδών. Έτσι, οι εξαγωγές υπερέβησαν στο εννιάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου κατά 2,0% το επίπεδο τους ένα χρόνο νωρίτερα. Σε τροχιά ανόδου βρέθηκαν και οι εισαγωγές, για πρώτη φορά μετά από ακριβώς πέντε χρόνια. Ωστόσο η έκτασή της ήταν περιορισμένη (+2,3%) και όχι ικανή να αναστρέψει την πτωτική τάση τους στο πρώτο εξάμηνο του 2013, που οδήγησε σε μείωσή τους κατά 5,5% στο σύνολο του πρώτου περυσινού εννιαμήνου, σαφώς μικρότερη από ότι στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2012 (-15,5%). Συνισταμένη των εξελίξεων στις δύο βασικές συνιστώσες του εξωτερικού τομέα κατά τα τρία πρώτα τρίμηνα αποτέλεσε η συρρίκνωση του ελλείμματός του κατά 82,3% σε εθνολογιστικούς όρους, μόλις στα €566 εκατ. ή 0,5% του ΑΕΠ.

Σε ότι αφορά τις τάσεις κατά το καταληκτικό τρίμηνο του 2013, εκτιμάται ότι τα νοικοκυριά συνέχισαν να περιορίζουν τα καταναλωτικά έξοδα όσο περίπου και στο προηγούμενο τρίμηνο, ενώ οι περικοπές στις καταναλωτικές δαπάνες του δημόσιου τομέα ήταν μεγαλύτερες, λόγω κυρίως του υψηλού επιπέδου τους ένα χρόνο νωρίτερα. Αρκετά μεγαλύτερη δραστηριότητα σημειώθηκε σε σύγκριση με τα προηγούμενα τρίμηνα στα οικοδομικά έργα, όμως το ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο των επενδύσεων στα τέλη του 2012

από την υπερσυσσώρευση αποθεμάτων θα επιφέρει εκτεταμένη τεχνική υποχώρησή τους. Οι εξαγωγές αγαθών μειώθηκαν, η πτώση τους όμως υπεραντισταθμίστηκε από την ώθηση του τουρισμού στις εξαγωγές υπηρεσιών. Τέλος, μετά την πρόσκαιρη άνοδό τους στο τρίτο περυσινό τρίμηνο, οι εισαγωγές επέστρεψαν σε πτωτική τροχιά. Συνεκτιμώντας την εξέλιξη του ΑΕΠ στα προηγούμενα τρίμηνα του περασμένου έτους, **η ύφεση της ελληνικής οικονομίας το 2013 θα διαμορφωθεί στο 4%, ενδεχομένως και ελαφρώς υψηλότερα.**

Σε τροχιά σταθεροποίησης η ελληνική οικονομία το 2014

Η ολοκλήρωση των πολύμηνων διαπραγματεύσεων με την τρόικα βρίσκεται στο επίκεντρο των πολιτικοοικονομικών εξελίξεων στις αρχές του 2014. Βαρύτητα κατά το νέο κύκλο τους αναμένεται να δοθεί κυρίως στον προσδιορισμό των δημοσιονομικών μέτρων για την προσεχή τριετία και στην αναδιάρθρωση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα. Οι πρόσθετες δημοσιονομικές παρεμβάσεις θα περιλαμβάνουν την περικοπή ή την κατάργηση δαπανών, την κατάργηση φοροαπαλλαγών, τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης κυρίως μέσω του τρόπου φορολόγησης των ελεύθερων επαγγελματιών, τη συνέχιση ήδη εφαρμοζόμενων μέτρων των οποίων είχε προβλεφθεί η ολοκλήρωση εφαρμογής κατά τη διετία 2014-2015 (πχ. εισφορά κοινωνικής αλληλεγγύης) κ.α. Η επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος στον Κρατικό Προϋπολογισμό σε ταμειακή βάση το 2013 είναι ένα θετικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα, το οποίο όμως πρέπει

να προσεγγιστεί και να αξιοποιηθεί συστηματικά. Δεν πρέπει να θεωρείται ή να προβάλλεται ως ο απώτατος στόχος της οικονομικής πολιτικής, ο οποίος είναι η ολοκλήρωση της δημοσιονομικής προσαρμογής το 2016. Η επίτευξη πρωτογενούς θετικού αποτελέσματος, σε δεδουλευμένη βάση και σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης, εφόσον επιβεβαιωθεί από τα στοιχεία της Eurostat στα μέσα Απριλίου, θα βελτιώσει ιδιαίτερα τη θέση της ελληνικής κυβέρνησης σε διαπραγμάτευση σχετικά με τη διευθέτηση του δημόσιου χρέους της Ελλάδας, βάσει της απόφασης του Eurogroup της 26/11/2012, η οποία όμως ίσως πραγματοποιηθεί κατόπιν των ευρωεκλογών.

Τα καλά δημοσιονομικά αποτελέσματα κατά το προηγούμενο έτος θα έχουν σημαντική επίδραση στην τόνωση της εμπιστοσύνης της διεθνούς κοινότητας στη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών της Ελλάδας και στην ικανότητά της να διέλθει την παρατεταμένη οικονομική κρίση με στέρεες αναπτυξιακές προοπτικές. Ακολούθως, θα επιφέρουν καλύτερη χρήση του επενδυτικού κλίματος. Στη βελτίωση της διεθνούς εικόνας της χώρας συμβάλλει και η προεδρία στην ΕΕ κατά το τρέχον εξάμηνο. Η λήψη ορισμένων πρωτοβουλιών από την ελληνική κυβέρνηση, πχ. στο πεδίο της ολοκλήρωσης της Ευρωζώνης, μπορεί να αναβαθμίσει σημαντικά το ρόλο της Ελλάδας στις διεργασίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ωστόσο, η σχετική ομαλότητα που παρουσιάζουν τα τεκταινόμενα εγχωρίως μάλλον θα διαταραχθεί από τον εκλογικό κύκλο των ευρωεκλογών και των δημοτι-

κών / περιφερειακών, ο οποίος θα κλιμακώσει την αβεβαιότητα για τις μελλοντικές εξελίξεις. Ακολούθως, αναμένεται στάση αναμονής για τη λήψη ορισμένων αποφάσεων από τις οικονομικές μονάδες, ιδίως από τις επιχειρήσεις και σε μικρότερο βαθμό από τα νοικοκυριά, έως ότου ολοκληρωθούν οι εκλογικές διαδικασίες και τείνουν να σταθεροποιηθούν τα χαρακτηριστικά του πολιτικού περιβάλλοντος το οποίο θα προκύψει μετά από αυτές. Επίσης, ορισμένες πολιτικές αποφάσεις που είχαν προγραμματιστεί για το χρονικό διάστημα μέχρι τις εκλογές θα αναβληθούν για μετά από αυτές, πχ. για την υλοποίηση διαρθρωτικών αλλαγών στην οικονομία και τη μεταρρύθμιση του κράτους.

Υπό τις παραπάνω συνθήκες στο εγχώριο και διεθνές πολιτικοοικονομικό περιβάλλον, η συνέχιση της δημοσιονομικής προσαρμογής κατά το τρέχον έτος, μέσω κυρίως της διεύρυνσης της άμεσης φορολογίας και των περικοπών δαπανών και όχι από μειώσεις σε μισθούς και συντάξεις, θα επιφέρει νέα υποχώρηση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών, η οποία θα περιορίσει και την **κατανάλωσή** τους. Την πτώση της θα συγκρατήσει η μικρή αύξηση της απασχόλησης για πρώτη φορά το 2014 μετά από πέντε χρόνια, εξαιτίας της αναμενόμενης ανόδου της επενδυτικής δραστηριότητας φέτος, σε συνδυασμό με τις εκτεταμένες αλλαγές που έλαβαν χώρα την περασμένη διετία στην αγορά εργασίας. **Συνεπώς, η μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης αναμένεται να είναι αρκετά μικρότερη το τρέχον έτος σε σύγκριση με**

πέρυσι, της τάξης του 2% έναντι 7,8%.

Στην πλευρά της **δημόσιας κατανάλωσης**, η περιστολή της θα συνεχιστεί πρωτίστως λόγω της συνέχισης της αναδιάρθρωσης του δημόσιου τομέα. Πάντως, οι μεταβολές που περιλαμβάνονται στον Προϋπολογισμό του 2014 σε βασικές κατηγορίες καταναλωτικών δαπανών δεν είναι όλες μεγαλύτερες των περυσινών, ούτε αρνητικές. Αντιθέτως, κυριαρχούν μεικτές τάσεις, με ορισμένα μεγέθη να σταθεροποιούνται στο επίπεδο του 2013 και άλλα να υφίσταται εντονότερες προς τα κάτω προσαρμογές. **Έτσι, είναι πιθανή η εξασθένιση της πτώσης της δημόσιας κατανάλωσης φέτος, στην περιοχή του 3%.**

Σε αντίθεση με τη φθίνουσα πορεία της δημόσιας κατανάλωσης, η **συμβολή του δημόσιου τομέα στην εγχώρια επενδυτική δραστηριότητα** το 2014 προβλέπεται ότι θα είναι αυξημένη έναντι εκείνης το 2013. Οι προγραμματισμένες ενισχύσεις μέσω του ΠΔΕ για το τρέχον έτος είναι ισόποσες με όσες χορηγήθηκαν πέρυσι και η χορήγησή τους εκτιμάται ότι θα κλιμακωθεί στους τελευταίους μήνες του. Όμως η συμμετοχή του δημόσιου τομέα στις επενδύσεις αναμένεται να είναι υψηλότερη λόγω της μεγαλύτερης δραστηριότητας του ΤΑΙΠΕΔ, με το σχετικό προγραμματισμό να περιλαμβάνει πολύ περισσότερους διαγωνισμούς από ότι πέρυσι. Στις επενδύσεις που θα προωθηθούν από το δημόσιο περιλαμβάνονται οι επαναϊδιωτικοποιήσεις τραπεζών οι οποίες βρίσκονται υπό τον έλεγχο του

Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας.

Όπως προαναφέρθηκε, τα δημοσιονομικά αποτελέσματα του 2013 θα τονώσουν την αξιοπιστία της ελληνικής οικονομίας έναντι των **διεθνών επενδυτών**, η οποία θα αποτυπωθεί στην εντονότερη εκδήλωση ενδιαφέροντος στις διαγωνιστικές διαδικασίες του ΤΑΙΠΕΔ, αλλά και με την πραγματοποίηση άμεσων επενδύσεων από πολυεθνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Στάση αναμονής για την υλοποίηση επενδύσεων έως ότου ολοκληρωθεί ο εκλογικός κύκλος θα κρατήσουν πολλές από τις **εγχώριες επιχειρήσεις με επενδυτικά σχέδια**. Την πραγματοποίηση επενδύσεων θα ευνοήσει η πολύ μεγαλύτερη κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζικών ιδρυμάτων μετά την ανακεφαλαιοποίησή τους, που ήδη αντανακλάται στην αποκλιμάκωση των επιτοκίων χορηγήσεων προς επιχειρήσεις. Πάντως, η οικοδομική δραστηριότητα θα είναι υποτονική για ακόμη μια χρονιά, μετά τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης στην ακίνητη περιουσία μέσω του Ενιαίου Φόρου Ακινήτων. **Υπό τη συνδυασμένη επίδραση των παραπάνω τάσεων στις παραμέτρους του επενδυτικού περιβάλλοντος αναμένεται αύξηση των επενδύσεων το 2014, της τάξης του 5-10%.**

Αύξηση θα παρουσιάσουν για δεύτερο συνεχές έτος οι εξαγωγές, ελαφρώς μεγαλύτερη από ότι πέρυσι, καθώς η επανάκαμψη της ανάπτυξης στην Ευρωζώνη, βασικού προορισμού των εξαγωγών ελληνικών προϊόντων, θα έχει θετική επίδραση στη ζήτησή τους. Περαιτέρω αύξηση αναμένεται και στις εξαγωγές υπηρεσιών,

με το διεθνές τουριστικό ρεύμα εκ νέου να ενισχύεται το 2014. **Η άνοδος τόσο των εξαγωγών αγαθών όσο και των εξαγωγών υπηρεσιών θα τις διαμορφώσει υψηλότερα κατά περίπου 4% σε σχέση με το 2013.** Μικρή άνοδο είναι πιθανό να παρουσιάσουν και οι εισαγωγές, για πρώτη φορά από το 2009, εξαιτίας της αύξησης των επενδύσεων και της ήπιας υποχώρησης της κατανάλωσης των νοικοκυριών.

Δεδομένων των παραπάνω εκτιμήσεων για τις τάσεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το τρέχον έτος, το IOBE εκτιμά ότι το προϊόν της ελληνική οικονομίας θα σταθεροποιηθεί φέτος στο περυσινό επίπεδό του, χωρίς να αποκλείεται το ενδεχόμενο νέας μικρής μείωσής του.

Επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος στον Κρατικό Προϋπολογισμό το 2013

Σύμφωνα με τα ταμειακά στοιχεία για το σύνολο του 2013, το έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού περιορίστηκε πέρυσι σχεδόν στα 2/3 του επιπέδου του το 2012, από τα €15,7 δισεκ. στα €5,4 δισεκ. Όπως είχε διαφανεί από τις αρχές του περασμένου έτους, η μείωσή του προήλθε πρωτίστως από την πτώση των πληρωμών για τόκους κατόπιν του PSI κατά €6,2 δισεκ. και δευτερευόντως από την περιστολή των πρωτογενών δαπανών κατά €3,3 δισεκ. Στην πλευρά των εσόδων η αύξηση έφτασε το €1,1 δισεκ. Από το συνδυασμό των μεταβολών στα δύο σκέλη του Κρατικού Προϋπολογισμού

προέκυψε πρωτογενές πλεόνασμα ύψους €603 εκατ. Επισημαίνεται πάντως ότι τα υψηλότερα έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού ήταν αποτέλεσμα της αυξημένης απορροφητικότητας του ΠΔΕ (+€1,1 δισεκ.) και της είσπραξης €2,7 δισεκ. από ANFAs και SMPs. Χωρίς τη συμβολή τους στα περυσινά έσοδα, αυτά θα υπολείπονταν κατά €2,4 δισεκ. του επιπέδου τους το 2012. Από την άλλη πλευρά, επισημαίνεται ότι η προβλεπόμενη υστέρηση των εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού στο ΜΠΔΣ 2013-2016 κατά 3,8% αποσοβήθηκε πλήρως, αντανακλώνοντας τις αυξημένες πληρωμές φόρων στο τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους. Το 2014, το έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού θα διαμορφωθεί στα €1,6 δισεκ. (0,8% του ΑΕΠ), ενώ το πρωτογενές πλεόνασμά του θα φτάσει τα 4,6 δισεκ. (2,5%).

Σε ότι αφορά το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης, μειώθηκε το 2013 κατά €7,8 δισεκ. σε σχέση με το 2012 (εξαιρουμένων των 19,1 δισεκ. για την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών), με αποτέλεσμα να μην ξεπεράσει το 2,2% του ΑΕΠ. Ο περιορισμός του προήλθε στο μεγαλύτερο μέρος του (κατά 82%) από τη βελτίωση του πρωτογενούς ισοζυγίου, το οποίο παρουσίασε πλεόνασμα 2,1%, κατόπιν βελτίωσης περί τα €6,1 δισεκ. σε σχέση με το 2012. Τέτοιο μέγεθος πλεονάσματος επιτεύχθηκε τελευταία φορά τελευταία φορά το 2001.

Παρέμεινε σε πτωτική τροχιά η ανεργία κατά το τρίτο τρίμηνο του 2013 – Συνέχιση της κάμψης της φέτος

Η νέα αποκλιμάκωση της ύφεσης στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου αποτυπώθηκε στις εξελίξεις στην **αγορά εργασίας: ο ρυθμός μείωσης της απασχόλησης επιβραδύνθηκε στο 2,8%**, από 6,3% στο αρχικό τρίμηνο πέρυσι και 8,3% στο ίδιο τρίμηνο του 2012. Αυτή η πτώση της απασχόλησης ήταν η χαμηλότερη από το τρίτο τρίμηνο του 2010, οπότε άρχισε η εφαρμογή του Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής. Η σημαντική επιβράδυνση της υποχώρησης της απασχόλησης προήλθε, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ., από την άνοδο της κυρίως στον πρωτογενή τομέα, στην ενημέρωση-επικοινωνία και στις χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστηριότητες. Ακολουθώντας, **το ποσοστό ανεργίας ήταν οριακά χαμηλότερο στο τρίτο τρίμηνο του 2013 σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο, 27,1%, έναντι 27,0%, με την άνοδο του σε σχέση με ένα χρόνο νωρίτερα να περιορίζεται στις 2,2 ποσοστιαίες μονάδες.** Πάντως, η μεγαλύτερη διεθνής τουριστική κίνηση δεν αποσόβησε την απώλεια θέσεων εργασίας στις υπηρεσίες παροχής καταλύματος και εστίασης, η οποία έφτασε το 3,1% κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Η μικρή κλιμάκωση της ύφεσης στο καταληκτικό τρίμηνο του 2013 εκτιμάται ότι αντέστρεψε, έστω προσωρινά, την παραπάνω τάση στην απασχόληση. Άλλωστε η μη εποχικά διορθωμένη ανεργία ανήλθε από 26,4% τον Σεπτέμβριο σε 26,9% τον Οκτώβριο. Ενισχυτικά στην ανεργία το τέταρτο τρίμηνο επενέργησε από την πλευρά του δημόσιου τομέα, κυρίως η λήξη της εποχικής απασχόλησης. Η παρατεταμένη τουριστική περίοδος εκτιμάται ότι μετρίασε -όπως και κατά το καλοκαίρι- την

άνοδο της ανεργίας. Με την **αύξηση της ανεργίας στο τελευταίο τρίμηνο, το μέσο επίπεδο της το 2013 διαμορφώθηκε στο 27,3%, περίπου 3 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από ότι το 2012.**

Σε ότι αφορά την εξέλιξη της ανεργίας το 2014, η τόνωση της επενδυτικής δραστηριότητας και της ζήτησης εξαγωγών αναμένεται να οδηγήσουν σε μικρή υποχώρησή της, για πρώτη φορά από το 2009. Την αύξηση της ζήτησης εργασίας από τις επιχειρήσεις από τις συγκεκριμένες αιτίες θα διευκολύνουν οι εκτεταμένες διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας. Αντίρροπα σε αυτές τις δυνάμεις θα επενεργήσει η συνέχιση της αναδιάρθρωσης στο δημόσιο τομέα, καθώς στο Πρόγραμμα Οικονομικής Πολιτικής προβλέπονται 10.000 απολύσεις το τρέχον έτος. **Η αλληλεπίδραση των παραπάνω δυνάμεων στην αγορά εργασίας θα ενισχύσει ελαφρώς φέτος την απασχόληση, περιορίζοντας την ανεργία στο 26% του εργατικού δυναμικού.**

Συνεχίζεται και το 2014 η πτώση τιμών, αν και με ηπιότερο ρυθμό

Ο Γενικός Δείκτης Τιμών Καταναλωτή υποχώρησε κατά 2,2% στο περασμένο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, με αποτέλεσμα την καταγραφή **αποπληθωρισμού το 2013, για πρώτη φορά εδώ και πέντε δεκαετίες, της τάξης του 0,9%, έναντι ανόδου τιμών κατά 1,5% το 2012.** Οι αποπληθωριστικές τάσεις θα συνεχιστούν το 2014. Άλλωστε, δεν προβλέπεται -προς

το παρόν- στη δημοσιονομική πολιτική για φέτος η αύξηση ή η επιβολή νέων έμμεσων φόρων, εκτός από τη διεύρυνση κατά 5 λεπτά του ΕΦΚ στα καπνικά προϊόντα. Οι διαρθρωτικές παρεμβάσεις στη λειτουργία αγορών θα διευκολύνουν την αποκλιμάκωση των τιμών. Από την άλλη πλευρά, η ηπιότερη μείωση των καταναλωτικών δαπανών σε σχέση με πέρυσι θα συγκρατήσει την υποχώρηση των τιμών, χωρίς όμως να την αποτρέψει.

Ακολούθως, ο ΓΔΤΚ αναμένεται να υποχωρήσει κατά 0,3% το 2014.

Ειδική Μελέτη IOBE: «Η Επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2012-13»

Το IOBE διεξάγει από το 2003 την ετήσια έρευνα για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος του Παγκόσμιου Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικότητας (Global Entrepreneurship Monitor, GEM). Η σχετική έκθεση για την περίοδο 2012-2013, που βρίσκεται στο στάδιο ολοκλήρωσής της, εκτός από τους βασικούς δείκτες επιχειρηματικότητας αναλύει τις αντιλήψεις, τα κίνητρα, τα δημογραφικά και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των επιχειρηματικών εγχειρημάτων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έκθεσης, το ποσοστό του πληθυσμού εγχωρίως που βρισκόταν σε φάση εκκίνησης επιχειρηματικής δραστηριότητας το 2012 ήταν 6,5%, αρκετά χαμηλότερο του αντίστοιχου ποσοστού (8%) που είχε καταγραφεί το προηγούμενο έτος. Προφανώς, η πτώση του δείκτη δεν είναι άσχετη από τη δεινή οικονομική κατάσταση στην οποία

βρίσκεται η χώρα, καθώς η ύφεση περιορίζει σημαντικά τις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες.

Τα ευρήματα αναφορικά με τα κίνητρα επιχειρηματικής δραστηριοποίησης αναδεικνύουν πως μετά την έναρξη της κρίσης στην Ελλάδα η επιχειρηματικότητα ανάγκης σημείωσε σημαντική αύξηση, με 3 στους 10 επιχειρηματίες να δηλώνουν πως στράφηκαν στον επιχειρηματικό στίβο για αυτό το λόγο. Επίσης, το ποσοστό που δήλωσε το 2012 ότι διέκοψε την επιχειρηματική του δραστηριότητα ήταν 2,4%, από 3,0% το 2011, με βασικότερο λόγο την έλλειψη κερδοφορίας. Σε ότι αφορά την κλαδική διάρθρωση της επιχειρηματικότητας πρόπερσι στην Ελλάδα, πάνω από το 50% των νέων εγχειρημάτων κατευθυνόταν στην διάθεση προϊόντων και υπηρεσιών στον τελικό καταναλωτή. Αυτός ο δείκτης ήταν διαχρονικά υψηλός στη χώρα μας, αλλά έχει μειωθεί σημαντικά την περίοδο της κρίσης λόγω της μεγάλης κάμψης της καταναλωτικής ζήτησης. Από την άλλη πλευρά, την περίοδο της κρίσης παρατηρείται άνοδος του ποσοστού των νέων εγχειρημάτων που προσφέρουν υπηρεσίες προς επιχειρήσεις. Η κρίση φαίνεται λοιπόν ότι σε κάποιο βαθμό έχει οδηγήσει στην εκκίνηση διαδικασιών αναδιάρθρωσης, ακόμα και στο επίπεδο της «μικρής επιχειρηματικότητας».

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα εμφανίζεται ενισχυμένη στο δεύτερο εξάμηνο του 2013 και σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του ΔΝΤ για το σύνολο του 2013 η παγκόσμια οικονομική ανάπτυξη εκτιμάται πως διαμορφώθηκε στο 3%. Αντίστοιχα η ίδια πηγή προβλέπει πως για το 2014 θα επικρατήσουν παρόμοιες τάσεις, καθώς η μεγέθυνση του παγκόσμιου ΑΕΠ αναμένεται να ενδυναμωθεί ελαφρώς φτάνοντας στο επίπεδο του 3,7%. Ωστόσο, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η σύνθεση της παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης έχει μεταβληθεί, καθώς πλέον οι προηγμένες οικονομίες έχουν μεγαλύτερη συμβολή στην αύξηση του παγκόσμιου ΑΕΠ σε σχέση με τις αναδυόμενες οικονομίες. Η οικονομική δραστηριότητα έχει επιταχυνθεί στις ΗΠΑ και την Ιαπωνία ιδίως στο πρώτο εξάμηνο του 2013, ενώ η Ευρωζώνη φαίνεται να ξεπερνά με αργό όμως ρυθμό την ύφεση και να πλησιάζει σε συγκρατημένη ανάκαμψη. Στις ΗΠΑ η πρόσφατη συμφωνία τον Δεκέμβριο του 2013 για τον προϋπολογισμό και για τη μείωση των δημοσιονομικών περικοπών αναμένεται να δώσει σημαντική ώθηση στην εγχώρια ζήτηση, αποτελώντας έτσι τον βασικό μοχλό της ενισχυμένης ανάπτυξης που προβλέπεται για το 2014. Στις αναδυόμενες οικονομίες εμφανίζεται μία θετική αναστροφή στην πορεία των εξαγωγών, ενώ η εσωτερική ζήτηση, με εξαίρεση τη Κίνα, διατηρήθηκε υποτονική.

Αναλυτικότερα, σε ό,τι αφορά τις μακροοικονομικές επιδόσεις των σημαντικότερων οικονομικών δυνάμεων διεθνώς το 2013, αλλά και τις προβλέψεις του ΔΝΤ για το 2014 καταγράφονται τα ακόλουθα στοιχεία και τάσεις:

Στις **ΗΠΑ** το ΑΕΠ κατέγραψε εκ νέου άνοδο κατά 1,6% στο γ' τρίμηνο του 2013 σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012. Ύστερα από τη συμφωνία για τον προϋπολογισμό και για τα επίπεδα των δαπανών, τόσο για το υπόλοιπο του δημοσιονομικού έτους 2014 όσο και για το 2015, αποκλείεται σε μεγάλο βαθμό τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα η επανάληψη γεγονότων, όπως του «λουκέτου» τον Οκτώβριο του 2013, που θα κλόνιζαν εκ νέου την εμπιστοσύνη και τις δαπάνες επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Για το σύνολο του 2013 οι πρόσφατες εκτιμήσεις του ΔΝΤ καταλήγουν σε ρυθμό ανάπτυξης 1,9%, ενώ για το 2014 προβλέπεται σημαντική επιτάχυνση της ανάπτυξης στο 2,8%, ως αποτέλεσμα κυρίως της ήπιας και συγκρατημένης δημοσιονομικής σταθεροποίησης καθώς και της ανάκαμψης της εμπιστοσύνης σε καταναλωτικές δαπάνες και ιδιωτικές επενδύσεις. Ο στεγαστικός τομέας συνεχίζει την πορεία ανάκαμψης παρά τα σημάδια εξασθένησης που έκαναν την εμφάνισή τους το καλοκαίρι του 2013, αντανακλώντας ίσως την αύξηση που σημειώθηκε στα επιτόκια στεγαστικών δανείων. Αναφορικά με την αγορά εργασίας, το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε περαιτέρω τον Σεπτέμβριο του 2013, καθώς διαμορφώθηκε στο 7,2%. Εντούτοις, η μείωση αυτή προέρχεται κυ-

ρίως από τη μείωση της συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό προσεγγίζοντας επίπεδα (63,2%) που είχαν να καταγραφούν από τη δεκαετία του 1970 και η μείωση αυτή με τη σειρά της οφείλεται στη γήρανση του πληθυσμού.

Το ΑΕΠ στην **Ιαπωνία** στο τρίτο τρίμηνο του 2013 σημείωσε σημαντική αύξηση κατά 2,6% σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο. Στο σύνολο του 2013 εκτιμάται πως η ανάπτυξη του ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο 1,7%, ενώ για το 2014 προβλέπεται σταθεροποίηση της ανάπτυξης σε αντίστοιχο επίπεδο με το προηγούμενο έτος. Ιδιαίτερα στο πρώτο μισό του 2013 η ιαπωνική οικονομία κατέγραψε αρκετά γρήγορους ρυθμούς ανάπτυξης που προήλθαν πρωτίστως από την εκτίναξη των επιχειρηματικών επενδύσεων. Η εφαρμογή των δύο γενικών κανόνων του οικονομικού επιτελείου της Ιαπωνίας που αφορούν στο συνδυασμό της χαλάρωσης της νομισματικής πολιτικής (π.χ. πρόγραμμα απεριόριστης αγοράς ομολόγων από την κεντρική τράπεζα της Ιαπωνίας με στόχο την τόνωση της ρευστότητας, τη δημιουργία πληθωρισμού και την υποτίμηση του εθνικού νομίσματος) και στην επεκτατική δημοσιονομική πολιτική αποτελούν την βασική αιτία για αυτό το άμεσο και δραστικό αποτέλεσμα.

Στη **Κίνα** σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΔΝΤ για το σύνολο του 2013, η οικονομία πέτυχε ρυθμό ανάπτυξης 7,7%, όσο ακριβώς είχε εμφανίσει και στο αμέσως προηγούμενο έτος. Οι επενδύσεις φαίνεται πως ήταν ο κινητήριος αναπτυξιακός μοχλός της Κίνας, η εγχώρια κατανάλωση, δημόσια και ιδιωτική, διαδραμάτισε επίσης θε-

τικό και σημαντικό ρόλο, ενώ αντιθέτως οι καθαρές εξαγωγές είχαν αρνητική συμβολή στη μεταβολή του ΑΕΠ. Για το 2014 προβλέπεται πως θα αποδυναμωθεί ελαφρώς η αύξηση του ΑΕΠ στο 7,5%. Βεβαίως ελλοχεύουν σημαντικές εγχώριες αβεβαιότητες που σχετίζονται κυρίως με τη ταχεία επέκταση των πιστώσεων τα τελευταία έτη και τη ταυτόχρονη τάση συρρίκνωσης της πραγματικής οικονομίας, αναδεικνύοντας έτσι πως το χρηματοπιστωτικό σύστημα της Κίνας δεν αναπτύσσεται σε στέρεες βάσεις και κινείται πλέον σε χαρτογράφητα ύδατα, με αυξημένη πιθανότητα να έρθει στο εγγύς μέλλον η κινέζικη οικονομία αντιμέτωπη με μία συστημική χρηματοοικονομική κρίση.

Στη **Ρωσία** στο σύνολο του 2013 το ΑΕΠ εκτιμάται τελικά πως θα διαμορφωθεί στο 1,5%, πολύ χαμηλότερα δηλαδή από το 3,4% που κατέγραψε το 2012. Για το 2014 η αύξηση του ΑΕΠ προβλέπεται να ανέλθει στο 2%, γεγονός που υποδηλώνει πως ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις. Η σημαντική επιβράδυνση κατά το 2013 οφείλεται πρωτίστως στη μείωση των επενδύσεων ιδίως από τις επιχειρήσεις δημόσιου χαρακτήρα που δραστηριοποιούνται στο τομέα της ενέργειας. Επιπλέον, οι ξένες άμεσες επενδύσεις προς τη Ρωσία μειώθηκαν σημαντικά εξαιτίας κυρίως της αυξημένης αβεβαιότητας σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο. Σε μικρότερο βαθμό στην επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης είχε συμβολή η μείωση της δημόσιας κατανάλωσης, ωστόσο η ιδιωτική κατανάλωση συνεχίζει να αποτελεί τον βασικό παράγοντα ανάπτυξης του ΑΕΠ.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον – IMF, World Economic Outlook
(ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)

	2013	2014	2015
ΑΕΠ			
ΗΠΑ	1,9	2,8	3,0
Ιαπωνία	1,7	1,7	1,0
Αναπτυσσόμενη Ασία	6,5	6,7	6,8
εκ των οποίων Κίνα	7,7	7,5	7,3
Ινδία	4,4	5,4	6,4
ΑΕΣΕΑΝ-5	5,0	5,1	5,6
Ευρωζώνη	-0,4	1,0	1,4
Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη	2,5	2,8	3,1
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	2,1	2,6	3,1
εκ των οποίων Ρωσία	1,5	2,0	2,5
Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική	2,4	3,3	4,8
Λατινική Αμερική	2,6	3,0	3,3
εκ των οποίων Βραζιλία	2,3	2,3	2,8
Υποσαχάρια Αφρική	5,1	6,1	5,8
Παγκόσμια οικονομία	3,0	3,7	3,9
Παγκόσμιο Εμπόριο			
Όγκος Παγκόσμιου Εμπορίου (αγαθά και υπηρεσίες)	2,7	4,5	5,2
Εισαγωγές: Προηγμένες Οικονομίες	1,4	3,4	4,1
Εισαγωγές: Αναδυόμενες & Αναπτυσσόμενες Οικονομίες	5,3	5,9	6,5

Αναπτυσσόμενη Ασία: Βιετνάμ, Ινδία, Ινδονησία, Κίνα, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες

ΑΕΣΕΑΝ-5: Βιετνάμ, Ινδονησία, Μαλαισία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες

Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική: Αίγυπτος, Αλγερία, Μαρόκο, Ην. Αρ.Εμιράτα, Ιορδανία, Ιράκ, Ιράν, Κατάρ,Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μαυριτανία, Μπαχρέιν, Ομάν, Σαουδική Αραβία, Σουδάν, Συρία, Υεμένη, Τζιμπουτί, Τυνησία.

Υποσαχάρια Αφρική: Αγκόλα, Αιθιοπία, Ακτή Ελεφαντοστού, Γκαμπόν, Ισημερινή Γουινέα, Καμερούν, Κένυα, Κονγκό, Μαυρίκιος, Μποτσουάνα, Ναμίμπια, Νιγηρία, Νότια Αφρική, Ουγκάντα, Πράσινο Ακρωτήριο, Σεϋχέλλες, Σουαζιλάνδη, Τανζανία, Τσαντ, κ.α.

Πηγή: World Economic Outlook Update, IMF, January 2014

Σύμφωνα με τους πρόδρομους δείκτες οικονομικού κλίματος που εκτιμά σε τριμηνιαία βάση το IFO, το οικονομικό περιβάλλον βελτιώνεται ξανά κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2013, ύστερα από μία μικρή υποχώρηση που εμφάνισε κατά το προηγούμενο τρίμηνο. Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης οικονομικού κλίματος ανήλθε στις 98,6 μονάδες σημειώνοντας έτσι άνοδο της τάξεως των 4,5 μονάδων έναντι του προηγούμενου τριμήνου (πίνακας 2.2). Ως εκ τούτου, ο δείκτης ξεπέρασε ελαφρώς τον μακροπρόθεσμο μέσο όρο των 96,0 μονάδων της περιόδου 1997-2012. Συνεπώς, αρχίζει και γίνεται ολοένα και πιο ορατή η ανάκαμψη στην παγκόσμια οικο-

νομία έστω και με μικρά βήματα. Η βελτίωση αυτή εκπορεύεται σε μεγάλο βαθμό από τις εκτιμήσεις για τις οικονομικές προοπτικές κατά τους επόμενους έξι μήνες, καθώς ήταν σαφώς πιο αισιόδοξες, ενώ οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση έχουν οριακή θετική συμβολή στην άνοδο του δείκτη. Ισχυρή βελτίωση του δείκτη οικονομικού κλίματος αποτυπώνεται σε δύο εκ των τριών βασικών γεωγραφικών ζωνών της παγκόσμιας οικονομίας και συγκεκριμένα στην Ασία και την Ευρώπη όπως επιβεβαιώνεται από τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον πίνακα 2.3, ενώ αντιθέτως στη Βόρεια Αμε-

ρική ο δείκτης σημείωσε μικρή επιδείνωση.

Αναλυτικότερα, στην **Ευρώπη** ο δείκτης οικονομικού κλίματος βελτιώθηκε εμφανώς στο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου του 2013, καθώς διαμορφώθηκε στις 109,7 μονάδες. Η αύξηση ξεπέρασε τις 10 μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο με οδηγό κυρίως τις πολύ πιο θετικές οικονομικές προσδοκίες που καταγράφονται για το επόμενο εξάμηνο. Παράλληλα, οι εκτιμήσεις για τη τρέχουσα οικονομική κατάσταση εμφανίζονται και αυτές περισσότερο βελτιωμένες σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο. Παρόλα αυτά οι αξιολογήσεις από τους εμπειρογνώμονες συνεχίζουν να είναι γενικά μη ενθαρρυντικές. Το ισχυρό αυτό εύρημα εκπορεύεται κυρίως από τις σχετικές αναφορές στη Γερμανία, που ως γνωστόν αποτελεί την ισχυρότερη οικονομική δύναμη της Ευρώπης.

Στην **Ασία** ύστερα από μια κατακόρυφη πτώση που σημείωσε ο δείκτης οικονομικού κλίματος το τρίτο τρίμηνο του 2013, στο τελευταίο τρίμηνο επανήλθε σε ανοδική πορεία ξεπερνώντας η τιμή του ξανά τον δεκαπενταετή μέσο όρο. Ειδικότερα, η τιμή του δείκτη έφτασε τις 98,2 μονάδες σημειώνοντας σημαντική βελτίωση άνω των 8,5 μονάδων. Η τρέχουσα οικονομική κατάσταση εκτιμάται ως ικανοποιητική και οι προσδοκίες για την οικονομική ανάπτυξη στους επόμενους έξι μήνες αξιολογούνται ως περισσότερο θετικές. Στη Κίνα καταγράφεται επανάκαμψη της εμπιστοσύνης στην οικονομία, όπως και

στην Ιαπωνία όπου η τρέχουσα οικονομική κατάσταση αξιολογήθηκε ιδιαίτερα πιο θετικά σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο.

Αντιθέτως, στη **Βόρεια Αμερική** ο δείκτης παρουσίασε πτώση 5,0 μονάδων στο τελευταίο τρίμηνο του 2013, υποχωρώντας στις 88,7 μονάδες από τις 93,7 μονάδες που βρισκόταν το τρίτο τρίμηνο του ίδιου έτους. Οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση στη συγκεκριμένη ζώνη παρουσιάζονται ιδιαίτερα αρνητικές σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου. Ένας βασικός παράγοντας για αυτή τη δυσμενή εξέλιξη αποτελεί το λουκέτο στη γενική κυβέρνηση που πραγματοποιήθηκε στις ΗΠΑ την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας πεδίου. Ωστόσο, παρά την επιδείνωση του σχετικού δείκτη, οι προσδοκίες για τους επόμενους έξι μήνες συνεχίζουν να βρίσκονται σε ανοδική τάση και τούτο διότι η αμερικάνικη οικονομία φαίνεται πως εφαρμόζει με επιτυχία τις περικοπές στον κρατικό προϋπολογισμό.

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Στο τρίτο τρίμηνο του 2013 φαίνεται πως γίνονται ολοένα και πιο ορατές οι ενδείξεις ανάκαμψης στην Ευρωζώνη και την Ευρωπαϊκή Ένωση, ύστερα από έξι συνεχή τρίμηνα ύφεσης και στασιμότητας. Πιο συγκεκριμένα, στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου το ΑΕΠ της Ευρωζώνης είχε θετική μεταβολή κατά 0,1% σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο.

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, έτος βάσης:2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	IV/11	I/12	II/12	III/12	IV/12	I/13	II/13	III/13	IV/13
Οικονομικό Κλίμα	78,7	82,4	95,0	85,1	82,4	94,1	96,8	94,1	98,6
Παρούσα Κατάσταση	86,0	84,1	87,9	78,5	76,6	80,4	84,1	82,2	84,1
Προσδοκίες	71,9	80,7	101,8	91,2	87,7	107,0	108,8	105,3	112,3

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES Vol.13, No. 04/ November 2013

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (έτος βάσης:2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	IV/11	I/12	II/12	III/12	IV/12	I/13	II/13	III/13	IV/13
Βόρεια Αμερική	69,5	87,9	95,4	81,2	80,3	86,2	87,0	93,7	88,7
Ευρώπη	80,6	81,6	96,1	86,4	80,6	90,3	93,2	99,0	109,7
Ασία	77,2	74,6	90,4	83,3	81,6	97,4	106,1	89,5	98,2

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES Vol.13, No. 04/ November 2013

Σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012 όμως, το ΑΕΠ υποχώρησε κατά 0,4%, έναντι πτώσης της τάξης του 1,1% και του 0,6% στα δύο πρώτα τρίμηνα του 2012, υποδηλώνοντας έτσι μια συστηματική ανάδραση της ύφεσης. Στην ΕΕ η μεταβολή του ΑΕΠ το τρίτο τρίμηνο είχε θετικό πρόσημο (+0,1%) σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό τρίμηνο. Κατόπιν τούτων, για το σύνολο του 2013 η ύφεση στην Ευρωζώνη εκτιμάται πως θα διαμορφωθεί στο -0,4% ενώ στην Ευρωπαϊκή Ένωση το ΑΕΠ αναμένεται να παραμείνει αμετάβλητο. Ωστόσο, για το 2014 οι σχετικές προβλέψεις κάνουν λόγο για θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (+1,4%) όσο και στην Ευρωζώνη (+1,0%).

Μεταξύ των 25 χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις οποίες υπάρ-

χουν διαθέσιμα στοιχεία για το τρίτο τρίμηνο του 2013, λιγότερες από τις μισές (10) πλέον παρουσίασαν αρνητικό πρόσημο. Οι χώρες με την υψηλότερη ύφεση στο υπό εξέταση χρονικό διάστημα ήταν η Κύπρος (-5,7%), η Ελλάδα (-3,0%), η Ιταλία (-1,9%), η Τσεχία (-1,6%) και η Σλοβενία (-1,3%). Στον αντίποδα, οι χώρες που εμφάνισαν υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης εντός της ζώνης της ΕΕ ήταν η Ρουμανία (4,1%), η Λετονία (3,9%), η Λιθουανία (2,3%), η Πολωνία (1,7%), η Ουγγαρία (1,6%) και το Ηνωμένο Βασίλειο (1,5%).

Θα μπορούσε επομένως να ειπωθεί ότι το 2013 αποτέλεσε μεταβατικό έτος για την Ευρωζώνη. Η θετική πλευρά είναι πως η ύφεση φαίνεται πως φτάνει σε ένα τέλος και η ανάπτυξη έστω και με πολύ συγκρατημένους ρυθμούς φαίνεται πως θα κάνει

πολύ σύντομα την εμφάνισή της. Η αρνητική πλευρά είναι πως η ύφεση (-0,4%) παρέμεινε και το 2013 παρά τις αρχικώς πιο αισιόδοξες εκτιμήσεις. Η προβλεπόμενη ταχύτητα της επερχόμενης ανάπτυξης το 2014 όμως δεν είναι αρκετή ώστε να επουλωθούν οι πληγές της ύφεσης, ούτε διασφαλίζεται ότι αυτή η ανάκαμψη είναι βιώσιμη. Έτσι, κάποιες επιφυλάξεις διατηρούνται καθώς είναι αρκετά νωρίς για να υποστηριχθεί πως η κρίση έλαβε οριστικά τέλος.

Η διαδικασία της αναδιάρθρωσης των τραπεζών και η συστημική χρηματοπιστωτική σταθερότητα φαίνεται πως θα καθυστερήσουν αρκετά ακόμα να ολοκληρωθούν. Είναι ευρέως γνωστόν πως η Ευρωζώνη έχει πληγεί σημαντικά από τη χρηματοπιστωτική και τραπεζική κρίση, γιατί παραδοσιακά οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις εξαρτώνται σε μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με τις αντίστοιχες αμερικάνικες στον τραπεζικό δανεισμό. Ωστόσο, η αδυναμία υποστήριξης του τραπεζικού δανεισμού προς τον μη-χρηματοπιστωτικό τομέα φαίνεται να αντισταθμίζεται σε κάποιο βαθμό από τη δυναμική που φαίνεται να αποκτά η αγορά χρεογράφων για τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων με αποτέλεσμα να αυξάνεται ολοένα και περισσότερο η πιθανότητα για την υλοποίηση ενός σεναρίου που χαρακτηρίζεται από τη λεγόμενη «χωρίς-πιστώσεις ανάκαμψη» (credit-less recovery).

Σε επίπεδο πολιτικοκοινωνικών εξελίξεων οι επερχόμενες ευρωεκλογές ενδέχεται να διαταράξουν σε κάποιο βαθμό την πολιτική ομαλότητα σε ορισμένα κράτη-μέλη που ακολούθησαν προγράμματα αυστη-

ρής δημοσιονομικής προσαρμογής. Σε αυτό το πλαίσιο και δεδομένου του ευρωσκεπτικισμού που έχει αρχίσει να εξαπλώνεται στην Ευρώπη, υπάρχει αυξημένη πιθανότητα να μεταβληθεί ριζικά η σύνθεση του ευρωκοινοβουλίου εις βάρος των κυβερνώντων κομμάτων, ιδίως στην Ευρωζώνη. Ωστόσο, μια γενικευμένη αμφισβήτηση του προσανατολισμού και της σκοπιμότητας της ΕΕ καθιστά περισσότερο εύκολη τη διαχείριση της απώλειας εκλογικής δύναμης από την κυβέρνηση κάθε χώρας, με την απόδοσή της στην περιρρέουσα δυσαρέσκεια πανευρωπαϊκά. Οι κυβερνητικοί κλυδωνισμοί σε χώρες της ΕΕ μετά τις ευρωεκλογές αναμένεται να μην γιγαντωθούν σε τέτοιο βαθμό ώστε να εξελιχθούν σε συνθήκες ανατροπής του πολιτικού σκηνικού.

Πληρέστερη πληροφόρηση για τα βασικά οικονομικά μεγέθη που συνθέτουν το ΑΕΠ της Ευρωζώνης και της ΕΕ και για την εξέλιξή τους κατά το προσεχές διάστημα με βάση τις πρόσφατες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής παρέχεται στην ανάλυση που ακολουθεί (πίνακας 2.4).

Ύστερα από δύο συνεχόμενα τρίμηνα μικρής συρρίκνωσης, οι **εξαγωγές** αγαθών και υπηρεσιών στο δεύτερο του 2013 ανέστρεψαν αυτή τη πτωτική τάση στις μεταβολές μεταξύ διαδοχικών τριμήνων καθώς σημείωσαν αύξηση της τάξεως περίπου 2 ποσοστιαίων μονάδων σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Βασικός παράγοντας για την αναστροφή της πορείας των εξαγωγών είναι η πιο ισχυρή ζήτηση που προήλθε από τις προηγμένες οικονομίες, ενώ η ζήτηση από τις αναδυό-

μενες οικονομίες φαίνεται πως απώλεσε τη δυναμική της σε κάποιο βαθμό. Για το δεύτερο εξάμηνο του 2013 εκτιμάται μία περαιτέρω άνοδος των εξαγωγών, εκπορευόμενη από την ήπια αύξηση της εξωτερικής ζήτησης για προϊόντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για το σύνολο του 2013 οι εξαγωγές αναμένεται να σημειώσουν αύξηση κατά 1,3% στην Ευρωζώνη και κατά 1,5% στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ως εκ τούτου, οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη φθινοπωρινή έκθεση αναθεωρούνται επί τα χείρω σε σχέση με την εαρινή της έκθεση η οποία εκτιμούσε πως για το 2013 οι εξαγωγές θα σημειώσουν ρυθμούς αύξησης περίπου 2% και στις δύο ζώνες. Παρά τη μικρή επιδείνωση αυτών των εκτιμήσεων, οι εξαγωγές παραμένουν ο βασικός πυλώνας ανάπτυξης για το 2013, ενώ για το 2014 αναμένεται να ενισχυθούν σημαντικά ξεπερνώντας τις 4 ποσοστιαίες μονάδες και στις δύο ζώνες.

Αναφορικά με τις **εισαγωγές**, αυτές κατέγραψαν άνοδο κατά 1,5% στο δεύτερο τρίμηνο του 2013 σε αμφότερες τις ζώνες έναντι του αμέσως προηγούμενου τριμήνου. Η ήπια αυτή αύξηση των εισαγωγών οφείλεται κυρίως στην αναιμική εσωτερική ζήτηση. Στο σύνολο του 2013 οι εισαγωγές αναμένεται να αυξηθούν οριακά σε Ευρωζώνη και ΕΕ (0,1% και 0,2% αντίστοιχα) ενώ για το έτος 2014 οι εκτιμήσεις κάνουν λόγο για ισχυρή αύξηση των εισαγωγών που θα ξεπερνά τις 3,5 ποσοστιαίες μονάδες. Συνολικά μπορεί να εξαχθεί με μεγάλη ασφάλεια το συμπέρασμα πως οι καθαρές εξαγωγές θα συνεχίσουν να έχουν σημαντική θετική

συμβολή στο ΑΕΠ για τη διετία 2013-2014.

Σε ό,τι αφορά τις **επενδύσεις** είναι αξιοσημείωτο πως ύστερα από δύο συνεχή έτη διαρκούς μείωσης για πρώτη φορά στο δεύτερο τρίμηνο του 2013 η μεταβολή των επενδύσεων κατέγραψε οριακή αύξηση, κατά 0,2% έναντι του προηγούμενου τριμήνου και στις δύο ευρωπαϊκές ζώνες. Η θετική αυτή εξέλιξη εκπορεύεται κυρίως από τη σημαντική βελτίωση των επενδύσεων σε εξοπλισμό, ενώ οι επενδύσεις σε κατασκευές διατηρούν μια πτωτική πορεία στην ΕΕ και φαίνεται πως σταθεροποιούνται στην Ευρωζώνη. Για το τρίτο τρίμηνο του 2013 οι σχετικοί διαθέσιμοι δείκτες υποδηλώνουν τη διατήρηση της ανάκαμψης αλλά με ήπιους ρυθμούς. Συνολικά για το 2013 οι επενδύσεις αναμένεται να κινηθούν σε αρνητικό έδαφος στην ΕΕ (-2,9%) και στην Ευρωζώνη (-3,3%) αντανακλώντας κυρίως τον σημαντικό τους περιορισμό στα πρώτα τρίμηνα του έτους. Ωστόσο, το 2014 οι επενδύσεις αναμένεται να πετύχουν σημαντική ανάκαμψη στην ΕΕ (2,5%) και στην ΕΖ-17 (1,9%) που θα υποστηρίζεται πρωτίστως από τις επενδύσεις σε εξοπλισμό.

Η **ιδιωτική κατανάλωση** στο δεύτερο τρίμηνο του 2013 σημείωσε αύξηση κατά 0,2% και 0,1% σε ΕΕ και Ευρωζώνη αντίστοιχα καταγράφοντας έτσι για πρώτη φορά από το φθινόπωρο του 2011 θετικό πρόσημο. Η εξέλιξη αυτή προέρχεται πιθανότατα από την ανάσχεση της πτωτικής πορείας που καταγράφεται στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών. Για το δεύτερο εξάμηνο του 2013 η ιδιωτική κατα-

νάλωση προβλέπεται να αυξηθεί ελαφρώς, όμως στο σύνολο του έτους παρά τις μικρές προαναφερόμενες βελτιώσεις αυτή προβλέπεται να μειωθεί κατά 0,1% στην ΕΕ και κατά 0,7% στην Ευρωζώνη. Παρόλα αυτά η ιδιωτική κατανάλωση εκτιμάται πως θα ανακάμψει το 2014 λόγω της άμεσης επίδρασης που αναμένεται να έχει σε αυτή η θετική μεταβολή στο πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα, που με τη σειρά της θα προέλθει από την επαναφορά της σταθεροποίησης στην αγορά εργασίας, από την αναμενόμενη αύξηση στους ονομαστικούς μισθούς και από το χαμηλό επίπεδο πληθωρισμού. Επιπλέον, η επιβράδυνση του ρυθμού δημοσιονομικής προσαρμογής και τα υψηλότερα επίπεδα καταναλωτικής εμπιστοσύνης αναμένεται να υποστηρίξουν την άνοδο της ιδιωτικής κατανάλωσης σε ΕΕ (0,9) και Ευρωζώνη (0,6%).

Η **δημόσια κατανάλωση** εμφανίζεται ενισχυμένη στο δεύτερο ήμισυ του 2013 γεγονός που οφείλεται πρωτίστως στην επιβράδυνση του ρυθμού δημοσιονομικής προσαρμογής. Στο σύνολο του 2013 η δημόσια κατανάλωση προβλέπεται να παραμείνει σχεδόν αμετάβλητη τόσο στην ΕΕ όσο και στην Ευρωζώνη. Σε αμφότερες τις ζώνες το 2014 η δημόσια κατανάλωση αναμένεται να αυξηθεί οριακά με ρυθμό (0,3%), δηλαδή με ποσοστό χαμηλότερο από την αναμενόμενη ανάπτυξη του ΑΕΠ. Αρνητικό πρόσημο στη μεταβολή της δημόσιας κατανάλωσης και το 2014 αναμένεται να συνεχίσουν να καταγράφουν η Ελλάδα, η Κύπρος, η Πορτογαλία, η Ισπανία, η Ιρλανδία και η Σλοβενία.

Οι συνθήκες στην αγορά εργασίας φαίνεται πως παρουσίασαν σημαντική επιδείνωση το 2013, αντανakλώντας την εξασθένιση της οικονομικής δραστηριότητας και τις προσαρμογές στην αγορά εργασίας που πραγματοποιήθηκαν σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες. Στο δεύτερο εξάμηνο του 2013 η **απασχόληση** παρουσιάζεται χαμηλότερη κατά 0,7% και 1,4% συγκριτικά με τα αντίστοιχα μεγέθη πριν από 2 έτη σε ΕΕ και Ευρωζώνη. Η **ανεργία** έφτασε σε πρωτόγνωρα υψηλά επίπεδα το 2013 σε ΕΕ και Ευρωζώνη, καθώς τα αντίστοιχα ποσοστά διαμορφώθηκαν στο 11,1% και στο 12,2%. Βασικό χαρακτηριστικό είναι η κατακόρυφη αύξηση της ανεργίας των νέων στο β' τρίμηνο του 2013 κατά 23,5% στην ΕΕ και 23,9% στην Ευρωζώνη ως ποσοστό του εργατικού δυναμικού ηλικίας 15-24 ετών. Παρόλα αυτά κάποια σημάδια σταθεροποίησης στην αγορά εργασίας φαίνεται πως εμφανίζονται σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2014 καθώς φαίνεται πως δεν θα αυξηθούν περαιτέρω τα ποσοστά ανεργίας, παραμένοντας στα ποσοστά του 2013 σε αμφότερες τις υπό εξέταση ζώνες.

Στο σκέλος του **πληθωρισμού**, στο τρίτο τρίμηνο του 2013 σημειώθηκε εκ νέου υποχώρηση, καθώς διαμορφώθηκε στο 1,5% στην ΕΕ και στο 1,3% στην ΕΖ-17. Η μείωση αυτή προήλθε κυρίως από την υποχώρηση των τιμών στο πεδίο της ενέργειας λόγω της πτώσης των τιμών του πετρελαίου και της ανατίμησης του ευρώ σε σχέση με τις ισοτιμίες του 2012. Οι εκτιμήσεις συνολικά για το 2013 διαμορφώθηκαν στο 1,7% στην ΕΕ και 1,5%

στην Ευρωζώνη, ενώ για το 2014 οι προβλέψεις κάνουν λόγο για μη-περαιτέρω επιβράδυνση του πληθωρισμού εξαιτίας κυρίως της χαλάρωσης σε κάποιο βαθμό της αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής αλλά και της ήπιας ανάκαμψης που αναμένεται να σημειωθεί στην Ευρώπη.

Αναφορικά με τις **δημοσιονομικές επιδόσεις**, το πλεόνασμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών συνέχισε να εμφανίζεται ενισχυμένο και το 2013 καθώς διαμορφώθηκε στο 1,6% στην ΕΕ και στο 2,7% στην Ευρωζώνη. Η θετική αυτή εξέλιξη αποτελεί κυρίως αποτέλεσμα της αυστηρής δημοσιονομικής προσαρμογής που ακολούθησε η ευρωπαϊκή περιφέρεια, δηλαδή οι χώρες που στο πρόσφατο παρελθόν είχαν πολύ υψηλά ελλείμματα. Αυτές φαίνεται τώρα να επιτυγχάνουν βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους με βάση το μοναδιαίο κόστος εργασίας και στροφή προς τις εξαγωγές. Προς την ίδια κατεύθυνση με περαιτέρω μικρή ενίσχυση του ισοζυγίου συναλλαγών κινούνται οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2014. Το ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ περιορίστηκε το 2013 στο -3,5% στην ΕΕ και στο -3,1% στην ΕΖ-17 και αναμένεται να επικρατήσουν παρόμοιες τάσεις το 2014 με αποτέλεσμα την υποχώρησή του κάτω από το κατώφλι των 3 ποσοστιαίων μονάδων (-2,7% στην ΕΕ και 2,5% στην ΕΖ-17). Στον αντίποδα σε ό,τι αφορά το χρέος της γενικής κυβέρνησης το 2013 σημειώθηκε σημαντική αύξηση 3 περίπου ποσοστιαίων μονάδων σε σχέση με το 2012 σε αμφότερες τις ζώνες εξαιτίας κυ-

ρίως της διατήρησης της ύφεσης στην ευρωπαϊκή περιφέρεια αλλά και των υψηλών δαπανών για τόκους τη συγκεκριμένη περίοδο. Ωστόσο, λόγω της σημαντικής ανασχεσης της ύφεσης στην ευρωπαϊκή περιφέρεια το δημόσιο χρέος εκτιμάται πως το 2014 θα αυξηθεί λιγότερο από μισή ποσοστιαία μονάδα και να διαμορφωθεί στα επίπεδα του 90,2% στην ΕΕ και 95,9% στην Ευρωζώνη.

Η βελτίωση του οικονομικού κλίματος στην Ευρωζώνη και την ΕΕ και οι ενδείξεις ανάκαμψης για το 2014 αποτυπώνονται και στους δύο πρόδρομους δείκτες, οικονομικής δραστηριότητας €-COIN και οικονομικού κλίματος που δημοσιεύει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (DG EGFIN). Πιο συγκεκριμένα, όπως αποτυπώνεται στο διάγραμμα 2.1, τον Δεκέμβριο ο δείκτης €-COIN¹ σημειώνει για τέταρτο συνεχή μήνα ανοδική πορεία με θετικό πρόσημο, με επίδοση 0.29 έναντι 0,23 που κατέγραψε τον αμέσως προηγούμενο μήνα. Η θετική αυτή τάση του δείκτη οφείλεται κυρίως στην βελτίωση των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων παρά τη λιγότερη ευνοϊκή τάση που καταγράφεται στη βιομηχανική δραστηριότητα.

Τέλος προς την ίδια κατεύθυνση, σύμφωνα με το δείκτη οικονομικού κλίματος, της DG EGFIN, φαίνεται πως διατηρείται η ανοδική τροχιά που ξεκίνησε από τον Μάιο του 2013, καθώς τον Δεκέμβριο

¹ Το ερευνητικό κέντρο Center of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της τριμηνιαίας ανάπτυξης του ΑΕΠ και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

ο δείκτης σημείωσε αύξηση στην Ευρωζώνη κατά 1,6 μονάδες συγκριτικά με τον προηγούμενο μήνα, φτάνοντας έτσι τις 100 μονάδες. Αντίστοιχη αύξηση της τάξεως των 1,4 μονάδων παρατηρείται στην ΕΕ, καθώς ο δείκτης προσέγγισε τις 103.5 μονάδες. Η σημαντική βελτίωση

του δείκτη επανέφερε την Ευρωζώνη στο επίπεδο του μακροχρόνιου μέσου όρου για πρώτη φορά από τον Ιούλιο του 2011. Στην ΕΕ ο δείκτης είχε ήδη ξεπεράσει τον μακροπρόθεσμο μέσο όρο από τον Σεπτέμβριο.

Πίνακας 2.4

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ-27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

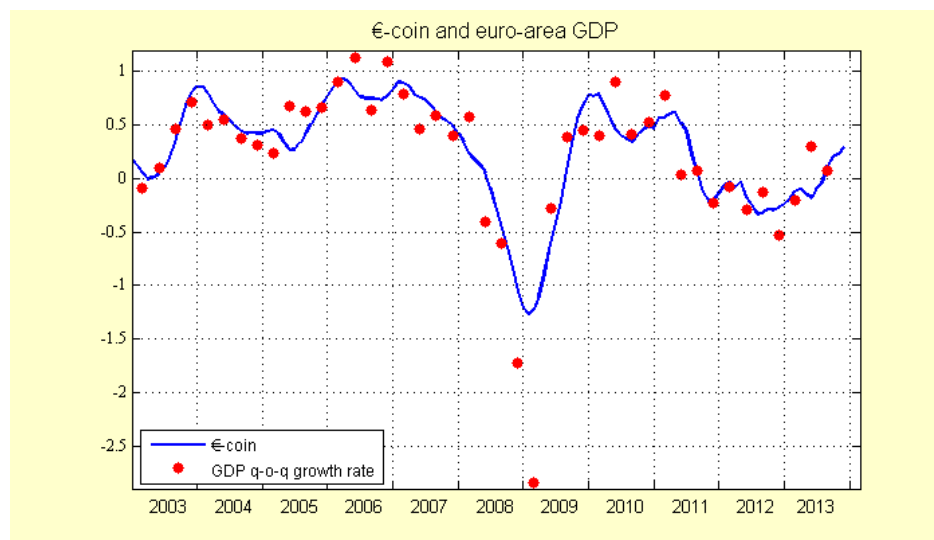
	ΕΕ-28			Ευρωζώνη		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
ΑΕΠ	0,0	1,4	1,9	-0,4	1,0*	1,4*
Ιδιωτική Κατανάλωση	-0,1	0,9	1,5	-0,7	0,6	1,3
Δημόσια Κατανάλωση	0,1	0,3	0,7	0,0	0,3	0,7
Επενδύσεις	-2,9	2,5	4,0	-3,3	1,9	3,6
Απασχόληση	-0,4	0,3	0,7	-0,9	0,2	0,7
Ανεργία (% εργατικού δυναμικού)	11,1	11,0	10,7	12,2	12,2	11,8
Πληθωρισμός	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	1,4
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	1,5	4,1	5,4	1,3	4,2	5,6
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	0,2	3,7	5,3	-0,1	3,9	5,7
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	-3,5	-2,7	-2,6	-3,1	-2,5	-2,4
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	89,8	90,2	90,0	95,5	95,9	95,4
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% του ΑΕΠ)	1,6	1,7	1,8	2,7	2,9	3,0

Πηγή: European Economic Forecast, Autumn 2013, European Commission, November 2013

*Πηγή: World Economic Outlook Update, IMF, January 2014

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org) και Bank of Italy

Πίνακας 2.5

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-28 & Ευρωζώνης (1990-2013=100)*

Μήνας	Ιαν-13	Φεβ-13	Μαρ-13	Απρ-13	Μάι-13	Ιουν-13	Ιουλ-13	Αυγ-13	Σεπτ-13	Οκτ-13	Νοε-13	Δεκ-13
ΕΕ-28	91,0	91,5	91,5	89,7	90,9	92,6	95,0	98,2	100,6	101,7	102,1	103,5
Ευρωζώνη	89,7	90,5	90,1	88,6	89,5	91,3	92,5	95,3	96,9	97,7	98,4	100,0

* Οι σταθμίσεις των χωρών και η χρονοσειρά στο δείκτη στην ΕΕ έχουν αναθεωρηθεί λόγω της ένταξης σε αυτή της Κροατίας από την 1η Ιουλίου 2013

Πηγή: European Commission (DG ECFIN), Ιανουάριος 2014

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

Α) Οικονομικό κλίμα

Οι έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE προσφέρουν σημαντική πληροφόρηση για τις εξελίξεις στην οικονομία, τόσο από την πλευρά των επιχειρήσεων, όσο και από την πλευρά της τελικής ζήτησης, δηλαδή των καταναλωτών. Εξάλλου, βασικοί δείκτες που περιλαμβάνονται σε αυτές αποτελούν πρόδρομους δείκτες για διάφορα μεγέθη της οικονομίας και μπορούν να χρησιμοποιηθούν με επάρκεια για την πρόβλεψη των άμεσων εξελίξεων, ακόμα και στην πορεία του ΑΕΠ. Αναλυτικότερα:

Το οικονομικό κλίμα παραμένει εν πολλοίς αμετάβλητο προς τα τέλη του έτους, όμως είναι αξιοσημείωτη η άνοδος που παρουσιάζει συγκριτικά με το αντίστοιχο διάστημα του 2012. Από τα συνολικά πλέον αποτελέσματα του έτους, είναι φανερό ότι μετά τη σταδιακή βελτίωση του δείκτη οικονομικού κλίματος από τα μέσα του 2012 και τη σημαντική ανάκαμψη των προσδοκιών στο πρώτο εξάμηνο του 2013, κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους που μόλις ολοκληρώθηκε, ο δείκτης σταθεροποιείται σε υψηλότερα επίπεδα. Η

σταθεροποίηση αυτή συγκλίνει και με τη σταδιακή εξασθένηση της ύφεσης, που αποτυπώνεται και στα επίσημα μακροοικονομικά στοιχεία και αντανακλά την άμβλυση της μεγάλης απαισιοδοξίας που προηγουμένως κυριαρχούσε στις προσδοκίες πολιτών και επιχειρήσεων. Παρόλα αυτά, ακόμη δεν φαίνεται να έχουν διαμορφωθεί συνθήκες σταθερής βελτίωσης των προσδοκιών πολιτών και επιχειρήσεων, παρόλο που έχει παγιωθεί μια τάση σταθεροποίησής τους. Δύο αντίρροπες δυνάμεις συνεχίζουν έτσι να επηρεάζουν τις συνολικές προσδοκίες: Από τη μία πλευρά καταγράφεται μικρή εξασθένηση της ύφεσης, με τους πτωτικούς ρυθμούς δραστηριότητας σε διάφορους κλάδους να αμβλύνονται. Από την άλλη πλευρά, η διευθέτηση των πολλαπλών φορολογικών υποχρεώσεων που σωρεύονται στους τελευταίους μήνες του έτους, σε συνδυασμό με τη διατήρηση της ανεργίας σε υψηλά επίπεδα και τη συνεχιζόμενη, έστω και με επιβραδυνόμενο ρυθμό, πτώση της κατανάλωσης, ασκούν πιέσεις στους οικογενειακούς προϋπολογισμούς, αλλά και στις επιχειρήσεις. Οι παράγοντες αυτοί εξακολουθούν να δημιουργούν ένα ασφυκτικό περιβάλλον και δεν μπορούν να αντισταθμιστούν από την επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος

ή την ενίσχυση των εσόδων που προέρχονται από μεμονωμένες πηγές, όπως ο τουρισμός. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το τρίμηνο Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου διαμορφώνεται στις 91,1 μονάδες, στα ίδια επίπεδα σε σχέση με το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου, ενώ συγκριτικά με το αντίστοιχο περσινό διάστημα έχει βελτιωθεί σημαντικά (στις 82,7 μονάδες κατά μέσο όρο). Έτσι, το οικονομικό κλίμα παραμένει ακόμη επί της ουσίας στο υψηλότερο επίπεδο της τελευταίας πενταετίας, ενώ **σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ο αντίστοιχος δείκτης κινείται υψηλότερα το εξεταζόμενο διάστημα σε σύγκριση με το προηγούμενο, τόσο στην Ευρωζώνη, όσο και στην ΕΕ.** Έτσι, ο κοινοτικός δείκτης κλίματος διαμορφώνεται στις 102,4 και 98,7 (από 98,0 και 94,9) μονάδες σε ΕΕ και Ευρωζώνη αντίστοιχα, υψηλότερα και σε σχέση με την ίδια περίοδο πέρυσι (88,5 και 86,8 μονάδες αντίστοιχα στις δύο ζώνες).

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα βελτιώνονται σε επίπεδο τομέων το εξεταζόμενο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο μόνο στο Λιανικό Εμπόριο (κατά +4 μον.), ενώ αντίθετα σημειώνεται πτώση του σχετικού δείκτη στη Βιομηχανία (κατά -5 μον.), οριακά στις Υπηρεσίες (-1 μον.) και περισσότερο στις Κατασκευές (-11 μον.). Τέλος, στην Καταναλωτική Εμπιστοσύνη, ο αρνητικός δείκτης κερδίζει σημαντικό έδαφος (+8 μον.) το υπό εξέταση

τρίμηνο σε σχέση με το γ' τρίμηνο του έτους.

Σε σύγκριση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, οι μέσοι δείκτες έχουν αυξηθεί σε όλους τους παραγωγικούς τομείς, στους περισσότερους σημαντικά: ο σχετικός δείκτης στη Βιομηχανία ανακάμπτει κατά 5 μονάδες, στο Λιανικό Εμπόριο κατά 18, στις Κατασκευές κατά 20 και στις Υπηρεσίες κατά 22 μονάδες. Στην Καταναλωτική Εμπιστοσύνη σημειώνεται επίσης άνοδος στο σχετικό δείκτη το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό, κατά 9 μονάδες. Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης στην Ελλάδα το τρίμηνο Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου σε σχέση με το τρίμηνο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου αυξάνεται κατά 8 μονάδες, με το μέσο όρο του να διαμορφώνεται στις -65,4 μονάδες, υψηλότερα και έναντι της αντίστοιχης περυσινής του επίδοσης (-74,6 μονάδες). Η εμπιστοσύνη των πολιτών εμφανίζει σημάδια σταθεροποίησης με τάση βελτίωσης από τον Σεπτέμβριο και μετά, με τους Έλληνες καταναλωτές όμως να παραμένουν σταθερά τα τελευταία σχεδόν 4 χρόνια οι πιο απαισιόδοξοι Ευρωπαίοι. Οι αντίστοιχοι μέσοι ευρωπαϊκοί δείκτες το εξεταζόμενο τρίμηνο βελτιώνονται σε σχέση με το προηγούμενο κατά 1-2 μονάδες τόσο στην Ευρωζώνη, όσο και στην ΕΕ, φθάνοντας στις -14,5 και -11,7 μονάδες αντίστοιχα, υψηλότερα και σε σχέση με τα περυσινά επίπεδα (-26,2 και -23,9 μονάδες αντίστοιχα κατά μέσο όρο).

Οι τάσεις στα επιμέρους στοιχεία του δείκτη είναι αρνητικές το τρέχον τρίμηνο

σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο. Συγκεκριμένα, οι αρνητικές προβλέψεις των Ελλήνων καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους και την οικονομική κατάσταση της χώρας το επόμενο 12μηνο εξομαλύνονται, ενώ βελτίωση παρουσιάζει και ο δυσμενής δείκτης για την εξέλιξη της ανεργίας, με τις σχετικές προβλέψεις να βαίνουν λιγότερο δυσοίωνες. Κατ' αναλογία, και η πρόθεση για αποταμίευση το εξεταζόμενο τρίμηνο βελτιώνεται, αλλά ήπια σε σχέση με τα ιστορικά χαμηλά επίπεδα του προηγούμενου τριμήνου.

Αναλυτικότερα, το ποσοστό εκείνων που είναι απαισιόδοξοι για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους μειώνεται στο 71% (από 76%) το υπό εξέταση τρίμηνο, με το 20% (από 16%) να κρίνει ότι θα παραμείνει αμετάβλητη. Επίσης, το 75% (από 79%) των Ελλήνων καταναλωτών διατυπώνουν δυσοίωνες προβλέψεις σχετικά με την οικονομική κατάσταση της χώρας, με το 12% να κρίνει ότι αυτή θα παραμείνει στα ίδια επίπεδα (από 10%). Ως προς την πρόθεση για αποταμίευση, και πάλι σχεδόν τα 9/10 των νοικοκυριών θεωρούν ως μη πιθανή ή καθόλου πιθανή την αποταμίευσή τους το επόμενο 12μηνο, με το σχετικό δείκτη να μεταβάλλεται ήπια στις -74 (από -76) μονάδες κατά μέσο όρο. Οι προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας το επόμενο 12-μηνο παραμένουν δυσμενείς, παρά τη βελτίωση που καταγράφουν, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις +71 (από +79) μονάδες. Ο δείκτης της προβλεπόμενης ανεργίας στο ίδιο χρονικό διάστημα του 2012 βρισκόταν σε αρκετά δυσμενέστερα

πάντως επίπεδα, στις +82 μονάδες κατά μέσο όρο. Το 85% των καταναλωτών (από 89%) αναμένουν άνοδο της ανεργίας το επόμενο διάστημα, ενώ τέλος, το ποσοστό των καταναλωτών που αναφέρει ότι είναι «χρεωμένο» αυξάνεται στο 16% (από 12% στο προηγούμενο τρίμηνο και 18% στο αντίστοιχο περσινό τρίμηνο). Το 9-10% των ερωτηθέντων δηλώνει το τελευταίο εξάμηνο του έτους ότι αποταμιεύει λίγο ή πολύ λίγο, ενώ τέλος, μειώνεται στο 58% κατά μέσο όρο (από 63%), το ποσοστό των καταναλωτών που δηλώνουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα», με το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους» να παραμένει στο 15%.

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στη **Βιομηχανία** το τέταρτο τρίμηνο του 2013 διαμορφώνεται χαμηλότερα σε σχέση με το τρίτο τρίμηνο, στις 90,1 (από 85,4) μονάδες, υψηλότερα όμως σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή του επίδοση (84,3 μονάδες). Από τα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, οι προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξη της παραγωγής το εξεταζόμενο τρίμηνο επιδεινώνονται, με το σχετικό δείκτη να υποχωρεί στο μηδέν (από +6 μον. κατά μέσο όρο). Περισσότερο δυσμενείς βαίνουν και οι εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης (-32 από -29 μον. ο σχετικός δείκτης), ενώ οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα ετοιμών προϊόντων υποδηλώνουν μικρή διόγκωση, με το σχετικό δείκτη να κινείται στις +7 (από +2) μονάδες. Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, οι τάσεις στις εξαγωγικές μεταβλητές είναι μικτές: στην τρέχουσα εξαγωγική

δραστηριότητα του τομέα και τις παραγωγελίες και τη ζήτηση εξωτερικού, οι σχετικοί μέσοι δείκτες του δ' τριμήνου επιδεινώνονται, με τις προβλέψεις για την εξαγωγική δυναμική του επόμενου τριμήνου να βαίνουν ελαφρώς αυξημένες (+9 από +6 μονάδες το μέσο τριμηνιαίο ισοζύγιο). Ως προς την απασχόληση, το αρνητικό ισοζύγιο στις σχετικές προβλέψεις για τον τομέα εντείνεται, φθάνοντας στις -16 μονάδες κατά μέσο όρο (από -5), επίδοση υψηλότερη σε σύγκριση με το μέσο όρο του δ' τριμήνου του 2012 (-20 μονάδες). Το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού παραμένει σχετικά χαμηλά κατά το εξεταζόμενο τρίμηνο, στο 67,3%, επίπεδο ελαφρώς ανώτερο από εκείνο στο αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012 (65,5%). Τέλος, οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής διαμορφώνονται κατά μέσο όρο στους 4,3 (από 3,6 μήνες το προηγούμενο τρίμηνο και 4,0 το αντίστοιχο περυσινό).

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** το υπό εξέταση διάστημα αυξάνεται ελαφρά στις 73,8 μονάδες (από 71,5 το προηγούμενο τρίμηνο και 55,6 μονάδες στο δ' τρίμηνο του 2012). Η εξέλιξη αυτή είναι αποτέλεσμα της περαιτέρω αποκλιμάκωσης των εκτιμημένων αποθεμάτων, με το σχετικό δείκτη να κινείται στις -9 (από -3) μονάδες κατά μέσο όρο, χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή τιμή του (-2 μονάδες). Οι πολύ χαμηλές τρέχουσες πωλήσεις παραμένουν στα ίδια επίπεδα (-38 μον. ο μέσος δείκτης της περιόδου), εξέλιξη ανάλογη με εκείνη στο δείκτη των προβλεπόμενων πωλήσεων (-27 μον.).

Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, το 44% των επιχειρήσεων κρίνει ότι οι πωλήσεις του θα μειωθούν το προσεχές διάστημα, ενώ ένα 17% προβλέπει άνοδο. Ανοδικά κινούνται πάντως οι προβλέψεις για τις παραγγελίες προς προμηθευτές, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται κατά 10 μονάδες υψηλότερα, στις -27, ενώ σχετικά με την απασχόληση στον τομέα, το εν λόγω ισοζύγιο υποχωρεί κατά 20 μονάδες, φθάνοντας στις -10, ανώτερα ωστόσο σε σχέση με το αντίστοιχο, πολύ χαμηλό, περυσινό (-40 μονάδες). Τέλος, σε όρους τιμών, κυριαρχούν σταθερά οι αποπληθωριστικές προσδοκίες, οι οποίες εξομαλύνονται ελαφρά σε σχέση με τα επίπεδα του προηγούμενου τριμήνου και υιοθετούνται από το 22% των επιχειρήσεων (από 25%), έναντι των προσδοκιών ανόδου, τις οποίες και εκφράζει ένα 5% (από 3%). Στους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, καταγράφεται άνοδος των επιχειρηματικών προσδοκιών στο εξεταζόμενο τρίμηνο στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός, τα Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση, τα Είδη οικιακού εξοπλισμού, τα Οχήματα & Ανταλλακτικά, ενώ αντίθετα σημειώνεται αισθητή πτώση στα Πολυκαταστήματα.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις **Κατασκευές** το υπό εξέταση διάστημα χάνουν σημαντικό έδαφος σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο, με το σχετικό ισοζύγιο να μειώνεται στις 68,3 (από 79,3) μονάδες, επίδοση πάντως υψηλότερη κατά 20 μονάδες έναντι της αντίστοιχης περυσινής. Από τις βασικές μεταβλητές του δείκτη, τόσο οι ήδη έντονα αρνητικές προβλέψεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος εργασιών τους, όσο

και ο δείκτης απασχόλησης του τομέα επιδεινώνονται, χάνοντας αντίστοιχα 12 και 9 μονάδες το υπό εξέταση τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο (στις -62 και -7 μονάδες τα σχετικά ισοζύγια). Το ισοζύγιο της απασχόλησης επανέρχεται έτσι στα αρνητικά του επίπεδα, μετά το θετικό πεδίο τιμών που κατέγραψε το προηγούμενο τρίμηνο για πρώτη φορά την τελευταία πενταετία. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 37% (από 33%) αναμένει αύξηση των θέσεων εργασίας και το 30% (από 35%) μείωσή τους. Οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το τρέχον επίπεδο του προγράμματος εργασιών τους χάνουν επίσης έδαφος, καθώς το σχετικό ισοζύγιο κινείται χαμηλότερα, στις -23 μονάδες (από -8). Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας των επιχειρήσεων του τομέα παραμένουν στα ίδια επίπεδα, στους 11,0 (από 10,7), παρά την προβλεπόμενη επιδείνωση, ενώ το αρνητικό ισοζύγιο στις προβλέψεις των τιμών εξομαλύνεται κατά 10 μονάδες, στις -28. Τέλος, μειώνεται ελαφρά στο 9% (από 11%) το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναφέρει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του, ενώ από τις υπόλοιπες, το 41% κρίνει ως σημαντικότερο εμπόδιο τη χαμηλή ζήτηση και από ένα 24% αμφότερα την ανεπαρκή χρηματοδότηση και παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας και η ύφεση, η υψηλή φορολογία και η έλλειψη έργων, η καθυστέρηση πληρωμών από το κράτος, οι μεγάλες εκπτώσεις, κ.ά. Ανά κλάδο, οι προσδοκίες μεταβάλλονται αρνητικά αφενός στις Ιδιωτικές Κατασκευές (40 από 43 μονάδες) και αφετέρου στις Κατασκευές

Δημοσίων Έργων, όπου ο σχετικός δείκτης το τρίτο τρίμηνο του έτους διαμορφώνεται στις 83,4 μονάδες (από 97,1 μονάδες που ήταν και η υψηλότερη επίδοση των τελευταίων πέντε ετών).

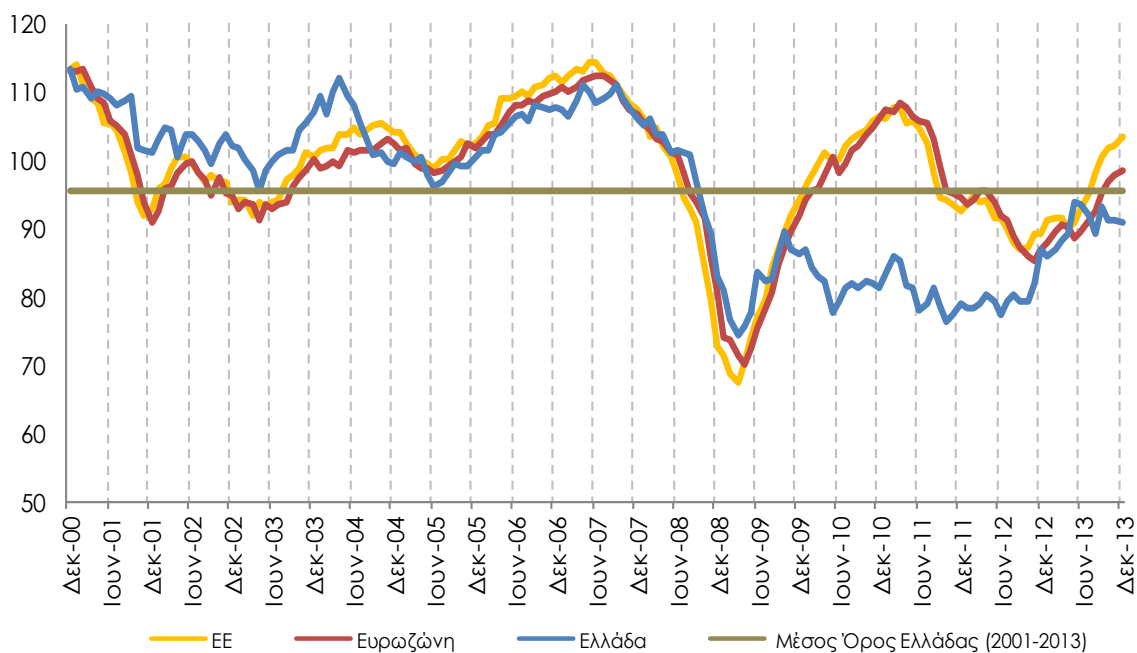
Στις **Υπηρεσίες**, ο μέσος Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το τρίμηνο Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου σε σχέση με το αντίστοιχο Ιουλίου – Σεπτεμβρίου κινείται ελαφρώς πτωτικά, στις 74,8 μονάδες (από 76,0) μονάδες, ανώτερα και σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο (53,5 μονάδες). Από τις βασικές μεταβλητές του συνολικού δείκτη, είναι κυρίως οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα δραστηριότητα των επιχειρήσεων του τομέα που χάνουν έδαφος το τρέχον τρίμηνο (στις -4 μονάδες το σχετικό ισοζύγιο κατά μέσο όρο, από -1 μονάδα το προηγούμενο διάστημα). Οι τρέχουσες εκτιμήσεις σχετικά με τη ζήτηση, όπως και ο δείκτης της προβλεπόμενης ζήτησης, παραμένουν επί της ουσίας στα ίδια επίπεδα (στις -6 και -10 μονάδες αντίστοιχα το προηγούμενο διάστημα, έναντι -34 και -37 μον. πέρυσι). Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, αμετάβλητες παραμένουν και οι προβλέψεις των ερωτηθέντων σχετικά με την απασχόληση, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται εκ νέου στις -18 μονάδες κατά μέσο όρο. Ως προς τις τιμές, οι προσδοκίες παραμένουν έντονα αποπληθωριστικές, αν και ο σχετικός δείκτης μεταβάλλεται θετικά κατά 6 μονάδες, στις -17. Το 19% (από 23%) των επιχειρήσεων αναμένει μείωση τιμών και το συντριπτικό 78% σταθερότητα. Τέλος, διατηρείται στο 14% και αυτό το

τρίμηνο, το ποσοστό εκείνων που αναφέρουν ανεμπόδιστη επιχειρηματική λειτουργία, με το 27% των ερωτηθέντων να δηλώνουν την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης ως βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία τους, το 41% την ανεπάρκεια ζήτησης, το 2% την ανεπάρκεια εργατικού δυναμικού και το 14% τους εγχώριους παράγοντες που συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση και την κρίση, τη διεθνή συγκυρία, την αδυναμία δανεισμού, την υψηλή φορολογία, την

καθυστέρηση πληρωμών κ.ά. Στους επιμέρους δείκτες για τους εξεταζόμενους κλάδους των υπηρεσιών, καταγράφεται υποχώρηση κατά το τέταρτο τρίμηνο του έτους στα Ξενοδοχεία - Εστιατόρια – Ταξιδιωτικά Πρακτορεία και τις Χερσαίες μεταφορές. Οι Ενδιάμεσοι Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί, η Πληροφορική και οι Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες παρουσιάζουν αντίθετα άνοδο προσδοκιών το υπό εξέταση τρίμηνο.

Διάγραμμα 2.2

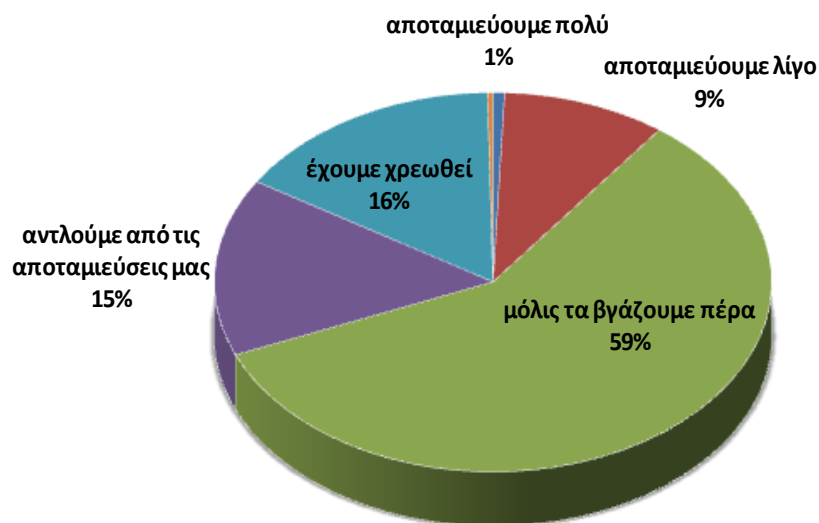
Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: Ε.Ε.-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα, (1990-2012=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Διάγραμμα 2.3

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους, (μέσος όρος Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου 2013)

Πηγή: IOBE

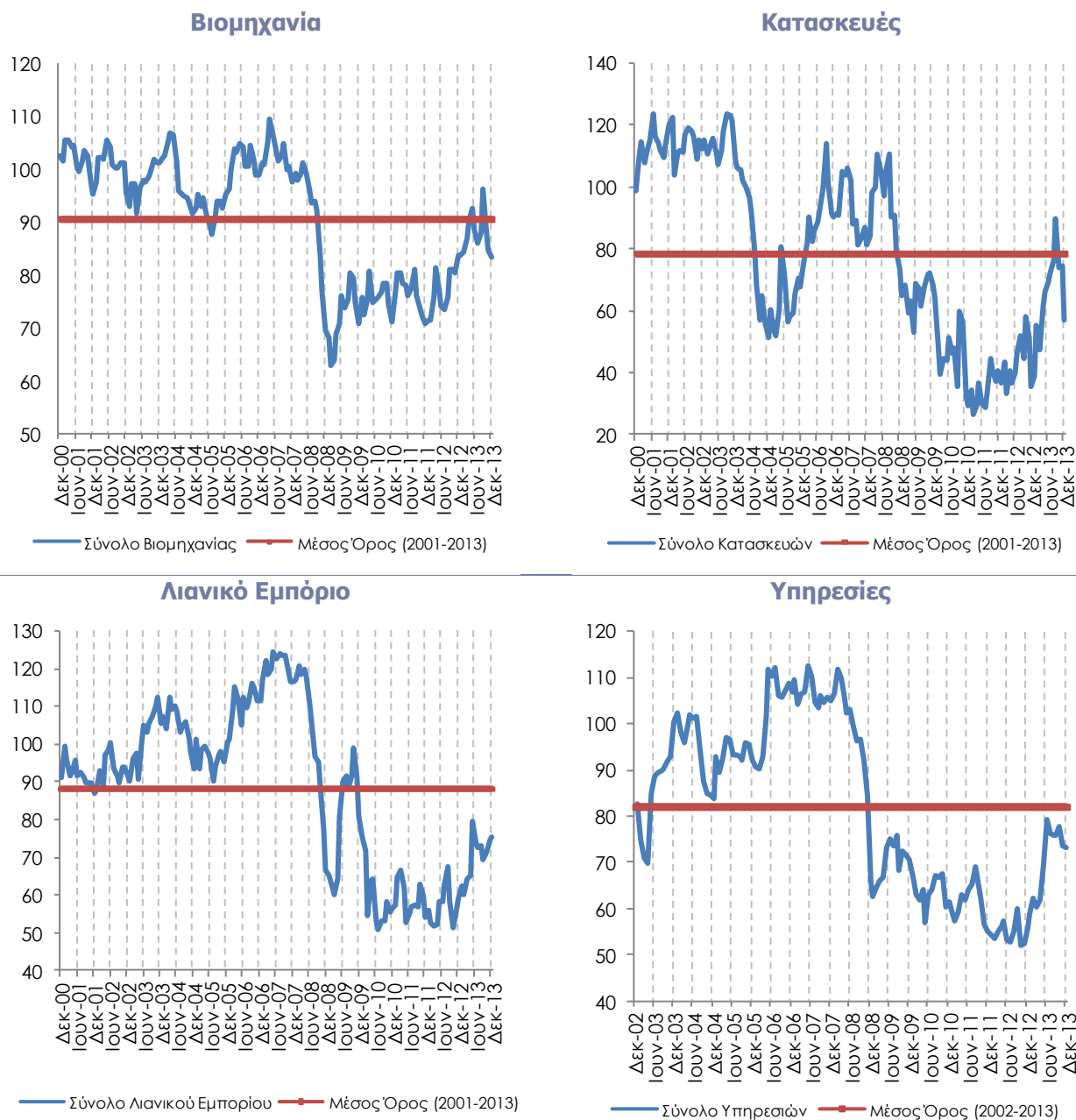
Πίνακας 2.6
Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

Μήνας/ Έτος	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιανικό Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2002	97,3	102,0	101,2	114,0	93,3	82,8	-27,5
2003	95,4	100,1	97,9	115,0	102,0	85,5	-39,4
2004	103,3	104,8	99,1	81,5	104,8	94,6	-25,8
2005	100,8	98,1	92,6	63,0	96,8	93,6	-33,8
2006	108,3	104,9	101,5	91,1	110,8	103,7	-33,3
2007	111,0	108,4	102,8	92,5	120,8	106,6	-28,5
2008	93,3	97,4	91,9	95,2	102,5	97,8	-46,0
2009	79,3	79,7	72,1	65,5	80,4	70,1	-45,7
2010	101,2	79,3	76,2	45,2	59,5	62,9	-63,4
2011	100,3	77,6	76,9	34,2	58,9	61,7	-74,1
2012	90,9	80,0	77,2	43,2	57,1	54,8	-74,8
2013	95,7	90,4	87,8	65,0	70,2	70,4	-69,3
Ιαν-12	93,6	78,2	71,4	36,4	56,0	54,2	-80,1
Φεβ-12	94,8	78,2	71,6	43,4	52,7	53,4	-83,5
Μαρ-12	93,9	79,0	75,7	33,2	51,9	55,2	-79,3
Απρ-12	94,2	80,4	81,6	40,8	52,4	56,1	-78,7
Μάι-12	91,5	79,2	77,1	36,5	58,2	57,4	-75,8
Ιουν-12	91,5	77,3	74,1	40,0	58,2	53,0	-70,4
Ιουλ-12	89,9	79,4	73,5	46,3	62,7	52,9	-64,7
Αυγ-12	88,0	80,2	75,8	52,0	67,4	54,9	-65,2
Σεπ-12	87,0	79,4	80,9	44,3	58,4	59,9	-75,6
Οκτ-12	87,1	79,2	80,9	58,3	51,1	52,2	-77,5
Νοε-12	89,1	82,1	80,3	51,1	56,2	52,5	-74,1
Δεκ-12	89,3	86,9	83,6	35,6	59,4	55,8	-72,1
Ιαν-13	91,1	85,8	83,7	38,5	62,6	58,9	-71,9
Φεβ-13	91,6	86,9	84,4	55,0	60,3	62,3	-71,4
Μαρ-13	91,4	88,1	87,1	47,1	64,2	60,4	-71,2
Απρ-13	89,8	89,2	90,3	61,5	65,4	61,9	-71,8
Μάι-13	90,9	93,8	92,6	65,7	79,5	69,3	-63,4
Ιουν-13	92,7	93,5	88,8	69,5	73,9	79,2	-66,5
Ιουλ-13	95,1	91,7	86,2	72,3	72,43	76,1	-70,9
Αυγ-13	98,2	89,2	88,0	75,9	72,9	76,0	-76,6
Σεπ-13	100,6	93,1	96,1	89,7	69,4	75,9	-72,2
Οκτ-13	101,7	91,2	88,4	73,6	71,2	77,6	-66,2
Νοε-13	102,1	91,2	84,6	74,4	74,6	73,6	-66,7
Δεκ-13	103,5	90,9	83,4	56,9	75,5	73,2	-63,3

Πηγές: ¹Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ²ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών

Πηγή: ΙΟΒΕ

Β) Δημοσιονομικές εξελίξεις και προοπτικές

ΓΕΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία που δημοσιοποιήθηκαν με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2014, το Καθαρό Ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης

μειώθηκε το 2013 κατά €7,8 δισεκ.² (3,9% του ΑΕΠ) σε σχέση με το 2012 (Πίνακας 2.7). Το Καθαρό Ισοζύγιο διαμορφώθηκε σε 2,2% του ΑΕΠ, το οποίο είναι το χαμηλότερο που έχει ποτέ

² Το έλλειμμα δεν περιλαμβάνει €19,1 δισ., τα οποία προορίζονται για τη στήριξη των τραπεζών και αντிகρίζονται από μετοχές τους.

καταγραφεί τις τελευταίες δεκαετίες και βρίσκεται κάτω από το όριο του 3%.

Η βελτίωση του Καθαρού Ισοζυγίου οφείλεται κυρίως (κατά 82%) στη βελτίωση του Πρωτογενούς Ισοζυγίου, το οποίο παρουσίασε πλεόνασμα 2,1%, δηλαδή βελτίωση περί τα €6,1 δισεκ. σε σχέση με το 2012 και €324 εκατ. σε σχέση με το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα (ΜΠΔΣ). Πλεόνασμα τέτοιας τάξης τελευταία φορά είχε εμφανιστεί το 2001. Το Πρωτογενές Ισοζύγιο προβλέπεται να παρουσιάσει επί πλέον βελτίωση του 2014, φτάνοντας τα €5,4 δισεκ. (2,9% του ΑΕΠ), αλλά οι αυξημένες κατά 23% πληρωμές για τόκους θα οδηγήσουν το έλλειμμα του Καθαρού Ισοζυγίου σε ελαφρά αύξηση.

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.8, το έλλειμμα του Καθαρού Ισοζυγίου οφείλεται στο έλλειμμα του Κράτους, το οποίο εκτελεί και τις πληρωμές για του τόκους του Δημόσιου Χρέους, ενώ οι άλλοι υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης εμφανίζουν σημαντικά πλεονάσματα.

Δεδομένων των παραπάνω, το Δημόσιο Χρέος αναμένεται να διαμορφωθεί σε 175,5% και 174,8% του ΑΕΠ το 2013 και το 2014, αντιστοίχως, επίπεδο πολύ υψηλό, το οποίο δεν επιτρέπει σκέψεις για δημοσιονομική χαλάρωση, τουλάχιστον μέχρι να αποκατασταθούν οι ρυθμοί μεγέθυνσης της οικονομίας σε ικανοποιητικό ύψος.

Πίνακας 2.7

Ισοζύγια Γενικής Κυβέρνησης (κατά ESA95)

	2012	2013		2014
		ΜΠΔΣ	Εκτιμήσεις	
<i>€ εκατομμύρια</i>				
Πρωτογενές ισοζύγιο	-2.160	3.594	3.918	5.399
Τόκοι	9.643	8.389	7.878	9.665
Καθαρό ισοζύγιο	-11.803	-4.795	-3.960	-4.266
<i>% του ΑΕΠ</i>				
Πρωτογενές ισοζύγιο	-1,1%	2,0%	2,1%	2,9%
Τόκοι	5,0%	4,6%	4,3%	5,3%
Καθαρό ισοζύγιο	-6,1%	-2,6%	-2,2%	-2,3%

Πηγή: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2014, ΥΠ.ΟΙΚ., Νοέμβριος 2013

Πίνακας 2.8

Καθαρό Ισοζύγιο Υποτομέων Γενικής Κυβέρνησης (κατά ESA95)

<i>€ εκατομμύρια</i>	2012	2013		2014
		ΜΠΔΣ	Εκτιμήσεις	
Κράτος	-13.228	-9.292	-12.799	-6.672
Νομικά Πρόσωπα	1.850	685	1.000	1.013
ΔΕΚΟ	1.113	493	590	463
ΟΤΑ	693	589	1.319	654
ΟΚΑ	-2.231	2.730	5.930	277
ΣΥΝΟΛΟ	-11.803	-4.795	-3.960	-4.265
<i>% του ΑΕΠ</i>				
Κράτος	-6,8%	-5,1%	-7,0%	-3,6%
Νομικά Πρόσωπα	1,0%	0,4%	0,5%	0,6%
ΔΕΚΟ	0,6%	0,3%	0,3%	0,3%
ΟΤΑ	0,4%	0,3%	0,7%	0,4%
ΟΚΑ	-1,2%	1,5%	3,2%	0,2%
ΣΥΝΟΛΟ	-6,1%	-2,6%	-2,2%	-2,3%

Πηγή: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2014, ΥΠ.ΟΙΚ., Νοέμβριος 2013

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Πρόσφατες μακροοικονομικές εξελίξεις στην Ελλάδα

Η εξασθένιση της ύφεσης της ελληνικής οικονομίας συνεχίστηκε για τέταρτο τρίμηνο στην περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου του περασμένου έτους, κατά την οποία η πτώση του ΑΕΠ δεν ξεπέρασε το 3,0%, όταν ένα χρόνο πριν ήταν σχεδόν διπλάσια (-5,7%), σύμφωνα με τα πρόσφατα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών της ΕΛ.ΣΤΑΤ. Η υποχώρηση του ΑΕΠ στο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα ήταν η χαμηλότερη από το τρίτο τρίμηνο του 2010, όταν ξεκίνησε η υλοποίηση του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής. Ακολούθως, στο σύνολο του πρώτου εννιαμήνου του 2013 το ΑΕΠ υπολείπεται κατά 4,0% του επιπέδου του στο ίδιο διάστημα του 2012, κατά το οποίο η συρρίκνωσή του ήταν σαφώς ευρύτερη, φθάνοντας το 6,6%. Επιτείνοντας τις τάσεις που είχαν εμφανιστεί στο πρώτο μισό του 2013, η εξασθένιση της συρρίκνωσης του ΑΕΠ προήλθε από τη μικρότερη μείωση των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών και την άνοδο των εξαγωγών, ιδίως στο σκέλος τους που αφορά στα αγαθά. Τονωτικά στο ΑΕΠ επιδρά και ο σχηματισμός κεφαλαίου, όχι όμως λόγω της αύξησης των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, οι οποίες κατέγραψαν σταθερή υποχώρηση στα τρία πρώτα τρίμηνα του 2013, αλλά από τη συσσώρευση αποθεμάτων.

Σε ότι αφορά τις υπόλοιπες σημαντικές κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις κατά την

περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου, εδραιώθηκε σε διψήφια ποσοστά η άνοδος της διεθνούς τουριστικής κίνησης που είχε ξεκινήσει από τα μέσα του δεύτερου τριμήνου, ασκώντας θετικές επιδράσεις στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και ακολούθως στο ΑΕΠ. Στο πεδίο των ιδιωτικοποιήσεων, ολοκληρώθηκε η σχετική διαδικασία για τον ΟΠΑΠ, που αποτέλεσε τη μεγαλύτερη ιδιωτικοποίηση του 2013. Η αναδιάρθρωση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα επεκτάθηκε στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, προξενώντας τις εντονότερες έως τώρα αντιδράσεις σε διαδικασίες με αυτό το περιεχόμενο. Επιπλέον, καθώς είχε ολοκληρωθεί στα τέλη του δεύτερου τριμήνου μια διαδικασία αξιολόγησης από την τρόικα, εξέλειπαν στο τρίτο τρίμηνο οι εστίες εντάσεων και αβεβαιότητας που συνήθως δημιουργούνται κατά τη διάρκειά τους.

Προχωρώντας στις τάσεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το αρχικό εννιάμηνο του 2013, οι κυριότερες μεταβολές έναντι της ίδιας περιόδου ένα χρόνο πριν εκδηλώθηκαν στις επενδύσεις και στις εξαγωγές, με αμφότερα τα μεγέθη να κινούνται ήπια ανοδικά, σε αντίθεση με την υποχώρησή τους στην περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2012. Για ακόμα ένα έτος η ύφεση προήλθε πρωτίστως από την ισχυρή πτώση της κατανάλωσης των νοικοκυριών, η οποία κλιμακώθηκε εκ νέου στο γ' τρίμηνο. Μεγαλύτερες σε σύγκριση με το 2012 ήταν κατά μέσο όρο οι περικοπές στη δημόσια κατανάλωση, μετριάζονταν όμως συνεχώς στην πορεία του περασμένου έτους μέχρι το τρίτο τρίμηνο. Στον περιορισμό του ελλείμ-

ματος του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα συμβάλλει εκτός από τη διεύρυνση των εξαγωγών και η φθίνουσα ζήτηση για εισαγωγές.

Αναλυτικότερα, η **συνολική εγχώρια καταναλωτική δαπάνη περιορίστηκε κατά 7,3% στο εννιάμηνο Ιανουαρίου – Σεπτεμβρίου του προηγούμενου έτους, μείωση οριακά μικρότερη από ότι στην αντίστοιχη περίοδο του 2012 (-7,9%)**. Ο ρυθμός υποχώρησης της καταναλωτικής ζήτησης των νοικοκυριών επιβραδύνθηκε ελαφρώς πέρυσι, στο 7,7% από 8,9%, ενώ αντιθέτως, η περιστολή των δημοσίων καταναλωτικών δαπανών διευρύνθηκε το 2013, από το 3,7% στο 5,2%. Τα νοικοκυριά περιόρισαν περαιτέρω τα καταναλωτικά έξοδά τους στο τρίτο περυσινό τρίμηνο, κατά 8,1%, έναντι ηπιότερης μείωσης 6,4% στο αμέσως προηγούμενο, καθώς για πρώτη φορά δε χορηγήθηκε επίδομα αδείας σε εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα και σε συνταξιούχους. Στο ίδιο χρονικό διάστημα η δημόσια κατανάλωση σταθεροποιήθηκε (+0,1%) μετά από ένα εξάμηνο περικοπών, εξέλιξη όμως που ήταν αναμενόμενη εξαιτίας του συγκριτικά αρκετά υψηλότερου από ότι στα υπόλοιπα τρίμηνα μεγέθους της κατά το γ' τρίμηνο του 2012.

Σε ανοδική τροχιά βρέθηκαν οι επενδύσεις στο εννιάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου για πρώτη φορά από το 2008, καθώς αυξήθηκαν κατά 2,4%, όταν ένα χρόνο πριν σημειώναν κάθκτη πτώση, της τάξης του 26,3%. Μάλιστα, στην περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου έλαβε χώρα μεταστροφή της υποχώρησης του αμέσως προηγούμενου τριμή-

νου σε ισχυρή άνοδο (+12,5% από -13,7%). Βεβαίως, όπως έχει επισυμανθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, η διεύρυνση των επενδύσεων προέρχεται αποκλειστικά από τη σημαντικά μεγαλύτερη δημιουργία αποθεμάτων σε ορισμένα τρίμηνα σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012³, εξέλιξη η οποία δε μπορεί να ερμηνευτεί στην περίπτωση μιας οικονομίας όπως η ελληνική η οποία διανύει το έκτο έτος ύφεσης, γεγονός που έχει κάνει τις επιχειρήσεις ιδιαίτερα προσεκτικές στον προγραμματισμό της παραγωγικής τους δραστηριότητας. Αντιθέτως, ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου παρουσίασε σταθερή συρρίκνωση και στα τρία πρώτα τρίμηνα πέρυσι, μεταξύ 11%-12,6%, εξέλιξη που αναδεικνύει την εξασθένηση για ακόμα ένα έτος -το έκτο στη σειρά- του επενδυτικού ενδιαφέροντος.

Στο σκέλος των τάσεων στις βασικές κατηγορίες παγίου κεφαλαίου, η **κατασκευή κατοικιών συνέχισε να παρουσιάζει στην περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου την εντονότερη πτώση, της τάξης του 36-37%, μεγαλύτερη της υποχώρησής της κατά το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012 (-32,0%), η οποία επίσης ήταν η υψηλότερη**. Τα μεταλλικά προϊόντα - μηχανήματα και τα άλλα προϊόντα αποτελούν τις υπόλοιπες κατηγορίες παγίου κεφαλαίου στις οποίες σημειώνεται μείωση, με την έκτασή της στην πρώτη κατηγορία να είναι ελαφρώς χαμηλότερη της αντίστοιχης περυσινής (-10,6% έναντι -14,4%) και στη δεύτερη πολύ ευρύτερη (-11,2% έναντι -3,6%). Ήπια άνοδος σημειώνεται στον εξοπλισμό μεταφορών (+3,9%),

³ 1,3 δισεκ. περισσότερα αποθέματα στο α' τρίμ., 1,2 δισεκ. στο γ' τρίμ.

μετά από τέσσερα έτη ιδιαίτερα έντονων πιέσεων, όπως και στις άλλες κατασκευές (+4,8%), οι οποίες επίσης περιορίζονταν συνεχώς από το 2009. Σημαντική αύξηση σημειώνεται μόνο τα αγροτικά μηχανήματα (+15,1%), σε συνέχεια ηπιότερης ανόδου την προηγούμενη διετία (+4,9% το 2012, +1,5% το 2011).

Νέα συρρίκνωση ελλείμματος σημειώνεται στο ισοζύγιο του εξωτερικού τομέα της οικονομίας. Σε αντίθεση με πέρυσι, προέρχεται όχι μόνο από τη χαμηλότερη ζήτηση για εισαγωγές, αλλά και από την ενίσχυση της εξαγωγικής ζήτησης. Οι εισαγωγές αυξήθηκαν στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου του 2013 για πρώτη φορά μετά από πέντε ακριβώς χρόνια, κατά 2,3%, εξέλιξη που περιόρισε τη μείωσή τους από τις αρχές του έτους στο 5,5%, αισθητά χαμηλότερα σε σύγκριση με την ίδια χρονική περίοδο ένα χρόνο νωρίτερα (-15,5%). Η εισαγωγική ζήτηση ενισχύθηκε κατά το τρίτο τρίμηνο κυρίως στο σκέλος των αγαθών, με αποτέλεσμα η πτώση της στο σύνολο του πρώτου περυσινού εννιαμήνου να μην ξεπεράσει το 4,2%, από 16,7% το 2012. Σε ότι αφορά τις εισαγωγές υπηρεσιών, η συρρίκνωσή τους διαμορφώθηκε για δεύτερο συνεχόμενο έτος στην περιοχή του 10,6%.

Η διεύρυνση των εξαγωγών στο αρχικό εννιάμηνο πέρυσι επιτεύχθηκε χάρη στις εξαγωγικές επιδόσεις του τρίτου τριμήνου, κυρίως λόγω των περισσότερων για πρώτη φορά από τις αρχές του 2012 εξαγωγών υπηρεσιών (+8,8%), εξαιτίας της μεγαλύτερης διεθνούς τουριστικής κίνησης. Άλλωστε, η μεμονωμένη αύξηση των εξαγωγών αγαθών στο πρώτο εξάμηνο του πε-

ρασμένου έτους δεν είχε επιφέρει τη συνολική άνοδό τους. Ακολούθως, οι **εξαγωγές ήταν 2,0% υψηλότερες στο χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2013 σε σχέση με ένα χρόνο πριν**, όταν σημείωναν παραπλήσιας έκτασης υποχώρηση (-1,8%). Οι εξαγωγές αγαθών αυξήθηκαν για τέταρτο έτος και ταχύτερα από ότι το 2012 (+3,4% έναντι +1,5%), ενώ οι εξαγωγές υπηρεσιών ανήλθαν οριακά (+0,6%), επίδοση πάντως καλύτερη της αντίστοιχης το 2012 (-4,8%). Σε συνδυασμό με την κάμψη των εισαγωγών, το **έλλειμμα του ισοζυγίου του εξωτερικού τομέα σε εθνολογιστικούς όρους περιορίστηκε κατά 82,4%, μόλις στα €566 εκατ. ή 0,5% του ΑΕΠ του πρώτου εννιαμήνου.**

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ από την πλευρά της παραγωγής, η **εγχώρια ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παραγωγής ήταν 3,9% χαμηλότερη στα πρώτα τρία τρίμηνα του 2013**, πτώση σαφώς μικρότερη της αντίστοιχης το 2012 (-6,3%). Όπως συμβαίνει από τις αρχές του 2012, η **κατακόρυφη πτώση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου σε κατοικίες έχει ισχυρό αντίκτυπο στο προϊόν του Κατασκευαστικού κλάδου, το οποίο υποχώρησε περισσότερο από ότι σε κάθε άλλο βασικό τομέα της ελληνικής οικονομίας, κατά 13,8%**, συνεχίζοντας την παρόμοια προπέρσινη τάση (-15,1%). Η Ενημέρωση-επικοινωνία διατηρεί την αμέσως επόμενη θέση ως προς το βαθμό συρρίκνωσης της παραγωγικής δραστηριότητας (-10,3%), πάντως η εξασθένησή της μετριάστηκε στο τρίτο τρίμηνο. Ακολουθούν οι Χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστη-

ριότητες (-7,9%), το Χονδρικό-λιανικό εμπόριο, Επισκευές οχημάτων-μοτοσικλετών και Υπηρεσίες παροχής καταλύματος – εστίασης (-7,8%) και οι Επαγγελματικές - επιστημονικές - τεχνικές - διοικητικές δραστηριότητες (-6,9%). Σαφώς μικρότερη υποχώρηση του προϊόντος σημειώθηκε στον πρωτογενή τομέα (-2,9%) και στη Βιομηχανία (-1,7%). Από την άλλη πλευρά, επισημαίνεται ότι η παραγωγική δραστηριότητα του τελευταίου τομέα ήταν οριακά αυξημένη (+0,3%) στο πρώτο εξάμηνο της προηγούμενης χρονιάς. Ελαφρά κάμψη σημειώνεται στο προϊόν της Δημόσιας διοίκησης και άμυνας-υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης, εκπαίδευσης (-0,6%), ενώ η Διαχείριση ακίνητης περιουσίας παραμένει ο μοναδικός τομέας στον οποίο κυριαρχούν σταθεροποιητικές τάσεις (+0,1%).

Η νέα αποκλιμάκωση της ύφεσης στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου αποτυπώθηκε στα δεδομένα της **αγοράς εργασίας: ο ρυθμός μείωσης της απασχόλησης επιβραδύνθηκε στο 2,8%** κατά αυτή την περίοδο, από 6,3% στο αρχικό τρίμηνο του περασμένου έτους και 8,3% στο ίδιο τρίμηνο του 2012. Η πτώση της απασχόλησης ήταν η χαμηλότερη από το τρίτο τρίμηνο του 2010, οπότε άρχισε η εφαρμογή του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής. Η ανάσχεση σε μεγάλο βαθμό της φθίνουσας πορείας της απασχόλησης προήλθε από την άνοδο της κυρίως στον πρωτογενή τομέα, στην ενημέρωση-επικοινωνία και στις χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστηριότητες. Πάντως, η μεγαλύτερη διεθνής τουριστική κίνηση δεν αποσόβησε την απώλεια θέσεων εργασίας στις υπηρε-

σίες παροχής καταλύματος και εστίασης σε σύγκριση με το 2012, η οποία ήταν και ελαφρώς μεγαλύτερη από ότι στο σύνολο των κλάδων παραγωγής (-3,1%). **Οι παραπάνω εξελίξεις στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου πέρυσι επέφεραν νέα, οριακή υποχώρηση της ανεργίας μεταξύ διαδοχικών τριμήνων, από 27,1% στο δεύτερο τρίμηνο σε 27,0% στο αμέσως επόμενο. Επιπρόσθετα, επιβράδυναν την αύξηση της ανεργίας στο πρώτο εννιάμηνο έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2012, διαμορφώνοντάς τη στο 27,2%, από 23,7% ένα χρόνο πριν.**

Η νέα κλιμάκωση του περιορισμού των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών στο τρίτο τρίμηνο επιτάχυνε τη μείωση του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή, διαμορφώνοντας το μέσο αποπληθωρισμό στο 1,0%, έναντι πληθωρισμού 1,3% στο ίδιο τρίμηνο του 2012. **Στο εννιάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2013 ο ΓΔΤΚ υποχώρησε κατά 0,5%, όταν την ίδια περίοδο ένα χρόνο νωρίτερα αυξανόταν με μέσο ρυθμό 1,6%.**

Συνοψίζοντας, στο τρίτο τρίμηνο του 2013 έλαβαν χώρα εξελίξεις και γεγονότα που αναδεικνύουν ορισμένες από τις δυνατότητες εξόδου στο προσεχές μέλλον της Ελλάδας από την πολυετή ύφεση. Το πλέον αισθητό, εμφανές ήταν η ανοδική πορεία του τουριστικού τομέα χάρη στη διεθνή ζήτηση για τις υπηρεσίες του, με άμεση τονωτική επίδραση στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα (όχι όμως προς το παρόν στην απασχόληση).

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (σταθερές τιμές 2005)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2001	165.023	4,2%	146.095	4,1%	38.908	-3,9%	39.522	0,0%	59.274	4,2%
2002	170.700	5,2%	153.724	5,2%	39.399	1,3%	36.205	-8,4%	58.532	-1,3%
2003	180.847	2,4%	157.479	2,4%	46.687	18,5%	37.262	2,9%	60.267	3,0%
2004	188.746	3,8%	163.422	3,8%	45.578	-2,4%	43.712	17,3%	63.682	5,7%
2005	193.049	3,8%	169.662	3,8%	41.321	-9,3%	44.807	2,5%	62.741	-1,5%
2006	203.688	4,1%	176.612	4,1%	50.048	21,1%	46.739	4,3%	69.711	11,1%
2007	210.895	4,3%	184.176	4,3%	56.524	12,9%	50.066	7,1%	79.820	14,5%
α' 2008	49.525	0,1%	47.982	3,1%	11.243	-11,4%	10.170	5,7%	19.863	2,6%
β' 2008	53.148	0,1%	48.142	3,3%	12.864	-0,6%	12.955	4,6%	20.806	10,5%
γ' 2008	55.247	-0,1%	47.219	2,9%	11.894	-9,5%	16.902	5,2%	20.771	4,8%
δ' 2008	52.522	-0,9%	46.091	2,2%	14.671	-17,4%	10.871	-9,3%	19.095	-12,4%
2008*	210.443	-0,2%	189.436	2,9%	50.672	-10,4%	50.899	1,7%	80.535	0,9%
α' 2009	47.439	-4,2%	45.860	-4,4%	9.258	-17,7%	8.296	-18,4%	16.017	-19,4%
β' 2009	51.254	-3,6%	47.727	-0,9%	9.072	-29,5%	10.368	-20,0%	15.961	-23,3%
γ' 2009	53.607	-3,0%	47.941	1,5%	8.526	-28,3%	13.378	-20,9%	16.279	-21,6%
δ' 2009	51.543	-1,9%	47.396	2,8%	11.135	-24,1%	8.973	-17,5%	16.004	-16,2%
2009*	203.843	-3,1%	188.924	-0,3%	37.992	-25,0%	41.014	-19,4%	64.261	-20,2%
α' 2010	46.972	-1,0%	46.939	2,4%	7.305	-21,1%	8.310	0,2%	15.707	-1,9%
β' 2010	49.816	-2,8%	44.856	-6,0%	8.979	-1,0%	10.826	4,4%	14.828	-7,1%
γ' 2010	50.064	-6,6%	43.437	-9,4%	7.916	-7,2%	13.677	2,2%	14.829	-8,9%
δ' 2010	46.916	-9,0%	40.884	-13,7%	10642	-4,4%	10328	15,1%	14932	-6,7%
2010*	193.768	-4,9%	176.116	-6,8%	34.842	-8,3%	43.142	5,2%	60.297	-6,2%
α' 2011	42.840	-8,8%	41.632	-11,3%	7.180	-1,7%	8.282	-0,3%	14.274	-9,1%
β' 2011	45.889	-7,9%	41.433	-7,6%	7.576	-15,6%	10.922	0,9%	14.051	-5,2%
γ' 2011	48.072	-4,0%	41.932	-3,5%	6.229	-21,3%	14.278	4,4%	14.406	-2,9%
δ' 2011	43.201	-7,9%	38.424	-6,0%	8.138	-23,5%	9.801	-5,1%	13.141	-12,0%
2011*	180.001	-7,1%	163.421	-7,2%	29.124	-16,4%	43.282	0,3%	55.871	-7,3%
α' 2012	39.954	-6,7%	38.512	-7,5%	4.947	-31,1%	8.626	4,1%	12.152	-14,9%
β' 2012	42.951	-6,4%	38.406	-7,3%	6.092	-19,6%	10.594	-3,0%	12.234	-12,9%
γ' 2012	44.873	-6,7%	38.227	-8,8%	4.429	-28,9%	13.674	-4,2%	11.718	-18,7%
δ' 2012	40.737	-5,7%	34.947	-9,0%	8.535	4,9%	9.334	-4,8%	12.074	-8,1%
2012*	168.515	-6,4%	150.093	-8,2%	24.003	-17,6%	42.227	-2,4%	48.179	-13,8%
α' 2013	37.759	-5,5%	35.086	-8,9%	5.598	13,2%	8.410	-2,5%	11.304	-7,0%
β' 2013	41.381	-3,7%	36.008	-6,2%	5.259	-13,7%	10.694	0,9%	10.824	-11,5%
γ' 2013	43.537	-3,0%	35.699	-6,6%	4.982	12,5%	14.447	5,7%	11.989	2,3%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Δεκέμβριος 2013, ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Επιπρόσθετα, η επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων συνεχίστηκε στο πρώτο μισό του έτους, αυξάνοντας σημαντικά την πιθανότητα επίτευξης ισοσκελισμένου πρωτογενούς αποτελέσματος ή πρωτογενούς πλεονάσματος το 2013, εξέλιξη που θα συμματοδοτήσει διεθνώς την ικανότητα εξυγίανσης των δημόσιων οικονομικών, συμβάλλοντας στην ανάκτηση σημαντικού τμήματος της αξιοπιστίας της Ελλάδας. Παράλληλα με τη δημοσιονομική προσαρμογή, ολοκληρώθηκε μια σημαντική ιδιωτικοποίηση, αυτή του ΟΠΑΠ, αντανακλώντας την αποφασιστικότητα και για την πραγματοποίηση των διαρθρωτικών αλλαγών που χρειάζεται η ελληνική οικονομία. Η αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Ελλάδας στο διεθνή καταμερισμό εργασίας, η δημοσιονομική εξυγίανση και η αναδιάρθρωση της ελληνικής οικονομίας αποτελούν τους τρεις καταλύτες για τη γρήγορη έξοδο της από την ύφεση και την αταλάντευτη διατήρησή της σε τροχιά ανάκαμψης.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Η νέα αξιολόγηση από την τρόικα και η προετοιμασία του προϋπολογισμού του 2014 κυριάρχησαν, όπως αναμενόταν, στο εγχώριο πολιτικοοικονομικό περιβάλλον κατά το καταληκτικό τρίμηνο του 2013. Οι διαπραγματεύσεις και οι εξελίξεις εστιάστηκαν στα μη προσδιορισμένα δημοσιονομικά μέτρα της περιόδου 2014-2016, όπως επίσης και στις εναλλακτικές δυνατότητες κάλυψης του χρηματοδοτικού κενού του ελληνικού κράτους για το ίδιο χρονικό διάστημα. Σε αντίθεση με προηγούμενα έτη, υψηλή προτεραιότητα έλαβαν ζητήματα αναδιάρθρωσης του δη-

μόσιου τομέα, τόσο στο πεδίο της απασχόλησής του, καθώς επίσης και επιχειρήσεων οι οποίες βρίσκονται υπό τον έλεγχό του (ΛΑΡΚΟ, ΕΑΣ, ΕΒΟ). Η κατάσταση του τραπεζικού συστήματος μετά την ανακεφαλαιοποίησή του βρίσκεται υπό συνεχή και προσεκτική αξιολόγηση, με τις προϋποθέσεις προστασίας της πρώτης κατοικίας δανειοληπτών από πλειστηριασμό να αποτελούν ένα εκ των ζητημάτων τα οποία κυριάρχησαν στις συζητήσεις με την τρόικα. Παρότι οι διαπραγματεύσεις για όλα τα παραπάνω ζητήματα ξεκίνησαν στις αρχές του τέταρτου τριμήνου, δεν κατέστη δυνατό να ολοκληρωθούν πριν τα μέσα του Δεκεμβρίου, οπότε έπρεπε να ολοκληρωθούν από την ελληνική κυβέρνηση οι προετοιμασίες για την προεδρία της Ελλάδας στην ΕΕ κατά το πρώτο εξάμηνο του 2014. Σε ορισμένα ζητήματα είχε επιτευχθεί έως εκείνο το χρονικό σημείο σημαντική σύγκλιση αλλά όχι ταύτιση απόψεων, όπως πχ. στο ύψος του δημοσιονομικού κενού. Σε άλλα θέματα όμως οι προσεγγίσεις παρέμεναν διαφορετικές, με την ελληνική κυβέρνηση να λαμβάνει σε ορισμένες περιπτώσεις μονομερώς αποφάσεις, προκειμένου να καλυφθούν εκκρεμότητες και να μη δημιουργηθεί κενό ρυθμίσεων (πχ. φορολογία ακινήτων για την ολοκλήρωση του κρατικού προϋπολογισμού του 2014, προϋποθέσεις προστασίας πρώτης κατοικίας δανειολήπτη από πλειστηριασμό).

Ακολούθως, στις αρχές του τρέχοντος έτους η ολοκλήρωση των πολύμηνων διαπραγματεύσεων με την τρόικα αποτελεί μείζον ζήτημα για την ελληνική κυβέρνηση. Βαρύτητα κατά το νέο κύκλο τους

αναμένεται να δοθεί κυρίως στον προσδιορισμό των δημοσιονομικών μέτρων και στους τρόπους επίτευξης της προσαρμογής της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα. Οι πρόσθετες δημοσιονομικές παρεμβάσεις θα περιλαμβάνουν την περικοπή ή την κατάργηση δαπανών, τη συνέχιση ήδη εφαρμοζόμενων μέτρων των οποίων είχε προβλεφθεί η κατάργηση κατά τη διετία 2014-2015, όπως της ειδικής εισφοράς κοινωνικής αλληλεγγύης η οποία αποφέρει έσοδα ύψους περίπου €1,2 δισεκ. ετησίως, την κατάργηση φοροαπαλλαγών και τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης κ.α. Σχετικά με το εργατικό δυναμικό του δημοσίου, οι σχετικοί στόχοι που έχουν τεθεί είναι η πραγματοποίηση 14.000 απολύσεων μέχρι το τέλος του 2014 και ο περιορισμός της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα κατά τουλάχιστον 150.000 άτομα στο σύνολο της περιόδου 2011-2015. Ανεξάρτητα την τελική εξειδίκευσή τους, αυτά τα μέτρα θα περιορίσουν τη ζήτηση του δημοσίου τομέα και των νοικοκυριών κατά το 2014.

Η επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος στον Κρατικό Προϋπολογισμό σε ταμειακή βάση το 2013, σύμφωνα με τα πρώτα σχετικά στοιχεία του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, ενώ αποτελεί ευόνητα ένα θετικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα, πρέπει να προσεγγιστεί και να αξιοποιηθεί με συνέπεια. Δεν πρέπει να θεωρείται ή να προβάλλεται ως η επίτευξη του υπέρτατου στόχου της οικονομικής πολιτικής και αποκλειστικά ως ένα ισχυρό διαπραγματευτικό επιχείρημα έναντι των δανειστών για τις προσεχείς διαπραγματεύσεις με αυτούς. Άλλωστε, ενώ η επίτευξη πρω-

τογενούς πλεονάσματος είναι ένα εκ των κομβικών σημείων στη διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής της Ελλάδας, δεν είναι το καταληκτικό, από το οποίο βρίσκεται σε απόσταση. Προκειμένου να εμπεδωθεί αυτό το γεγονός, υπενθυμίζεται ότι απώτατος δημοσιονομικός στόχος για την Ελλάδα είναι η επίτευξη θετικού πρωτογενούς αποτελέσματος ύψους 4,5% του ΑΕΠ το 2016 και η διατήρησή του στη συνέχεια. Επιπλέον, η υπερβολική έμφαση στη σημασία του πρωτογενούς πλεονάσματος του 2013 είναι πιθανό να επιφέρει χαλάρωση των αναγκαίων προσαρμογών περαιτέρω δημοσιονομικής εξυγίανσης από τους αρμόδιους κρατικούς φορείς, ακριβώς κατά την περίοδο στη διάρκεια της οποίας πρέπει να σχεδιαστούν προσεκτικά οι πολιτικές για την ολοκλήρωση της δημοσιονομικής προσαρμογής εντός της τριετίας 2014-2016.

Η ανακοίνωση στα τέλη Απριλίου, οπότε και γίνεται διαχρονικά η πρώτη δημοσίευση από τη Eurostat των δημοσιονομικών στοιχείων όλων των χωρών της ΕΕ για το προηγούμενο έτος, ενός δημοσιονομικού πρωτογενούς πλεονάσματος, σε δεδουλευμένη βάση και σε επίπεδο μεγαλύτερης συγκέντρωσης δημόσιων φορέων και οργανισμών (Γενική Κυβέρνηση έναντι Κεντρικής Κυβέρνησης), σύμφωνα και με τους όρους στους οποίους έχουν τεθεί οι στόχοι του Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής, θα βελτιώσει τη διαπραγματευτική θέση της ελληνικής κυβέρνησης σχετικά με τη διευθέτηση του δημόσιου χρέους της Ελλάδας, βάσει της απόφασης του Eurogroup της 26/11/2012. Οι σχετικές διαπραγματεύσεις αναμένεται να

πραγματοποιηθούν κατόπιν ευρωεκλογών που έχουν προγραμματιστεί σε μικρή χρονική απόσταση από την ανακοίνωση των δημοσιονομικών στοιχείων (25^η Μαΐου). Αντικείμενό τους αναμένεται να αποτελέσει η περαιτέρω διευκόλυνση της εξυπηρέτησής του και όχι το «κούρεμα» του δημόσιου χρέους που διακρατούν οι επίσημοι πιστωτές του ελληνικού κράτους.

Η επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων για το 2013 και η αρκετά πιθανή υπέρβασή τους εκτιμάται ότι θα ενισχύσουν κυρίως την εμπιστοσύνη της διεθνούς κοινότητας στην ικανότητα της Ελλάδας να επιτύχει τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών της και να διέλθει την παρατεταμένη οικονομική κρίση με στέρεες αναπτυξιακές προοπτικές. Η ανάκτηση μέρους της χαμένης αξιοπιστίας της χώρας αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την πρόκληση θετικών εξελίξεων στο πεδίο των ιδιωτικοποιήσεων, της αξιοποίησης της ακίνητης περιουσίας του δημοσίου και ευρύτερα, των ξένων άμεσων επενδύσεων. Πιθανότατα είναι σημαντικότερο από την επίδραση στην έκβαση των διαπραγματεύσεων για το χρέος η ελληνική κυβέρνηση να προσπαθήσει μέσω του περυσινού δημοσιονομικού αποτελέσματος να εμπεδώσει στις σχετικές με την αξιοποίηση της ιδιωτικής περιουσίας του δημοσίου δράσεις μια τρέχουσα θέση της Ελλάδας μακριά από συνθήκες-εστίες οικονομικής αστάθειας που υπήρχαν στο πρόσφατο παρελθόν. Άλλωστε, σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2014, τα έσοδα από τη δραστηριότητα του ΤΑΙΠΕΔ το 2013 δεν θα ξε-

περάσουν τα €2,04 δισεκ., έναντι στόχου στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2012 €2,59 δισεκ. Προκειμένου να επιτευχθεί ο πολύ υψηλότερος στόχος για το 2014 (€3,56 δισεκ.) και να συμβάλουν οι αποκρατικοποιήσεις στο βαθμό που τους αναλογεί στη μείωση του δημόσιου χρέους, εκτιμάται ότι χρειάζεται πρωτίστως και επειγόντως τόνωση της αξιοπιστίας της Ελλάδας.

Σταδιακά στη βελτίωση της διεθνούς εικόνας της χώρας αναμένεται να συμβάλει και η προεδρία στην ΕΕ κατά το τρέχον εξάμηνο. Η λήψη ορισμένων πρωτοβουλιών από την ελληνική κυβέρνηση, πχ. στο πεδίο της ολοκλήρωσης της Ευρωζώνης, μπορεί να αναβαθμίσει σημαντικά το ρόλο της χώρας στις διεργασίες σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το οικονομικό και κυρίως το επενδυτικό περιβάλλον εγχωρίως θα ευνοηθούν από την ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησης των τεσσάρων μεγαλύτερων τραπεζικών ομίλων. Το επίπεδο της κεφαλαιακής επάρκειάς τους και τυχόν περαιτέρω ανάγκες κεφαλαίων θα αναδειχθούν από τα αποτελέσματα των πρόσφατων stress tests της BlackRock. Κομβική για τη διασφάλιση των απαραίτητων κεφαλαίων μακροπρόθεσμα, ενόψει και των απαιτήσεων που θα προκύψουν από την τραπεζική ένωση στην ΕΕ, είναι η επαναϊδιωτικοποίηση των τραπεζών, η οποία θα εξαρτηθεί και από το νομικό πλαίσιο που ετοιμάζεται σχετικά. Πάντως, οι θετικές επενέργειες της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζικών ιδρυμάτων που έλαβε χώρα πέρυσι στην κεφαλαιακή επάρκειά τους αντανακλώνται ήδη, αφενός στην εξέλιξη

των επιτοκίων καταθέσεων νοικοκυριών και επιχειρήσεων, με το σταθμικό μέσο όρο τους να έχει υποχωρήσει σημαντικά από τις αρχές του 2013, ιδίως μετά τον Ιούνιο⁴. Αφετέρου στην αποκλιμάκωση των επιτοκίων χορηγήσεων, ιδίως για μακροπρόθεσμα επιχειρηματικά δάνεια έως €1 εκατ., με συγκεκριμένη διάρκεια και με επιτόκιο κυμαινόμενο ή σταθερό έως ένα έτος⁵. Αυτή η τάση στα επιτόκια χορηγήσεων αναμένεται να συνεχιστεί και το 2014, διευκολύνοντας την υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων.

Από την άλλη πλευρά, η σχετική ομαλότητα που παρουσιάζουν οι εξελίξεις στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον εγχωρίως θα διαταραχθεί από τον εκλογικό κύκλο που θα δημιουργήσουν οι ευρωεκλογές και οι εκλογές για την αποκεντρωμένη διοίκηση και την αυτοδιοίκηση. Κατά την προεκλογική περίοδο αναμένεται να οξυνθεί η πολιτική αντιπαράθεση σχετικά με την ορθότητα της ακολουθούμενης δημοσιονομικής πολιτικής και να συναρτηθεί από τα κόμματα της αντιπολίτευσης η συνέχισή της από τα αποτελέσματα αμφοτέρων των εκλογικών αναμετρήσεων. Όμως ο εκλογικός κύκλος επίσης συνδέεται διαχρονικά στην Ελλάδα με χαλάρωση της δημοσιονομικής πολιτικής και με διοχέτευση προεκλογικών υποσχέσεων στο εκλο-

⁴ Το μέσο επιτόκιο καταθέσεων νοικοκυριών υποχώρησε από 2,88% τον Ιανουάριο του 2013 σε 2,47% τον Ιούνιο και 1,86% τον περασμένο Νοέμβριο. Αντιστοίχως στις επιχειρήσεις, το επιτόκιο υποχώρησε από 2,24% πέρυσι τον Φεβρουάριο σε 1,79% τον Ιούνιο και 1,36% τον Νοέμβριο.

⁵ Για δάνεια με αυτά τα χαρακτηριστικά έως €250.000 το μέσο επιτόκιο υποχώρησε από 7,82% τον Φεβρουάριο του 2013 σε 6,92% τον περασμένο Νοέμβριο, ενώ στα δάνεια ύψους €250.000 έως €1 εκατ. το μέσο επιτόκιο διαμορφώθηκε σε 5,35% από 6,40%.

γικό σώμα. Συνεπώς, αναμένεται στάση αναμονής για τη λήψη ορισμένων αποφάσεων από τις οικονομικές μονάδες, ιδίως από τις επιχειρήσεις και σε μικρότερο βαθμό από τα νοικοκυριά, έως ότου ολοκληρωθούν οι εκλογικές διαδικασίες και τείνουν να σταθεροποιηθούν τα χαρακτηριστικά του πολιτικού περιβάλλοντος το οποίο θα προκύψει μετά από αυτές. Επίσης, ορισμένες πολιτικές αποφάσεις που είχαν προγραμματιστεί για το χρονικό διάστημα μέχρι τις εκλογές θα αναβληθούν για μετά από αυτές, πχ. για την υλοποίηση διαρθρωτικών αλλαγών στην οικονομία και τη μεταρρύθμιση του κράτους.

Παράγοντας που θα επηρεάσει σημαντικά την ελληνική οικονομία το τρέχον έτος είναι και η ώθηση στην οικονομική δραστηριότητα από το διεθνή τουρισμό που εκδηλώθηκε το 2013 και πιθανότατα θα διατηρηθεί και θα ενισχυθεί περαιτέρω φέτος. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία για το Ταξιδιωτικό Ισοζύγιο Πληρωμών, η διεύρυνση του πλεονάσματός του συνεχιζόταν μέχρι τουλάχιστον τον περασμένο Οκτώβριο, κατά τον οποίο ήταν 19,8% υψηλότερο έναντι του αντίστοιχου μήνα του 2012, γεγονός που αντανακλά την επέκταση της τουριστικής περιόδου. Στο σύνολο του πρώτου δεκαμήνου της περασμένης χρονιάς, το πλεόνασμα του ισοζυγίου στις τουριστικές υπηρεσίες έφτασε τα €10,07 δισεκ., παρουσιάζοντας αύξηση κατά 17,9% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο ένα χρόνο πριν.

Από τα υπόλοιπα πλέον πρόσφατα στατιστικά στοιχεία για βασικά τμήματα της

εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας, τα οποία καλύπτουν το τέταρτο τρίμηνο του 2013, προκύπτει ως επί το πλείστον συνέχιση της εξασθένησης των πτωτικών τάσεων. Η βιομηχανική παραγωγή ήταν κατά 6,1% χαμηλότερη τον περασμένο Νοέμβριο σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του 2012, υποχώρηση παραπλήσια με αυτή στη Βιομηχανία κατά το τρίτο τρίμηνο (-5,6%). Η εντονότερη πτώση παραγωγής εκδηλώθηκε στα Ορυχεία-Λατομεία (-17,6%), στα οποία σημειώνεται η μεγαλύτερη υποχώρηση από τις αρχές του 2013 (-10,5% στην περίοδο Ιαν.-Νοέ.). Τη μεγαλύτερη μείωση σε μήνα του 2013 παρουσίασε το προϊόν της Μεταποίησης, της τάξης του 5,8%. Περίπου ίδιας έκτασης ήταν η μείωση του δείκτη παραγωγής στην Επεξεργασία-παροχή φυσικού νερού (-4,6%), με την Παραγωγή-διανομή ηλεκτρικού ρεύματος να παρουσιάζει την ηπιότερη πτώση μεταξύ των βασικών βιομηχανικών κλάδων (-3,5%). Η εκτεταμένη συρρίκνωση των νέων παραγγελιών στη βιομηχανία κατά το δίμηνο Οκτωβρίου-Νοεμβρίου, που ξεπέρασε το 13,5%, θεωρείται ότι επέτεινε και κλιμάκωσε την συρρίκνωση της βιομηχανικής παραγωγής τον Δεκέμβριο του προηγούμενου έτους και κατά τους αρχικούς μήνες του 2014. Στον αντίποδα, η τάση στην οικοδομική δραστηριότητα - μέγεθος που καθορίζει σε μεγάλο βαθμό το σχηματισμό πάγιο κεφαλαίου- ήταν τον Οκτώβριο οριακά ανοδική, για πρώτη φορά την προηγούμενη χρονιά, με την επιφάνεια των νέων οικοδομών να είναι 1% μεγαλύτερη από ότι στον ίδιο μήνα πρόπερι και τον όγκο τους κατά 5,7% περισσότερο.

Στην πλευρά των δεικτών που αντανακλούν τη δυναμική της καταναλωτικής ζήτησης, εγχώριας και διεθνούς για ελληνικά προϊόντα, ο όγκος του λιανικού εμπορίου ήταν μόλις κατά 1,0% χαμηλότερος τον Οκτώβριο σε σύγκριση με ένα χρόνο πριν, μείωση που είναι η μικρότερη κατά τους 10 πρώτους μήνες του 2013. Ήπια ήταν η υποχώρησή του και τον Σεπτέμβριο (-5,4%). Η σχετική σταθερότητα της κατανάλωσης αμέσως μετά τις θερινές διακοπές, σε μια περίοδο στην οποία είχαν συσσωρευτεί πολλές φορολογικές υποχρεώσεις, εφόσον συνεχιστεί στους προσεχείς μήνες θα αποτελέσει μια αξιόπιστη ένδειξη σημαντικής κάμψης των πιέσεων στο διαθέσιμο εισόδημα, η ανθεκτικότητα του οποίου θα διαχυθεί σε μεγάλο τμήμα της ελληνικής οικονομίας. Πάντως η σημαντική ενίσχυση του αποπληθωρισμού από τον Οκτώβριο και μέχρι το τέλος της προηγούμενης χρονιάς, στο -2,2% από -1,0% στο τρίτο περυσινό τρίμηνο, χωρίς να υφίσταται κάποιο αποτέλεσμα υψηλής βάσης σύγκρισης του Γενικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή στο δίμηνο Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 2012, προδιαγράφει την απότομη αποκλιμάκωση των καταναλωτικών δαπανών στα τέλη του 2013.

Στο σκέλος της εξωτερικής αγοράς, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (περιλαμβανομένων των πετρελαιοειδών) υπερέβησαν τον Οκτώβριο του 2013 κατά 4,4% το επίπεδό τους ένα χρόνο νωρίτερα, βάσει των στοιχείων της ΤΤΕ. Η άνοδός τους προήλθε κυρίως από τις υψηλότερες εξαγωγές υπηρεσιών (+5,6%), ωστόσο και οι εξαγωγές προϊόντων αυξήθηκαν (+3,1%), για πρώτη

φορά μετά από το δίμηνο Αυγούστου-Σεπτεμβρίου στο οποίο κινήθηκαν πτωτικά. Σε συνδυασμό με τη μικρή άνοδο των εισαγωγών τον Οκτώβριο (+1,1%), εξαιτίας των περισσότερων εισαγωγών προϊόντων (+2,8%), το έλλειμμα του σχετικού ισοζυγίου περιορίστηκε σε αυτό το μήνα κατά 28,1% ή περίπου €128 εκατ. Η συγκεκριμένη βελτίωση του αποτελέσματος του εξωτερικού τομέα ήταν παραπλήσιας έκτασης με τη διεύρυνση του πλεονάσματος του κατά το τρίτο τρίμηνο, κατά το οποίο αυξήθηκε κατά 24,9%.

Συνεκτιμώντας τα παραπάνω στοιχεία, η πτώση των **καταναλωτικών δαπανών του ιδιωτικού τομέα** εκτιμάται ότι παρέμεινε στα τέλη του 2013 στο επίπεδο του τρίτου περυσινού τριμήνου. Ισχυρές πιέσεις στο διαθέσιμο εισόδημα ασκήθηκαν κατά την περίοδο των εορτών των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς από την κατάργηση του επιδόματος που χορηγούταν στο παρελθόν σε εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα και σε συνταξιούχους. Στο εισόδημα των εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα έγιναν αισθητές στο τέταρτο τρίμηνο οι επιδράσεις της ολοκλήρωσης των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας με τη λήξη της ΕΓΣΣΕ και της μετενέργειάς της, καθώς και από την άνοδο της ανεργίας μετά την κάμψη της κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. **Ακολουθως, ο περιορισμός των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών έφτασε το 7,8% την προηγούμενη χρονιά, ελαφρώς χαμηλότερος από ότι το 2012 (-9,1%).** Η εφαρμογή δημοσιονομικών μέτρων που αφορούν σε

ελεύθερους επαγγελματίες, μισθωτούς και συνταξιούχους και το τρέχον έτος, τα οποία εστιάζουν στη διεύρυνση της φορολογητέας ύλης και όχι σε νέες άμεσες περικοπές (πχ. φορολόγηση ως νομικά πρόσωπα κατηγοριών φορολογουμένων που μέχρι το 2013 φορολογούνταν ως φυσικά πρόσωπα, κατάργηση φοροαπαλλαγών για τα φυσικά πρόσωπα, αύξηση παρακράτησης φόρου στους συνταξιούχους) θα επιφέρει νέα μείωση του διαθέσιμου εισοδήματός τους, περιορίζοντας ακολούθως την αγοραστική τους δύναμη. Από την άλλη πλευρά, η μικρή τόνωση της επενδυτικής δραστηριότητας φέτος, σε συνδυασμό με τις εκτεταμένες αλλαγές που έλαβαν χώρα την περασμένη διετία στην αγορά εργασίας, θα αναστρέψουν την πτωτική τάση των τελευταίων πέντε ετών στην απασχόληση, με αποτέλεσμα τη μικρή υποχώρηση της ανεργίας, εξέλιξη η οποία θα αυξήσει το δημιουργούμενο εισόδημα. **Συνισταμένη αυτών των παραγόντων αναμένεται να είναι η συνέχιση της υποχώρησης των καταναλωτικών δυνατοτήτων των νοικοκυριών το 2014, σε μικρότερο βαθμό από ότι πέρυσι, κατά περίπου 2%.**

Στην πλευρά της **δημόσιας κατανάλωσης**, η επίτευξη κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους των στόχων που είχαν τεθεί για την εκτέλεση του περυσινού προϋπολογισμού, σύμφωνα και με τα σχετικά, πρόσφατα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. σε δεδουλευμένη βάση για το πρώτο εννιάμηνο του 2013, απέσεισε την ανάγκη εκτεταμένων περικοπών στο τελευταίο τρίμηνό του. Ωστόσο, το σχετικά υψηλό

επίπεδο καταναλωτικών δαπανών του δημόσιου τομέα στο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου του 2012 εκτιμάται ότι οδήγησε τεχνικά σε υψηλή περικοπή τους κατά την ίδια περυσινή περίοδο. Κατόπιν αυτής της μεταβολής στο καταληκτικό τρίμηνο του 2013, **η περιστολή της δημόσιας κατανάλωσης ήταν ελαφρώς χαμηλότερη του 6,0% στο σύνολο της προηγούμενης χρονιάς, μεγαλύτερη πάντως από ότι το 2012 (-4,2%).** Η δημοσιονομική πολιτική για το 2014, σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό, δεν περιλαμβάνει μειώσεις παραπλήσιες μεταξύ τους έκτασης σε βασικές κατηγορίες καταναλωτικών δαπανών. Αντιθέτως, κυριαρχούν μεικτές τάσεις, με ορισμένα μεγέθη να σταθεροποιούνται στο περυσινό επίπεδο τους και άλλα να υφίσταται εντονότερες προς τα κάτω προσαρμογές. **Ακολουθως, η πτώση της δημόσιας κατανάλωσης θα μετριαστεί το τρέχον έτος, στην περιοχή του 2-3%.**

Σε ότι αφορά το σκέλος των **δημόσιων δαπανών για επενδυτικούς σκοπούς**, από τα ταμειακά στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού για το σύνολο του 2013, προκύπτει, όπως αναμενόταν στην προηγούμενη έκθεση για την ελληνική οικονομία του IOBE, απότομη κλιμάκωσή τους κατά το τελικό τρίμηνό του. Περίπου το 58,5% των ενισχύσεων από δράσεις του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων καταβλήθηκε σε αυτή την περίοδο, με το συνολικό ύψος τους να διαμορφώνεται στα €6,65 δισεκ., ελαφρώς χαμηλότερα του στόχου που είχε τεθεί στον Προϋπολογισμό του 2013 (€6,85 δισεκ.). Η προγραμματισμένη συμβολή

του δημόσιου τομέα στην επενδυτική δραστηριότητα το 2014 είναι ίδιας έκτασης με το στόχο για το 2013. Όμως η συμμετοχή του δημόσιου τομέα στις επενδύσεις σε σύγκριση με πέρυσι αναμένεται να είναι υψηλότερη, εξαιτίας της πολύ μεγαλύτερης δραστηριότητας του ΤΑΙΠΕΔ στο πεδίο της αξιοποίησης της περιουσίας του ελληνικού δημοσίου. Ο σχετικός προγραμματισμός για φέτος περιλαμβάνει πολύ περισσότερους διαγωνισμούς από ότι πέρυσι, με σημαντικότερους μεταξύ αυτών εκείνους για την πώληση του αεροδρομίου του Ελληνικού, της ΤΡΑΙΝΟΣΕ ΑΕ, δύο ομάδων περιφερειακών αερολιμένων, μιας ομάδας τουριστικών λιμένων. Επιπλέον, θα ξεκινήσουν οι επενδύσεις σε επιχειρήσεις και σε περιουσιακά στοιχεία του δημοσίου που είτε πωλήθηκαν είτε παραχωρήθηκαν κατά την περασμένη χρονιά.

Στο σκέλος των **ιδιωτικών επενδύσεων**, εκτός από την καλύτερη της αναμενόμενης πορεία της οικοδομικής δραστηριότητας στο περασμένο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, εκτιμάται ότι δε σημειώθηκαν άλλες μεταβολές στην επενδυτική συμπεριφορά σε σύγκριση με τα προηγούμενα τρίμηνα. Άλλωστε, η ροή χρηματοδότησης από το τραπεζικό σύστημα προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις συνέχισε να εξελίσσεται σε αυτή την περίοδο όπως νωρίτερα το 2013, παρουσιάζοντας συρρίκνωση ελαφρώς υψηλότερη του 4%, που αντανάκλα τη σταθερότητα των εξελίξεων στο πεδίο των επενδύσεων. Πέρα από τις τρέχουσες τάσεις σε εκείνο το χρονικό διάστημα, το ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο επενδύσεων ένα

χρόνο νωρίτερα, εξαιτίας όμως της ιδιαίτερα εκτεταμένης αποθεματοποίησης (€2,55 δισεκ.) και όχι του σχηματισμού παγίου κεφαλαίου, θα προκαλέσει τεχνική ανάσχεση των επενδύσεων, υπεραντισταθμίζοντας τη μικρή άνοδο που παρουσίασαν κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2013. Υπό το σύνολο αυτών των επιδράσεων, **η πτώση των επενδύσεων επιβραδύνθηκε σημαντικά το 2013 σε σύγκριση με το 2012, μην ξεπερνώντας το 4,0%, έναντι κάθετης πτώσης 17,6% ένα χρόνο νωρίτερα.**

Η δυνατότητα διασφάλισης της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών στο άμεσο μέλλον και εξόδου της Ελλάδας από τη δημοσιονομική κρίση, όπως αποτυπώνεται στην κατά πάσα πιθανότητα επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος το 2013, θα τονώσει, όπως ήδη επισημάνθηκε, την αξιοπιστία της ελληνικής οικονομίας έναντι των διεθνών επενδυτών. Το αυξημένο σε σύγκριση με πέρυσι διεθνές επενδυτικό ενδιαφέρον εκτιμάται ότι θα εκδηλωθεί κατά τις διαγωνιστικές διαδικασίες του ΤΑΙΠΕΔ, καθώς και από πολυεθνικές επιχειρήσεις οι οποίες θα επιλέξουν να δραστηριοποιηθούν με άμεσες επενδύσεις στην Ελλάδα. Ελαφρώς πιο επιφυλακτικές ως προς την υλοποίηση των επενδυτικών τους σχεδίων αναμένεται να είναι οι επιχειρήσεις οι οποίες έχουν ήδη δραστηριότητα εγχωρίως, εν αναμονή της ολοκλήρωσης του φετινού εκλογικού κύκλου. Την πραγματοποίηση επενδύσεων θα ευνοήσει η πολύ μεγαλύτερη κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζικών ιδρυμάτων μετά την ανακεφαλαιοποίησή τους. Ωστόσο, υφίστανται ορισμέ-

νοι σημαντικοί ανασχετικοί παράγοντες στην επενδυτική δραστηριότητα, όπως η αβεβαιότητα για τις επιβαρύνσεις που δημιουργεί το νέο φορολογικό σύστημα για τις επιχειρήσεις, αλλά και το υψηλό κόστος ενέργειας, σε σύγκριση με γειτονικές χώρες (πχ. Βουλγαρία). Υποτονική αναμένεται για ακόμη μια χρονιά η οικονομική δραστηριότητα, μετά τη διέυρυνση της φορολογικής βάσης στην ακίνητη περιουσία μέσω του Ενιαίου Φόρου Ακινήτων, αλλά και εξαιτίας του προσωρινού χαρακτήρα της ρύθμισης για τους πλειστηριασμούς πρώτης κατοικίας δανειοληπτών που δεν εξυπηρετούν τα δάνειά τους. **Συνισταμένη των επιδράσεων από τις παραπάνω παραμέτρους του επενδυτικού περιβάλλοντος αναμένεται να είναι η μικρή αύξηση των επενδύσεων το 2014, της τάξης του 5-10%, ύστερα από μια εξαετία συνεχούς συρρίκνωσής τους.**

Ανοδική θα είναι και η εξέλιξη των εξαγωγών φέτος, για δεύτερο συνεχές έτος. Από την άλλη πλευρά, τους τελευταίους μήνες του 2013 εκτιμάται ότι σημειώθηκε κάμψη των εξαγωγών αγαθών, όμως οι εξαγωγές υπηρεσιών παρέμειναν σε ανοδική τροχιά εξαιτίας της αυξημένης διεθνούς τουριστικής κίνησης και της παρατεταμένης τουριστικής περιόδου. Ακολούθως, **η αύξηση των εξαγωγών πέρυσι εκτιμάται ότι ήταν ελαφρώς χαμηλότερη του 2,0%, με παραπλήσια έκταση στις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών.** Η νέα διέυρυνσή τους το 2014, με λίγο υψηλότερο ρυθμό, αναμένεται να προέλθει από την ενίσχυση της απορρόφησής τους από την Ευρωζώνη,

βασικού προορισμού των ελληνικών εξαγωγών του οποίου η ζήτηση για ελληνικά προϊόντα ενισχύθηκε την περασμένη χρονιά, με τις φετινές προοπτικές να είναι καλύτερες καθώς στην Ευρωζώνη θα σημειωθεί έστω μικρή ανάπτυξη, κατόπιν της ύφεσης στη διετία 2012-2013. Άλλωστε, η άσκηση της προεδρίας της ΕΕ από την Ελλάδα στο πρώτο εξάμηνο φέτος προσφέρει σημαντική προβολή στη χώρα μας στον ευρωπαϊκό χώρο. Περαιτέρω αύξηση αναμένεται και στις εξαγωγές υπηρεσιών, με το διεθνές τουριστικό ρεύμα εκ νέου να ενισχύεται το 2014. **Οι ανοδικές τάσεις σε αμφότερες τις βασικές συνιστώσες των εξαγωγών θα τις διαμορφώσουν υψηλότερα κατά περίπου 4% σε σχέση με το 2013.**

Στο έτερο σκέλος του εξωτερικού τομέα, τις **εισαγωγές**, θεωρείται πιθανή η ανακοπή κατά το 2014 της συνεχούς συρρίκνωσής τους από το 2009. Η ήπια εξασθένιση της κατανάλωσης των νοικοκυριών και η υψηλότερη επενδυτική δραστηριότητα θα ασκήσουν σαφώς μικρότερες σε σύγκριση με το 2013 πιέσεις στην εισαγωγική ζήτηση, ενώ δεν αποκλείεται να την τονώσουν. Πάντως στα τέλη του 2013 μάλλον κλιμακώθηκε η πτώση των εισαγωγών, υπό την επίδραση των παραγόντων που περιόρισαν τις καταναλωτικές δυνατότητες των νοικοκυριών και αναφέρθηκαν παραπάνω (κατάργηση επιδόματος Χριστουγέννων, συγκέντρωση πολλών φορολογικών υποχρεώσεων, όξυνση ανεργίας), αλλά και εξαιτίας της τεχνικού περιοριστικού αποτελέσματος από το σχετικά υψηλό επίπεδό τους στα τέλη του 2012. Έτσι **οι**

ροές εισαγωγών περιορίστηκαν κατά οριακά διψήφιο ποσοστό το 2013, όμως φέτος θα διαμορφωθούν κοντά στο περυσινό τους επίπεδο, ίσως και λίγο υψηλότερα.

Συνοψίζοντας τις τάσεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ στο καταληκτικό τρίμηνο του 2013 και κατά το τρέχον έτος, εκτιμάται ότι τα νοικοκυριά συγκράτησαν στα τέλη του προηγούμενου έτους τα καταναλωτικά έξοδά τους περίπου στον ίδιο βαθμό με το τρίτο τρίμηνο, ενώ οι περικοπές στις καταναλωτικές δαπάνες του δημόσιου τομέα ήταν μεγαλύτερες, λόγω κυρίως του υψηλού επιπέδου τους ένα χρόνο νωρίτερα και της εκτεταμένης αναδιάρθρωσης του δημόσιου τομέα από τα μέσα του 2013. Στις επενδύσεις σημειώθηκε αρκετά μεγαλύτερη δραστηριότητα σε σύγκριση με τα προηγούμενα τρίμηνα στα οικοδομικά έργα, ωστόσο το ιδιαίτερα υψηλό επίπεδό τους στα τέλη του 2012 λόγω της υπερσυσσώρευσης αποθεμάτων θα επιφέρει εκτεταμένη τεχνική υποχώρησή τους. Κάμψη παρουσίασαν οι εξαγωγές αγαθών, η οποία όμως υπεραντισταθμίστηκε από την ώθηση του τουρισμού στις εξαγωγές υπηρεσιών. Τέλος, μετά την πρόσκαιρη άνοδό τους στο τρίτο περυσινό τρίμηνο, οι εισαγωγές επέστρεψαν σε πτωτική τροχιά. Λαμβάνοντας υπόψη την εξέλιξη του ΑΕΠ στα προηγούμενα τρίμηνα του περασμένου έτους, **το ΑΕΠ ελληνικής οικονομίας το 2013 υποχώρησε κατά 4%, ενδεχομένως και ελαφρώς περισσότερο (έως -4,2%).**

Οι πιέσεις στα εισοδήματα των μισθωτών, των ελεύθερων επαγγελματιών και των

συνταξιούχων θα συνεχιστούν το 2014, κυρίως μέσω φορολογικών επιβαρύνσεων και λιγότερο μέσω άμεσων περικοπών και μειώσεων, περιορίζοντας την αγοραστική τους δύναμη, σε μικρότερο βαθμό από ότι πέρυσι. Όμως αυξητικά στο εγχώριο εισόδημα θα επιδράσει η ανάσχεση της ανεργίας. Ηπιότερες περικοπές θα επέλθουν στη δημόσια κατανάλωση, λόγω της συνέχισης της αναδιάρθρωσης του δημόσιου τομέα, η οποία φέτος δε συνοδεύεται από ονομαστικές μειώσεις σε μισθούς και συντάξεις. Καλύτερες προοπτικές διαγράφονται για τις επενδύσεις, εξαιτίας της κλιμάκωσης της δραστηριότητας του ΤΑΙΠΕΔ, της αυξημένης αξιοπιστίας της Ελλάδας χάρη στη συνέχιση και την επιτυχία της δημοσιονομικής προσαρμογής, αλλά και από τη βελτίωση των συνθηκών ρευστότητας μετά την ανακεφαλαιοποίηση του τραπεζικού συστήματος. Από την άλλη πλευρά, η διεύρυνση της φορολογικής βάσης στην ακίνητη περιουσία δεν ευνοεί την οικοδομική δραστηριότητα. Ο εκλογικός κύκλος θα δημιουργήσει πρόσκαιρη αβεβαιότητα, οδηγώντας σε αντίστοιχη αναβολή επιχειρηματικών και επενδυτικών αποφάσεων. Στο πεδίο του εξωτερικού τομέα, οι καλύτερες συνθήκες στην ΕΕ θα τονώσουν τη ζήτηση των εξαγωγών, με το διεθνή τουρισμό να παραμένει σημαντική πηγή αύξησης του εγχώριου προϊόντος. Η αναθέρμανση των επενδύσεων και οι μικρότερες προσαρμογές στην κατανάλωση μάλλον θα επενεργήσουν αυξητικά στις εισαγωγές. **Δεδομένων των παραπάνω εκτιμήσεων για τις τάσεις στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το τρέχον**

έτος, το IOBE εκτιμά ότι το προϊόν της ελληνική οικονομίας θα σταθεροποιηθεί φέτος στο περυσινό επίπεδο του, χωρίς να αποκλείεται το ενδεχόμενο νέας μικρής μείωσής του (Πίνακας 3.3).

Η μικρή κλιμάκωση της ύφεσης στο περασμένο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου είχε αντίκτυπο **στην απασχόληση**. Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ., η μη εποχικά διορθωμένη ανεργία τον Οκτώβριο, που καθορίζει το μέσο ετήσιο επίπεδο ανεργίας, ανήλθε στο 26,9% από 26,4% τον Σεπτέμβριο, επίπεδο που είναι το υψηλότερο του πενταμήνου Ιουνίου-Οκτωβρίου. Ενισχυτικά στην ανεργία το τέταρτο τρίμηνο επενέργησαν από την πλευρά του δημόσιου τομέα η λήξη της εποχικής απασχόλησης και η πραγματοποίηση απολύσεων προκειμένου να υλοποιηθεί η δέσμευση έναντι της τρόικας για 4.000 απολύσεις το 2013. Η παρατεταμένη τουριστική περίοδος και η υψηλότερη διεθνής τουριστική κίνηση εκτιμάται ότι δε μετρίασαν την άνοδο της ανεργίας στα τέλη της προηγούμενης χρονιάς, αφού ακόμα και κατά τους καλοκαιρινούς μήνες η απασχόληση στις δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης υποχώρησε έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2012 κατά 3,1%. **Με την αύξηση της ανεργίας στο καταληκτικό τρίμηνο πέρυσι, το μέσο επίπεδο της το 2013 διαμορφώθηκε στο 27,2%, 3 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από ότι το 2012.**

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο –Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2005)

	2012	2013	2014	2015
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	-6,4	-4,0	0,6	2,9
Ιδιωτική Κατανάλωση	-9,1	-6,7	-1,6	1,4
Δημόσια Κατανάλωση	-4,2	-4,9	-4,0	-1,2
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-19,2	-5,9	5,3	11,3
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	-2,4	2,5	4,6	5,5
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	-13,8	-7,1	-1,3	2,7
Απασχόληση	-8,3	-3,5	0,6	0,8
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	-4,2	-7,0	-1,5	-0,3
Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	-6,2	-6,5	-1,5	-0,7
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	1,0	-0,8	-0,4	0,3
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	-10,2	-6,5	-1,2	2,3
Καθαρές Εξαγωγές	3,7	2,6	1,6	0,8
Αποθέματα	0,0	0,3	0,0	0,1
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-9,0	-13,5	-2,0	-1,1
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-5,3	-2,3	-1,9	-1,6
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	156,9	176,2	175,0	170,9
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	24,3	27,0	26,0	24,0

Πηγή: European Economic Forecast, Autumn 2013, European Commission, November 2013

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2013- 2015
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2005, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2012	2013	2014	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
ΑΕΠ	-6,4	-4,0	0,6	-4,0	0,6	2,9	-3,5	-0,4	1,8	-4,2	0,6	2,9
Τελική Ζήτηση	:	:	:	-4,3	0,1	3,1	:	:	:	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	-9,1	-6,7	-1,6	-6,7	-1,6	1,4	-6,4	-4,5	0,5	-6,9	-1,6	1,4
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	1,0	-0,8	-0,4	-0,8	-0,4	0,3	-0,7	-1,7	-1,4	:	:	:
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	:	:	:	-5,9	5,3	11,3	-9,6	-1,2	2,0	-4,0	8,4	11,3
Ανεργία (%)	22,8*	25,5*	24,5*	27,0	26,0	24,0	27,2	27,1	26,6	27,0	26,0	24,0
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-6,1	-2,2	-2,3	-13,5	-2,0	-1,1	-2,4	-2,2	-1,4	-4,1	-3,2	-2,1
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	:	-2,3	-1,9	-1,6	-0,4	1,3	2,3	-0,8	-0,3	0,1
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	157,7	178,2	177,8	176,2	175,0	170,9	176,6	181,3	183	175,7	174,0	168,1

* Σε εθνικολογιστικούς όρους

Πηγές: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2014, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2013 – European Economic Forecast, Autumn 2013, European Commission, November 2013 - OECD Economic Outlook No. 94, November 2013 – Greece, Fourth Review under the Extended Arrangement Under the Extended Facility, IMF, July 2013

Η τόνωση της επενδυτικής δραστηριότητας και της ζήτησης εξαγωγών θα κάμψουν την ανεργία το 2014. Την αύξηση της ζήτησης εργασίας από τις επιχειρήσεις για αυτούς τους λόγους θα διευκολύνουν οι εκτεταμένες διαρθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας, ειδικά κατά την τελευταία διετία. Τη μικρή άνοδο της απασχόλησης σε σύγκριση με την υποχώρησή της τα προηγούμενα χρόνια θα μετριάσει η συνέχιση της αναδιάρθρωσης στο δημόσιο τομέα, καθώς στο Πρόγραμμα Οικονομικής Πολιτικής προβλέπονται 10.000 απολύσεις το τρέχον έτος. **Η αλληλεπίδραση των παραπάνω δυνάμεων στην αγορά εργασίας θα ενισχύσει ελαφρώς φέτος την απασχόληση, περιορίζοντας την ανεργία στο 26% του εργατικού δυναμικού.**

Ως προς την **εξέλιξη των τιμών**, η πτωτική τάση τους κατά το περασμένο έτος, που ενισχύθηκε στο δεύτερο εξάμηνό του με αποτέλεσμα να κυριαρχήσουν αποπληθωριστικές τάσεις πέρυσι για πρώτη φορά τουλάχιστον στα τελευταία 54 χρόνια (-0,9%), θα συνεχιστεί το 2014. Άλλωστε, δεν προβλέπεται -προς το παρόν- στη δημοσιονομική πολιτική για φέτος η αύξηση ή η επιβολή νέων έμμεσων φόρων, εκτός από τη διεύρυνση κατά 5 λεπτά του ΕΦΚ στα καπνικά προϊόντα. Οι διαρθρωτικές παρεμβάσεις στη λειτουργία αγορών θα διευκολύνουν την αποκλιμάκωση των τιμών. Από την άλλη πλευρά, η ηπιότερη μείωση των καταναλωτικών δαπανών σε σχέση με πέρυσι θα συγκρατήσει την υποχώρηση των τιμών, χωρίς όμως να την αποτρέψει. **Ακολούθως, ο ΓΔΤΚ**

αναμένεται να υποχωρήσει κατά 0,3% το 2014.

Ανακεφαλαιώνοντας, η ελληνική οικονομία βρίσκεται το 2014 σε ένα σημείο καμπής σχετικά με την ευόδωση των δημοσιονομικών προσπαθειών που καταβλήθηκαν την προηγούμενη τετραετία και οδήγησαν στην επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος, όπως επίσης και ως προς τη δυνατότητα επιστροφής της ύστερα από 6 χρόνια ύφεσης σε τροχιά ανάκαμψης. Το κομβικό για την εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών δημοσιονομικό αποτέλεσμα του 2013 πρέπει να αξιοποιηθεί κατά τη διαπραγμάτευση με τους επίσημους δανειστές της χώρας για τη διευθέτηση του δημόσιου χρέους της, όπως επίσης για την ενίσχυση της αξιοπιστίας της ελληνικής οικονομίας σε διεθνές επίπεδο. Παράλληλα, πρέπει να αποφευχθεί η χαλάρωση της δημοσιονομικής προσπάθειας υπό την επίδραση της «επιτυχίας» του πρωτογενούς πλεονάσματος και του εκλογικού κύκλου προσεχώς, και να δοθεί βαρύτητα στο σχεδιασμό της δημοσιονομικής πολιτικής για την επόμενη τριετία, προκειμένου να ολοκληρωθεί στη διάρκεια της η δημοσιονομική προσαρμογή.

Σε ότι αφορά την επίτευξη σταθερής ανάκαμψης, όπως έχει επισημανθεί σε προηγούμενες εκθέσεις του IOBE για την ελληνική οικονομία, αυτή παρουσιάζει πολλές δυνατότητες και καλές προοπτικές, αρκεί να συνεχιστούν / προωθηθούν οι διαρθρωτικές αλλαγές που χρειάζεται. Προς αυτή την κατεύθυνση, η ελληνική κυβέρνηση πρέπει να αξιοποιήσει άμεσα τα αποτελέσματα των σχετικών ερευνών που

πραγματοποιήθηκαν από διεθνείς και εγχώριους ερευνητικούς φορείς (ΟΟΣΑ, IOBE, ΚΕΠΕ). Βεβαίως, υφίστανται δυνάμεις που ανθίστανται σθεναρά στην πραγματοποίηση των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων. Εάν όμως η μεταρρυθμιστική διαδικασία αναχαιτιστεί από αυτές, οι υπάρχουσες προοπτικές ανάκαμψης κατά πάσα πιθανότητα θα χαθούν.

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι δείκτες δραστηριότητας που καταρτίζει η Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) και οι οποίοι αποτυπώνουν την πορεία της παραγωγής στη Βιομηχανία, καθώς και του κύκλου εργασιών στους τομείς των Κατασκευών, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται αντίστοιχοι κλαδικοί δείκτες που κατασκευάζει το IOBE με βάση τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας τις οποίες διεξάγει στην Ελλάδα από το 1981. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών και η συνεκτίμηση των τάσεων που προκύπτουν, συνεισφέρουν σε μια ευρύτερη απεικόνιση της πλευράς της προσφοράς της οικονομίας, αποτυπώνοντας την ένταση της εγχώριας ζήτησης.

Βιομηχανία

Κατά το πρώτο ενδεκάμηνο του 2013 η βιομηχανική παραγωγή περιορίζεται με ελαφρά εντονότερο ρυθμό σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012. Ο σχετικός δείκτης υποχωρεί κατά 3,9% έναντι -3,6% το 2012. Την ίδια περίοδο, η βιομηχανική παραγωγή στην ευρωζώνη (18

κράτη μέλη) μειώνεται με ηπιότερο ρυθμό της τάξης του -0,9% σε σχέση με -2,4% την αντίστοιχη περίοδο του 2012. Παρατηρώντας ωστόσο τις επιμέρους ετήσιες τριμηνιαίες μεταβολές η βιομηχανική παραγωγή στην ευρωζώνη φαίνεται να εμφανίζει τάσεις ανάκαμψης, διορθώνοντας την αρνητική πορεία του δείκτη (βλ. Διάγραμμα 3.1). Ενδεικτικά, κατά το τρίτο τρίμηνο του 2013 ο ρυθμός συρρίκνωσης της παραγωγής δεν ξεπερνούσε το -1,1% ενώ στους επόμενους δύο μήνες (Οκτώβριος και Νοέμβριος 2013) η παραγωγή αυξήθηκε κατά 1,5% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2012.

Σε κλαδικό επίπεδο η μεγαλύτερη υποχώρηση στην ελληνική βιομηχανία κατά το πρώτο ενδεκάμηνο του έτους καταγράφεται στον κλάδο Ορυχείων Λατομείων (-10,5% αντί αύξησης 1,5% κατά το αντίστοιχο ενδεκάμηνο του 2012), λόγω κυρίως της εξόρυξης άνθρακα και λιγνίτη που περιορίζεται κατά 15,3% έναντι αύξησης της 9,4% το πρώτο ενδεκάμηνο του 2012. Ακολουθεί ο κλάδος της Παροχής Ηλεκτρικού Ρεύματος (-8,2% σε σχέση με -2,8% πρόπερσι) ενώ συρρικνώνεται το προϊόν και στον κλάδο Παροχής Νερού καθώς η παραγωγή του συρρικνώνεται κατά -2,8% (αντί +1,3% την αντίστοιχη περίοδο του 2012). Τέλος, ηπιότερη κάμψη εμφανίζεται στον κλάδο της Μεταποίησης –κλάδος που τις προηγούμενες περιόδους εμφάνιζε σημαντικά υψηλότερες απώλειες- με ρυθμό που εμφανίζεται μειωμένος κατά το ήμισυ (-1,9% αντί για -4,6% το ενδεκάμηνο του 2012).

Στη **Μεταποίηση**, αν και 16 στους 24 κλάδους εξακολουθούν να κινούνται πτωτικά κατά το πρώτο ενδεκάμηνο του 2013 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012 οι περισσότεροι εμφανίζουν σημαντικά μικρότερους ρυθμούς συρρίκνωσης.

Αναλυτικότερα, στους κλάδους με ειδική βαρύτητα για την οικονομία, η παραγωγή τροφίμων η οποία η επιβραδύνεται με μεγαλύτερο ρυθμό σε σχέση με την αντίστοιχη προπέρσινη περίοδο (-5,3% αντί για -3,2%). Στον αντίποδα, η παραγωγή βασικών φαρμακευτικών προϊόντων και σκευασμάτων αυξάνεται κατά 12,8% σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο ύφεσης κατά -4,5%. Εντονότερη κάμψη της παραγωγής εμφανίζεται στα βασικά μέταλλα με το γενικό δείκτη να περιορίζεται κατά 6,7% σε συνέχεια μείωσης κατά 5,9% την αντίστοιχη περίοδο, πρόπερσι. Η παραγωγή ξύλου και φελλού εξακολουθεί να συρρικνώνεται με σημαντικό ρυθμό, αν και ηπιότερο σε σχέση με το πρώτο ενδεκάμηνο του 2012 (-25,4% έναντι -30,1%), ενώ τέλος η παραγωγή καπνού αυξάνεται οριακά κατά 1,3% σε συνέχεια ύφεσης κατά 6,9% το 2012.

Στους λοιπούς κλάδους, σημαντικός είναι ο αριθμός αυτών που, έχοντας αντισταθμίσει τις απώλειες προηγούμενων περιόδων, το πρώτο ενδεκάμηνο του 2013 εισέρχονται σε αναπτυξιακή τροχιά.

Αναλυτικότερα στους οκτώ μεταποιητικούς κλάδους με τη μεγαλύτερη ανάκαμψη ανήκουν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και τα οπτικά προϊόντα (+25,7% αντί -2,8%) καθώς και παράγωγα πετρε-

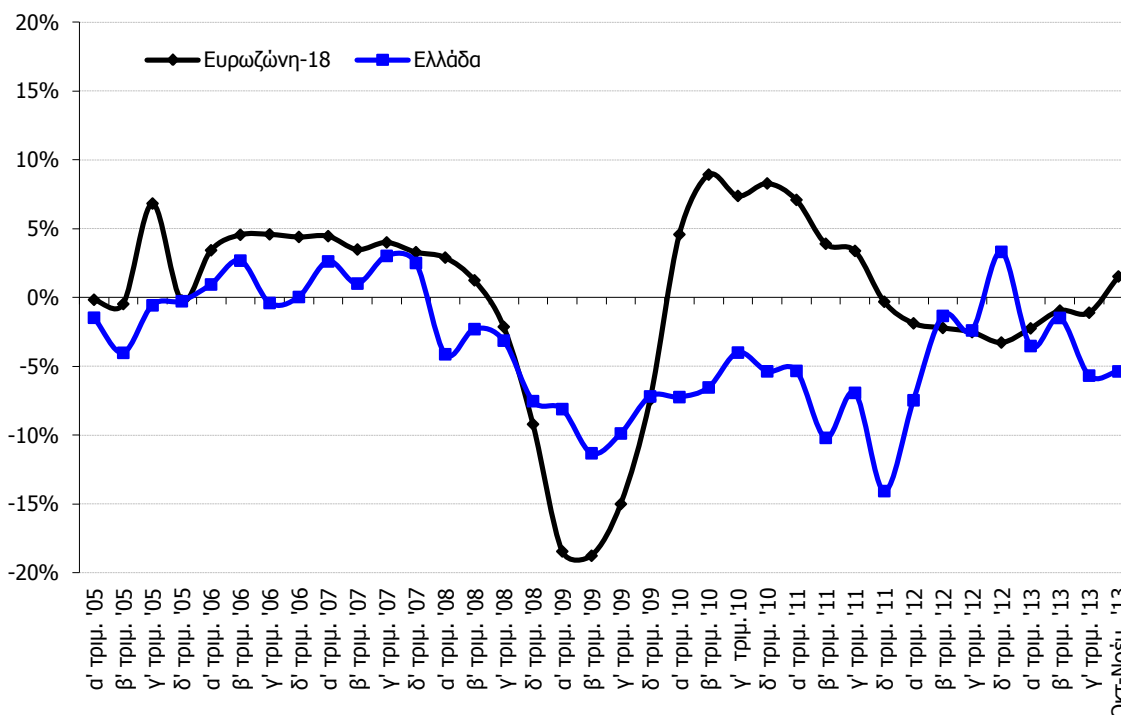
λαίου και άνθρακα των οποίων η παραγωγή αυξάνεται με ηπιότερο ρυθμό της τάξης του 5,8% όταν πρόπερσι η μεταβολή ξεπερνούσε το +23,6%.

Ηπιότερη μα εξίσου σημαντική αύξηση καταγράφεται στον κλάδο χημικών προϊόντων (+1,9% σε σχέση με -13,3%) καθώς και στην παραγωγή χαρτιού και σχετικών προϊόντων η οποία δεν ξεπερνά το 1,0% έχοντας ωστόσο μεταβληθεί κατά ένδεκα περίπου ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012 (-10,5%).

Στον αντίποδα, στους κλάδους δηλαδή με τη μεγαλύτερη συρρίκνωση του προϊόντος τους ανήκει η επισκευή και εγκατάσταση μηχανημάτων εξοπλισμού (-13,0% σε σχέση με -14,1%) αλλά και ο κλάδος παραγωγής κλωστοϋφαντουργικών υλών ο οποίος συρρικνώθηκε κατά 11,4% κατά το πρώτο ενδεκάμηνο του 2013 με ηπιότερο ωστόσο ρυθμό σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πρόπερσι (-20,9%). Η παραγωγή εκτυπώσεων συρρικνώνεται με ρυθμούς της τάξης του 10,2% (αντί -22,4% την προηγούμενη περίοδο) ενώ και η παραγωγή του λοιπού εξοπλισμού μεταφορών μεταβάλλεται κατά -9,9%, σαφώς ηπιότερα από ότι την αντίστοιχη περίοδο πρόπερσι (-42,5%). Μικρότερη ύφεση κατά το πρώτο ενδεκάμηνο του 2013 καταγράφεται στα ποτά (-2,6% έναντι -8,4%) και στα μη μεταλλικά ορυκτά (-1,0% σε σχέση με -8,4%).

Διάγραμμα 3.1

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη -18 Π.Μ. (%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Ευρύτερα, οι κλάδοι που σχετίζονται με διαρκή καταναλωτικά προϊόντα εμφάνισαν εκ νέου απώλειες κατά 15,1%, αν και περιορίστηκαν σε σχέση με πρόπερσι (-18,7%), αποτυπώνοντας εύγλωπτα την οικονομική κατάσταση των ελληνικών νοικοκυριών. Τα κεφαλαιουχικά αγαθά περιορίζονται κατά 11,8%, σε συνέχεια απωλειών κατά -17,1% πρόπερσι. Μικρότερες απώλειες εμφανίζονται στον ευρύτερο βιομηχανικό κλάδο της ενέργειας (-4,3% έναντι 5,3% πρόπερσι) αλλά και στα ενδιάμεσα αγαθά των οποίων η παραγωγή συρρικνώνεται με σαφώς ηπιότερο ρυθμό (-3,3% αντί -11,1%). Τέλος η παραγωγή μη διαρκών καταναλωτικών αγαθών περιορίζεται κατά 1,9% σε συνέ-

χεια μείωσης κατά -5,9% την αντίστοιχη περίοδο πρόπερσι.

Κατασκευές

Σημαντικά ηπιότερη εμφανίζεται η πτώση της κατασκευαστικής δραστηριότητας κατά τη διάρκεια του πρώτου εννιαμήνου του 2013, καθώς ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές υποχώρησε κατά 6,9% όταν η αντίστοιχη μεταβολή το πρώτο εννιάμηνο του 2012 ξεπέρασε το -28,7%. Στους επιμέρους δείκτες, ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων εξακολουθεί να υποχωρεί με ρυθμό της τάξης του -6,9% ο οποίος ωστόσο επιβραδύνεται σημαντικά σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012 (-28,7%). Παρόμοια

είναι η εικόνα και στον δείκτη παραγωγής έργων πολιτικού μηχανικού, ο οποίος περιορίζεται κατά -4,9% όταν η αντίστοιχη προπέρσινη μείωση ξεπερνούσε το -28,7%.

Την ίδια περίοδο εξακολουθεί να μειώνεται και ο αντίστοιχος δείκτης στην Ευρωζώνη (18 μέλη) με σαφώς επιβραδυνόμενο όμως ρυθμό, καθώς μεταβάλλεται κατά -3,5% σε σχέση με το προηγούμενο έτος που είχε υποστεί απώλειες της τάξης του -3,8%.

Παράλληλα, κατά το πρώτο δεκάμηνο του 2013 εξακολουθεί να περιορίζεται το μέγεθος της οικοδομικής δραστηριότητας (ιδιωτικής και δημόσιας) στην Ελλάδα.

Οι οικοδομικές άδειες⁶ κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου ανήλθαν σε 13.544 σε όλη την επικράτεια, έχοντας περιορισθεί κατά 31,2% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πρόπερσι (12.321 άδειες). Ο δείκτης επιφάνειας κατά την εν λόγω περίοδο συρρικνώνεται κατά 31,4% ενώ σημαντικά περιορίζεται και ο δείκτης όγκου (-29,3%) σε σχέση με την περσινή περίοδο.

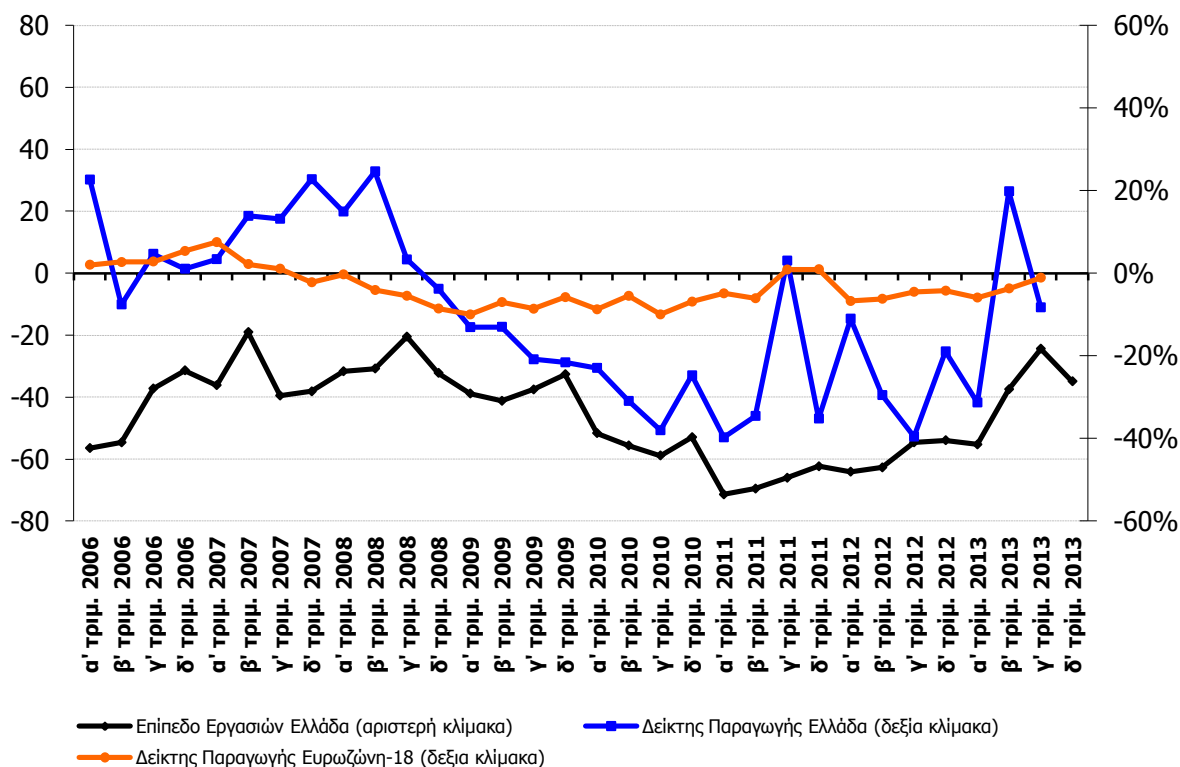
Η μείωση είναι σημαντική σε όλες τις περιφέρειες της χώρας. Σε όρους οικοδομικών αδειών, η μεγαλύτερη κάμψη εμφανίζεται στην περιφέρεια της Ηπείρου (-46,5%), ενώ ακολουθεί η περιφέρεια Ιονίων Νήσων (-39,9%), η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη (-34,7%), η Δυτική Μακεδονία (-34,5%) και η Κεντρική Μακεδονία (-34,1%). Η μικρότερη μείωση εμφανίζεται στην περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας με τον αριθμό των οικοδομικών αδειών να περιορίζεται κατά -24,9% σε σχέση με την περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου του 2012.

Τέλος, σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που δημοσιεύονται στην Τράπεζα της Ελλάδος, οι συναλλαγές οικιστικών ακινήτων περιορίζονται μεν με σαφώς ηπιότερο ρυθμό ο οποίος ωστόσο εξακολουθεί να παραμένει σημαντικός (-22,6% κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2013 σε σχέση με -44,1% το 2012). Παρόμοια εικόνα σκιαγραφείται και σε όρους αξίας συναλλαγών με το σχετικό δείκτη να περιορίζεται κατά -31,9% αντί -48,8% πρόπερσι. Μείωση κατά 2,6% σε σχέση με τον Οκτώβριο καταγράφεται τον Νοέμβριο και στο επιτόκιο στεγαστικών δανείων διάρκειας άνω των πέντε ετών το οποίο διαμορφώνεται στο 3,04% τον Νοέμβριο του 2013.

⁶ Με τον όρο οικοδομικές άδειες, η ΕΛΣΤΑΤ αναφέρεται σε όλα τα είδη των οικοδομικών αδειών, περιλαμβάνοντας άδειες για νέα οικοδομή, προσθήκη, αναπαλαίωση, κατεδάφιση, περιτοίχιση, νομιμοποίηση, αναθεώρηση και τροποποίηση οικοδομής.

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ - Eurostat

Λιανικό Εμπόριο

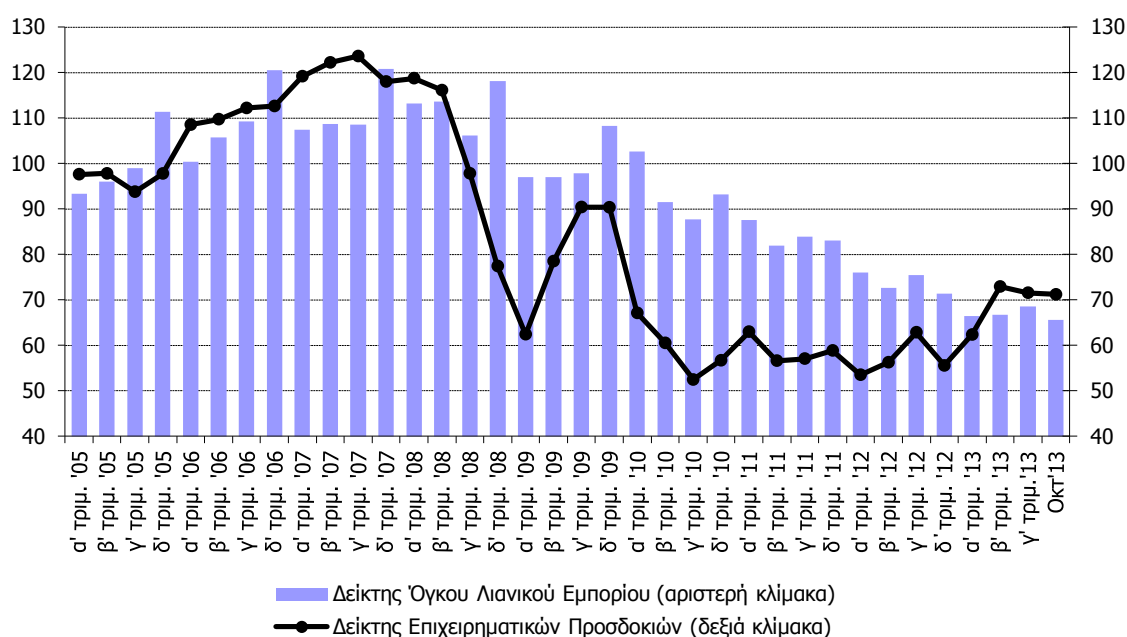
Η σημαντική μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών εξαιτίας τόσο της συρρίκνωσης των αποδοχών των εργαζομένων όσο και των σημαντικά αυξημένων φορολογικών απαιτήσεων, εξακολουθεί να περιορίζει την αγοραστική δύναμη των καταναλωτών. Έτσι κατά το πρώτο δεκάμηνο του 2013 ο δείκτης όγκου του λιανικού εμπορίου περιορίζεται εκ νέου σημειώνοντας ωστόσο μικρή επιβράδυνση της πτώσης του. Ο γενικός δείκτης υποχώρησε κατά 9,2% σε συνέχεια μείωσης κατά -12,1% πρόπερσι, ενώ σωρευτικά ο δείκτης έχει μειωθεί κατά περίπου 32% σε σχέση με το έτος βάσης 2005.

Στους επιμέρους κλάδους του λιανικού εμπορίου, όλοι ανεξαιρέτως εξακολουθούν να καταγράφουν απώλειες, ωστόσο στους πέντε από τους οκτώ οι απώλειες επιβραδύνονται.

Αναλυτικότερα, στους κλάδους με τη μεγαλύτερη συρρίκνωση για το πρώτο δεκάμηνο του 2013 συγκαταλέγονται τα Φαρμακευτικά-Καλλυντικά (μείωση κατά 13,3% έναντι -11,3% την αντίστοιχη προπερσινή περίοδο) καθώς και τα Πολυκαταστήματα των οποίων ο τζίρος περιορίζεται κατά 10,4% (σε σχέση με -5,5% πρόπερσι).

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2055=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών Λιανικού Εμπορίου (1996-2006=100)

Πηγή: IOBE

Ακολουθούν τα μεγάλα καταστήματα τροφίμων (-9,5% αντί -7,7%) και τα έπιπλα-είδη οικιακού εξοπλισμού των οποίων η μείωση του κύκλου εργασιών περιορίζεται στο ήμισυ σε σχέση με πρόπερσι (-8,6% σε σχέση με -16,8%). Ο δείκτης όγκου καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων μειώνεται κατά -6,6% (αντί -16,9% την προηγούμενη περίοδο), ενώ οι πωλήσεις στα είδη ένδυσης-υπόδησης συρρικνώνονται με ρυθμό της τάξης του -4,9%. Ηπιότερη κάμψη καταγράφεται στα τρόφιμα-ποτά-καπνός των οποίων οι πωλήσεις περιορίζονται κατά -3,9% (αντί κάμψης κατά -16,9% πρόπερσι) ενώ τέλος οι πωλήσεις βιβλίων-χαρτικών σημειώνουν οριακές απώλειες κατά -0,7% (αντί μείωσης κατά -15,7% πρόπερσι).

Σε γενικές γραμμές οι περισσότεροι υποκλάδοι του λιανικού εμπορίου εμφανί-

ζουν ήπιες τάσεις σταθεροποίησης του τζίρου τους καθώς η αγορά προσπαθεί να ισορροπήσει στις νέες σαφώς πιο περιορισμένες συνθήκες ζήτησης.

Η παραπάνω μικρή εξασθένηση της ύφεσης στο λιανικό εμπόριο κατά τη διάρκεια του 2013 έχει αποτυπωθεί στους πρόδρομους δείκτες των **Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE**. Στους περισσότερους κλάδους οι προσδοκίες είναι λιγότερο απαισιόδοξες, με αποτέλεσμα, ο συνολικός δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών του λιανικού εμπορίου να ενισχύεται κατά 22,9%, όταν το 2012 μειωνόταν με ρυθμό της τάξης του -3,1%.

Στους επιμέρους υποκλάδους λιγότερο απαισιόδοξες είναι οι προσδοκίες στα τρόφιμα-ποτά με το σχετικό δείκτη να

περιορίζεται σχεδόν κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με πρόπερσι (-13,4%).

Ο δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών για τα Αυτοκίνητα – Οχήματα διαμορφώθηκε τον Δεκέμβριο του 2013 στις 89,4 μονάδες, υψηλότερα κατά 18,1 μονάδες έναντι της περσινής τιμής, σε χαμηλότερο όμως επίπεδο έναντι του Νοεμβρίου του 2013 (93,4 μονάδες). Στο σύνολο του 2013 ο δείκτης διαμορφώθηκε στις 81,9 μονάδες κατά μέσο όρο, έναντι 60,7 μονάδων το 2011 και 2012. Η βελτίωση του δείκτη προήλθε τόσο από τη σημαντική εξασθένιση του αρνητικού ισοζυγίου των εκτιμήσεων για τις τρέχουσες πωλήσεις, στις -38 μονάδες (μέσος όρος) το 2013, έναντι -67 μονάδων το 2012, όσο και από την διαμόρφωση του δείκτη των προβλέψεων για τις προοπτικές των πωλήσεων στο ήμισυ των περσινών επιπέδων, -22 έναντι -44 μονάδων. Το ισοζύγιο αποθεμάτων διαμορφώνεται για πρώτη φορά με αρνητικό πρόσημο, -14 μονάδων, καθώς οι επιχειρήσεις εκτιμάται ότι έχουν προσαρμόσει αποτελεσματικά τα εμπορικά τους πλάνα στην τρέχουσα οικονομική δραστηριότητα. Βελτίωση καταγράφεται και στο ισοζύγιο για τις προοπτικές των παραγγελιών, με τον δείκτη να διαμορφώνεται στις -27 μονάδες, έναντι -53 μονάδων το 2012. Εντονότερη είναι η βελτίωση στο ισοζύγιο απασχόλησης, με τον δείκτη να διαμορφώνεται στις -23 από

-69 μονάδες το 2012, καθώς παγιώθηκε και στο σύνολο του 2013 η εκτίμηση ότι η αγορά προσέγγισε το ελάχιστο σημείο.

Στα στοιχεία της αγοράς, η έντονη υποχώρηση των προηγούμενων ετών εξασθένησε, με τις πωλήσεις επιβατικών να σταθεροποιούνται το 2013 στα περσινά επίπεδα, κοντά στις 59 χιλ. πωλήσεις, έναντι κάμψης κατά -40% το 2012. Θα πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι μεγάλο μέρος των πωλήσεων αποτελούν πλέον οι εταιρικές πωλήσεις, με την "ιδιωτική" ζήτηση να περιορίζεται. Για το 2014, παρόλο που το πρόγραμμα της απόσυρσης συνεχίζεται, πραγματοποιούνται αρκετές αλλαγές στην αγορά αυτοκινήτου (αλλαγή φορολόγησης εισαγόμενων μεταχειρισμένων κ.ά.), με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή μια αποτελεσματική πρόβλεψη, παρόλο που εκτιμάται ότι η αγορά έχει ήδη φτάσει στο ελάχιστο σημείο της.

Παρόμοια εικόνα και στα είδη ένδυσης-υπόδησης (34,1% σε σχέση με 6,1%) καθώς και στα Πολυκαταστήματα (15,8% έναντι -3,1%). Στον αντίποδα, η αισιοδοξία περιορίζεται σημαντικά στον κλάδο οικιακού εξοπλισμού (3,2% αντί 29,0% πρόπερσι). Φαίνεται πως τα ήδη χαμηλά επίπεδα στα οποία διαμορφώνονται οι πωλήσεις δεν είναι ικανά να προεξοφλήσουν μελλοντική αυξημένη ζήτηση εκ μέρους των καταναλωτών.

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2005=100)				
	Ιαν-Οκτ. 2011	Ιαν-Οκτ. 2012	Ιαν-Οκτ. 2013	Μεταβολή α' δεκαμήνου '12/'11	Μεταβολή α' δεκαμήνου '13/'12
Γενικός Δείκτης	84,10	73,89	67,09	-12,1%	-9,2%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	83,85	74,09	66,99	-11,6%	-9,6%
Επιμέρους Κατηγορίες Καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	97,84	81,79	81,79	-16,4%	0,0%
Πολυκαταστήματα	101,16	95,63	85,69	36,6%	-10,4%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	69,99	58,13	54,30	-25,2%	-6,6%
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	77,70	64,69	62,15	-33,2%	-3,9%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	96,87	85,89	74,43	17,9%	-13,3%
Ένδυση-Υπόδηση	72,86	55,36	52,65	-16,8%	-16,2%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	75,45	62,80	57,41	-15,7%	-8,2%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	74,18	62,57	62,11	-15,7%	-0,7%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.5

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	2011	2012	2013	ΠΜ% '13/'12	ΠΜ% '12/'11
Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός	80,6	69,8	68,5	-1,9%	-13,4%
Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση	54,3	57,6	77,3	34,2%	6,1%
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	47,9	61,8	63,8	3,2%	29,0%
Οχήματα-Ανταλλακτικά	60,7	60,7	81,9	34,9%	0,0%
Πολυκαταστήματα	53,8	48,1	55,7	15,8%	-10,6%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	58,9	57,1	70,2	22,9%	-3,1%

Πηγή: IOBE

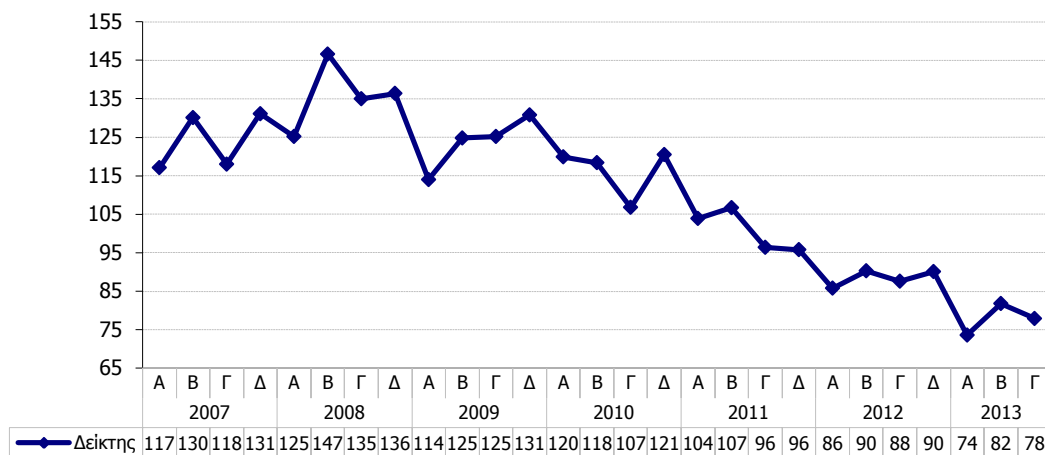
Χονδρικό Εμπόριο

Όπως το λιανικό έτσι και το χονδρικό εμπόριο, εμφανίζει έντονη πτωτική πορεία, όπως φαίνεται και από τον σχετικό δείκτη κύκλου εργασιών. Κατά τη διάρκεια του πρώτου εννιάμηνου του 2013 ο δείκτης όγκου εξακολουθεί να περιορίζεται με ρυθμό της τάξης του -11,5%, μειωμένος ωστόσο κατά περίπου τρεις ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012 (-14.1%).

Κατά τη διάρκεια του τρίτου τριμήνου του 2013, ο δείκτης περιορίζεται κατά 11,1% σε σχέση με μείωση κατά -9,1% το προέξοδος αντίστοιχο τρίμηνο. Ενδεικτικό της κατάστασης στην οποία έχει περιέλθει το χονδρικό εμπόριο αποτελεί το γεγονός πως ο δείκτης πλέον βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας οκταετίας έχοντας σημειώσει κάμψη κατά περίπου 22% σε σχέση με το 2005 (έτος βάσης).

Διάγραμμα 3.4

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Υπηρεσίες

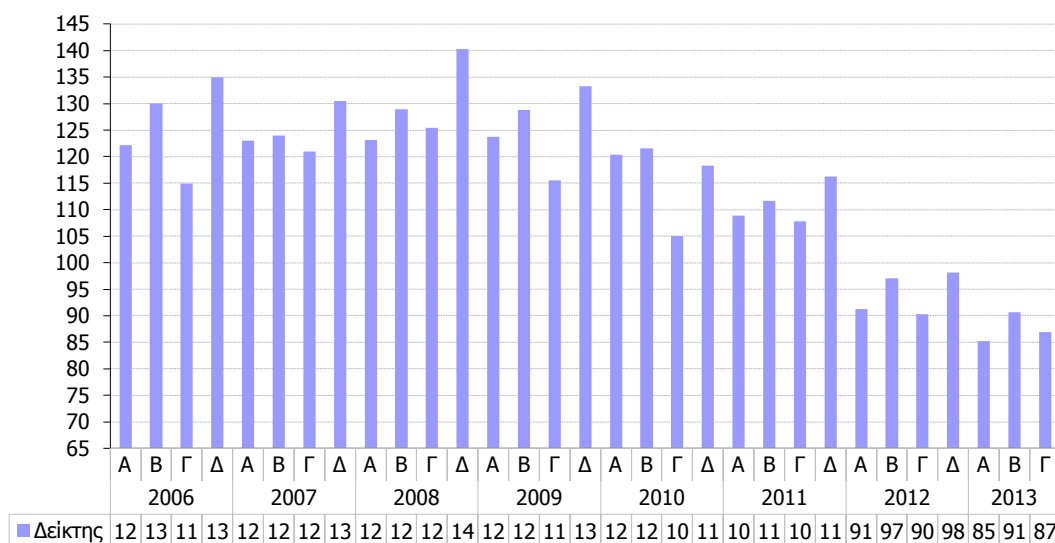
Οι επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης αποτυπώνονται εύγλωττα και στον τομέα των υπηρεσιών και κατά τη διάρκεια του τρίτου τριμήνου του 2013. Μπορεί σε γενικές γραμμές να εμφανίζονται τάσεις σταθεροποίησης του ρυθμού των απωλειών σε αρκετούς από τους επιμέρους κλάδους των υπηρεσιών, ωστόσο τα επίπεδα κύκλου εργασιών στα οποία πλέον κινούνται έχουν ήδη καταγράψει σημαντικές απώλειες και βρίσκονται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα.

Ειδικότερα, κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2013 ο κύκλος εργασιών συρρικνώνεται στην πλειονότητα των κλάδων των υπηρεσιών με 12 από τους 14 εξ' αυτών να καταγράφουν σημαντικές απώλειες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012. Η μεγαλύτερη υποχώρηση σημειώνεται στις υπηρεσίες **άλλων επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων** (κλάδος 74) όπου ο κύκλος εργασιών περιορίζεται κατά 25,4% σε σχέση με την ίδια περίοδο πρόπερσι (-30,0%). Ακολουθεί ο κλάδος **δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων και δραστηριοτήτων παροχής πληροφορίας** (κλάδος 63) του οποίου ο τζίρος συρρικνώνεται τάχιστα με ρυθμό της τάξης του -22,0%, σε σχέση με την σαφώς ηπιότερη κάμψη κατά -1,0% την αντίστοιχη περίοδο του 2012. Η εξασθενημένη ζήτηση συμπαρασύρει και τις υπηρεσίες **διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης** (κλάδος 73) με τον κύκλο εργασιών να μειώνεται κατά 20,7% σε συνέχεια προπέρσινης μείωσης κατά -17,5%. Σχεδόν τριπλάσιος ρυθμός συρρίκνωσης (-17,5% αντί -6,1%) καταγράφεται στον τζίρο των **υπηρεσιών διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου και υπηρεσίες δραστηριοτήτων προς τις επιχειρήσεις** (κλάδος 82).

δραστηριοτήτων (κλάδος 74) όπου ο κύκλος εργασιών περιορίζεται κατά 25,4% σε σχέση με την ίδια περίοδο πρόπερσι (-30,0%). Ακολουθεί ο κλάδος **δραστηριοτήτων επεξεργασίας δεδομένων και δραστηριοτήτων παροχής πληροφορίας** (κλάδος 63) του οποίου ο τζίρος συρρικνώνεται τάχιστα με ρυθμό της τάξης του -22,0%, σε σχέση με την σαφώς ηπιότερη κάμψη κατά -1,0% την αντίστοιχη περίοδο του 2012. Η εξασθενημένη ζήτηση συμπαρασύρει και τις υπηρεσίες **διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης** (κλάδος 73) με τον κύκλο εργασιών να μειώνεται κατά 20,7% σε συνέχεια προπέρσινης μείωσης κατά -17,5%. Σχεδόν τριπλάσιος ρυθμός συρρίκνωσης (-17,5% αντί -6,1%) καταγράφεται στον τζίρο των **υπηρεσιών διοικητικών δραστηριοτήτων γραφείου και υπηρεσίες δραστηριοτήτων προς τις επιχειρήσεις** (κλάδος 82).

Διάγραμμα 3.5

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Ταχυδρομικών και ταχυ-μεταφορικών δραστηριοτήτων (κλάδος 53)

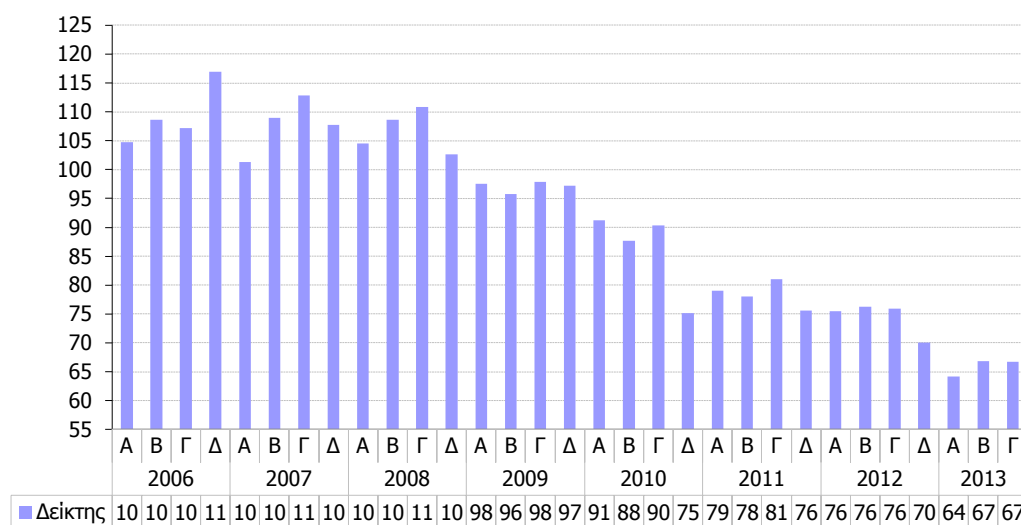
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Σταθερή μείωση σε σχέση με την αντίστοιχη προέτερση περίοδο καταγράφεται στις **υπηρεσίες δραστηριοτήτων καθαρισμού** (κλάδος 81.2) όπου ο τζίρος περιορίζεται εκ νέου κατά 13,5%. Ακολουθεί ο κλάδος των **υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών** (κλάδος 61), όπου η μειωμένη ζήτηση αντικατοπτρίζεται σε συρρίκνωση του κύκλου εργασιών κατά 13,2% έναντι περιορισμένων απωλειών της τάξης του -4,3% την αντίστοιχη περίοδο πρόπερσι. Με ελάχιστη μείωση κατά περίπου μια ποσοστιαία μονάδα (-11,4% έναντι -12,3% το 2012) εξακολουθεί να συρρικνώνεται ο τζίρος των υπηρεσιών

δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής τεχνικών συμβουλών (κλάδος 71). Ακολουθούν οι υπηρεσίες των **εκδοτικών δραστηριοτήτων** (κλάδος 58) των οποίων ο κύκλος εργασιών περιορίζεται σχεδόν κατά το ήμισυ (-9,3% αντί -17,3% πρόπερσι), οι **υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυμεταφορικών δραστηριοτήτων** (κλάδος 53) με μείωση της τάξης του 6,1% (αντί -15,2% το 2012) καθώς και οι **υπηρεσίες πληροφορικής** (κλάδος 62) οι οποίες ωστόσο καταγράφουν ηπιότερες απώλειες -6,0% σε σχέση με -16,6% πρόπερσι.

Διάγραμμα 3.6

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Τηλεπικοινωνιών (κλάδος 61)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

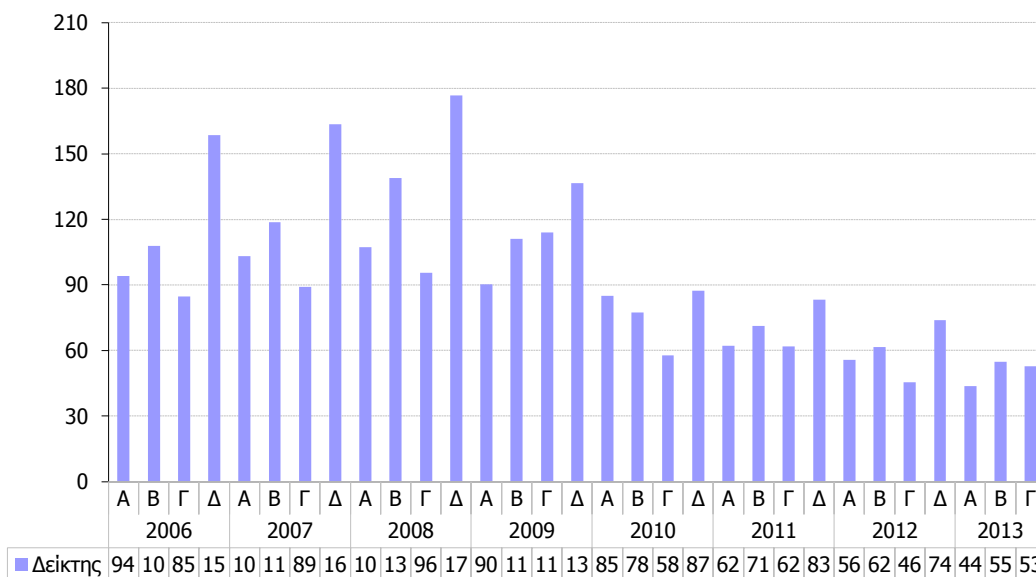
Στον αντίποδα, ελάχιστοι είναι οι κλάδοι που κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2013 κατάφεραν να αντισταθμίσουν παρελθοντικές αρνητικές επιδόσεις και να αυξήσουν τον κύκλο εργασιών τους. Αναλυτικότερα, ο σωρευτικός κλάδος **υπηρεσιών νομικών, λογιστικών δραστηριοτήτων και δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης** (κλάδοι 69 και 70.2) κινείται πλέον σε θετική τροχιά με τον κύκλο εργασιών να εξακολουθεί να αυξάνεται με τριπλάσιο ρυθμό σε σχέση με την αντίστοιχη προπέρσινη περίοδο (+7,7% αντί 2,3%). Παράλληλα, τα πρωτοφανή επίπεδα ανεργίας στην Ελλάδα ωθούν σε σημαντική τόνωση τις **υπηρεσίες δραστηριοτήτων σχετικές με την απασχόληση** (κλάδος 78) καθώς ο κύκ-

λος εργασιών τους ανέρχεται κατά 7,5%, σε σχέση με πρόπερσι (-3,8%).

Όπως αναμενόταν ο κλάδος δραστηριοτήτων παροχής καταλύματος και εστίασης (κλάδοι 55 & 56) κατά το τρίτο τρίμηνο παρουσιάζει σημαντική ανάκαμψη σε σχέση τόσο με το δεύτερο τρίμηνο του έτους όσο και με αντίστοιχα τρίτα τρίμηνα παρελθόντων ετών. Ο δείκτης διαμορφώθηκε στις 147,5 μονάδες, σημειώνοντας αύξηση κατά 1,2% σε σχέση με το αντίστοιχο γ' τρίμηνο του 2012. Σε επίπεδο εννιαμήνου 2013 ο κύκλος εργασιών του κλάδου περιορίζεται οριακά κατά -0,2% σε σχέση με την αντίστοιχη προπέρσινη περίοδο όπου ο τζίρος μειωνόταν κατά -12,1%.

Διάγραμμα 3.7

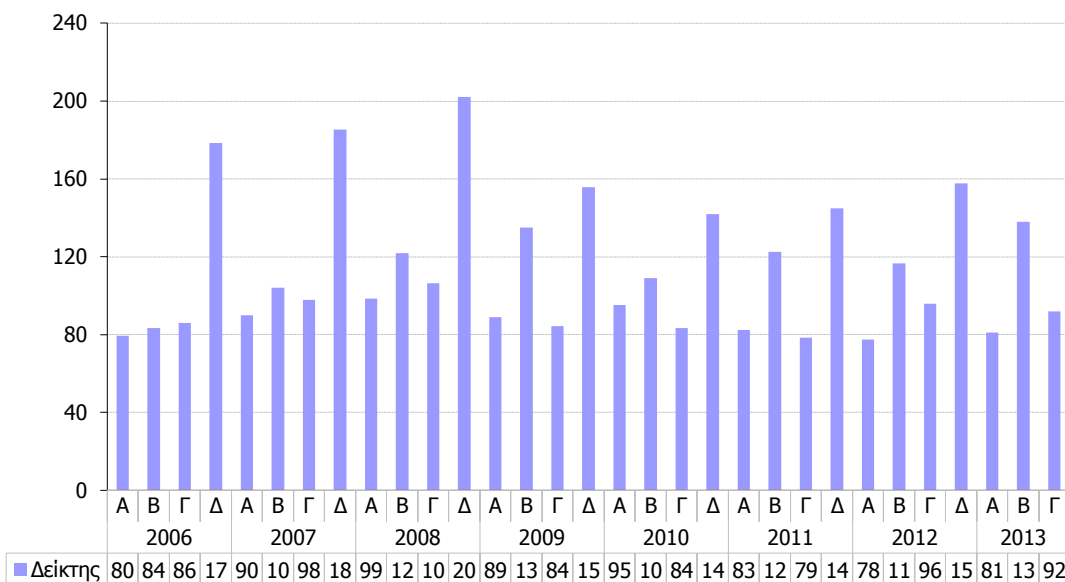
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Πληροφορικής (κλάδος 62)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.8

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Νομικών, Λογιστικών & παροχής συμβουλών διαχείρισης δραστηριοτήτων (κλάδοι 69+70.2)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

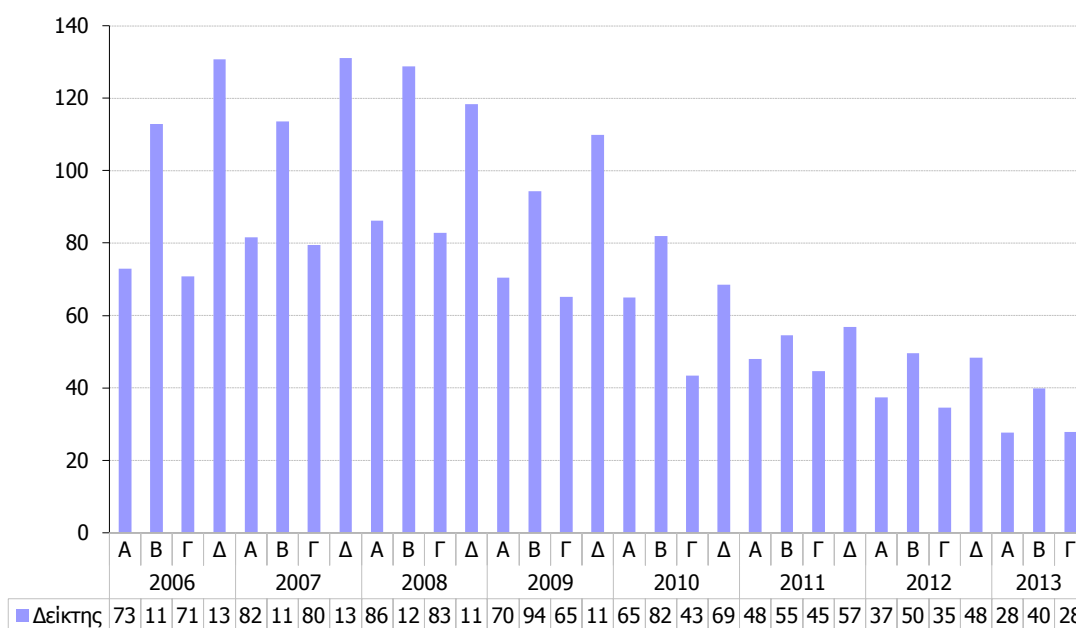
Και οι προσδοκίες στους κλάδους των Υπηρεσιών, όπως αποτυπώνονται στην **έρευνα οικονομικής συγκυρίας του IOBE** και αφορούν σε όλο το 2013, είναι σαφώς υψηλότερες σε σχέση με πρόπερσι. Πιο συγκεκριμένα ο γενικός δείκτης των υπηρεσιών την περασμένη χρονιά επανακτά θετικό πρόσημο και ενισχύεται κατά 28,5% σε σχέση με το 2012 όπου η χρονιά χαρακτηρίστηκε από έντονη απαισιοδοξία (σημαντική μείωση του δείκτη κατά 11,2% σε σχέση με το 2011).

Σε όλους ανεξαιρέτως τους κλάδους των Υπηρεσιών, ο δείκτης προσδοκιών καταγ-

ράφει θετικές μεταβολές. Αναλυτικότερα, η μεγαλύτερη μεταβολή εμφανίζεται στις διάφορες υπηρεσίες προς τις επιχειρήσεις (+40,0% αντί απωλειών κατά 12,1% το 2012) αλλά και στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (+39,4% έναντι -11,2% πρόπερσι). Ακολουθεί ο κλάδος της πληροφορικής, όπου οι προσδοκίες εμφανίζονται σημαντικά βελτιωμένες κατά 31,6% (σε σχέση με -5,0% το 2012), τα τουριστικά γραφεία-πρακτορεία (+20,9% αντί +1,1% πρόπερσι) και τέλος τα ξενοδοχεία-εστιατόρια όπου οι προσδοκίες καλυτερεύουν κατά +15,3% σε σχέση με το 2012 (-8,7%).

Διάγραμμα 3.9

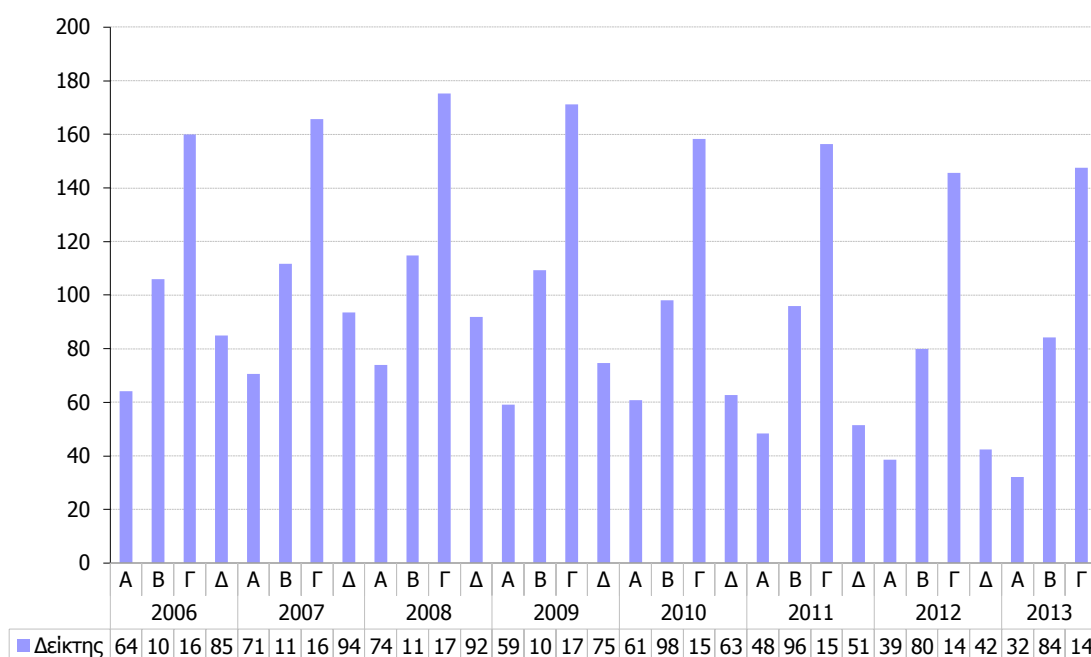
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης (Κλάδος 73)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.10

Εξέλιξη του δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα Τουρισμού (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης - Κλάδοι 55 & 56)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.6

Δείκτες Κύκλου Εργασιών (Ετήσια Μεταβολή – 2005=100)

	Ιαν-Οκτ. 2011	Ιαν-Οκτ. 2012	Ιαν-Οκτ. 2013	ΠΜ% '12/'11	ΠΜ% '13/'12
Εμπόριο Αυτοκινήτου	40.9	27.9	26.1	-31.9%	-6.2%
Μεταφορές Χερσαίες και μέσω Αγωγών	85.2	95.9	88.2	12.6%	-8.1%
Πλωτές Μεταφορές	89.6	74.2	82.5	-17.2%	11.2%
Αεροπορικές Μεταφορές	104.8	100.9	120.0	-3.7%	19.0%
Υποστηρικτικές προς τις Μεταφορές Υπηρεσίες & Υπηρεσίες Αποθήκευσης	64.4	60.6	80.6	-5.9%	33.0%
Ταξιδιωτικά Πρακτορεία	68.0	48.9	54.6	-28.2%	11.8%
Ταχυδρομικές και Ταχυμεταφορικές Δραστηριότητες	109.5	92.9	87.2	-15.2%	-6.1%
Εκδοτικές Δραστηριότητες	55.8	45.4	41.2	-18.5%	-9.3%
Τηλεπικοινωνίες	79.3	75.9	65.9	-4.3%	-13.2%
Πληροφορική	65.1	54.3	51.1	-16.6%	-6.0%
Επεξεργασία Δεδομένων	167.8	166.0	128.5	-1.1%	-22.6%
Νομικές, Λογιστικές, Συμβουλευτικές Υπηρεσίες	94.5	96.7	104.1	2.3%	7.7%
Αρχιτέκτονες, Μηχανικοί	63.5	55.7	49.3	-12.3%	-11.4%
Διαφήμιση, Έρευνα Αγοράς, Δημοσκοπήσεις	49.1	40.5	32.1	-17.5%	-20.7%
Διοικητικές Δραστηριότητες Γραφείου	61.1	57.4	47.4	-6.1%	-17.5%
Τουρισμός	100.3	88.1	87.9	-12.1%	-0.2%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.7

Κλαδικοί Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1996-2006=100)

	2011	2012	2013	ΠΜ% '12-'11	ΠΜ% '13-'12
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια	75.8	69.2	79.8	-8.7%	15.3%
Τουριστικά Γραφεία - Πρακτορεία	73.0	73.8	89.2	1.1%	20.9%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	51.2	45	63	-12.1%	40.0%
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	61.4	54.5	76	-11.2%	39.4%
Πληροφορική	49.6	47.1	62	-5.0%	31.6%
Σύνολο Υπηρεσιών	61.7	54.8	70.4	-11.2%	28.5%

Πηγή: IOBE

3.3 Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Οι ελληνικές εξαγωγές αγαθών στο διάστημα Ιανουαρίου-Οκτωβρίου του 2013 άγγιξαν τα €23 δισεκ., καταγράφοντας άνοδο 3,7% σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012. Αντίθετα, οι εισαγωγές αγαθών σημείωσαν πτώση της τάξης του 4,3%, με την αξία τους να αγγίζει τα €38,7 δισεκ. και το εμπορικό έλλειμμα να υποχωρεί κατά €2,5 δισεκ. (-14%). **Πλέον, η αξία των εξαγωγών προϊόντων στην Ελλάδα αντιστοιχεί στο 60% των εισαγωγών τους, αναλογία σχεδόν διπλάσια εκείνης μόλις πριν μια τριετία.** Συγκεκριμένα, τον Οκτώβριο σημειώθηκε μείωση των εξαγωγών κατά 9,6% σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2012, με αποτέλεσμα η αξία τους να μην ξεπερνά τα €2 δισεκ. (από €2,6 δισεκ.), ενώ η αξία των εισαγωγών υποχώρησε κατά -7,9%. Έτσι, το εμπορικό έλλειμμα της χώρας τον Οκτώβριο κατέγραψε μείωση κατά 5,7%, διαμορφώνοντας την αξία του στα €1,85 δισεκ.. **Αξίζει να σημειωθεί ότι η αύξηση των εξαγωγών το α' δεκάμηνο του 2013 οφείλεται κυρίως στις εξαγωγές πετρελαιοειδών, αφού αν εξαιρέσουμε την αξία αυτών καταλήγουμε σε μια**

υποχώρηση των εξαγωγών της τάξης του 2%.

Πράγματι η άνοδος των καυσίμων στο α' δεκάμηνο του 2013 κατά 12,5% φέρνει την αξία τους στα €9,4 δισεκ (από €8,3 δισεκ. το αντίστοιχο περυσινό διάστημα). Ακόμα στα Αγροτικά προϊόντα σημειώθηκε άνοδος κατά 5,6%, με την αξία τους να ξεπερνά τα €3,9 δισεκ. (από €3,7 δισεκ.). Συνολικά οι δύο αυτές κατηγορίες εξαγωγικών αγαθών αντιπροσωπεύουν περίπου τα 3/5 των ελληνικών εξαγωγών (πίνακας 3.7). Ταυτόχρονα, σημαντική αύξηση των εξαγωγών καταγράφηκε στα Λάδια και λίπη ζωικής-φυτικής προέλευσης (+86,6%), με την αξία τους να ξεπερνά τα €518 εκατ. και το μερίδιό τους, ωστόσο, στα Αγροτικά προϊόντα να παραμένει σχετικά χαμηλό. Επίσης, στα Τρόφιμα και ζώα ζωντανά παρατηρήθηκε μικρή ενίσχυση των εξαγωγών κατά 1,1% (+€32 εκατ.), ωστόσο, η συνολική τους αξία προσεγγίζει τα €3 δισεκ., δεδομένου ότι αποτελούν τη σημαντικότερη κατηγορία εξαγωγίμων προϊόντων μεταξύ των αγροτικών. Στον αντίποδα, υποχώρηση των εξαγωγών κατά 11,5% σημειώθηκε στα Ποτά-Καπνός με την αξία αυτών να ανέρχεται στα €478 εκατ., ενώ εξασθένιση των

εξαγωγών κατά 8,4% εμφανίζεται και στις Πρώτες Ύλες, με την αξία αυτών να αγγίζει τα €867 εκατ. για το α' δεκάμηνο του 2013.

Στα «Βιομηχανικά προϊόντα» οι εξαγωγές κινούνται πτωτικά, σημειώνοντας υποχώρηση της τάξης του 4%, με την αξία τους να διαμορφώνεται το α' δεκάμηνο του 2013 στα €8,2 δισεκ., με το μερίδιο τους, ωστόσο, στο σύνολο των εξαγωγίμων προϊόντων να παρέμεινε σε σχετικά υψηλό επίπεδο (36%). Η εξασθένιση των εξαγωγών στη συγκεκριμένη κατηγορία αγαθών ερμηνεύεται κυρίως από την υποχώρηση των εξαγωγών στα Μηχανήματα-Υλικό Μεταφορών (-13,3% ή €252 εκατ.), καθώς η αξία τους αποτελεί το 1/5 του συνόλου των Βιομηχανικών προϊόντων, αλλά και στα Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά α' ύλη, η αξία των οποίων ανέρχεται στα €3,1 δισεκ., καταγράφοντας μείωση της τάξης του 5,1% σε σχέση με το διάστημα Ιανουαρίου – Οκτωβρίου του 2012. Σταθεροποιητικές τάσεις των εξαγωγικών επιδόσεων παρουσιάζονται στα Διάφορα βιομηχανικά είδη (στα €1,3 δισεκ.), ενώ μικρή εξασθένιση σημειώνεται στα Μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες αγαθά κατά 3,2%, με την αξία τους να αγγίζει τα €487 εκατ.

Όσον αφορά στο εξωτερικό εμπόριο της χώρας σε γεωγραφικό επίπεδο, αυξητικές τάσεις καταγράφηκαν το α' δεκάμηνο του 2013 προς την ΕΕ-27 (+3,7%), με την αξία των εξαγωγών να ξεπερνά τα €10 δισεκ., ενώ σημαντική ενίσχυση σημειώθηκε και στις εξαγωγές προς τις χώρες της Ευρωζώνης-15 κατά €612

εκατ. (+10%). Στον αντίποδα, έντονη εξασθένιση των εξαγωγών παρατηρήθηκε προς την Κύπρο (-16,7%), η αξία των οποίων δεν ξεπέρασε τα €943 εκατ. από 1,1 δισεκ. το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012, επίδοση πάντως που τη διατηρεί στην 5^η θέση μεταξύ των σημαντικότερων μας εμπορικών εταίρων. Οριακή ενίσχυση των εξαγωγών καταγράφεται προς την Γερμανία (+1,9% ή €28 εκατ.), που επίσης απορροφά μεγάλο μέρος των ελληνικών προϊόντων, με την αξία τους να αγγίζει τα €1,5 δισεκ.. Επιπρόσθετα, ελαφρώς ενισχυμένες εμφανίζονται οι εξαγωγές προς την Ισπανία και την Γαλλία, (+3,7% και +1,1%, αντίστοιχα), φθάνοντας τα €475 εκατ. και €548 εκατ., καθώς επίσης και προς την Αυστρία (+21%, στα €171 εκατ.). Τέλος, σημαντική βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων σημειώθηκε προς την Ιταλία, το δεύτερο σημαντικότερο προορισμό των ελληνικών εξαγωγών, με την αξία τους να αυξάνεται κατά 26,1%, ξεπερνώντας οριακά τα €2,1 δισεκ.

Θα πρέπει να σημειωθεί η σημαντική ενίσχυση των εξαγωγών προς την Τουρκία, οι οποίες ενισχύθηκαν κατά 21,6% (+€490 εκατ.) στο α' δεκάμηνο του 2013, ξεπερνώντας τα €2,7 δισεκ. και διατηρώντας τη το σημαντικότερο εμπορικό εταίρο της χώρας μας. Έντονη διεύρυνση των εξαγωγών, της τάξης του 17,5%, καταγράφεται προς το Ηνωμένο Βασίλειο, με την αξία τους να ξεπερνά τα €820 εκατ., ενώ εξασθένιση των εξαγωγών σημειώθηκε προς τις ΗΠΑ κατά 6% (στα €790 εκατ.).

Οι εξαγωγικές επιδόσεις της Ελλάδας προς τις χώρες των Βαλκανίων παρουσίασαν εξασθένηση κατά 6,9%, με το μερίδιό τους να εμφανίζει υποχώρηση 1,5 εκατοστιαίας μονάδας. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται κυρίως στην εκτεταμένη μείωση των εξαγωγών προς την Βουλγαρία (-7%), που κατέχει πάντως ακόμα το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές της Ελλάδας μεταξύ των χωρών της περιοχής, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €1,1 δισεκ., καθώς και την υποχώρηση των εξαγωγών προς την Βοσνία-Ερζεγοβίνη και την ΠΓΔΜ (-8% και -13,5% αντίστοιχα), με την συνολική αξία τους να αγγίζει τα €685 εκατ.

Ωστόσο, τη μεγαλύτερη εξασθένηση μεταξύ των βαλκανικών χωρών καταγράφουν οι εξαγωγές προς την Αλβανία και την Σερβία (-14,7% και -16,8%, αντίστοιχα), με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €289 εκατ. και €163 εκατ., αντίστοιχα. Στον αντίποδα, σημαντική ενίσχυση των εξαγωγικών επιδόσεων καταγράφεται προς το Κόσσοβο (+18,7%), με την αξία τους να αγγίζει τα €67 εκατ., ενώ ελαφρώς ενισχυμένες εμφανίζονται οι εξαγωγές προς τη Ρουμανία (+3,5%, €498 εκατ.). Ανερχόμενος εξαγωγικός προορισμός αναδεικνύεται η Κροατία, οι εξαγωγές ελληνικών αγαθών προς την οποία σημείωσαν αύξηση κατά 37,2%, ξεπερνώντας τα €47 εκατ. για το

διάστημα Ιανουαρίου – Οκτωβρίου του 2013.

Στις χώρες της Βόρειας Αμερικής, εκτός των ΗΠΑ, ανοδικά κινούνται οι ροές εξαγωγών με κατεύθυνση το Μεξικό (+29%), προς το οποίο άγγιξαν τα €100 εκατ., ενώ πτωτική τάση καταγράφεται προς τον Καναδά κατά 15,7%, διαμορφώνοντας την αξία αυτών στα €72 εκατ.

Σε σταθερή τροχιά κινούνται οι εξαγωγές ελληνικών προϊόντων προς την Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή, με την αξία τους να αγγίζει στο α' δεκάμηνο του 2013 τα €3,2 δισεκ.. Μεγαλύτερος εμπορικός εταίρος στην περιοχή αναδεικνύεται η Λιβύη, με τις εξαγωγές προς αυτή να ανέρχονται στα €647 εκατ., σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 4%, ενώ ενίσχυση των εξαγωγών σημειώθηκε προς τη Σαουδική Αραβία (+7,6%) με την αξία τους να ξεπερνά τα €331 εκατ.

Παράλληλα, σημαντική ενίσχυση σημειώνεται στις εξαγωγές αγαθών προς την Αίγυπτο (+68%), χώρα που αποτελεί σημαντικό εξαγωγικό προορισμό για τα ελληνικά προϊόντα, με την αξία τους να διαμορφώνεται στα €515 εκατ., ενώ οι εξαγωγές προς το Μαρόκο ξεπέρασαν τα €187 εκατ., επίπεδο σχεδόν τετραπλάσιο σε σχέση με το αυτό ένα χρόνο πριν.

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές (εκατ. €)

Ιανουάριος-Οκτώβριος					
	Αξία (εκατ. €)		ΠΜ(%)	Σύνθεση (%)	
	2013	2012	'13/'12	2013	2012
Αγροτικά προϊόντα	3,983.4	3,772.8	5.6%	17.3%	17.0%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	2,986.2	2,954.1	1.1%	13.0%	13.3%
Ποτά & καπνός	478.4	540.7	-11.5%	2.1%	2.4%
Λάδια και λιπή ζωϊκής ή φυτικής προέλευσης	518.8	278.0	86.6%	2.3%	1.3%
Πρώτες ύλες	867.3	947.0	-8.4%	3.8%	4.3%
Πρώτες ύλες μη εδωδιμες εκτός από καύσιμα	867.3	947.0	-8.4%	3.8%	4.3%
Καύσιμα	9,409.2	8,364.1	12.5%	40.9%	37.7%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	9,409.2	8,364.1	12.5%	40.9%	37.7%
Βιομηχανικά προϊόντα	8,239.9	8,586.5	-4.0%	35.8%	38.7%
Χημικά προϊόντα & συναφή (μ.α.κ.)	2,108.4	2,041.8	3.3%	9.2%	9.2%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	3,121.6	3,287.6	-5.1%	13.6%	14.8%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	1,646.3	1,898.6	-13.3%	7.2%	8.6%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	1,363.6	1,358.5	0.4%	5.9%	6.1%
Άλλα	487.6	503.9	-3.2%	2.1%	2.3%
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	487.6	503.9	-3.2%	2.1%	2.3%
Συνολικές εξαγωγές	22,987.3	22,174.3	3.7%	100.0%	100.0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΠΣΕ-ΚΕΕΜ-ΕΛΣΤΑΤ

Στον αντίποδα, υποχώρηση των εξαγωγών καταγράφηκε προς το Ισραήλ και την Αλγερία (-10,6% και -7,3%, αντίστοιχα), διαμορφώνοντας την αξία τους στα €328 εκατ. και €386 εκατ., αντίστοιχα. Όσον αφορά τις εξαγωγικές επιδόσεις προς τις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών, παρατηρήθηκε ενίσχυση της τάξης του 3,3% (+€21 εκατ., στα €663 εκατ.), η οποία προήλθε κυρίως από τη αυξητική τάση που σημειώθηκε στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων προς την Γεωργία, κατά 68,1%, φθάνοντας τα €147 εκατ. Στον αντίποδα, μείωση των εξαγωγών σημειώθηκε προς την Ρωσία (-10,6% ή -€41 εκατ.) και την Ουκρανία (+3,8% ή -€4 εκατ.), με τη συνολική τους αξία να προσεγγίζει τα €293 εκατ.

Αξιοσημείωτη είναι η ενίσχυση της διείσδυσης των ελληνικών αγαθών στις αγορές των χωρών της Λατινικής Αμερικής, (+105%), με την αξία τους να αγγίζει τα €142 εκατ. το α' δεκάμηνο του 2013. Η επίδοση αυτή ερμηνεύεται κυρίως από τη ζήτησή των ελληνικών προϊόντων από τη Βραζιλία, η αξία των οποίων σχεδόν τετραπλασιάστηκε, προσεγγίζοντας τα €119 εκατ., καθώς και από την Αργεντινή (+97%). Από την άλλη πλευρά, υποχώρηση των εξαγωγών παρατηρείται στις χώρες της Ν.Α. Ασίας, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται ορισμένες από τις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες παγκοσμίως, με την αξία τους να ανέρχεται στα €487 εκατ., σημειώνοντας μείωση κατά 26% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2012.

Πίνακας 3.9

Εξαγωγές ανά προορισμό την περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2013 και 2012

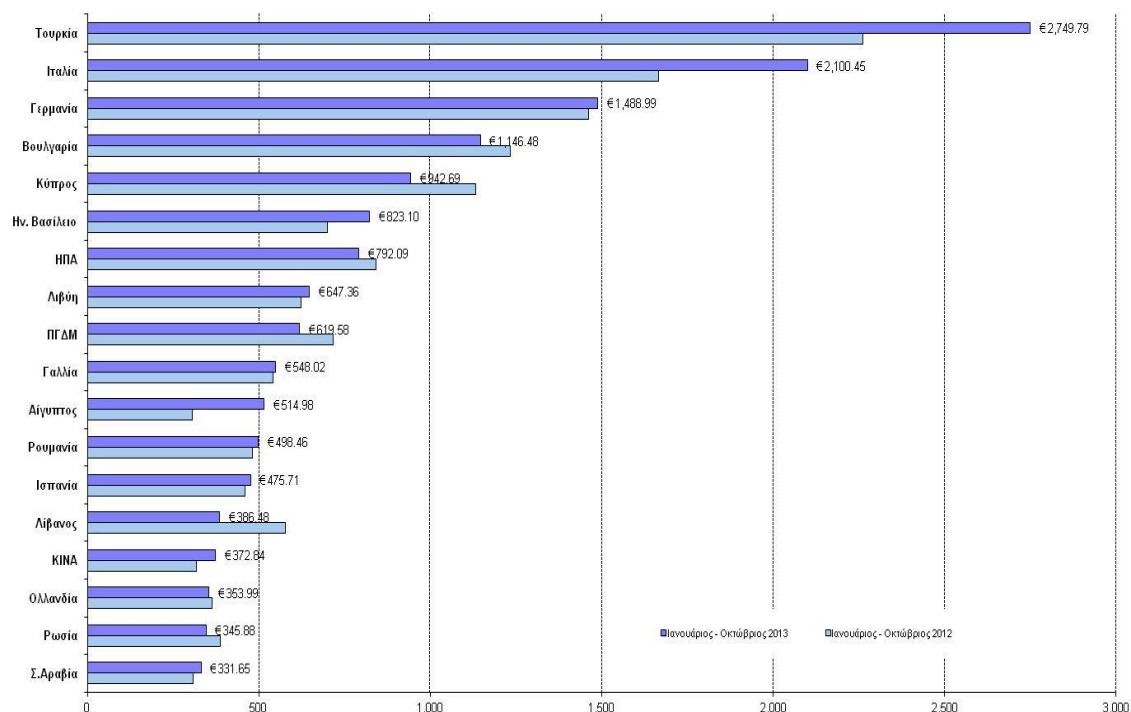
	Αξία (εκατ. €)			Σύνθεση	
	2013*	2012*	π.μ. (%) '13/'12	2013	2012
ΟΟΣΑ (29 χώρες)	11,333.0	10,211.2	11.0%	49.3%	46.0%
Ε.Ε. (27)	10,038.4	9,681.3	3.7%	43.7%	43.7%
Ε.Ε. (15)	6,712.5	6,100.5	10.0%	29.2%	27.5%
Β. Αμερική	964.1	1,005.6	-4.1%	4.2%	4.5%
Άλλες ανεπτυγμένες χώρες	149.4	153.4	-2.6%	0.6%	0.7%
Υπόλοιπες ΟΟΣΑ (εκτός Ν.Κορέας)	2,886.8	2,394.6	20.6%	12.6%	10.8%
Βαλκάνια	3,041.0	3,268.1	-6.9%	13.2%	14.7%
Κοινοπολ. Ανεξάρτ. Κρατών (ΚΑΚ)	663.2	642.2	3.3%	2.9%	2.9%
Β. Αφρική & Μ. Ανατολή	3,179.0	3,177.6	0.0%	13.8%	14.3%
Χώρες Αφρικής (εκτός Β.Αφρικής)	103.7	158.2	-34.5%	0.5%	0.7%
Ν.Α. Ασία	486.8	758.8	-35.8%	2.1%	3.4%
Λατ. Αμερική	142.5	69.8	104.2%	0.6%	0.3%
Λοιπές Χώρες	2,977.3	2,579.4	15.4%	13.0%	11.6%
ΣΥΝΟΛΟ	22,987.3	22,174.3	3.7%	100.0%	100.0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΕΜ

Διάγραμμα 3.11

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων (σε εκ. €), κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2013 και 2012

Πηγή: ΠΣΕ Επεξεργασία: ΙΟΒΕ

Αυτή η εξέλιξη αντισταθμίζει, εν μέρει, την ενισχυτική τάση στη ζήτηση ελληνικών προϊόντων από την Κίνα, κατά 17%, με τις εξαγωγικές ροές να διαμορφώνονται στα €373 εκατ.

Ανακεφαλαιώνοντας, αν και η αυξητική τάση των ελληνικών εξαγωγών αγαθών διατηρείται και το 2013, τουλάχιστον στο πρώτο δεκάμηνο του έτους, με ρυθμό παραπλήσιο με τον περυσινό, η άνοδος αυτή προέρχεται σχεδόν εξ' ολοκλήρου από τα Καύσιμα και τα Αγροτικά προϊόντα. Εξαιρώντας τα πετρελαιοειδή αγαθά οι εξαγωγές υποχωρούν κατά 2%.

Επισημαίνεται, η εξασθένηση των εξαγωγικών επιδόσεων προς τις χώρες των Βαλκανίων, οι οποίες αντισταθμίζονται από τις ενισχυμένες εξαγωγές προς την Τουρκία και τις χώρες της Βόρειας Αφρικής, και με μικρότερο βαθμό τις χώρες της Λατινικής Αμερικής. **Έτσι, για το 2013 εκτιμάται ότι η αξία των εξαγωγών, συμπεριλαμβανομένου των πετρελαιοειδών, θα προσεγγίσει τα €27,8 δισεκ. από €27,6 δισεκ. το 2012, σημειώνοντας οριακή ενίσχυση της τάξης του 0,7%.** Αντίστοιχα, χωρίς τα πετρελαιοειδή εκτιμάται ότι η αξία των εξαγωγών θα διαμορφωθεί το 2013 στα €16,5 δισεκ. από €17 δισεκ. το προηγούμενο έτος, καταγράφοντας μείωση της τάξης του 2,9%.

Από την άλλη πλευρά **για το 2014 θα μπορούσε να σημειωθεί οριακή επιτάχυνση των εξαγωγών, καθώς αναμένεται συνολικά το διεθνές εμπόριο, αλλά ιδιαίτερα η οικονομία της Ευρωζώνης να επανέλθει σε τροχιά ανάπτυξης. Πάντως** η συρρίκνωση των

αγορών των Βαλκανίων και της Κύπρου, ενδεχομένως να διατηρηθεί, καθώς η ζήτηση ελληνικών προϊόντων έχει εξασθενήσει σημαντικά.

Από την άλλη πλευρά, η ανάδειξη νέων εμπορικών εταιρών, όπως η Κροατία, εφόσον παγιωθεί μπορεί να αντισταθμίσει τις απώλειες από τις συνήθειες αγορές των Βαλκανίων. Σε κάθε περίπτωση η ανάγκη περαιτέρω διεύρυνσης των εξαγωγικών ροών της Ελλάδας προς νέους προορισμούς, παραμένει ισχυρή.

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Η ανεργία στην Ελλάδα το τρίτο τρίμηνο του 2013 παραμένει στα επίπεδα του 27% όπως άλλωστε και στο δεύτερο τρίμηνο (27,1%), σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ. Ωστόσο, **σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012 είναι αυξημένη κατά 2,2 εκατοστιαίες μονάδες.** Πιο συγκεκριμένα, ο αριθμός των ανέργων διαμορφώθηκε στους **1.345,4 χιλ.**, έναντι 1.230,9 χιλ. (114,5 χιλ. περισσότεροι άνεργοι) στο τρίτο τρίμηνο του 2012, ενώ σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο του 2013 οι άνεργοι έχουν μειωθεί κατά 5 χιλ. Συνολικά στο πρώτο εννιάμηνο του 2013, η ανεργία ανήλθε στο 27,2%, αυξημένη κατά 3,5 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο εννιάμηνο του 2012.

Η Ελλάδα από το 4^ο τρίμηνο του 2012 εξακολουθεί να παρουσιάζει το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας στην Ευρωζώνη-17, ακολουθούμενη από την Ισπανία (26,6%). Σε μεγάλη απόσταση ακολου-

θούν, η Κύπρος με 16,6% και η Πορτογαλία με 16%, χώρες που επίσης έχουν προσφύγει στο Μηχανισμό Στήριξης. Το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας στην Ευρωζώνη-17 το τρίτο τρίμηνο καταγράφηκε στις Αυστρία (4,9%), Γερμανία (5,3%), Λουξεμβούργο (6%) και Μάλτα (6,4%), ενώ στην Ιρλανδία, η οποία έχει βγει από το Μηχανισμό Στήριξης, η ανεργία ανήλθε σε 12,8%.

Η άνοδος της ανεργίας μεταξύ γ' τριμήνου το 2013 και του αντίστοιχου περυσινού οφείλεται αποκλειστικά στη μείωση της απασχόλησης κατά 2,8% ή 103,1 χιλ. άτομα (από 3.739 χιλ. σε 3.635,9 χιλ.), ενώ την ίδια περίοδο το μέγεθος του εργατικού δυναμικού αυξήθηκε κατά 0,2% ή 11,4 χιλ. άτομα. Επισημαίνεται ότι τα επίπεδα απασχόλησης είναι χαμηλότερα τουλάχιστον από τα αντίστοιχα επίπεδα του 1998.

Σε ότι αφορά τα επιμέρους χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας, **η ανεργία πλήττει περισσότερο τις γυναίκες από τους άντρες**. Η ανεργία στους άνδρες ανήλθε το τρίτο τρίμηνο του 2013 στο 23,8%, μειωμένη κατά 0,3% έναντι του προηγούμενου τριμήνου (24,1%) αλλά αυξημένη κατά 2,1% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012 (21,7%). Η ανεργία στις γυναίκες ανήλθε στο 31,3% το τρίτο τρίμηνο του 2013, αυξημένη κατά 0,2% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο (31,3%) και κατά 2,4% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα ένα χρόνο πριν (28,9%). Αντίστοιχη εικόνα παρουσιάζεται στην Ευρωζώνη-17, με την ανεργία των γυναικών το τρίτο τρίμηνο του 2013 να είναι υψηλό-

τερη κατά 0,1% (12,2%) σε σχέση με την ανεργία των ανδρών (12,1%), ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά το τρίτο τρίμηνο του 2012 ήταν 11,7% και 11,4%.

Από τη σκοπιά της **ηλικιακής διάρθρωσης της ανεργίας**, αυτή είναι πολύ πιο οξυμένη στα άτομα νεαρής ηλικίας. Το τρίτο τρίμηνο του 2013 το 62,7% των νέων ηλικίας 15-24 ετών που επιθυμούσαν να εργαστούν δεν έβρισκαν εργασία, ποσοστό αυξημένο κατά 2,3% σε σχέση με εκείνο της αντίστοιχης περυσινής περιόδου (60,5%). Στην ηλικιακή ομάδα 25-29 ετών το σχετικό ποσοστό διαμορφώθηκε στο 43,8%, από 38% στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου πέρυσι. Τις επιπτώσεις της παρατεταμένης κάμψης της παραγωγικής δραστηριότητας τα τελευταία χρόνια στην απασχόληση υφίστανται-σε μικρότερο βαθμό από τους νέους-και τα άτομα που βρίσκονται στην παραγωγική ηλικία 30-44 ετών, με το ποσοστό ανεργίας σε αυτή την ηλικιακή ομάδα να ανέρχεται στο τρίτο τρίμηνο φέτος σε 25,8% από 23,4% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012. Στη ηλικιακή ομάδα των 45-64 ετών, το ποσοστό ανεργίας ήταν χαμηλότερο, ανερχόμενο σε 18,9%, έναντι 17,2% στο ίδιο τρίμηνο του 2012. Χαρακτηριστικό των τάσεων στην ηλικιακή διάρθρωση της ανεργίας είναι ότι το τρίτο τρίμηνο του 2012 και του 2013 το 70% περίπου (67,2% και 68,8%, αντίστοιχα) του συνόλου των ανέργων της χώρας προέρχεται από άτομα ηλικίας 30 ετών και άνω όταν το αντίστοιχο ποσοστό το 2008 ανέρχονταν σε 56,2%. Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα άτομα αυτά φέρουν το κύριο βάρος της κάλυψης των οικογενεια-

κών υποχρεώσεων είναι προφανείς οι αρνητικές συνέπειες στην κοινωνική συνοχή από την αδυναμία τους να βρουν απασχόληση.

Η παρατεταμένη αδυναμία της ελληνικής οικονομίας να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας αντικατοπτρίζεται κυρίως στην αύξηση του αριθμού των ανέργων που βρίσκονται εκτός της αγοράς εργασίας για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους. Το ποσοστό των **μακροχρόνια ανέργων** ανήλθε στο 71% (955 χιλ.) το τρίτο τρίμηνο του 2013, 8,4% (+185 χιλ.) υψηλότερο από ότι ένα χρόνο πριν (62,6% ή 771 χιλ.). Στον αντίποδα, το ποσοστό των νέων ανέργων περιορίστηκε (όπως και στο δεύτερο τρίμηνο φέτος) από 24,7% το γ' τρίμηνο του 2012 σε 23,3% το τρίτο τρίμηνο του 2013 (μείωση 1,4%).

Το ποσοστό ανεργίας μεταξύ των **ατόμων ξένης υπηκοότητας** διαμορφώθηκε πολύ υψηλότερα του εγχώριου μέσου όρου στο 36,7% παρουσιάζοντας αύξηση 3,7% σε σχέση με το γ' τρίμηνο του 2012 (33%), ενώ στους ημεδαπούς η άνοδος ήταν ηπιότερη, από το 24% το τρίτο τρίμηνο του 2012 στο 26,2% το τρίτο τρίμηνο του 2013 (+2,2%), με το ποσοστό τους να είναι χαμηλότερο του εθνικού μέσου όρου.

Η ανεργία συνεχίζει να πλήττει κυρίως τα άτομα με **χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης**. Η υψηλότερη ανεργία το τρίτο τρίμηνο του 2013 (39,6%) σημειώθηκε στα άτομα που παρακολούθησαν μερικές τάξεις του Δημοτικού (από 27,6% το ίδιο τρίμηνο πέρυσι) κατηγορία που παρουσιάζει

την υψηλότερη αύξηση στην ανεργία μέσα σε ένα έτος (+12%). Ακολουθεί η κατηγορία των ατόμων που δεν έχουν πάει καθόλου σχολείο (38,3% έναντι 41% πέρυσι), τα άτομα που έχουν λάβει απολυτήριο από τριτάξιο Γυμνάσιο (31,9% από 27,6%) καθώς και τα άτομα με πτυχίο Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (30,2% έναντι 28% πριν από ένα χρόνο). Περίπου το 1/3 των ανέργων της χώρας έχει Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης (29,4% το τρίτο τρίμηνο του 2013 έναντι 27,1% το τρίτο τρίμηνο του 2012), ενώ λίγο κάτω από τον εθνικό μέσο όρο είναι το επίπεδο ανεργίας των ατόμων που έχουν ολοκληρώσει το Δημοτικό (25,8% έναντι 24,5%). Τέλος, αισθητά μικρότερο από το μέσο όρο στο σύνολο της χώρας ήταν το ποσοστό ανεργίας στα άτομα με πτυχίο ανωτάτων σχολών (18,8% από 17,2%) και στα άτομα με μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο (15,7% έναντι 12,6%).

Ως προς τις τάσεις της ανεργίας σε **περιφερειακό επίπεδο**, είναι χαρακτηριστικό ότι σε όλες τις περιφέρειες πλην της Περιφέρειας των Ιονίων Νήσων (12,9% το τρίτο τρίμηνο του 2013 έναντι 11,4% το 2012) και του Νοτίου Αιγαίου (17% το τρίτο τρίμηνο του 2013 έναντι 13,3% την αντίστοιχη περίοδο του 2012) το ποσοστό ανεργίας ξεπερνάει το 20%. Πέντε περιφέρειες (Κεντρική και Δυτική Μακεδονία, Δυτική και Στερεά Ελλάδα και Αττική) παρουσιάζουν ποσοστά ανεργίας μεγαλύτερα του εθνικού μέσου όρου. Επιπλέον, μόνο οι περιφέρειες της Στερεάς Ελλάδας και του Βορείου Αιγαίου παρουσιάζουν το τρίτο τρίμηνο του 2013 χαμηλότερο πο-

σοστό ανεργίας σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012 (μείωση κατά 1,4% και 1,9%, αντίστοιχα), ενώ οι περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Ηπείρου και Κρήτης είναι αυτές με τη μεγαλύτερη αύξηση στην ανεργία (+5,7%, +4,5% και +4,5%, αντίστοιχα). Πιο αναλυτικά, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας παρατηρείται το τρίτο τρίμηνο του 2013 στην Περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας (32,3% από 31% την ίδια περίοδο το 2012), και ακολουθούν οι Περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας (30% από 26,3%), της Δυτικής Ελλάδας (28,8% από 27,1%), της Στερεάς Ελλάδας και της Αττικής με ίδιο ποσοστό (28,2% έναντι 29,6% και 26,8%, αντίστοιχα). Στη Θεσσαλία το ποσοστό ανεργίας είναι χαμηλότερο του εθνικού μέσου όρου ανερχόμενο στα επίπεδα του 25,1% έναντι 23,7% το ίδιο τρίμηνο πέρυσι. Στην Πελοπόννησο το ποσοστό ανεργίας ανήλθε σε 22,9% έναντι 20,1 το τρίτο τρίμηνο του 2012, ενώ σε 20% ανήλθε την περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου 2013 η ανεργία στην Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου από 21,9% την ίδια περίοδο το 2012.

Η μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση στον αριθμό των ανέργων σημειώθηκε στο Νότιο Αιγαίο, όπου αυξήθηκαν κατά 29,9% (από 18,4 χιλ. το τρίτο τρίμηνο του 2012 σε 23,9 χιλ. φέτος). Η δεύτερη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση έλαβε χώρα στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, κατά 27,9% (από τους 53,7 χιλ. στους 68,7 χιλ.), ενώ ακολουθούν η Κρήτη με 24,5% (από 49,8 χιλ. σε 62 χιλ.) και η Ήπειρος με 18,8% (από 36,2 χιλ. σε 43 χιλ.). Η

Δυτική Μακεδονία παρουσιάζει τη χαμηλότερη αύξηση στον αριθμό των ανέργων, κατά 3,2% ή 1,2 χιλ. άτομα και ακολουθούν η Αττική (+5,3% ή 26,9 χιλ.) και η Θεσσαλία όπου η ανεργία αυξήθηκε κατά 5,6% 4,2 χιλ. ανέργους. Τέλος, στη Στερεά Ελλάδα, περιοχή όπου σημειώνεται σημαντική συγκέντρωση μεταποιητικής δραστηριότητας λόγω της ύπαρξης της βιομηχανικής περιοχής στα Οινόφυτα Βοιωτίας, ο αριθμός των ανέργων μειώθηκε κατά 0,8 χιλ. ή 1,2% ενώ στο Βόρειο Αιγαίο η ποσοστιαία μείωση του αριθμού των ανέργων ήταν μεγαλύτερη και ανήλθε σε 8,8% (-1,6 χιλ. άτομα).

Σε επίπεδο **κύριων οικονομικών τομέων**, η μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση της απασχόλησης σημειώθηκε, όπως και τα προηγούμενα έτη, στο **Δευτερογενή Τομέα** παραγωγής, εξέλιξη ενδεικτική της συνεχιζόμενης αποβιομηχανοποίησης της ελληνικής οικονομίας. Η απασχόληση στο συγκεκριμένο τομέα συρρικνώθηκε επιπλέον κατά 9,9% στο τρίτο τρίμηνο φέτος, σε συνέχεια της μείωσης της κατά 13,8% στο ίδιο τρίμηνο του 2012. Πιο συγκεκριμένα, οι απασχολούμενοι μειώθηκαν κατά 61,7 χιλ., από τους 624,6 χιλ. στους 562,9 χιλ. Στον πιο πολυπληθή τομέα της ελληνικής οικονομίας, τον **Τριτογενή**, στον οποίο απασχολούνται πάνω από 7 στους 10 εργαζόμενους, η πτώση συνεχίστηκε και στο δεύτερο τρίμηνο του 2013 με χαμηλότερο όμως ποσοστό (-2%) σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2012 (-8%), με αποτέλεσμα οι απασχολούμενοι να περιοριστούν στους 2.569,8 χιλ. από 2.622,9 χιλ. Αντίθετα, ο **Πρωτογενής Τομέας** είναι ο μοναδικός

στον οποίο η απασχόληση παρουσιάζει για δεύτερο συνεχόμενο τρίμηνο αυξητικές τάσεις καθώς η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 11,7 χιλ. εργαζόμενους ξεπερνώντας το επίπεδο των 500 χιλ. εργαζόμενων (503,2 χιλ.).

Προχωρώντας στα στοιχεία των επιμέρους **κλάδων οικονομικής δραστηριότητας**, παρατηρείται ότι σε οκτώ από αυτούς παρατηρείται ενίσχυση της απασχόλησης. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι μεταξύ αυτών βρίσκονται ορισμένοι οι οποίοι έχουν πληγεί από τη διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής και την παρατεταμένη ύφεση. Σε αυτούς συγκαταλέγονται ο κλάδος **Δημόσιας διοίκησης και άμυνας-Υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης** η απασχόληση στον οποίο ενισχύθηκε κατά 1,8% ή 6 χιλ. εργαζόμενους⁷ σε συνέχεια αύξησης της κατά 3% ή 9,7 χιλ. εργαζόμενους το β' τρίμηνο του 2013. Σε παρόμοια πορεία είναι και ο κλάδος **Ενημέρωσης και επικοινωνίας** του οποίου η απασχόληση παρουσίασε τη μεγαλύτερη ενίσχυση το γ' τρίμηνο του 2013 η οποία ανήλθε σε 14,3% ή 9,7 χιλ. εργαζόμενους σε συνέχεια αύξησης της κατά 9,1% ή 6,6 χιλ. εργαζόμενους το δεύτερο τρίμηνο του 2013. Ακολουθεί ο

κλάδος των **Τεχνών, Διασκέδασης και Ψυχαγωγίας** του οποίου η απασχόληση ενισχύθηκε κατά 7,1% ή 2,9 χιλ. εργαζόμενους καθώς και ο κλάδος **Χρηματοπιστωτικών και Ασφαλιστικών Δραστηριοτήτων** (+6,1% ή +6,5 χιλ. εργαζόμενοι). Στη συνέχεια με χαμηλότερα ποσοστά αύξησης της απασχόλησης ακολουθούν ο κλάδος **Παροχής νερού, επεξεργασίας λυμάτων, διαχείρισης αποβλήτων και δραστηριοτήτων εξυγίανσης** (+3,1% ή +0,7 χιλ. εργαζόμενοι) σε συνέχεια αξιοσημείωτης αύξησης 17,2% ή 3,5 χιλ. εργαζόμενων το β' τρίμηνο του 2013, καθώς και ο κλάδος **Γεωργίας, Δασοκομίας και Αλιείας** (+2,4% ή 11,7 χιλ. εργαζόμενοι). Τέλος, οι κλάδοι **Παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού και Διοικητικών και Υποστηρικτικών Δραστηριοτήτων** το τρίτο τρίμηνο του 2013 παρουσίασαν οριακή ενίσχυση στην απασχόληση κατά 0,4% (+0,1 χιλ. εργαζόμενοι) και 0,5% (+0,3 χιλ. εργαζόμενοι), αντίστοιχα.

Στους υπόλοιπους κλάδους της Ελληνικής Οικονομίας, η μεγαλύτερη μείωση στην απασχόληση συναντάται στον κλάδο **Διαχείρισης Ακίνητης Περιουσίας** ενδεικτική της κρίσης που διέρχεται η αγορά εμπορικών ακινήτων λόγω της παρατεταμένης ύφεσης. Η απασχόληση το τρίτο τρίμηνο του 2013 μειώθηκε κατά 39,7% ή 2,5 χιλ. εργαζόμενους σε συνέχεια σημαντικής συρρίκνωσης κατά 64,6% ή 4,2 χιλ. εργαζόμενους το β' τρίμηνο. Ακολουθεί σε μέγεθος η μείωση κατά 26,8% ή 3,4 χιλ. εργαζόμενους στον κλάδο των **Ορυχείων και Λατομείων** καθώς και η συρρίκνωση

⁷ Σημειώνεται ότι βάσει του «Μητρώου Μισθοδοτούμενων του Ελληνικού Δημοσίου» προκύπτει ότι αριθμός των απασχολούμενων την περίοδο Ιούλιος 2013-Σεπτέμβριος 2013 μειώθηκε κατά 6.064 άτομα από τους 614.249 τον Ιούλιο στους 608.185 τον Σεπτέμβριο (3.574 άτομα την περίοδο Ιουλίου-Αυγούστου και 2.517 την περίοδο Αυγούστου-Σεπτεμβρίου). Ωστόσο στη συγκεκριμένη βάση δεδομένων **περιλαμβάνεται** το προσωπικό σε Κυβερνητικούς και Πολιτειακούς Φορείς, στη Βουλή, στις Ανεξάρτητες Αρχές, στα Υπουργεία, στις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις, στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, στη Γενική Γραμματεία Μέσων Ενημέρωσης καθώς και το προσωπικό που είναι σε κινητικότητα ή αργία και οι μετακινήσεις προσωπικού που δεν έχουν ολοκληρωθεί. Στα δεδομένα αυτά **δεν περιλαμβάνεται** το προσωπικό των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου.

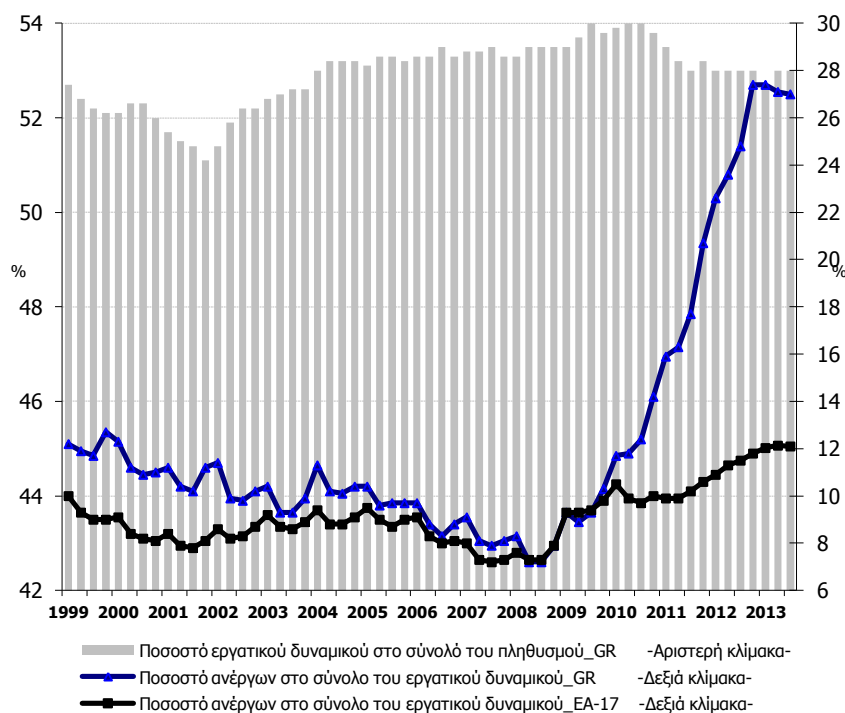
στην απασχόληση του κλάδου των **Κατασκευών** κατά 18,7% ή 38,3 χιλ. εργαζόμενους σε συνέχεια μείωσης κατά 41,1 χιλ. εργαζόμενους ή 19,3% την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου του 2013. Μονοψήφια ποσοστιαία μείωση στην απασχόληση με παραπλήσια ποσοστά συναντάμε στους κλάδους **Επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων** (-6,6% ή 14,8 χιλ. εργαζόμενους) και **Μεταποίησης** (-5,8% ή 20,8 χιλ. εργαζόμενοι) σε συνέχεια μειώσεων κατά 10% και 6%, αντίστοιχα το δεύτερο τρίμηνο του έτους.

Η χαμηλότερη συρρίκνωση στην απασχόληση παρουσιάστηκε στον κλάδο της **Εκπαίδευσης** όπου η απασχόληση μειώθηκε κατά -3,9% ή 11,1 χιλ. εργαζόμενους σε συνέχεια μείωσης κατά 7,2% ή

22,2 χιλ. εργαζόμενους το β' τρίμηνο του 2013. Αξιοσημείωτο είναι ότι η απασχόληση στον κλάδο **Δραστηριοτήτων υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης** μειώθηκε κατά 3,1% ή 9,3 χιλ. εργαζόμενους έναντι πτώσης κατά 3,6% ή 9,8 χιλ. εργαζόμενους το προηγούμενο τρίμηνο, παρά τη σημαντική άνοδο της διεθνούς τουριστικής κίνησης και τη βελτίωση του ισοζυγίου τουριστικών πληρωμών και το τρίτο τρίμηνο του έτους. Τέλος, η χαμηλότερη μείωση στην απασχόληση παρατηρείται σε έναν από τους κλάδους που έχει επηρεαστεί καίρια από την οικονομική κρίση, τον κλάδο του **Χονδρικού και Λιανικού Εμπορίου** όπου η συρρίκνωση κυμάνθηκε στα επίπεδα του 2,1% σε συνέχεια μείωσης κατά 3,4% το β' τρίμηνο του 2013.

Διάγραμμα 3.12

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ-Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Eurostat

Πίνακας 3.10

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Εργατικό Δυναμικό				
		Ποσοστό (%) του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	Ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού
1998	8.680,4	52,1	4.017,9	88,8	507,9	11,2
1999	8.764,5	52,3	4.031,4	87,9	554,7	12,1
2000	8.839,8	52,2	4.088,5	88,6	523,5	11,4
2001	8.906,4	51,4	4.086,3	89,2	493,9	10,8
2002	8.964,3	51,9	4.175,8	89,7	480,2	10,3
2003	9.014,9	52,5	4.274,5	90,3	460,0	9,7
2004	9.063,5	53,2	4.313,2	89,5	505,7	10,5
2005	9.108,1	53,2	4.369,0	90,1	477,5	9,9
2006	9.157,4	53,4	4.452,3	91,1	434,5	8,9
2007	9.207,4	53,4	4.509,9	91,7	406,9	8,3
2008	9.234,1	53,5	4.559,4	92,4	377,9	7,6
2009	9.267,5	53,8	4.508,7	90,6	471,1	9,5
2010	9.306,3	53,9	4.388,6	87,5	628,7	12,5
A' τρίμηνο 2011	9.329,4	53,5	4.194,4	84,1	792,6	15,9
B' τρίμηνο 2011	9.337,6	53,2	4.156,3	83,7	810,8	16,3
Γ' τρίμηνο 2011	9.346,0	53,0	4.079,3	82,3	878,3	17,7
Δ' τρίμηνο 2011	9.354,5	53,0	3.932,8	79,3	1.025,9	20,7
2011	9.341,9	53,2	4.090,7	82,4	876,9	17,7
A' τρίμηνο 2012	9.362,3	53,0	3.837,9	77,4	1.120,1	22,6
B' τρίμηνο 2012	9.369,7	53,0	3.793,1	76,4	1.168,8	23,6
Γ' τρίμηνο 2012	9.377,2	53,0	3.739,0	75,2	1.230,9	24,8
Δ' τρίμηνο 2012	9.384,9	53,0	3.681,9	74,0	1.295,5	26,0
2012	9.373,5	53,0	3.763,0	75,8	1.203,8	24,3
A' τρίμηνο 2013	9.391,8	52,7	3.595,9	72,6	1.355,2	27,4
B' τρίμηνο 2013	9.397,8	53,0	3.632,2	72,9	1.350,4	27,1
Γ' τρίμηνο 2013	9.404,1	53,0	3.635,9	73,0	1.345,4	27,0

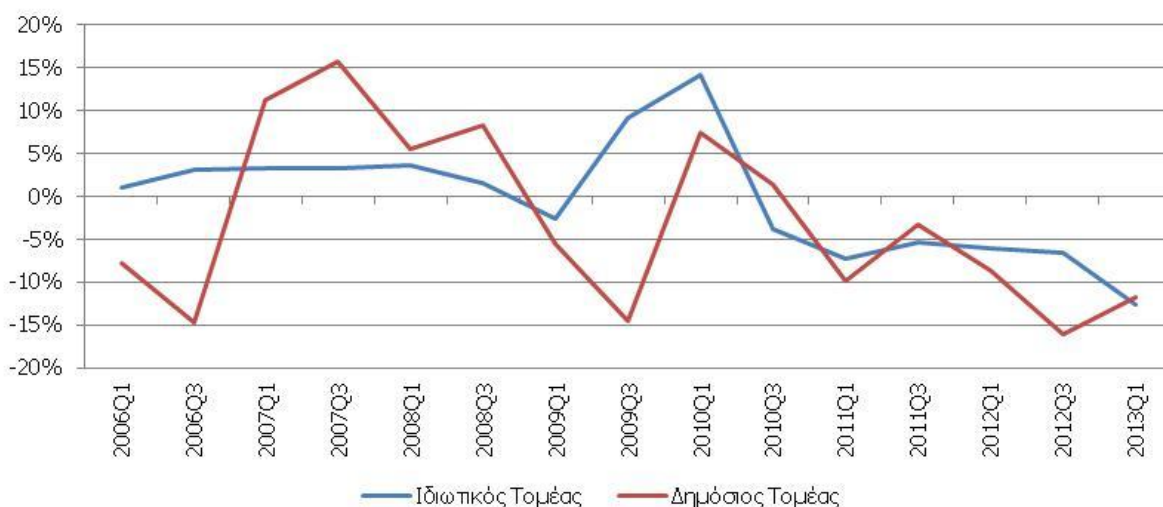
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Αναφορικά με την εξέλιξη του **κόστους της εργασίας**, σημειώθηκε σημαντική υποχώρησή του τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στο δημόσιο τομέα της οικονομίας μετά το πρώτο τρίμηνο του 2010 (Διάγραμμα 3.13). Η εντονότερη μείωση που παρατηρείται από το 2012 στον ιδιωτικό τομέα αντικατοπτρίζει την επίδραση των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας που περιλαμβάνονταν στο δεύτερο Μνημόνιο (μείωση κατώτατου μισθού, κατάργηση

επιδομάτων, αναστολή αυτόματων μισθολογικών ωριμάνσεων κ.α.), ενώ στο δημόσιο τομέα η υποχώρηση προήλθε κατά κύριο λόγο από την κατάργηση του 13^{ου} και 14^{ου} μισθού (επίδομα Χριστουγέννων και Πάσχα) και λιγότερο από μειώσεις στο ύψος του μισθού. Σωρευτικά, από το πρώτο τρίμηνο του 2010, οπότε και ξεκίνησε η υποχώρηση του κόστους εργασίας, η μείωση στον ιδιωτικό τομέα έχει φθάσει το 23,9% και στο δημόσιο τομέα το 27,3%.

Διάγραμμα 3.13

Εξέλιξη του Κόστους Εργασίας στο Δημόσιο και Ιδιωτικό Τομέα στην Ελλάδα (2006 Q1-2013 Q1)*

Πηγή: Eurostat.

(*) Μέχρι την ημερομηνία σύνταξης της παρούσας δεν είχαν δημοσιευθεί τα στοιχεία για το κόστος εργασίας στην Ελλάδα το τρίτο τρίμηνο του 2013.

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Η εξέλιξη της οικονομικής κρίσης είχε αναμφίβολα αρνητικές συνέπειες και στην εξέλιξη της ανεργίας στην Ελλάδα. Η συρρίκνωση του Α.Ε.Π. κατά τα πρώτα τρία τρίμηνα του 2013 ήταν ηπιότερη σε σχέση με τα αντίστοιχα τρίμηνα του 2012 και αυτή η εξέλιξη έχει απλώς οδηγήσει σε σταθεροποίηση της εικόνας της αγοράς εργασίας, αφού η ανεργία έστω και οριακά αποκλιμακώθηκε τόσο στο δεύτερο (-0,3%) όσο και στο τρίτο τρίμηνο (-0,1%) του έτους όπως αναφέρθηκε πιο πάνω.

Η μικρή αυτή ανάσχεση της ανεργίας που παρουσιάστηκε το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο εκτιμάται ότι δε θα συνεχιστεί στο τελευταίο τρίμηνο του έτους, κυρίως λόγω της λήξης της τουριστικής περιόδου η οποία θα οδηγήσει τους εποχικά απασχολούμενους στον συγκεκριμένο κλάδο της οικονομίας στη δεξαμενή των

ανέργων. Επιπλέον, η θετική επίδραση στην απασχόληση των εποχικά απασχολούμενων στο δημόσιο τομέα αναμένεται να ολοκληρωθεί ενώ η δημιουργία θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα εκτιμάται ότι θα είναι περιορισμένη λόγω της χαμηλής εγχώριας ζήτησης.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω επιδράσεις, το επίπεδο της ανεργίας το τελευταίο τρίμηνο του έτους εκτιμάται ότι θα κυμανθεί στα επίπεδα του 27,5% ενώ σε ετήσια βάση λαμβάνοντας υπόψη και την ανάσχεση της ανεργίας το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο του έτους, θα κυμανθεί στην περιοχή του 27,3%.

Τέλος, η σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας και η εκτιμώμενη επίτευξη οριακά θετικού ρυθμού ανάπτυξης αναμένεται να επηρεάσει θετικά την αγορά

εργασίας το 2014. Σωρευτικά σε αυτή την εικόνα θα συμβάλουν η συνέχιση των αποκρατικοποιήσεων και η σταδιακή ωρίμανση των έργων στους μεγάλους οδικούς άξονες. Τα παραπάνω οδηγούν στην εκτίμηση ότι σε ετήσια βάση το 2014 το ποσοστό της ανεργίας θα κατέλθει στα επίπεδα του 26%.

Επιδείνωση ως προ τις προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης καταγράφεται σε δύο εκ των τεσσάρων εξεταζόμενων τομέων της οικονομίας κατά το τελευταίο τρίμηνο Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου του 2013, σύμφωνα με τα στοιχεία Ερευνών Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE. Πιο συγκεκριμένα:

Οι βραχυπρόθεσμες προβλέψεις για την απασχόληση παρουσιάζουν το τρέχον τρίμηνο σε σχέση με το τρίτο τρίμηνο του 2013 πτωτικές τάσεις στους τομείς της Βιομηχανίας και των Κατασκευών και σταθερότητα στις Υπηρεσίες και το Λιανικό Εμπόριο.

Σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, καταγράφεται βελτίωση στις προβλέψεις όλων των τομέων, μικρότερης όμως έκτασης στη Βιομηχανία και μεγαλύτερης στις Κατασκευές και το Λιανικό Εμπόριο. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το αρνητικό ισοζύγιο των σχετικών προβλέψεων για την απασχόληση χάνει έδαφος το διάστημα Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου σε σχέση με το τρίτο τρίμηνο έτους

και διαμορφώνεται στις -16 μονάδες (από -5). Η επίδοση αυτή είναι πάντως λιγότερο δυσμενής σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή (-20 μονάδες). Το ποσοστό των βιομηχανικών επιχειρήσεων που προβλέπει άνοδο της απασχόλησής του το προσεχές χρονικό διάστημα μειώνεται ελαφρά στο 5% (από 7% το γ' τρίμηνο), ενώ αντίθετα αυξάνεται στο 21% (από 12%) το ποσοστό εκείνων που αναμένουν βραχυπρόθεσμα πτώση στον αριθμό των θέσεων εργασίας τους. Η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων του τομέα (74% από 82%) προβλέπει πάντως σταθερότητα σε επίπεδο απασχόλησης.

Στις Κατασκευές, οι σχετικές προβλέψεις το τρίμηνο Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 2013 υποχωρούν σε σχέση με τα επίπεδα του αμέσως προηγούμενου τριμήνου.

Συγκεκριμένα, ο σχετικός δείκτης διαμορφώνεται χαμηλότερα κατά 9 μονάδες, φθάνοντας στις -7 μονάδες, σημαντικά ανώτερα όμως σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2012 (-33 μονάδες κατά μέσο όρο). Οι επιχειρήσεις του τομέα που προβλέπουν λιγότερες θέσεις εργασίας αυξάνονται στο 37% (από 33%), ενώ περιορίζεται στο 30% (από 35%) το ποσοστό εκείνων που αναμένουν άνοδο της απασχόλησης. Σε επίπεδο τομέων, η πτώση του δείκτη εκπορεύεται από τα Δημόσια Έργα, όπου η αρνητική μεταβολή του σχετικού δείκτη το εξεταζόμενο διάστημα σε σχέση με το γ' τρίμηνο του έτους φθάνει τις 7 μονάδες (+10 μονάδες), αλλά και από τις Ιδιωτικές Κατασκευές, με τον αντίστοιχο δείκτη να

υποχωρεί επίσης, κατά 10 μονάδες (κατά μέσο όρο στις -44 μονάδες).

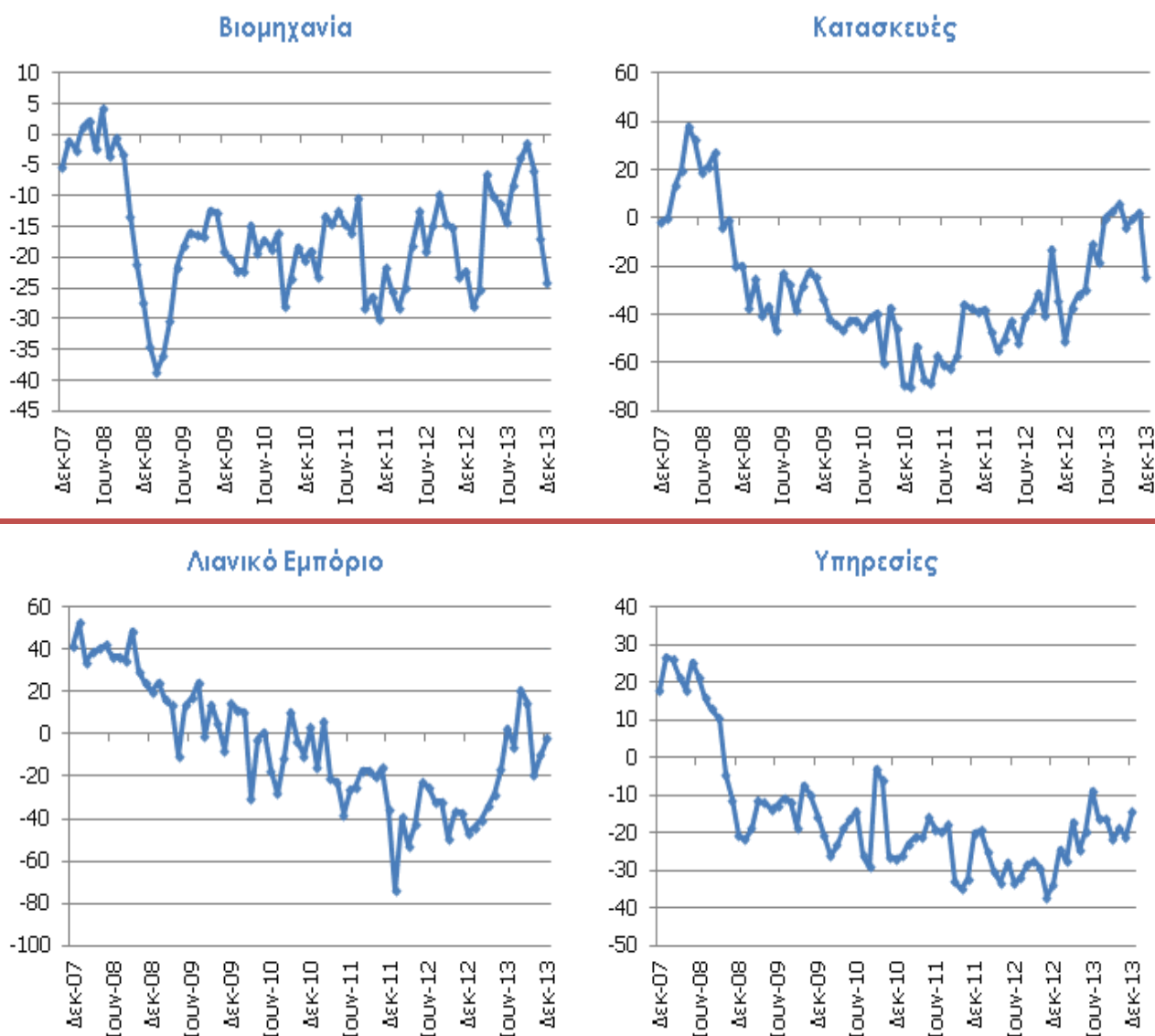
Στις Υπηρεσίες, οι αρνητικές προβλέψεις για την απασχόληση κατά το δ' τρίμηνο του 2013 παραμένουν στα ίδια επίπεδα σε σύγκριση με το μέσο όρο του τρίτου τριμήνου, αλλά έχουν βελτιωθεί σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο του προηγούμενου έτους. Έτσι, το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται για τρίτο κατά σειρά τρίμηνο στις -18 μονάδες (από -33 το δ' τρίμηνο του 2012), ενώ από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 26% εξ' αυτών (από 28%) αναμένει μείωση της απασχόλησης το επόμενο διάστημα, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν άνοδο να μειώνεται επίσης κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες, στο 8%. Σε κλαδικό επίπεδο, οι σχετικές προβλέψεις έχουν εξασθενήσει στα Ξενοδοχεία – Εσπιατόρια – Τουριστικά Πρακτορεία και τις Χερσαίες μεταφορές, ενώ αντίθετα βελπώνονται στους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, την Πληροφορική και στις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

Σταθερότητα όμως καταγράφουν και οι προβλέψεις για την απασχόληση στο Λιανικό Εμπόριο κατά το τέταρτο τρίμηνο του έτους σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο, με το σχετικό δείκτη να παραμένει στις -10 μονάδες, σε επίπεδο πάντως αισθητά υψηλότερο σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή τιμή του (-40 μονάδες ο αντίστοιχος μέσος όρος).

Το 17% (από 11%) των επιχειρήσεων του τομέα αναμένουν μείωση των θέσεων εργασίας, ενώ μειώνεται στο 7% (από 20%) το ποσοστό όσων προβλέπουν άνοδο της απασχόλησης, με το ποσοστό εκείνων που αναμένουν σταθερότητα να κερδίζει έδαφος (76% από 69%). Σε επιμέρους τομείς, σημειώνεται πτώση στο ισοζύγιο των προβλέψεων της απασχόλησης στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός, τα Είδη οικιακού εξοπλισμού και τα Πολυκαταστήματα, ενώ αντίθετα καταγράφεται άνοδος του σχετικού δείκτη το εξεταζόμενο διάστημα στα Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση και σταθερότητα στα Οχήματα & Ανταλλακτικά.

Διάγραμμα 3.14

Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: ΙΟΒΕ

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Πρόσφατες εξελίξεις

Το 2013 συνεχίστηκε η τάση αποκλιμάκωσης του πληθωρισμού, η οποία έχει ξεκινήσει εδώ και 2 χρόνια. Συγκεκριμένα κατά το 2013 καταγράφεται για πρώτη φορά μετά από αρκετές δεκαετίες, αρνητικός πληθωρισμός (αποπληθωρισμός)

στην Ελλάδα, με το ΓΔΤΚ να καταγράφει υποχώρηση κατά 0,9% όταν ακριβώς πριν από ένα χρόνο ο δείκτης βρισκόταν στο 1,5%. Οι έντονα αποπληθωριστικές τάσεις είναι συνέπεια προφανώς της ισχυρής συρρίκνωσης του διαθέσιμου εισοδήματος και συνεπώς της καταναλωτικής ζήτησης λόγω των δημοσιονομικών μέτρων (μειώσεις μισθών στο δημόσιο

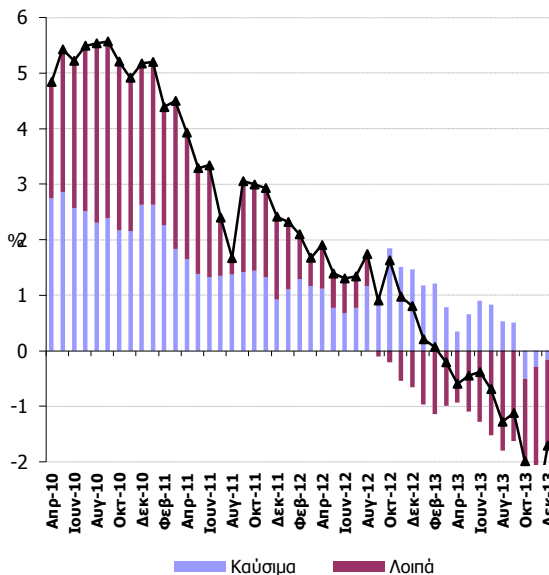
τομέα, συντάξεων) και της μεγάλης ανεργίας. Συγκεκριμένα, το μήνα Δεκέμβριο ο ρυθμός μεταβολής των τιμών στην Ελλάδα διαμορφώθηκε στο -1,7%, παρουσιάζοντας μικρή επιβράδυνση αποπληθωριστικών τάσεων, γεγονός που ερμηνεύεται κυρίως από το αναλογικά χαμηλότερο επίπεδο τιμών σε σχέση με το αντίστοιχο μήνα του 2012 (0,8%).

Η αρνητική πορεία του ΓΔΤΚ για το 2013 ερμηνεύεται σε σημαντικό βαθμό από τη μείωση των τιμών στις υπηρεσίες, καθώς οι τιμές των αγαθών παρέμειναν σε ανοδική τροχιά, αν και με μικρή ταχύτητα.

Διάγραμμα 3.15

Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του ΓΔΤΚ

(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** ΙΟΒΕ

Αναλυτικότερα, υποχώρηση εμφανίζει το επίπεδο τιμών στις υπηρεσίες κατά 2,2% το 2013, έναντι ανόδου 0,5% το 2012, ενώ η αυξητική τάση των τιμών στα αγαθά παρουσίασε σημαντική επιβρά-

δυνση, αγγίζοντας μόλις το 0,1% έναντι αύξησης 2,2% ένα χρόνο νωρίτερα. Ηπιότερη ενίσχυση των τιμών παρατηρείται στα Καύσιμα και στην Ενέργεια με σχέση με το προηγούμενο έτος, αφού οι σχετικοί δείκτες τιμών παρουσιάζονται ενισχυμένοι κατά 4,9% και 6,6%, σε αντίθεση με τις έντονα ανοδικές τάσεις το 2012, (12,2% και 12,7%, αντίστοιχα). Θετική τάση στο επίπεδο τιμών σημειώνεται στα Οπωροκηπευτικά, όπου ο σχετικός δείκτης διαμορφώθηκε στο 2,9% έναντι 1,6% για το 2012, καταγράφοντας τον υψηλότερο ρυθμό αύξησης του δείκτη των τιμών.

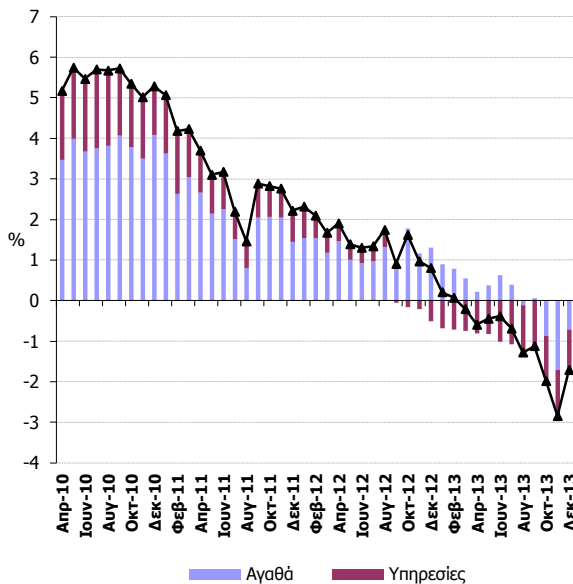
Η υποχώρηση των τιμών στα περισσότερα βασικά αγαθά και υπηρεσίες αποτυπώνεται και στην πορεία του δομικού δείκτη τιμών, η οποία για το έτος 2013 κινήθηκε σε αρνητικό επίπεδο της τάξης του -1,7%, έναντι μικρής αύξησης κατά 0,4% το 2012, ενώ η ίδια τάση σημειώθηκε και για το μήνα Δεκέμβριο (-1,8%).

Σε αρνητικό έδαφος κινούνται οι τιμές στον κλάδο των Επικοινωνιών, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στο -4,3% το 2013, καταγράφοντας περαιτέρω υποχώρηση σχεδόν 3 ποσοστιαίων μονάδων σε σχέση με το 2012. Η ίδια τάση αποτυπώνεται στην Εκπαίδευση και στα Άλλα Αγαθά, με τη μείωση των τιμών να προσεγγίζει το 4%, ιδιαίτερα ενισχυμένη σε σχέση με το 2012 (Εκπαίδευση -1,9%, Άλλα Αγαθά 0,0%).

Διάγραμμα 3.16

Εξέλιξη ΓΔΤΚ και επιπτώσεις από επιμέρους δείκτες

(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** ΙΟΒΕ

Ελαφρώς ηπιότερες αποπληθωριστικές τάσεις σημειώνονται στα Διαρκή αγαθά (-3,6%), στην Αναψυχή (-3%) και στην Υγεία (-2,8%), ενώ για πρώτη φορά παρατηρείται μείωση των τιμών στα Ξενοδοχεία-Εστιατόρια, με το σχετικό δείκτη να υποχωρεί κατά 2,1% έναντι αύξησης 1,6% το 2012.

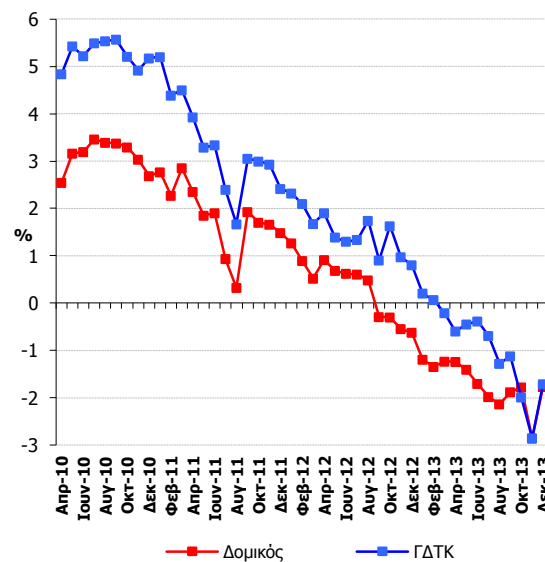
Στον αντίποδα, οι τιμές στην Στέγαση, συνεχίζουν το 2013 την ανοδική πορεία τους, σημειώνοντας, ωστόσο, επιβράδυνση στο ρυθμό αύξησης, αφού για το 2013 ο σχετικός δείκτης διαμορφώθηκε στο 5,7% έναντι 7,9% το 2012. Η ίδια εξέλιξη σημειώνεται και στον κλάδο Καπνού και Αλκοολούχων Ποτών, με το επίπεδο τιμών του να ενισχύεται κατά 3,3% από 0,7% το 2012. Στον αντίποδα, αποπληθωριστικές πιέσεις εμφανίζονται στην Ένδυση-υπόδηση, όπου ο μέσος ρυθμός

μεταβολής των τιμών διαμορφώνεται στο -0,6% το 2013, όταν πέρυσι σημειωνόταν αύξηση της τάξης του 1,3%. Τέλος, σταθεροποίηση των τιμών παρατηρείται στον κλάδο Διατροφής και μη Αλκοολούχων Ποτών (0,0%), έναντι ανόδου 1,5% το έτος 2012.

Διάγραμμα 3.17

Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού και ΓΔΤΚ

(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

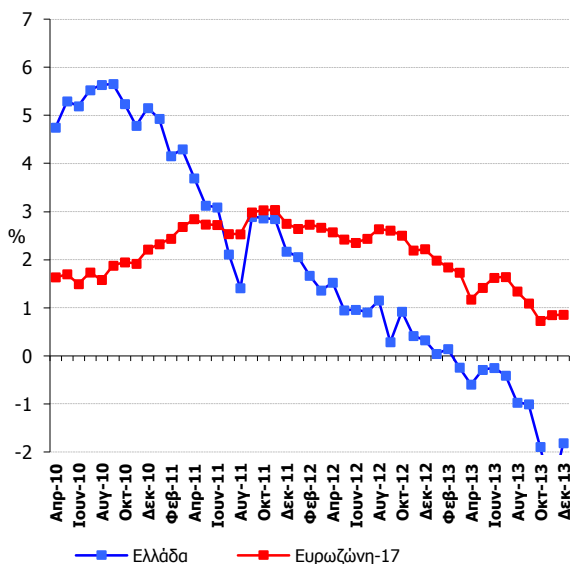
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ **Επεξεργασία:** ΙΟΒΕ

Σε ότι αφορά τον εναρμονισμένο πληθωρισμό στην Ελλάδα, διαμορφώθηκε το μήνα Δεκέμβριο στο -1,8%, κινούμενος για 10 συνεχόμενες μήνες σε αρνητικό επίπεδο, ενώ στο σύνολο του έτους κατέγραψε μικρή εξασθένιση, κατά -0,8%, έναντι ανόδου της τάξης του 1,0% το 2012. Η αρνητική εξέλιξη του εναρμονισμένου ΔΤΚ στην Ελλάδα έχει ως αποτέλεσμα να καταγράφεται πτώση του δείκτη μόνο σε αυτή μεταξύ των χωρών-μελών της Ευρωζώνης-17, ο μέσος όρος της οποίας κυμαίνεται στο 1,4% για το

2013, έναντι 2,5% το 2012. Χαμηλότερος του μέσου όρου της Ευρωζώνης είναι ο εναρμονισμένος πληθωρισμός στην Κύπρο και στην Πορτογαλία (0,4% αμφότεροι) και στην Ιρλανδία (0,5%), ενώ υψηλά επίπεδα πληθωρισμού σημειώθηκαν στην Εσθονία και στη Ρουμανία (3,3% και 3,2% αντίστοιχα), ξεπερνώντας κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες το μέσο ρυθμό αύξησης των τιμών στην ΕΕ27 (1,5%) για το 2013.

Διάγραμμα 3.18

Εξέλιξη ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-17 (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Eurostat, **Επεξεργασία:** IOBE

Αναφορικά με τις εξελίξεις στο κόστος παραγωγής, η εξασθένιση των τιμών στις υπηρεσίες και η μικρή ενίσχυση των τιμών στα αγαθά προέρχεται εν μέρει από την υποχώρηση του κόστους παραγωγής, το οποίο διαμορφώθηκε σημαντικά χαμηλότερα από το περυσινό του επίπεδο. Συγκεκριμένα, η μεταβολή του γενικού δείκτη εγχώριας αγοράς βρέθηκε σε αρνητικό πεδίο τιμών στο διάστημα Ιανουαρίου -

Νοεμβρίου του 2013, καθώς αυτός υποχώρησε κατά 0,7% παρουσιάζοντας σημαντική μείωση, αφού ο σχετικός δείκτης εμφάνιζε άνοδο της τάξης του 5,2% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012. Επιπρόσθετα, την ίδια χρονική περίοδο του 2013, και όσον αφορά το γενικό δείκτη εγχώριας αγοράς στην Ευρωζώνη-17 σημειώθηκε κατά μέσο όρο αύξηση κατά 0,1%, με την Εσθονία να αποτελεί τη χώρα με τον υψηλότερο ρυθμό αύξησης τιμών παραγωγού (10,2%) και να έπεται η Ρουμανία με 3,9%. Στον αντίποδα η Ολλανδία και η Πολωνία παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες μειώσεις (-1,4% και -1,2% αντίστοιχα).

Σε κλαδικό επίπεδο, η μεγαλύτερη άνοδος στις τιμές παραγωγού το διάστημα Ιανουαρίου - Νοεμβρίου του 2013 σημειώνεται στο Ηλεκτρικό ρεύμα-Φυσικό αέριο, όπου ο δείκτης τιμών διαμορφώνεται στο 7,6%, ενισχυμένος σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012, ενώ ελαφρώς ηπιότερη αύξηση καταγράφεται στα Μεταλλεύματα, με την άνοδο του σχετικού δείκτη να βρίσκεται στην περιοχή του 5%, παρουσιάζοντας αρκετά μεγαλύτερο ρυθμό άνοδο τιμών σε σχέση με πέρυσι (2,4%).

Αρνητική ήταν η εξέλιξη του δείκτη τιμών παραγωγού α' εντεκάμηνο του 2013 στον Ηλεκτρικό εξοπλισμό (-5,4% έναντι -3,7% πέρυσι) και στα Βασικά μέταλλα (-4,2% έναντι ανόδου 1,4% το 2012). Σημαντική μεταβολή της τάσης του δείκτη τιμών σημειώθηκε στα Προϊόντα Οπάνθρακα με αυτόν να διαμορφώνεται σε αρνητικό έδαφος προσεγγίζοντας το -7,4% το α' εντεκάμηνο του 2013 έναντι ανόδου

12,3% το ίδιο χρονικό διάστημα ένα χρόνο πριν, καθώς και στα Ενεργειακά Αγαθά όπου ο σχετικός δείκτης καταγράφηκε στο -1,8% έναντι 11,6% την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι.

Τάσεις εξασθένησης παρατηρούνται και στις τιμές των εισαγόμενων πρώτων υλών, με το σχετικό δείκτη να υποχωρεί κατά 2,8% στο διάστημα Ιανουαρίου - Νοεμβρίου του 2013, έναντι ανόδου 4,9% το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2012. Σε πτωτική τροχιά κινείται και ο δείκτης τιμών εισαγόμενων πρώτων υλών στην Ευρωζώνη-17 (-1,9%), διευκολύνοντας σημαντικά την παραγωγική διαδικασία στην Ευρωζώνη, με τη μεγαλύτερη υποχώρηση να σημειώνεται στην Γαλλία (-4% από 3,0%). Στον αντίποδα, η Ισπανία παρουσιάζει την υψηλότερη αύξηση τιμών εισαγόμενων πρώτων υλών, 4,6% από 2,4% στην ίδια περυσινή περίοδο).

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Οι αποπληθωριστικές πιέσεις που ασκούνται από την ύφεση και τα αισθητά χαμηλότερα εισοδήματα στις τιμές αγαθών αναμένεται να συνεχιστούν και στις αρχές του 2014. Επιπρόσθετα, το 2014, η συσσώρευση φορολογικών υποχρεώσεων θα κλιμακωθεί, με συνέπεια το διαθέσιμο εισόδημα να περιορίζεται περαιτέρω. Από την άλλη, δεδομένου ότι, το τελευταίο τρίμηνο του έτους έχει ενσωματωθεί στις τιμές η όποια αύξηση του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης για οικιακή χρήση στο ΓΤΔΚ, και, παράλληλα, οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου βρίσκονται φέτος σε ελαφρώς χαμηλότερα των επίπεδα (στα \$111 το

2013 έναντι \$112 το 2012 το βαρέλι brent), δεν διαφαίνεται κάποια αυξητική επίδραση στον ΓΔΤΚ, υπό την αίρεση της μη επιβολής νέων έμεσων ή άμεσων φόρων (πλήν της πρόσφατης επιβάρυνσης στα τσιγάρα). Οι παραπάνω παράγοντες θα διατηρήσουν την αποπληθωριστική τάση που έχει εκδηλωθεί στην Ελλάδα από το προηγούμενο έτος. **Συνεκτιμώντας τις επιδράσεις που αναφέρθηκαν, εκτιμάται ότι ο ρυθμός μεταβολής του ΓΔΤΚ θα είναι οριακά αρνητικός το 2014 και θα διαμορφωθεί στην περιοχή του -0,3%, αντί -0,9% το 2013.**

Στην Ευρωζώνη-17 ο πληθωρισμός αναμένεται να διαμορφωθεί φέτος χαμηλότερα από το περυσινό του επίπεδο, στην περιοχή του 1,6% (2,5%). Η οριακή ύφεση στην Ευρωζώνη και η άνοδος της ανεργίας σε πρωτοφανή επίπεδα, θα συρρικνώσουν την καταναλωτική ζήτηση και θα περιορίσουν την αύξηση των τιμών, οδηγώντας έτσι σε επιβράδυνση του πληθωρισμού.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών το επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

Οι προβλέψεις για μειώσεις τιμών κυριαρχούν και στο τελευταίο τρίμηνο του έτους- όπως άλλωστε συμβαίνει κάθε τρίμηνο τα τελευταία τέσσερα περίπου χρόνια - αλλά

έχουν ελαφρώς εξομαλυνθεί σε όλους τους τομείς σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Έτσι, σε επίπεδο τομέων, οι προβλέψεις αποκλιμάκωσης των τιμών το διάστημα Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου σε σύγκριση με το τρίτο τρίμηνο του έτους, **περιορίζονται λιγότερο στη Βιομηχανία και περισσότερο στις Ιδιωτικές Κατασκευές.** Ως προς την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες έχουν ενταθεί ήπια μόνο στη Βιομηχανία, ενώ έχουν εξασθενήσει σημαντικά στις Ιδιωτικές Κατασκευές και λιγότερο στις Υπηρεσίες και το Λιανικό Εμπόριο. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, οι προβλέψεις μείωσης των τιμών κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους αποκλιμακώνονται ελαφρά σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, με το σχετικό δείκτη να υποχωρεί κατά 2 μονάδες, κινούμενος στις -8 μονάδες (και -4 μον. την αντίστοιχη περυσινή περίοδο). Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 13% το τελευταίο εννεάμηνο προβλέπει μείωση τιμών το επόμενο διάστημα, με το 81% (από 84% το γ' τρίμηνο) των επιχειρήσεων να αναμένει σταθερότητα τιμών προσεχώς και το 5% (από 3%) μείωσή τους.

Στο Λιανικό Εμπόριο, οι προβλέψεις μείωσης των τιμών των επιχειρήσεων του τομέα εξομαλύνονται ελαφρά και στο τέταρτο τρίμηνο του έτους, με το σχετικό μέσο αρνητικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -17 μονάδες (από -22 μονάδες στο τρίτο τρίμηνο και -20 μονάδες στο αντίστοιχο περυσινό διάστημα). Από τις επιχειρήσεις του τομέα, το 22%

εξ' αυτών (από 25%) αναμένει πτώση τιμών το επόμενο τρίμηνο και μόνο ένα 5% προβλέπει άνοδο τους (από 3%), με το 73% να αναμένει εκ νέου σταθερότητα. Στους επιμέρους κλάδους του λιανεμπορίου, οι προβλέψεις μείωσης των τιμών το εξεταζόμενο διάστημα σε σχέση με το γ' τρίμηνο του έτους εξομαλύνονται στα Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός, στα Οχήματα & Ανταλλακτικά και τα Πολυκαταστήματα, ενώ οι αποπληθωριστικές προβλέψεις εντείνονται στα Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση και παραμένουν αμετάβλητες στα Είδη οικιακού εξοπλισμού.

Ο μέσος δείκτης πρόβλεψης της μεταβολής των τιμών στις Υπηρεσίες κατά το υπό εξέταση τρίμηνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο κερδίζει 6 μονάδες και διαμορφώνεται στις -17, κατά 8 μονάδες υψηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή του επίδοση. Το 19% (από 23%) των επιχειρήσεων του κλάδου αναμένει και πάλι μείωση τιμών το επόμενο τρίμηνο και το 2% άνοδο. Στους επιμέρους κλάδους, ο σχετικός αρνητικός δείκτης υποχωρεί περαιτέρω στα Ξενοδοχεία - Εστιατόρια - Τουριστικά πρακτορεία και τις Χερσαίες μεταφορές, ενώ κινείται ελαφρώς ανοδικά στους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, την Πληροφορική και τις Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες.

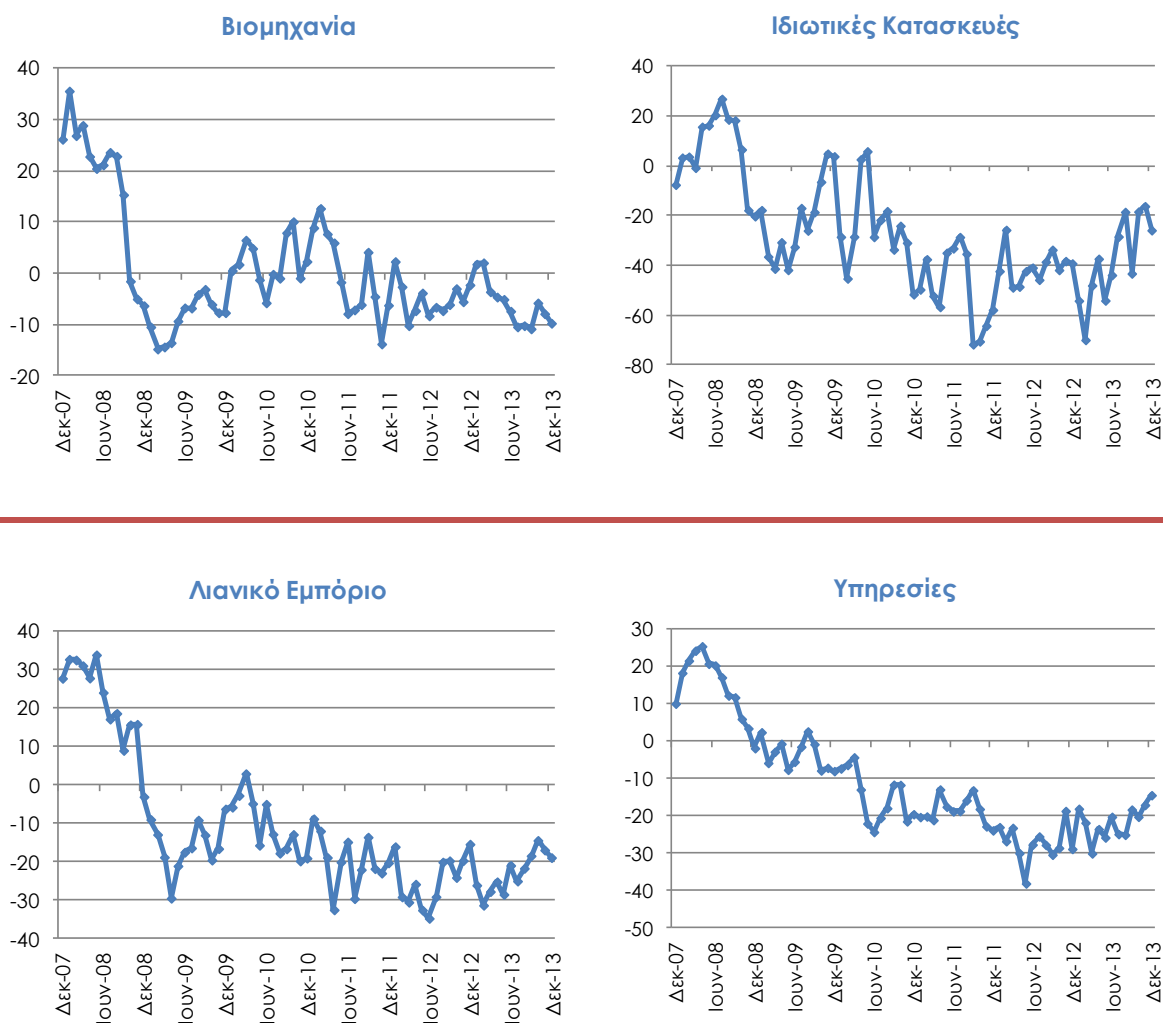
Τέλος, στον τομέα των Ιδιωτικών Κατασκευών, το αρνητικό ισοζύγιο τιμών του προηγούμενου τριμήνου σημειώνει άνοδο το εξεταζόμενο διάστημα και διαμορφώνεται κατά μέσο όρο κατά 10 μονάδες υψηλότερα, στις -

20, σε σημαντικά λιγότερο αρνητικά επίπεδα σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2012 (-40 μονάδες κατά μέσο όρο ο σχετικός δείκτης). Το υπό εξέταση διάστημα, το 20% των επιχειρήσεων του τομέα (από 30%) προβλέπει βραχυπρό-

θεσμα νέα υποχώρηση τιμών, ενώ και πάλι καμία επιχείρηση δεν αναμένει άνοδο τιμών, με τα εξ' υπολοίπου 4/5 να προβλέπουν σταθερές τιμές το προσεχές τρίμηνο.

Διάγραμμα 3.19

Προβλέψεις για εξέλιξη τιμών στο επόμενο τρίμηνο (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών διατηρήθηκε σε θετικό πρόσημο και στο πρώτο 11μηνο του έτους, εμφανίζοντας πλεόνασμα €1,5 δισεκ., καθώς σημειώθηκε αύξηση του πλεονάσματος στο ισοζύγιο υπηρεσιών και τρεχουσών μεταβιβάσεων, με ταυτόχρονη βελτίωση στο εμπορικό έλλειμμα, ενώ αντίθετα το έλλειμμα στο ισοζύγιο εισοδημάτων διογκώθηκε. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι το ισοζύγιο διατηρεί την θετική, αν και έκτακτη εξέλιξη του Ιουλίου, της καταβολής της πρώτης δόσης των εσόδων του προγράμματος αγοράς τίτλων (SMP) από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα κατά €1,5 δισεκ. Σε κάθε περίπτωση το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παραμένει σε θετικό πρόσημο, ενώ σε σχέση με το χαμηλότερο σημείο του 2008, έχει καταγραφεί βελτίωση κατά €31,6 δισεκ., ακόμα και χωρίς την επίδραση του SMP.

Αναλυτικότερα, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου συρρικνώθηκε κατά -14,6% (€2,7 δισεκ.)⁸ στο πρώτο 11μηνο του 2013, έπειτα από τη μείωσή του 2012 κατά 26,2%, καθώς η συρρίκνωση των εισαγωγών και η άνοδος των εξαγωγών εξασθένησαν στο σύνολο του πρώτου 11μηνου. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές ενισχύθηκαν κατά 3,3% (€660 εκατ.), έναντι αύξησης 7,6% το 2012, ενώ στις εισαγωγές η μείωση κατά -11,9% το 2012 (-€5,2 δισεκ.) περιορίστηκε στο ήμισυ σχεδόν, -5,4% το 2013. Στο αμιγώς εμπορικό τμήμα του ισοζυγίου, δηλαδή στο **εμπορικό ισοζύγιο χωρίς καύσιμα και πλοία**, το έλλειμμα μειώθηκε κατά -

8,7% (€684 εκατ.), καθώς οι εξαγωγές ενισχύθηκαν κατά 2,4% (€306 εκατ.), έναντι αύξησης 2,7% το 2012, ενώ οι εισαγωγές αγαθών μειώθηκαν κατά -1,8% (€378 εκατ.), έναντι ισχυρής κάμψης κατά €3,6 δισεκ. το 2012. Στο ισοζύγιο καυσίμων καταγράφεται επίσης ισχυρή μείωση του ελλείμματος, της τάξης του 24,7% (€2,4 δισεκ.) με αύξηση των εξαγωγών κατά 9,4% και μείωση των εισαγωγών κατά -10,8%. Σχετικά με την αναλογία εξαγωγών-εισαγωγών καυσίμων αυτή έχει διαμορφωθεί το 2013 στο 50%, έναντι 40% το 2012 και 25% την περίοδο 2002-2009.

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου υπηρεσιών**, επεκτάθηκε στο πρώτο 11μηνο του έτους κατά 10,3% (€1,5 δισεκ.), έναντι αύξησης κατά 4,7% το 2012. Βασική αιτία της αύξησης του πλεονάσματος ήταν η εκτεταμένη μείωση των πληρωμών κατά -€1,2 δισεκ., καθώς οι εισπράξεις ενισχύθηκαν μόλις κατά 1,1% (€277 εκατ.). Στα επιμέρους στοιχεία εισπράξεων, τα τουριστικά έσοδα ενισχύθηκαν σημαντικά το 2013 κατά 14,9% (€1,5 δισεκ.), έναντι ισχυρής μείωσης το 2012 κατά -0,6%, με τις εισπράξεις από τον τουρισμό να συνεχίζουν να επεκτείνονται και στο δίμηνο Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου, κατά περίπου 20%. Οι εισπράξεις από τις μεταφορές μειώθηκαν κατά -10,1% (€1,2 δισεκ.) εξανεμίζοντας σε σημαντικό βαθμό τα επιπλέον έσοδα από το τουριστικό προϊόν, ενώ από λοιπές υπηρεσίες μειώθηκαν ελαφρώς κατά -0,4%. Στο σκέλος των πληρωμών καταγράφεται μείωση στις μεταφορές κατά -12,3% (-€716 εκατ.) και στις λοιπές υπηρεσίες κατά -13,9% (-€524 εκατ.) αντίστοιχα, ενώ στις ταξιδιωτικές υπηρεσίες οι πληρωμές ενισχύθηκαν ελαφρώς κατά 0,4%.

Το έλλειμμα του **ισοζυγίου εισοδημάτων** διευρύνθηκε κατά €1,1 δισεκ., και

⁸ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2012, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

διαμορφώθηκε στα €2,7 δισεκ., παραμένοντας όμως αρκετά χαμηλότερα από τα επίπεδα των προηγούμενων ετών. Οι εισπράξεις για αμοιβές, μισθούς, τόκους, μερίσματα και κέρδη μειώθηκαν κατά -7,1% (-€248 εκατ.), έναντι σημαντικής αύξησης το 2012 κατά 16,7%, ενώ οι πληρωμές αυξήθηκαν κατά 16,9% (€857 εκατ.), έπειτα από τη σημαντική μείωση του 2012 κατά -€5,5 δισεκ..

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων**⁹ υπερδιπλασιάστηκε στο πρώτο 11μηνο του έτους, με αύξηση κοντά στο +175%. Η αύξηση των εισπράξεων κατά 44,3% (€2,1 δισεκ.) και η μείωση των πληρωμών κατά -10,2% (-€344 εκατ.), οδήγησαν σε διεύρυνση του πλεονάσματος στα €3,8 δισεκ., στο υψηλότερο επίπεδο μετά το 2003.

Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων** διαμορφώθηκε στα €3,0 δισεκ., αυξημένο κατά 64,2% σε σχέση με το 2012. Οι εισπράξεις¹⁰ αυξήθηκαν στα €3,3 δισεκ. ενώ οι πληρωμές διευρύνθηκαν στα €288 εκατ.

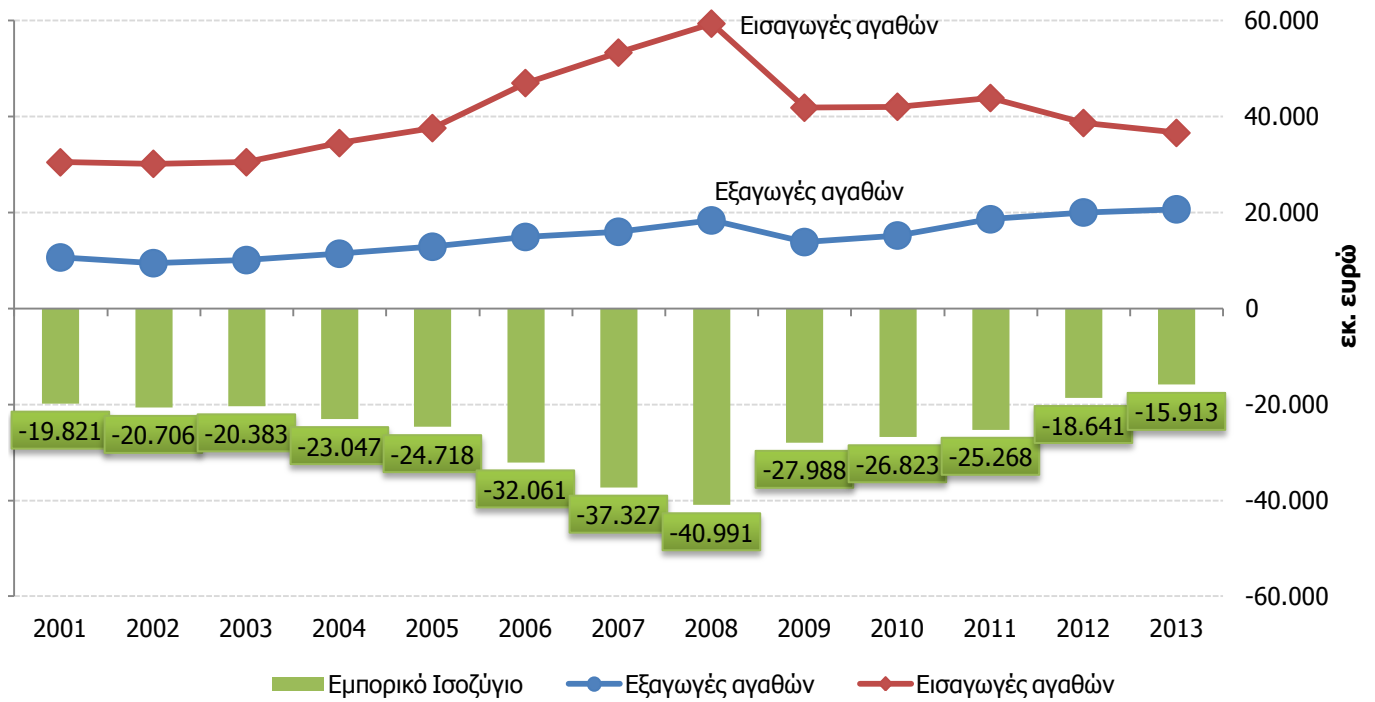
Το αποτέλεσμα του **Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων** συνολικά μεταβλήθηκε από έλλειμμα τα τελευταία 13 έτη σε πλεόνασμα στο πρώτο 11μηνο του 2013, κοντά στα €4,5 δισεκ., έναντι ελλείμματος -€27,7 δισεκ. το 2008. Το άθροισμα των δύο ισοζυγίων αντανακλά ως ένα βαθμό τις δανειακές ανάγκες της ελληνικής οικονομίας από το εξωτερικό. Ως εκ τούτου, η διατήρηση του θετικού πρόσημου στο πρώτο 11μηνο με εκτίμηση και για το σύνολο του έτους, αντανακλά τη σημαντική ενίσχυση της δυνατότητας αυτοχρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας, με περιορισμό των ελλειμμάτων και της σταδιακής μείωσης της εξάρτησης από τις διεθνείς αγορές.

⁹ Οι ακαθάριστες τρέχουσες μεταβιβάσεις από την ΕΕ περιλαμβάνουν κυρίως τις καταβολές από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΤΕ), καθώς και τις καταβολές από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ενώ οι τρέχουσες μεταβιβάσεις προς την ΕΕ περιλαμβάνουν τις αποδόσεις-πληρωμές της Ελλάδος στον Κοινοτικό Προϋπολογισμό)

¹⁰ Οι εισπράξεις κεφαλαιακών μεταβιβάσεων αφορούν καταβολές από τα διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής

Διάγραμμα 3.20

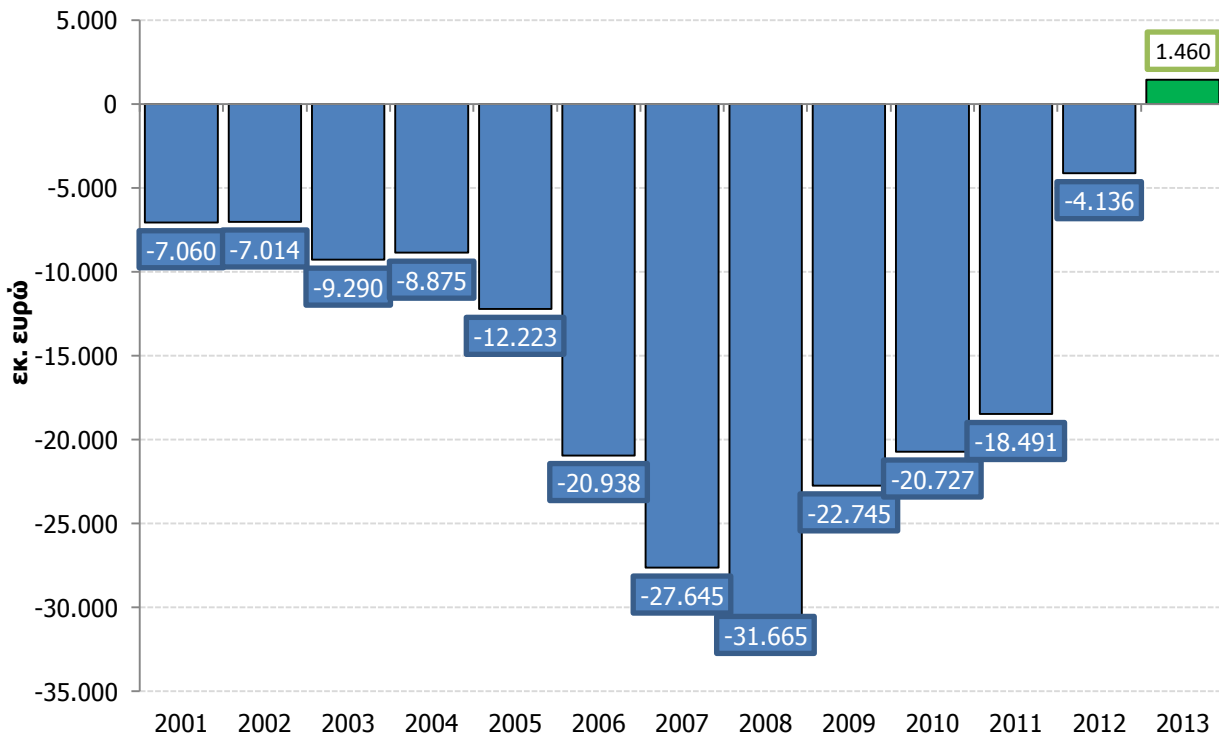
Εισαγωγές-Εξαγωγές Αγαθών 2001-2013 (Ιανουάριος - Νοέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.21

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών 2001-2013 (Ιανουάριος - Νοέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Το **ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών** εμφάνισε καθαρή εκροή ύψους €3,8 δισεκ. στο πρώτο δεκάμηνο του έτους, έναντι €3,3 δισεκ. καθαρής εισροής το 2012.

Στις **άμεσες επενδύσεις**, ενισχύθηκε η καθαρή εισροή, στα €1,3 δισεκ., έναντι €340 εκατ. το 2012, καθώς παρόλο που στις επενδύσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα περιορίστηκε η καθαρή εισροή τους στα €747 εκατ., οι επενδύσεις κατοίκων στο εξωτερικό μετατράπηκαν από καθαρή εκροή ύψους -€458 εκατ. σε καθαρή εισροή €578 εκατ., με τις ελληνικές επιχειρήσεις να αποσύρουν μέρος των επενδύσεων τους από το εξωτερικό (αποεπένδυση). Παρόλα αυτά, η σημαντικότερη συναλλαγή τον Νοέμβριο, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, αφορά στην εκροή €65 εκατ. από τη συμμετοχή της Alpha Bank στην αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της Alpha Bank Cyprus (Κύπρος).

Οι **επενδύσεις χαρτοφυλακίου** διαμορφώθηκαν σε καθαρή εκροή ύψους -€5,7 δισεκ., έναντι -€74,3 δισεκ. το 2012. Οι απαιτήσεις διαμορφώθηκαν σε καθαρή εισροή €2,3 δισεκ., με μείωση των εγχώριων επενδυτών σε ομόλογα, έντοκα γραμμάτια και μετοχές, ενώ οι υποχρεώσεις διαμορφώθηκαν στα -€8,0 δισεκ., με σημαντική μείωση των τοποθετήσεων κατοίκων σε ελληνικά ομόλογα και γραμμάτια, που εν μέρει αντισταθμίστηκαν από την εισροή για αγορά μετοχών.

Στην κατηγορία των **"λοιπών" επενδύσεων**, στο πρώτο 11μηνο του έτους, σημειώθηκε σημαντική μείωση της καθαρής εισροής, στα €531 εκατ, έναντι

€77,3 δισεκ. το 2012, ενώ τα δάνεια της Γενικής Κυβέρνησης έφτασαν τα €30,0 δισεκ. στο πρώτο 11μηνο του έτους. Οι υποχρεώσεις διαμορφώθηκαν σε καθαρή εκροή -€15,2 δισεκ., καθώς η μείωση των τοποθετήσεων μη κατοίκων σε καταθέσεις και γeros στην Ελλάδα κατά €42,1 δισεκ., συνοδεύτηκε από αύξηση των δανειακών υποχρεώσεων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα προς μη κατοίκους κατά €27,1 δισεκ.. Αντίστοιχα, στο τμήμα των απαιτήσεων καταγράφηκε μείωση των τοποθετήσεων των εγχώριων θεσμικών επενδυτών σε καταθέσεις και γeros στο εξωτερικό κατά €16,6 δισεκ., με αποτέλεσμα οι συνολικές απαιτήσεις να διαμορφωθούν σε καθαρή εισροή €15,7 δισεκ..

Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν τον Νοέμβριο του 2013 στα €4,3 δισεκ. από €6,0 δισεκ. το 2012.

Αποτίμηση

Το διεθνές εμπόριο εξασθένησε σημαντικά το 2012, εξαιτίας μεταξύ άλλων της διογκούμενης αβεβαιότητας που δημιουργούσε η κρίση χρέους της Ευρωζώνης στην παγκόσμια οικονομία, αλλά των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι αναδυόμενες οικονομίες. Σύμφωνα με τα στοιχεία για το διεθνές εμπόριο¹¹ ο δείκτης όγκου εμπορίου επεκτάθηκε κατά 6,5% στο πρώτο 11μηνο του 2011, εξασθένησε στο 2,1% το 2012, ενώ για το 2103 διαμορφώθηκε στο +2,5%, με τους τελευταίους μήνες μάλιστα να καταγράφουν τις μεγαλύτερες αυξήσεις. Οι ελληνικές εξαγωγές ήταν και είναι εκτεθειμένες σε αυτές τις ταλαντεύσεις που δημιουργούνται

¹¹ The Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis (CPB), CPB World Trade Monitor (including November 2013)

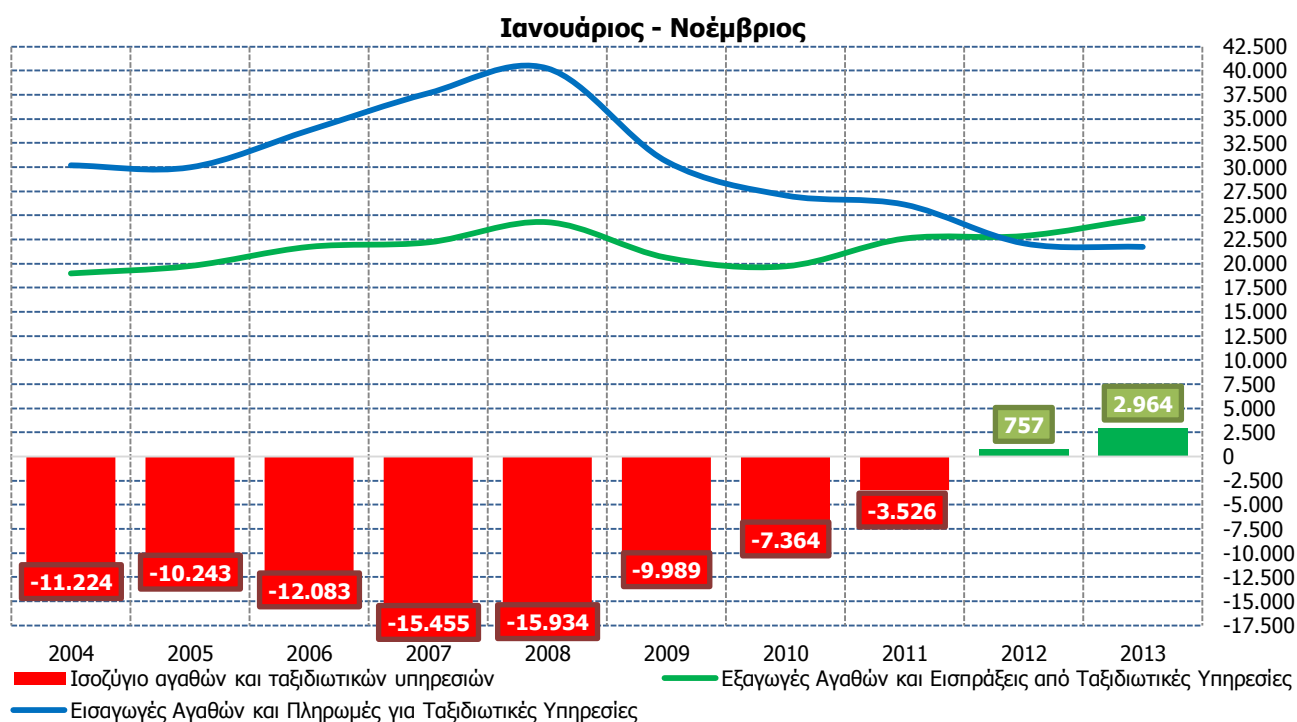
στο διεθνές περιβάλλον, καθώς πέρα από την εξαγωγική τάση που δημιουργήθηκε μετά την κρίση και την προσπάθεια αντιστάθμισης της μειωμένης εγχώριας ζήτησης, οι ελληνικές επιχειρήσεις θα πρέπει να αντιμετωπίσουν ένα σημαντικό επίπεδο ανταγωνισμού αλλά και μειωμένης εξωτερικής ζήτησης.

Στο πλαίσιο αυτό οι επιδόσεις των ελληνικών επιχειρήσεων θα πρέπει να μελετώνται και υπό το πρίσμα της εξέλιξης της διεθνούς οικονομίας. Το πλεόνασμα που δημιουργήθηκε από το 2012 στο τμήμα των

λοιπών αγαθών και των ταξιδιωτικών υπηρεσιών, δηλαδή στο αμιγώς εμπορικό τμήμα της ελληνικής οικονομίας, διευρύνθηκε το 2013 κοντά στα €3 δισεκ., ενδεικτικό ότι η ελληνική οικονομία σταδιακά προσαρμόζεται και εξαλείφει την ανάγκη διογκούμενου διεθνούς δανεισμού. Συγκεκριμένα, οι εξαγωγές αγαθών και οι εισπράξεις από ταξιδιωτικές υπηρεσίες βρίσκονται στο ανώτερο σημείο τους, στα €24,7 δισεκ., ενώ οι εισαγωγές αγαθών και οι πληρωμές για ταξιδιωτικές υπηρεσίες διαμορφώθηκαν στα €21,7 δισεκ., στο ελάχιστο μεταγραφόμενο επίπεδο τους.

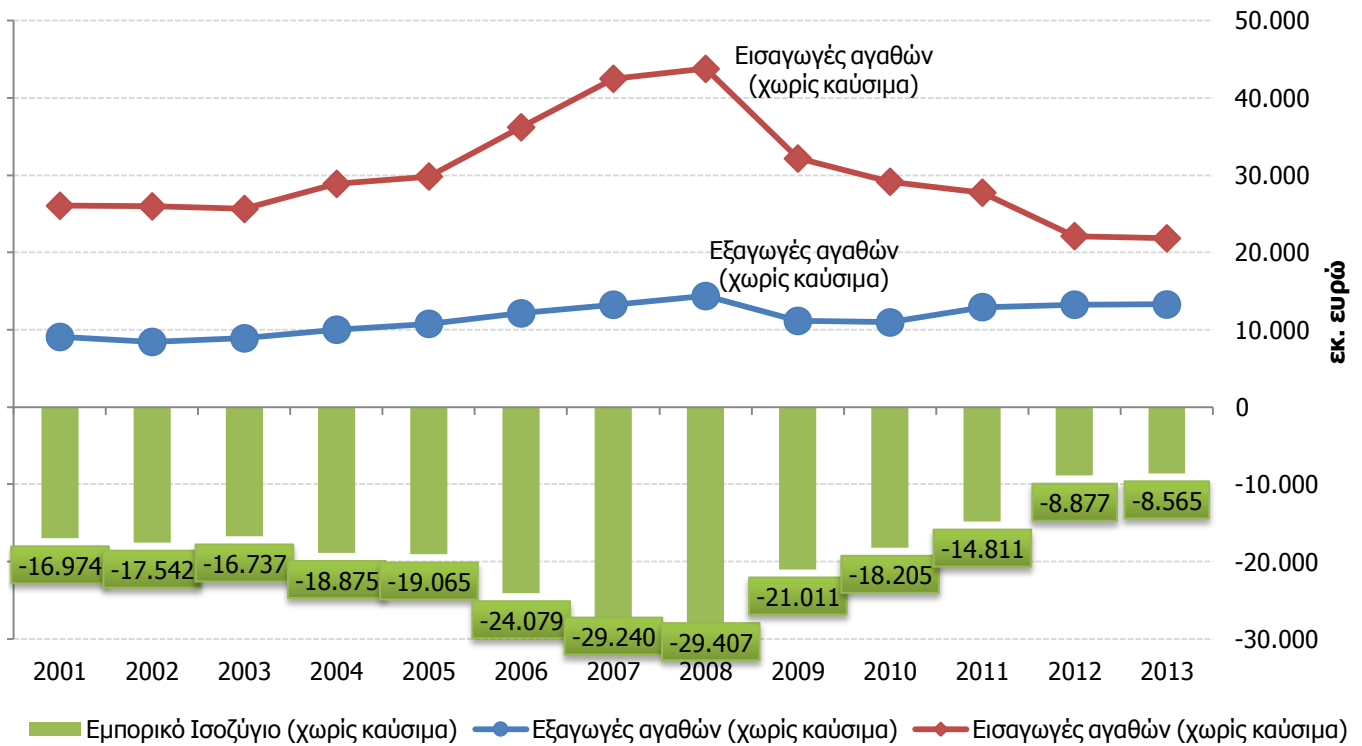
Διάγραμμα 3.22

Ισοζύγιο αγαθών (χωρίς καύσιμα και πλοία) - ταξιδιωτικών υπηρεσιών 2001-2013 (Ιανουάριος-Νοέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.23
 Εισαγωγές-Εξαγωγές (χωρίς καύσιμα) 2001-2013 (Ιανουάριος - Νοέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Πίνακας 3.11

Προσωρινό Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών (Ιανουάριος - Νοέμβριος) € εκατ.

		Ιανουάριος - Νοέμβριος			Νοέμβριος		
		2011	2012	2013	2011	2012	2013
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (ΙΑ+ΙΒ+ΙΓ+ΙΔ)	-18.490,7	-4.135,7	1.460,2	-2.284,1	-752,9	-744,3
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-25.267,5	-18.641,0	-15.912,9	-2.177,7	-1.368,0	-1.359,3
I.A.1	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-10.456,6	-9.764,1	-7.348,6	-1.104,3	-731,9	-584,9
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-14.810,9	-8.876,9	-8.564,3	-1.073,4	-636,1	-774,4
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-3.010,5	-1.020,7	-1.391,5	-164,5	-61,1	-124,8
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-11.800,4	-7.856,2	-7.172,7	-908,9	-575,0	-649,6
	Εξαγωγές αγαθών	18.591,2	20.010,0	20.670,1	1.749,2	1.990,7	1.840,1
I.A.2	Καύσιμα	5.651,3	6.758,8	7.393,7	481,4	699,2	625,8
	Πλοία (εισπράξεις)	705,2	682,8	402,1	23,5	43,0	22,5
	Λοιπά αγαθά	12.234,7	12.568,5	12.874,3	1.244,3	1.248,4	1.191,8
	Εισαγωγές αγαθών	43.858,7	38.651,0	36.583,0	3.926,8	3.358,7	3.199,4
	Καύσιμα	16.107,9	16.522,8	14.742,3	1.585,7	1.431,1	1.210,7
I.B	Πλοία (πληρωμές)	3.715,7	1.703,5	1.793,6	188,0	104,1	147,3
	Λοιπά αγαθά	24.035,1	20.424,7	20.047,1	2.153,2	1.823,5	1.841,4
I.B.1	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	14.017,7	14.679,8	16.189,2	621,9	593,4	617,9
I.B.1	Εισπράξεις	26.844,9	25.946,0	26.222,7	1.704,5	1.538,0	1.461,8
	Ταξιδιωτικό	10.360,1	10.296,7	11.826,3	180,7	193,8	191,0
	Μεταφορές	12.883,6	12.272,1	11.032,3	1.181,8	1.014,6	974,9
I.B.2	Λοιπές υπηρεσίες	3.601,2	3.377,2	3.364,1	341,9	329,6	295,9
	Πληρωμές	12.827,2	11.266,2	10.033,5	1.082,6	944,7	843,9
	Ταξιδιωτικό	2.085,7	1.682,9	1.689,4	136,5	121,5	141,1
I.B.2	Μεταφορές	6.660,7	5.815,6	5.100,0	583,5	527,7	444,7
	Λοιπές υπηρεσίες	4.080,8	3.767,8	3.244,1	362,6	295,4	258,0
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-7.578,4	-1.584,4	-2.689,9	-588,0	81,1	-241,3
I.Γ.1	Εισπράξεις	2.993,5	3.493,3	3.244,9	275,9	332,5	296,2
	Αμοιβές, μισθοί	168,8	175,6	188,2	17,0	13,6	15,7
I.Γ.2	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	2.824,7	3.317,7	3.056,7	258,8	319,0	280,4
	Πληρωμές	10.571,9	5.077,7	5.934,9	863,9	251,4	537,5
I.Γ.2	Αμοιβές, μισθοί	421,7	429,0	413,9	39,8	38,9	31,3
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	10.150,1	4.648,7	5.521,0	824,1	212,5	506,2
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	337,5	1.409,8	3.873,8	-140,3	-59,4	238,4
I.Δ.1	Εισπράξεις	4.025,6	4.786,8	6.907,0	140,9	135,0	412,2
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις απο ΕΕ)	2.946,7	3.799,4	5.723,5	46,7	52,3	325,4
I.Δ.2	Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	1.078,9	987,4	1.183,4	94,2	82,7	86,8
	Πληρωμές	3.688,1	3.377,0	3.033,2	281,2	194,5	173,8
I.Δ.2	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	2.379,3	2.402,1	2.314,6	193,5	136,3	118,9
	Λοιποί τομείς	1.308,8	974,9	718,6	87,8	58,2	54,9
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1-II.2)	1.877,1	1.829,9	3.005,5	733,7	252,9	231,0
II.1	Εισπράξεις	2.111,9	2.036,1	3.294,0	754,7	271,2	247,4
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις απο ΕΕ)	1.989,5	1.964,2	3.219,5	747,9	264,9	241,1
II.2	Λοιποί τομείς	122,4	71,9	74,5	6,8	6,3	6,3
	Πληρωμές	234,8	206,2	288,5	21,0	18,3	16,5
II.2	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	12,2	13,4	4,5	0,9	0,9	0,3
	Λοιποί τομείς	222,5	192,8	284,0	20,1	17,4	16,1
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-16.613,5	-2.305,8	4.465,7	-1.550,4	-500,1	-513,3
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (ΙVΑ+ΙVΒ+ΙVΓ+ΙVΔ)	17.009,8	3.334,3	-3.883,1	1.103,9	716,8	145,3
IV.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	-2.308,7	340,3	1.325,3	-164,0	-480,6	-172,2
	Κατοίκων στο εξωτερικό	-1.291,0	-458,8	578,4	-30,5	-258,1	-97,0
IV.A	Μη κατοίκων στην Ελλάδα	-1.017,6	799,1	747,0	-133,5	-222,5	-75,3
	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ*	-19.455,5	-74.259,8	-5.650,9	-1.302,6	2.806,7	798,9
IV.B	Απαιτήσεις	2.677,8	-39.095,6	2.318,7	-775,4	1.376,1	335,1
	Υποχρεώσεις	-22.133,3	-35.164,2	-7.969,5	-527,3	1.430,6	463,9
IV.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	38.751,0	77.292,9	531,5	2.518,5	-1.596,2	-474,4
	Απαιτήσεις	5.615,1	13.699,4	15.749,4	3.324,2	-321,4	-674,4
IV.Γ	Υποχρεώσεις	33.135,9	63.593,5	-15.217,9	-805,6	-1.274,8	200,1
	(Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης)	31.923,8	75.122,0	29.949,0	-2,7	-0,1	-634,9
IV.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ**	23,0	-39,0	-89,0	52,0	-13,0	-7,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	-396,3	-1.028,5	-582,6	446,6	-216,8	368,1
ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος περιόδου)***				5.289,0	5.960,0	4.319,0	

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή, ** (+) μείωση (-) αύξηση

***Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ, και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

4. Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 2012-13¹²

4.1 Εισαγωγή

Το ερευνητικό πρόγραμμα του Παγκόσμιου Παρατηρητηρίου Επιχειρηματικότητας (Global Entrepreneurship Monitor: GEM), του οποίου ο ελληνικός εταίρος είναι το IOBE από το 2003, ξεκίνησε το 1999 με τη συμμετοχή 10 χωρών. Το 2012 έλαβαν μέρος στην ετήσια έρευνα 69 χώρες. Έτσι, το GEM είναι σήμερα σε θέση να ερευνά το φαινόμενο της επιχειρηματικότητας σε περιοχές του πλανήτη που καλύπτουν το 74% του παγκόσμιου πληθυσμού και περίπου το 87% του παγκόσμιου προϊόντος.

Στην αρχική του φάση το GEM προσέγγιζε την επιχειρηματικότητα αποκλειστικά ως τη διαδικασία ίδρυσης και ανάπτυξης νέων δραστηριοτήτων. Σήμερα όμως είναι σε θέση να προσεγγίσει με επάρκεια και την δραστηριότητα εκείνων των ατόμων που ήδη λειτουργούν επιχειρηματικά για μεγάλο χρονικό διάστημα –σύμφωνα με την ορολογία του GEM τα άτομα αυτά περιγράφονται ως «καθιερωμένοι» επιχειρηματίες. Ακόμα, είναι σε θέση να εξετάσει με μεγαλύτερη εγκυρότητα τα «ποιοτικά» χαρακτηριστικά των επιχειρηματικών εγχειρημάτων καθώς και να αναλύει τα βασικά χαρακτηριστικά του προφίλ των επιχειρηματιών.

4.2 Επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων και καθιερωμένη επιχειρηματικότητα

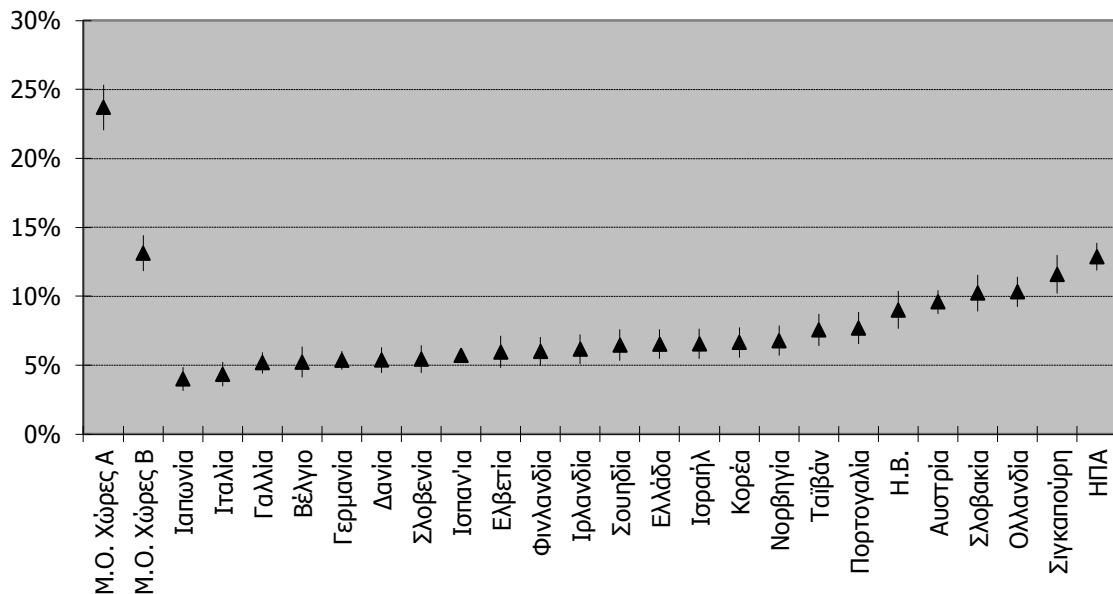
Η Έκθεση του IOBE για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα 2012-13 αναδεικνύει μια σειρά δεικτών για την επιχειρηματικότητα στη χώρα μας. Ο πρώτος δείκτης είναι η «επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων» (Early Stage Entrepreneurial Activity) και αποτελεί το ποσοστό του πληθυσμού κάθε χώρας, ηλικίας 18-64 ετών, το οποίο βρισκόταν στη φάση εκκίνησης μιας νέας επιχειρηματικής πρωτοβουλίας. Το Διάγραμμα 4.1 παρουσιάζει τα δεδομένα για το 2012.

Στην Ελλάδα, το ποσοστό του πληθυσμού που βρισκόταν σε φάση εκκίνησης επιχειρηματικής δραστηριότητας το 2012 ήταν 6,5%. Το ποσοστό αυτό είναι σημαντικά χαμηλότερο από το 8% που είχε καταγραφεί το προηγούμενο έτος. Έτσι, ενώ το 2011 η Ελλάδα κατατάσσόταν στην 4η υψηλότερη θέση ανάμεσα στις χώρες καινοτομίας (τις χώρες της ομάδας Γ), το 2012 βρίσκεται στην 12η θέση. Προφανώς, η πτώση του δείκτη δεν είναι άσχετη από τη δεινή οικονομική κατάσταση στην οποία βρίσκεται η χώρα, καθώς η ύφεση συρρικνώνει τις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες που θεωρούνται βιώσιμες. Μάλιστα, τα πρώτα στοιχεία από την έρευνα του 2013 καταγράφουν μια περαιτέρω πτώση του δείκτη στο 5,5%. Ωστόσο, ακόμα και με αυτή την πτώση το 2012 ο δείκτης για την Ελλάδα βρίσκεται κάπου στο μέσο της κατάταξης ανάμεσα στις χώρες καινοτομίας.

¹² Η τελική έκθεση για την Επιχειρηματικότητα, με επιστημονικό Υπεύθυνο τον Καθηγητή κ. Σταύρο Ιωαννίδη αναμένεται να δημοσιευτεί εντός των επόμενων εβδομάδων.

Διάγραμμα 4.1

Ποσοστό ατόμων ηλικίας 18-64 ετών που εμπλέκεται σε επιχειρηματικότητα αρχικών σταδίων (νέοι και επίδοξοι επιχειρηματίες) ανά χώρα το 2012

Χώρες Α: Χαμηλού κόστους, Χώρες Β: βελτίωσης αποτελεσματικότητας, Χώρες Γ: καινοτομίας

Πηγή: ΙΟΒΕ, Επεξεργασία στοιχείων GEM

Εκτός της επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων, η έρευνα καταγράφει και άλλες κατηγορίες επιχειρηματιών όπως οι «καθιερωμένοι» -το εγχείρημα των οποίων έχει ξεπεράσει την ηλικία των 3,5 ετών- και βεβαίως την συνολική επιχειρηματικότητα σε κάθε χώρα. Τα σχετικά δεδομένα παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.1.

Το εντυπωσιακό εύρημα εδώ αφορά την καθιερωμένη επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα. Με ποσοστό 12,3%, η χώρα μας καταγράφει την υψηλότερη επίδοση ανάμεσα στις χώρες καινοτομίας. Ας σημειωθεί δε ότι το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο ακόμα και από τον μέσο όρο των χωρών της ομάδας Α (οι οικονομίες των οποίων βασίζονται στην εκμετάλλευση πρωτογενών συντελεστών παραγωγής). Μολονότι λοιπόν το 2012 ήταν το χειρότερο έτος της ύφεσης στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων και την ανεργία, η δομή της ελληνικής οικονομίας ως βασισμένη στη μικρή επιχείρηση δεν μεταβάλλεται. Η χώρα μας ήταν λοιπόν και παραμένει οικονομία μικροεπιχειρηματιών.

Πίνακας 4.1

Συμμετοχή στην επιχειρηματική δραστηριότητα ανά χώρα, 2012
(% πληθυσμού ηλικίας 18-64 ετών)

	Επίδοξοι επιχειρηματίες	Νέοι επιχειρηματίες	Επιχ/κότητα αρχικών σταδίων	Καθιερωμένοι επιχειρηματίες	Συνολική επιχειρηματική δραστηριότητα
Χώρες Α	11,8	12,7	23,7	11,4	34,0
Χώρες Β	7,8	5,6	13,1	7,8	20,4
Αυστρία	6,6	3,4	9,6	7,6	17,0
Βέλγιο	3,3	2,0	5,2	5,1	10,3
Δανία	3,1	2,4	5,4	3,4	8,4
Φινλανδία	3,5	2,7	6,0	8,0	13,6
Γαλλία	3,7	1,5	5,2	3,2	8,2
Γερμανία	3,5	2,1	5,3	5,0	10,1
Ελλάδα	3,8	2,8	6,5	12,3	18,4
Ιρλανδία	3,9	2,3	6,1	8,3	13,9
Ισραήλ	3,5	3,0	6,5	3,8	10,2
Ιταλία	2,5	1,9	4,3	3,3	7,6
Ιαπωνία	2,3	1,7	4,0	6,1	9,7
Κορέα	2,6	4,1	6,6	9,6	16,0
Ολλανδία	4,1	6,3	10,3	9,5	19,3
Νορβηγία	3,7	3,2	6,8	5,8	12,3
Πορτογαλία	4,3	3,6	7,7	6,2	13,9
Σιγκαπούρη	7,6	4,2	11,6	3,1	14,6
Σλοβακία	6,6	3,9	10,2	6,4	16,4
Σλοβενία	2,9	2,5	5,4	5,8	11,2
Ισπανία	3,4	2,5	5,7	8,7	14,2
Σουηδία	4,6	1,8	6,4	5,2	11,4
Ελβετία	2,9	3,0	5,9	8,4	14,1
Ταϊβάν	3,3	4,2	7,5	10,4	17,7
Η.Β.	5,3	3,7	9,0	6,2	15,0
ΗΠΑ	8,9	4,1	12,8	8,6	20,6
Χώρες Γ	4,2	3,0	7,1	6,7	13,5
Μ.Ο. GEM	7,3	6,1	13,0	8,1	20,6

Χώρες Α: Χαμηλού κόστους, Χώρες Β: βελτίωσης αποτελεσματικότητας, Χώρες Γ: καινοτομίας

Πηγή: IOBE, Επεξεργασία στοιχείων GEM

4.3 Κίνητρα επιχειρηματικής δραστηριότητας

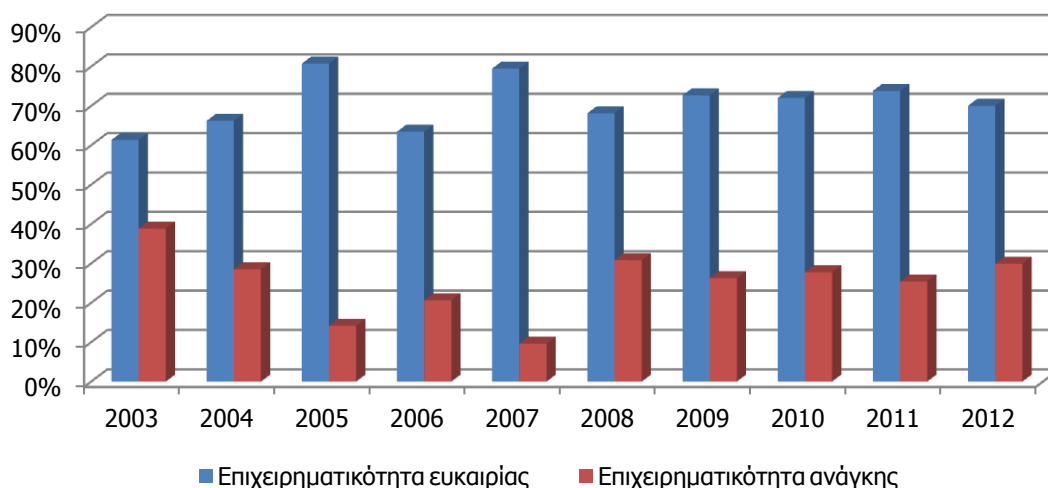
Στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος του GEM γίνεται διάκριση ανάμεσα σε δύο τύπους επιχειρηματικότητας, ανάλογα με τα κίνητρα τα οποία κινητοποιούν την απόφαση του ατόμου να εισέλθει στον επιχειρηματικό στίβο: α) η επιχειρηματικότητα ευκαιρίας, που αναφέρεται στο κίνητρο της αξιοποίησης μιας πραγματικής επιχειρηματικής ευκαιρίας και β) η επιχειρηματικότητα ανάγκης, όπου το άτομο ωθείται στην ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας λόγω έλλειψης άλλων επιλογών εργασίας.

Είναι σημαντικό να εξεταστεί η εξέλιξη της σχέσης επιχειρηματικότητας ανάγκης και ευκαιρίας στην Ελλάδα διαχρονικά, έτσι ώστε να διαφανεί ο τρόπος με τον οποίο η ύφεση έχει

επιδράσει σε αυτήν. Το διάγραμμα 4.2 που ακολουθεί καταγράφει τα δεδομένα για ολόκληρη τη δεκαετία της ελληνικής συμμετοχής στο ερευνητικό πρόγραμμα του GEM.

Διάγραμμα 4.2

Εξέλιξη κατανομής σε επιχειρηματικότητα ανάγκης και ευκαιρίας

Πηγή: IOBE, **Επεξεργασία στοιχείων:** GEM

Είναι σαφής η διαφορά της τάσης στα χρόνια πριν και μετά την κρίση. Στην πρώτη περίοδο, το ποσοστό των επιχειρηματιών που δήλωναν ως βασικό κίνητρο την ανάγκη μειωνόταν σταθερά με τον πάροδο των ετών. Αντίθετα, από το 2008 η τάση αυτή διακόπτεται απότομα, καθώς σχεδόν τρεις στους δέκα επιχειρηματίες ομολογούν ότι στράφηκαν στον επιχειρηματικό στίβο για λόγους ανάγκης. Έχει ενδιαφέρον ότι το ποσοστό αυτό παραμένει σχετικά σταθερό καθ' όλη την τελευταία πενταετία. Αυτό σημαίνει ότι, όσο και αν βαθαινει η ύφεση, το ποσοστό εκείνων που δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά κινητοποιούμενοι από την ύπαρξη πραγματικών επιχειρηματικών ευκαιριών παραμένει σαφώς υψηλότερο.

4.4 Κλαδική κατανομή επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων

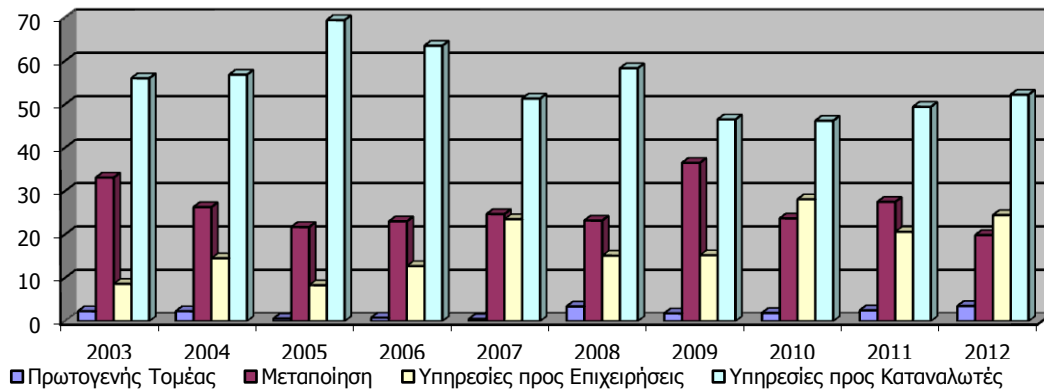
Σε όλες τις χώρες του κόσμου, ο κλάδος στον οποίο κατευθύνεται η πλειονότητα των νέων εγχειρημάτων είναι η παροχή προϊόντων και υπηρεσιών προς τον τελικό καταναλωτή. Ωστόσο, αυτό που διαφοροποιεί αποφασιστικά τις χώρες καινοτομίας από τις άλλες δύο ομάδες χωρών είναι ο δείκτης που αφορά τον κλάδο παροχής υπηρεσιών προς επιχειρήσεις (business to business), καθώς στις χώρες καινοτομίας είναι σταθερά υψηλότερος.

Στην Ελλάδα, το 2012 πάνω από το 50% των νέων εγχειρημάτων κατευθύνονταν στην διάθεση προϊόντων και υπηρεσιών στον τελικό καταναλωτή. Ο δείκτης αυτός ήταν διαχρονικά υψηλός στη χώρα μας, αλλά έχει μειωθεί σημαντικά την περίοδο της κρίσης λόγω της μεγάλης κάμψης της καταναλωτικής ζήτησης. Αυτό λοιπόν που πρέπει να διερευνηθεί διεξοδικότερα είναι η επίδοση της χώρας στον τομέα υπηρεσιών προς επιχειρήσεις. Πρέπει

λοιπόν να εξεταστεί η διαχρονική εξέλιξη αυτού του δείκτη και ιδιαίτερα η συμπεριφορά του την περίοδο της κρίσης. Τα σχετικά δεδομένα παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 4.3.

Διάγραμμα 4.3

Διαχρονική εξέλιξη της κλαδικής κατανομής των νέων εγχειρημάτων στην Ελλάδα
(% επιχειρηματικότητας αρχικών σταδίων)

Πηγή: IOBE, Επεξεργασία στοιχείων: GEM

Η διαχρονική εξέλιξη της κλαδικής κατανομής των νέων εγχειρημάτων στην Ελλάδα αναδεικνύει τη σοβαρή αναδιάρθρωση που εξελίσσεται τα τελευταία χρόνια. Από τη μία πλευρά, φαίνεται καθαρά η μείωση του ποσοστού των νέων εγχειρημάτων που απευθύνονται στον τελικό καταναλωτή τα χρόνια της κρίσης. Από την άλλη πλευρά, την ίδια περίοδο παρατηρείται άνοδος του ποσοστού των νέων εγχειρημάτων που προσφέρουν υπηρεσίες προς επιχειρήσεις, κάτι που ωθεί το σχετικό δείκτη κοντύτερα στο μέσο όρο των χωρών καινοτομίας. Η κρίση φαίνεται λοιπόν ότι έχει θέσει σε κίνηση διαδικασίες αναδιάρθρωσης, ακόμα και σε αυτό το επίπεδο της μικρής επιχειρηματικότητας.

4.5 Διακοπή επιχειρηματικής δραστηριότητας

Το ερευνητικό πρόγραμμα του GEM διερευνά επίσης σε ετήσια βάση την αναστολή επιχειρηματικής δραστηριότητας. Σχετικά με το θέμα αυτό, ο Πίνακας 4.2 που ακολουθεί παρουσιάζει δύο ειδών δεδομένα. Πρώτον, το ποσοστό του πληθυσμού στην Ελλάδα που δήλωσαν ότι διέκοψαν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα το προηγούμενο έτος. Για λόγους σύγκρισης, παρατίθενται ακόμα οι σχετικοί μέσοι όροι των χωρών καινοτομίας και όλων των χωρών του GEM. Δεύτερον, καταγράφονται οι λόγοι που οδήγησαν στην αποχώρηση από τον επιχειρηματικό στίβο. Πιο συγκεκριμένα, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν αν η αναστολή της δραστηριότητάς τους οφείλεται στην έλλειψη κερδοφορίας

της επιχείρησής τους, στις δυσκολίες χρηματοδότησης, σε συνταξιοδότηση ή κάποιο άλλο λόγο.

Πίνακας 4.2

Ποσοστά διακοπής επιχειρηματικής δραστηριότητας
και λόγοι αποχώρησης από την επιχείρηση (2012)

	% του συνολικού πληθυσμού 18-64 ετών	Λόγοι αποχώρησης από επιχείρηση (%)			
		Μη κερδοφόρα επιχείρηση	Προβλήματα χρηματοδότησης	Συνταξιοδότηση	Λοιποί λόγοι
Ελλάδα	2,4	48,9	6,6	37,3	7,2
Χώρες Γ	2,7	28,6	10,9	6,8	53,6
M.O. GEM	5,6	29,2	15,2	3,6	52,0

Πηγή: IOBE, Επεξεργασία στοιχείων GEM

Το ποσοστό λοιπόν των Ελλήνων που δήλωναν το 2012 ότι διέκοψαν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα το προηγούμενο δωδεκάμηνο ήταν 2,4%, σημαντικά χαμηλότερο από το 3% που είχε καταγραφεί το 2011. Παρ' όλη λοιπόν την ύφεση στην οποία βρίσκεται η ελληνική οικονομία, το ποσοστό διακοπής επιχειρηματικής δραστηριότητας δεν φαίνεται ιδιαίτερα υψηλό.

Ωστόσο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι λόγοι για τους οποίους κάποιοι Έλληνες επιχειρηματίες διέκοψαν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα. Όπως και το προηγούμενο έτος, ο βασικός λόγος κρίνεται ότι είναι η έλλειψη κερδοφορίας. Σε αντίθεση με τις άλλες χώρες καινοτομίας, όπου τον ίδιο λόγο επικαλείται το 28,6% (μέσος όρος των χωρών καινοτομίας) όσων διέκοψαν τη δραστηριότητά τους, στην Ελλάδα το αντίστοιχο ποσοστό φτάνει στο 48,9%. Από την άλλη πλευρά, στην Ελλάδα μόνο το 6,6% επικαλείται προβλήματα χρηματοδότησης, ενώ ο αντίστοιχος μέσος όρος των χωρών καινοτομίας είναι 10,9%.

Προφανώς, τα ευρήματα αυτά δεν υπονοούν ότι το πρόβλημα της χρηματοδότησης δεν είναι οξύ για τους Έλληνες επιχειρηματίες, αλλά μάλλον αποκαλύπτουν ότι το μεγαλύτερο ακόμα πρόβλημα είναι η ύφεση και άρα η έλλειψη κερδοφορίας. Αυτό φαίνεται να υποδηλώνεται επίσης από το τεράστιο ποσοστό (37,3%) των Ελλήνων που δηλώνουν τη συνταξιοδότηση ως βασικό λόγο της εγκατάλειψης του επιχειρηματικού στίβου (6,8% ο μέσος όρος στις χώρες καινοτομίας). Πρόκειται για μαζική έξοδο από την επιχειρηματική σταδιοδρομία, η οποία δεν μπορεί να εξηγηθεί παρά μόνο από την υπόθεση ότι βλέπουν πολύ αρνητικές προοπτικές για την επιχείρησή τους και έτσι προτιμούν την ασφάλεια της σύνταξης.

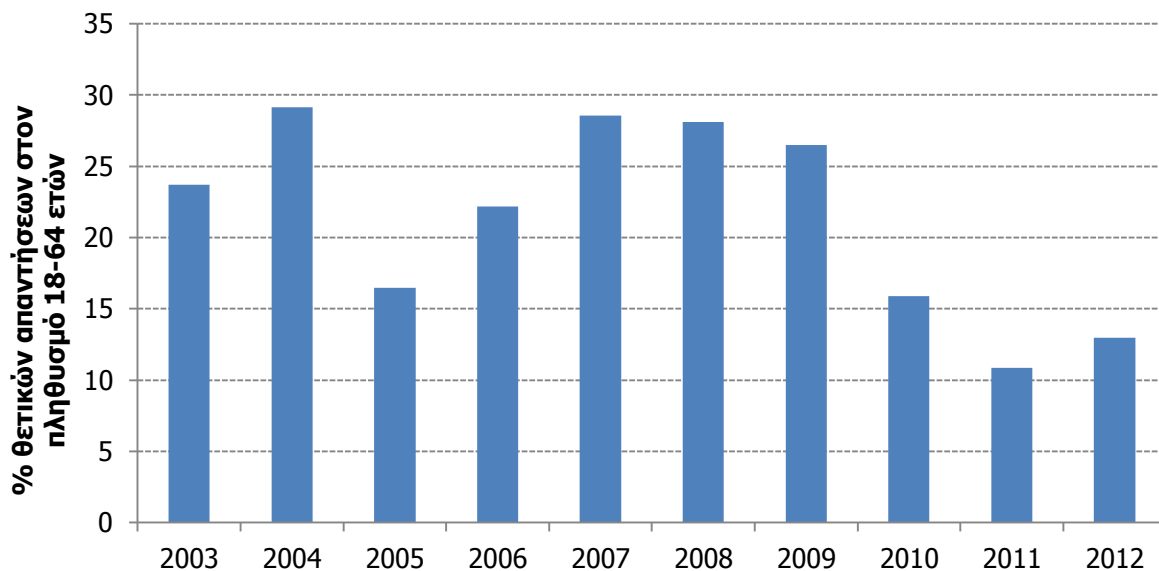
4.6 Αντιλήψεις σχετικά με την επιχειρηματική δραστηριότητα

Τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν παραπάνω αντανακλούν μια μάλλον αρνητική εικόνα για την επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα, όπως είναι άλλωστε αναμενόμενο με δεδομένη τη βαθιά κρίση που μαστίζει τη χώρα. Ωστόσο, υπάρχουν δύο ενδιαφέροντα ευρήματα, τα οποία φαίνεται πως υποδηλώνουν την αρχή μιας μεταστροφής του κλίματος. Το πρώτο αφορά το κατά πόσον οι πολίτες θεωρούν πως θα υπάρξουν επιχειρηματικές ευκαιρίες στον περίγυρό τους κατά το επόμενο εξάμηνο. Με 12,9% η Ελλάδα καταγράφει μια από τις χαμηλότερες επιδόσεις παγκοσμίως.

Ωστόσο, σημαντικά συμπεράσματα για την Ελλάδα εξάγονται από την απεικόνιση της εξέλιξης του δείκτη καθ' όλα τα έτη ελληνικής συμμετοχής στο ερευνητικό πρόγραμμα του GEM, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 4.4 που ακολουθεί.

Διάγραμμα 4.4

Επιχειρηματικές ευκαιρίες το επόμενο εξάμηνο

Πηγή: IOBE, Επεξεργασία στοιχείων GEM

Η σταθερή πτώση του δείκτη μεταξύ 2008 και 2011 δικαιολογείται προφανώς από τη μεγάλη ύφεση στην οποία βρίσκεται η ελληνική οικονομία αυτό το χρονικό διάστημα. Ωστόσο, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η επίδοση του 2012, καθώς φαίνεται να υποδηλώνει μια σαφή αντιστροφή της πτωτικής τάσης. Το ποσοστό λοιπόν των Ελλήνων που δήλωναν το 2012 ότι βλέπουν επιχειρηματικές ευκαιρίες το επόμενο εξάμηνο ήταν 12,9%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 2011 ήταν 10,9%. Το εύρημα αυτό ταιριάζει απόλυτα με μια τάση που είχε ήδη διαφανεί από το προηγούμενο έτος. Ενώ μειωνόταν το ποσοστό εκείνων που έβλεπαν επιχειρηματικές ευκαιρίες, όταν ετίθετο το ερώτημα κατά πόσο προσδοκούν περισσότερες ευκαιρίες για το 2012 σε σύγκριση με το 2011, πάνω από δύο στα τρία άτομα απαντούσαν θετικά. Σε συνδυασμό τα δύο ευρήματα φαίνεται λοιπόν ότι διαγράφουν μια

τάση ανάκαμψης της οικονομίας, καθώς περισσότερα άτομα από ό,τι στο παρελθόν διαπιστώνουν ότι υπάρχουν επιχειρηματικές ευκαιρίες γύρω τους.

Το δεύτερο ενδιαφέρον εύρημα είναι οι απαντήσεις που δόθηκαν στο ερώτημα κατά πόσο οι πολίτες εκτιμούν ότι η είσοδος στον επιχειρηματικό στίβο συνιστά μια καλή επιλογή σταδιοδρομίας. Το Διάγραμμα 4.5 παρουσιάζει τα δεδομένα για την Ελλάδα κατά την τελευταία δεκαετία.

Διάγραμμα 4.5

Επιχειρηματικότητα: Καλή επιλογή σταδιοδρομίας

Πηγή: IOBE, Επεξεργασία στοιχείων GEM

Και εδώ είναι βέβαια προφανής η σταθερή πτώση του δείκτη μετά το 2008, την περίοδο της κρίσης δηλαδή. Καθώς η οικονομία συρρικνωνόταν, όλο και λιγότερα άτομα εκτιμούσαν ότι η επιχειρηματική δραστηριοποίηση θα ήταν σε θέση να εξασφαλίσει στον επιχειρούντα υψηλότερο εισόδημα, εργασιακή ασφάλεια και ανεξαρτησία, όλα δηλαδή τα θεωρούμενα ως θετικά επακόλουθα της επιχειρηματικότητας ως επαγγελματικής επιλογής. Ωστόσο, και εδώ έχει ενδιαφέρον η επίδοση του δείκτη κατά το 2012. Το 64,4% του δείγματος απαντά ότι η επιχειρηματικότητα είναι καλή επιλογή σταδιοδρομίας, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό το 2011 ήταν μόνο 61%. Η αύξηση αυτή υποδηλώνει μια θετικότερη εκτίμηση για τις προοπτικές βιωσιμότητας νέων εγχειρημάτων σε σύγκριση με το παρελθόν, άρα την εκτίμηση ότι οι προοπτικές της οικονομίας αναμένεται να βελτιωθούν.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Πίνακας 1: Ρυθμός Μεταβολής στο ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Αυστρία	3,7	3,7	1,4	-3,8	1,8	2,8	0,9	0,4 ^(f)	1,6 ^(f)
Βέλγιο	2,7	2,9	1	-2,8	2,3	1,8	-0,1	0,1 ^(f)	1,1 ^(f)
Βουλγαρία	6,5	6,4	6,2	-5,5	0,4	1,8	0,8	0,5 ^(f)	1,5 ^(f)
Γαλλία	2,5	2,3	-0,1	-3,1	1,7	2	0	0,2 ^(f)	0,9 ^(f)
Γερμανία	3,7	3,3	1,1	-5,1	4	3,3	0,7	0,4	1,7 ^(f)
Δανία	3,4	1,6	-0,8	-5,7	1,4	1,1	-0,4	0,3 ^(f)	1,7 ^(f)
ΕΕ-28	3,4	3,2	0,4	-4,5	2	1,8	-0,4	0 ^(f)	1,4 ^(f)
ΕΕ-17	3,3	3	0,4	-4,4	2	1,6	-0,7	-0,4 ^(f)	1,1 ^(f)
Ελλάδα	5,5	3,5	-0,2	-3,1	-4,9	-7,1	-6,4	-4 ^(f)	0,6 ^(f)
Εσθονία	10,1	7,5	-4,2	-14,1	2,6	9,6	3,9	1,3 ^(f)	3 ^(f)
Ην. Βασίλειο	2,8	3,4	-0,8	-5,2	1,7	1,1	0,3	1,3 ^(f)	2,2 ^(f)
Ιρλανδία	5,5	5	-2,2	-6,4	-1,1	2,2	0,2	0,3 ^(f)	1,7 ^(f)
Ισπανία	4,1	3,5	0,9	-3,8	-0,2	0,1	-1,6	-1,3 ^(f)	0,5 ^(f)
Ιταλία	2,2	1,7	-1,2	-5,5	1,7	0,5	-2,5	-1,8 ^(f)	0,7 ^(f)
Κύπρος	4,1	5,1	3,6	-1,9	1,3	0,4	-2,4	-8,7 ^(f)	-3,9 ^(f)
Λετονία	11	10	-2,8	-17,7	-1,3	5,3	5,2	4 ^(f)	4,1 ^(f)
Λιθουανία	7,8	9,8	2,9	-14,8	1,6	6	3,7	3,4 ^(f)	3,6 ^(f)
Λουξεμβούργο	4,9	6,6	-0,7	-5,6	3,1	1,9	-0,2	1,9 ^(f)	1,8 ^(f)
Μάλτα	2,6	4,1	3,9	-2,8	3,3	1,7	0,9	1,8 ^(f)	1,9 ^(f)
Ολλανδία	3,4	3,9	1,8	-3,7	1,5	0,9	-1,2	-1 ^(f)	0,2 ^(f)
Ουγγαρία	3,9	0,1	0,9	-6,8	1,1	1,6	-1,7	0,7 ^(f)	1,8 ^(f)
Πολωνία	6,2	6,8	5,1	1,6	3,9	4,5	1,9	1,3 ^(f)	2,5 ^(f)
Πορτογαλία	1,4	2,4	0	-2,9	1,9	-1,3 ^(p)	-3,2 ^(p)	-1,8 ^(f)	0,8 ^(f)
Ρουμανία	7,9	6,3	7,3	-6,6	-1,1	2,2	0,7	2,2 ^(f)	2,1 ^(f)
Σλοβακία	8,3	10,5	5,8	-4,9	4,4	3	1,8	0,9 ^(f)	2,1 ^(f)
Σλοβενία	5,8	7	3,4	-7,9	1,3	0,7	-2,5	-2,7 ^(f)	-1 ^(f)
Σουηδία	4,3	3,3	-0,6	-5	6,6	2,9	0,9	1,1 ^(f)	2,8 ^(f)
Τσεχία	7	5,7	3,1	-4,5	2,5	1,8	-1	-1 ^(f)	1,8 ^(f)
Φινλανδία	4,4	5,3	0,3	-8,5	3,4	2,7	-0,8	-0,6 ^(f)	0,6 ^(f)
Κροατία	4,9	5,1	2,1	-6,9	-2,3	0 ^(p)	-2 ^(p)	-0,7 ^(f)	0,5 ^(f)

b=break in time series, p=provisional, f=forecast

Πίνακας 2: Χρέος Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Αυστρία	64,7	64,2	62,3	60,2	63,8	69,2	72,3	72,8	74
Βέλγιο	94	92	87,9	84	89,2	95,7	95,7	98	99,8
Βουλγαρία	37	27,5	21,6	17,2	13,7	14,6	16,2	16,3	18,5
Γαλλία	65	66,7	64	64,2	68,2	79,2	82,4	85,8	90,2
Γερμανία	66,2	68,6	68	65,2	66,8	74,5	82,5	80	81
Δανία	45,1	37,8	32,1	27,1	33,4	40,7	42,7	46,4	45,4
ΕΕ-28	:	:	:	:	:	:	:	:	:
ΕΖ-17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Ελλάδα	98,9	101,2	107,5	107,2	112,9	129,7	148,3	170,3	156,9
Εσθονία	5	4,6	4,4	3,7	4,5	7,1	6,7	6,1	9,8
Ην. Βασίλειο	40,3	41,7	42,7	43,7	51,9	67,1	78,4	84,3	88,7
Ιρλανδία	29,4	27,2	24,6	24,9	44,2	64,4	91,2	104,1	117,4
Ισπανία	46,3	43,2	39,7	36,3	40,2	54	61,7	70,5	86
Ιταλία	103,7	105,7	106,3	103,3	106,1	116,4	119,3	120,7	127
Κύπρος	70,9	69,4	64,7	58,8	48,9	58,5	61,3	71,5	86,6
Λετονία	15	12,5	10,7	9	19,8	36,9	44,4	41,9	40,6
Λιθουανία	19,3	18,3	17,9	16,8	15,5	29,3	37,8	38,3	40,5
Λουξεμβούργο	6,4	6,1	6,7	6,7	14,4	15,5	19,5	18,7	21,7
Μάλτα	69,8	68	62,5	60,7	60,9	66,5	66,8	69,5	71,3
Ολλανδία	52,4	51,8	47,4	45,3	58,5	60,8	63,4	65,7	71,3
Ουγγαρία	59,5	61,7	65,9	67	73	79,8	82,2	82,1	79,8
Πολωνία	45,7	47,1	47,7	45	47,1	50,9	54,9	56,2	55,6
Πορτογαλία	61,9	67,7	69,4	68,4	71,7	83,7	94	108,2	124,1
Ρουμανία	18,7	15,8	12,4	12,8	13,4	23,6	30,5	34,7	37,9
Σλοβακία	41,5	34,2	30,5	29,6	27,9	35,6	41	43,4	52,4
Σλοβενία	27,3	26,7	26,4	23,1	22	35,2	38,7	47,1	54,4
Σουηδία	50,3	50,4	45,3	40,2	38,8	42,6	39,4	38,6	38,2
Τσεχία	28,9	28,4	28,3	27,9	28,7	34,6	38,4	41,4	46,2
Φινλανδία	44,4	41,7	39,6	35,2	33,9	43,5	48,7	49,2	53,6
Κροατία	:	:	:	:	:	36,6	44,9	51,6	55,5

Πίνακας 3: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης ως % του ΑΕΠ

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Αυστρία	-4,4	-1,7	-1,5	-0,9	-0,9	-4,1	-4,5	-2,5	-2,5
Βέλγιο	-0,1	-2,5	0,4	-0,1	-1	-5,6	-3,7	-3,7	-4
Βουλγαρία	1,9	1	1,9	1,2	1,7	-4,3	-3,1	-2	-0,8
Γαλλία	-3,6	-2,9	-2,3	-2,7	-3,3	-7,5	-7,1	-5,3	-4,8
Γερμανία	-3,8	-3,3	-1,6	0,2	-0,1	-3,1	-4,2	-0,8	0,1
Δανία	2,1	5,2	5,2	4,8	3,2	-2,7	-2,5	-1,8	-4,1
ΕΕ-28	:	:	:	:	:	-6,9	-6,5	-4,4	-3,9
EZ-17	-2,9	-2,5	-1,3	-0,7	-2,1	-6,4	-6,2	-4,2	-3,7
Ελλάδα	-7,5	-5,2	-5,7	-6,5	-9,8	-15,7	-10,7	-9,5	-9
Εσθονία	1,6	1,6	2,5	2,4	-2,9	-2	0,2	1,1	-0,2
Ην. Βασίλειο	-3,5	-3,4	-2,8	-2,8	-5	-11,4	-10,1	-7,7	-6,1
Ιρλανδία	1,4	1,6	2,9	0,2	-7,4	-13,7	-30,6	-13,1	-8,2
Ισπανία	-0,1	1,3	2,4	2	-4,5	-11,1	-9,6	-9,6	-10,6
Ιταλία	-3,5	-4,4	-3,4	-1,6	-2,7	-5,5	-4,5	-3,8	-3
Κύπρος	-4,1	-2,4	-1,2	3,5	0,9	-6,1	-5,3	-6,3	-6,4
Λετονία	-1	-0,4	-0,5	-0,4	-4,2	-9,8	-8,1	-3,6	-1,3
Λιθουανία	-1,5	-0,5	-0,4	-1	-3,3	-9,4	-7,2	-5,5	-3,2
Λουξεμβούργο	-1,1	0	1,4	3,7	3,2	-0,7	-0,8	0,1	-0,6
Μάλτα	-4,6	-2,9	-2,7	-2,3	-4,6	-3,7	-3,5	-2,8	-3,3
Ολλανδία	-1,7	-0,3	0,5	0,2	0,5	-5,6	-5,1	-4,3	-4,1
Ουγγαρία	-6,5	-7,9	-9,4	-5,1	-3,7	-4,6	-4,3	4,3	-2
Πολωνία	-5,4	-4,1	-3,6	-1,9	-3,7	-7,5	-7,9	-5	-3,9
Πορτογαλία	-4	-6,5	-4,6	-3,1	-3,6	-10,2	-9,8	-4,3	-6,4
Ρουμανία	-1,2	-1,2	-2,2	-2,9	-5,7	-9	-6,8	-5,6	-3
Σλοβακία	-2,4	-2,8	-3,2	-1,8	-2,1	-8	-7,7	-5,1	-4,5
Σλοβενία	-2,3	-1,5	-1,4	0	-1,9	-6,3	-5,9	-6,3	-3,8
Σουηδία	0,6	2,2	2,3	3,6	2,2	-0,7	0,3	0,2	-0,2
Τσεχία	-2,8	-3,2	-2,4	-0,7	-2,2	-5,8	-4,7	-3,2	-4,4
Φινλανδία	2,5	2,9	4,2	5,3	4,4	-2,5	-2,5	-0,7	-1,8
Κροατία	:	:	:	:	:	-5,3	-6,4	-7,8	-5

Πίνακας 4: Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Αυστρία	17,5	16,8	17,8	16,7	18,6	17	16,6	16,9	18,5 ^(b)
Βέλγιο	21,6	22,6	21,5	21,6	20,8	20,2	20,8	21	21,6 ^(p)
Βουλγαρία	:	:	61,3	60,7	44,8 ^(b)	46,2	49,2	49,1	49,3
Γαλλία	19,8	18,9	18,8	19	18,5 ^(b)	18,5	19,2	19,3	19,1
Γερμανία	:	18,4	20,2	20,6	20,1	20	19,7	19,9	19,6
Δανία	16,5	17,2	16,7	16,8	16,3	17,6	18,3	18,9	19
ΕΕ-28	:	:	:	:	:	:	23,7	24,3	24,8 ^(e)
EZ-17	:	21,5	21,8	21,7	21,6	21,3	21,8	22,8	23,2 ^(e)
Ελλάδα	30,9	29,4	29,3	28,3	28,1	27,6	27,7	31	34,6
Εσθονία	26,3	25,9	22	22	21,8	23,4	21,7	23,1	23,4
Ην. Βασίλειο	:	24,8	23,7	22,6	23,2	22	23,2	22,7	24,1 ^(b)
Ιρλανδία	24,8	25	23,3	23,1	23,7	25,7	27,3	29,4	:
Ισπανία	25	24,3	24	23,3	24,5	24,5	26,7	27,7	28,2
Ιταλία	26,4	25	25,9	26	25,3	24,7	24,5	28,2	29,9
Κύπρος	:	25,3	25,4	25,2	23,3 ^(b)	23,5	24,6	24,6	27,1
Λετονία	:	46,3	42,2	35,1	34,2 ^(b)	37,9	38,2	40,1	36,2
Λιθουανία	:	41	35,9	28,7	27,6	29,5	33,4	33,1	32,5
Λουξεμβούργο	16,1	17,3	16,5	15,9	15,5	17,8	17,1	16,8	18,4
Μάλτα	:	20,2	19,1	19,4	19,6	20,2	20,3	21,4	22,2
Ολλανδία	:	16,7	16	15,7	14,9	15,1	15,1	15,7	15
Ουγγαρία	:	32,1	31,4	29,4	28,2	29,6	29,9	31	32,4
Πολωνία	:	45,3	39,5	34,4	30,5 ^(b)	27,8	27,8	27,2	26,7
Πορτογαλία	27,5	26,1	25	25	26	24,9	25,3	24,4	25,3
Ρουμανία	:	:	:	45,9	44,2	43,1	41,4	40,3	41,7
Σλοβακία	:	32	26,7	21,3	20,6	19,6	20,6	20,6	20,5
Σλοβενία	:	18,5	17,1	17,1	18,5	17,1	18,3	19,3	19,6
Σουηδία	16,9	14,4	16,3	13,9	14,9	15,9	15	16,1	18,2 ^(p)
Τσεχία	:	19,6	18	15,8	15,3	14	14,4	15,3	15,4
Φινλανδία	17,2	17,2	17,1	17,4	17,4	16,9	16,9	17,9	17,2
Κροατία	:	:	:	:	:	:	30,7	32,3	32,3

b=break in time series, e=estimated

(*) % ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα μικρότερο 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος

Πίνακας 5: Πληθωρισμός

	Ετήσια στοιχεία (%)				Ιανουάριος-Νοέμβριος (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	0,4	1,7	3,6	2,6	3,6	2,5	2,1	-1,0	-0,4
Βέλγιο	0,0	2,3	3,5	2,6	3,5	2,7	1,1	-0,8	-1,6
Βουλγαρία	2,5	3,0	3,4	2,4	3,5	2,3	0,5	-1,2	-1,8
Γαλλία	0,1	1,7	2,3	2,2	2,3	2,3	1,0	0,0	-1,3
Γερμανία	0,2	1,2	2,5	2,1	2,5	2,1	1,6	-0,4	-0,5
Δανία	1,1	2,2	2,7	2,4	2,7	2,4	0,5	-0,3	-1,9
ΕΕ-28	1,0	2,1	3,1	2,6	3,1	2,7	1,6	-0,4	-1,1
ΕΖ-17	0,3	1,6	2,7	2,5	2,7	2,5	1,4	-0,2	-1,1
Ελλάδα	1,4	4,7	3,1	1,0	3,2	1,1	-0,8	-2,1	-1,9
Εσθονία	0,2	2,7	5,1	4,2	5,2	4,3	3,4	-0,9	-0,9
Ην. Βασίλειο	2,2	3,3	4,5	2,8	4,5	2,8	2,7	-1,7	-0,1
Ιρλανδία	-1,7	-1,6	1,2	1,9	1,2	1,9	0,5	0,8	-1,4
Ισπανία	-0,3	1,8	3,3	2,4	3,4	2,4	1,7	-1,0	-0,7
Ιταλία	0,8	1,6	2,9	3,3	2,2	3,3	2,5	1,0	-0,7
Κροατία	2,2	1,1	2,2	3,3	2,8	3,4	1,3	0,5	-2,0
Κύπρος	0,2	2,6	3,5	3,1	3,4	3,3	0,5	-0,2	-2,7
Λεττονία	3,4	-1,2	4,2	2,3	4,3	2,4	0,0	-1,9	-2,3
Λιθουανία	4,2	1,2	4,1	3,2	4,2	3,2	1,2	-1,0	-2,0
Λουξεμβούργο	0,0	2,8	3,7	2,9	3,8	2,9	1,7	-0,8	-1,2
Μάλτα	1,9	2,0	2,4	3,3	2,5	3,3	1,0	0,8	-2,3
Ολλανδία	1,0	0,9	2,5	2,8	2,5	2,8	2,7	0,3	-0,1
Ουγγαρία	4,0	4,7	3,9	5,7	3,9	5,7	1,8	1,8	-3,9
Πολωνία	4,0	2,7	3,9	3,7	3,8	3,8	0,8	0,0	-3,0
Πορτογαλία	-0,9	1,4	3,6	2,8	3,6	2,8	0,5	-0,7	-2,4
Ρουμανία	5,6	6,1	5,9	3,4	6,1	3,3	3,4	-2,8	0,1
Σλοβακία	0,9	0,7	4,1	3,7	4,0	3,8	1,6	-0,3	-2,2
Σλοβενία	0,9	2,1	2,1	2,8	2,1	2,8	2,0	0,7	-0,8
Σουηδία	1,9	1,9	1,4	0,9	1,5	0,9	0,5	-0,5	-0,5
Τσεχία	0,6	1,2	2,1	3,5	2,1	3,6	1,4	1,6	-2,3
Φινλανδία	1,6	1,7	3,3	3,2	3,4	3,1	2,2	-0,3	-0,9

Πίνακας 6: Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, ΕΕ-27=100)

	Ετήσια στοιχεία (%)								
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Αυστρία	128	125 ^(b)	126	124	125	126	127	129	130
Βέλγιο	122	120 ^(b)	118	116	116	118	121	120	120
Βουλγαρία	35	37 ^(b)	38	40	44	44	44	47	47
Γαλλία	110	110 ^(b)	108	108	107	109	109	109	109
Γερμανία	116	116 ^(b)	116	116	116	115	120	123	123
Δανία	126	124 ^(b)	124	123	125	124	128	126	126
ΕΕ-28	100	100 ^(b)	100	100	100	100	100	100	100
ΕΖ-17	109	109 ^(b)	109	109	109	109	109	109	108
Ελλάδα	94	91 ^(b)	92	90	93	94	88	80	75
Εσθονία	58	62 ^(b)	66	70	69	64	64	69	71
Ην. Βασίλειο	125	124 ^(b)	122	118	114	112	108	105	106
Ιρλανδία	143	144 ^(b)	146	146	132	129	129	129	129
Ισπανία	101	102 ^(b)	105	105	104	103	99	96	96
Ιταλία	107	105 ^(b)	105	104	104	104	103	102	101
Κύπρος	91	93 ^(b)	93	94	100	100	97	94	92
Λετονία	47	50 ^(b)	53	57	59	54	55	60	64
Λιθουανία	52	55 ^(b)	58	62	64	58	62	68	72
Λουξεμβούργο	253	254 ^(b)	270	275	264	253	263	266	263
Μάλτα	80	80 ^(b)	79	78	81	84	87	86	86
Ολλανδία	129	131 ^(b)	131	132	134	132	130	129	128
Ουγγαρία	63	63 ^(b)	63	62	64	65	66	67	67
Πολωνία	51	51 ^(b)	52	55	56	61	63	65	67
Πορτογαλία	77	80 ^(b)	79	79	78	80	80	77	76
Ρουμανία	34	35 ^(b)	38	42	47	47	48	48	50
Σλοβακία	57	60 ^(b)	63	68	73	73	74	75	76
Σλοβενία	87	87 ^(b)	88	89	91	86	84	84	84
Σουηδία	127	122 ^(b)	123	125	124	120	124	125	126
Τσεχία	78	79 ^(b)	80	83	81	83	81	81	81
Φινλανδία	116	114 ^(b)	114	118	119	115	114	116	115
Κροατία	56	57 ^(b)	58	61	63	62	59	61	62

b=break in time series, p=provisional, f=forecast

Πίνακας 7: Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο (ΕΕ-27=100)

	Ετήσια στοιχεία (%)									
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Αυστρία	35,3	36,1	37,3	38,1	38,3	38,2	38,9	39,1	39,5	
Βέλγιο	45	45,4	45,8	46,2	46	45,3	45,9	45,8	45,7	
Βουλγαρία	3,9	4	4,1	4,3	4,3	4,3	4,5	4,7	4,8	
Γαλλία	43	43,6	44,9	44,9	44,4	44,2	44,7	45,3	45,4	
Γερμανία	39,4	39,9	41,3	42	42	40,9	41,7	42,4	42,6	
Δανία	50,5	51,4	51,9	52,2	51,1	49,8	52,4	52,5	52,6	
ΕΕ-28	29,8	30,2	30,9	31,3	31,2	30,7	31,3	31,8	32	
ΕΖ-17	34,7	35	35,8	36,2	36,2	35,8	36,5	36,9	37,2	
Ελλάδα	20,1	19,8 ^(b)	20,8	21,5	22,2 ^(p)	21,1 ^(p)	20,4 ^(p)	19,9 ^(p)	20,3 ^(p)	
Εσθονία	8,7	9,2	9,7	10,3	10	10,3	10,8	10,8	11,2	
Ην. Βασίλειο	38,1	38,9	39,7	40,8	40,3	39,3	39,8	40,1	39,4	
Ιρλανδία	43,8	44,1	44,6	45,1	45	46,5	48,2	50,1	50,4	
Ισπανία	27,7	27,9	28,1	28,5	28,7	29,4	30	30,4	31,5	
Ιταλία	32,1	32,4	32,5	32,6	32,4	31,7	32,5	32,5	32,1	
Κύπρος	19,7	20,1	20,4	20,8	21,2	21	21,3	21,2	21,5	
Λετονία	5,5	5,9	6,3	6,7	7,3 ^(b)	7,2 ^(b)	7,6 ^(b)	7,9 ^(b)	8,2 ^(b)	
Λιθουανία	7,5	7,7	8,2	8,7	8,8	8,3	9,4	10,1	10,3	
Λουξεμβούργο	60,9	63,1	63,9	64,9	60,8	59,4	60	59,5	58,2	
Μάλτα	16 ^(e)	15,3 ^(e)	15,5 ^(e)	15,4 ^(e)	15,4 ^(e)	14,6 ^(e)	15,2	14,2	14,5	
Ολλανδία	43,8	44,7	45,5	46,2	46,2	45,1	46	46,1	45,6	
Ουγγαρία	10,3	10,7	11,1	11,1	11,3	10,9	11	11	11,3	
Πολωνία	8,2	8,4	8,6	8,8	8,9	9,1	9,5	9,8	10,4 ^(b)	
Πορτογαλία	15,4	15,6	15,8	16,1	16,1	16,1	16,7	16,9 ^(p)	17 ^(p)	
Ρουμανία	4,4	4,6	4,9	5,2	5,6	5,4	5,3	5,4	5,4	
Σλοβακία	10,1	10,4	11	11,8	12,1	11,8	12,3	12,6	12,8	
Σλοβενία	17	18,2	19,3	20,1	20,1	20,1	20,6	21,4	21,3	
Σουηδία	41,5	42,7	44	44,1	43,3	42,3	44	44,4	44,9	
Τσεχία	11,1	11,7	12,4	13	13	12,8	13	13,3	13,2	
Φινλανδία	37,7	38,4	39,5	40,8	40,3	38,2	39,4	39,9	39,5	
Κροατία	:	:	:	:	:	:	:	:	:	

b=break in time series, p=provisional, f=forecast, e=estimated

Πίνακας 8: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 20-64 ετών^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				γ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	12/11	13/12
Αυστρία	74,7	74,9	75,2	75,6	75,7	76,4	76,2	0,7	-0,2
Βέλγιο	67,1	67,6	67,3	67,2	66,9	67,4	67,6	0,5	0,2
Βουλγαρία	68,8	65,4	63,9	63,0	64,4	64,8	65,3	0,4	0,5
Γαλλία	69,4	69,2	69,2	69,3	69,5	69,6	69,9	0,1	0,3
Γερμανία	74,2	74,9	76,3	76,7	76,6	77,1	77,5	0,5	0,4
Δανία	77,5	75,8	75,7	75,4	76,3	75,6	76,1	-0,7	0,5
ΕΕ-28	69,0	68,6	68,6	68,4	68,8	68,8	68,8	0	0
ΕΖ-17	68,8	68,4	68,5	69,4	69,8	69,6	69,5	-0,2	-0,1
Ελλάδα	65,8	64,0	59,9	55,3	59,7	54,9	53,5	-4,8	-1,4
Εσθονία	69,9	66,7	70,4	72,1	72,4	73	73,7	0,6	0,7
Ην. Βασίλειο	73,9	73,6	73,6	74,2	73,6	74,4	75,1	0,8	0,7
Ιρλανδία	67,1	65,0	63,8	63,7	63,6	63,8	65,9	0,2	2,1
Ισπανία	63,7	62,5	61,6	59,3	61,7	59,4	58,6	-2,3	-0,8
Ιταλία	61,7	61,1	61,2	61,0	61,1	61	59,7	-0,1	-1,3
Κύπρος	75,7	75,4	73,4	70,2	72,7	70	66,9	-2,7	-3,1
Λετονία	67,1	65,0	66,3	68,2	67,1	69,7	70,5	2,6	0,8
Λιθουανία	67,2	64,4	67,2	68,7	67,5	69,6	70,6	2,1	1
Λουξεμβούργο	70,4	70,7	70,1	71,4	70,4	72,1	71,5	1,7	-0,6
Μάλτα	58,8	60,1	61,5	63,1	61,4	63,3	65,2	1,9	1,9
Ολλανδία	78,8	76,8	77,0	77,2	77	77,3	76,4	0,3	-0,9
Ουγγαρία	60,5	60,4	60,7	62,1	61,3	63,1	64	1,8	0,9
Πολωνία	64,9	64,6	64,8	64,7	65	65,2	65,6	0,2	0,4
Πορτογαλία	71,2	70,5	69,1	66,5	69,3	66,6	66	-2,7	-0,6
Ρουμανία	63,5	63,3	62,8	63,8	63,3	65	65,1	1,7	0,1
Σλοβακία	66,4	64,6	65,1	65,1	65,4	65,4	65,2	0	-0,2
Σλοβενία	71,9	70,3	68,4	68,3	68,6	68,3	68,2	-0,3	-0,1
Σουηδία	78,3	78,7	80,0	79,4	80,3	80,3	80,7	0	0,4
Τσεχία	70,9	70,4	70,9	71,5	71,2	72	72,8	0,8	0,8
Φινλανδία	73,5	73,0	73,8	74,0	74,7	74,9	74,1	0,2	-0,8
Κροατία	61,7	58,7	57,0	55,4	57,7	57,2	55	-0,5	-2,2

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 20-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 9: Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				γ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	12/11	13/12
Αυστρία	41,1	42,4	41,5	43,1	41,5	43,7	45,1	2,2	1,4
Βέλγιο	35,3	37,3	38,7	39,5	38,7	40,2	42,9	1,5	2,7
Βουλγαρία	46,1	43,5	43,9	45,7	44,9	47	48,9	2,1	1,9
Γαλλία	39,0	39,8	41,5	44,5	41,8	45	45,8	3,2	0,8
Γερμανία	56,1	57,7	59,9	61,5	60,2	62,1	64,1	1,9	2
Δανία	58,2	58,4	59,5	60,8	60	60,5	62,5	0,5	2
ΕΕ-28	46,0	46,3	47,4	48,8	47,6	49,3	50,7	1,7	1,4
EZ-17	45,1	45,8	47,1	50,9	49,6	51,4	52,9	1,8	1,5
Ελλάδα	42,2	42,3	39,4	36,4	38,7	36,2	36	-2,5	-0,2
Εσθονία	60,4	53,8	57,2	60,6	57,5	61,3	61,5	3,8	0,2
Ην. Βασίλειο	57,5	57,1	56,7	58,1	56,6	58,3	60,2	1,7	1,9
Ιρλανδία	51,3	50,2	50,0	49,3	49,7	48,8	51,3	-0,9	2,5
Ισπανία	44,1	43,6	44,5	43,9	44,7	44,3	43,7	-0,4	-0,6
Ιταλία	35,7	36,6	37,9	40,4	38	40,9	43,5	2,9	2,6
Κύπρος	56,0	56,8	54,8	50,7	54,9	51	50,3	-3,9	-0,7
Λετονία	53,2	48,2	50,5	52,8	50,7	54,7	56,6	4	1,9
Λιθουανία	51,6	48,6	50,5	51,8	50,7	53	53,9	2,3	0,9
Λουξεμβούργο	38,2	39,6	39,3	41,0	43	42,3	39	-0,7	-3,3
Μάλτα	27,8	30,2	31,7	33,6	30,9	34	36,8	3,1	2,8
Ολλανδία	55,1	53,7	56,1	58,6	56,5	59	60,5	2,5	1,5
Ουγγαρία	32,8	34,4	35,8	36,9	36,2	37,8	39	1,6	1,2
Πολωνία	32,3	34,0	36,9	38,7	37,7	39,6	41,3	1,9	1,7
Πορτογαλία	49,7	49,2	47,9	46,5	48,1	46,9	46,9	-1,2	0
Ρουμανία	42,6	41,1	40,0	41,4	40,5	42,9	42,4	2,4	-0,5
Σλοβακία	39,5	40,5	41,4	43,1	42,2	43	44,2	0,8	1,2
Σλοβενία	35,6	35,0	31,2	32,9	32,5	33,2	34,2	0,7	1
Σουηδία	70,0	70,5	72,3	73,0	72,1	73,2	73,9	1,1	0,7
Τσεχία	46,8	46,5	47,6	49,3	47,8	50,4	52,2	2,6	1,8
Φινλανδία	55,5	56,2	57,0	58,2	57,2	58,7	59,2	1,5	0,5
Κροατία	38,5	37,6	37,1	36,7	36,9	37,6	36,7	0,7	-0,9

(*) % απασχολούμενων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού

Πίνακας 10: Μεταβολή της Απασχόλησης (άτομα ηλικίας 15 ετών και άνω)

	Ετήσια στοιχεία (%)						γ' τρίμηνο (%)		
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2011/10	2012/11	2013/12
Αυστρία	1,8	2	-0,7	0,8	1,7	1,0	1,3	1,0	-0,3
Βέλγιο	1,7	1,8	-0,2	0,7	1,4	0,3	0,0	1,0	0,5
Βουλγαρία	3,2	2,6	-2,6	-4,7	-4,2	-1,1	-2,2	-0,6	-0,1
Γαλλία	1,4	0,5	-1,3	-0,1	0,5	0,1	0,2	0,0	-0,3
Γερμανία	1,7	1,2	0,1	0,6	1,4	0,8	2,8	1,1	0,7
Δανία	2,8	1,7	-2,4	-2,3	-0,4	-0,5	0,2	-1,1	0,4
ΕΕ-28	1,8	1	-1,8	-0,5	0,3	-0,5	0,1	0,1	-0,3
ΕΕ-17	1,8	0,8	-1,8	-0,5	0,2	-0,3	0,3	-0,1	-0,4
Ελλάδα	1,6	0,8	-0,2	-1,9	-6,7	-8,0	-7,3	-8,3	-2,8
Εσθονία	0,7	0,2	-9,9	-4,8	7	2,5	8,6	1,1	1,1
Ην. Βασίλειο	0,7	0,3	-1,7	-0,7	0,5	1,2	-0,3	1,8	1,2
Ιρλανδία	3,6	-1,1	-8,1	-4,2	-2,1	-0,6	-2,1	-0,2	3,1
Ισπανία	3	-0,1	-6,5	-2,5	-1,5	-4,5	-2,1	-4,6	-2,9
Ιταλία	1,3	0,3	-1,6	-0,7	0,3	-0,3	0,7	0,0	-2,3
Κύπρος	3,2	2,1	-0,5	0,1	0,5	-2,4	-0,6	-1,7	-3,7
Λετονία	3,6	0,9	-13,2	-4,8	-8,1	2,8	-8,9	2,2	1,3
Λιθουανία	2,8	-0,7	-6,8	-5,1	2	1,8	-0,1	3,0	0,8
Λουξεμβούργο	:	:	:	:	:	5,0	1,4	5,9	-0,2
Μάλτα	3,2	2,6	-0,3	2,4	2,5	2,4	2,4	2,1	3,1
Ολλανδία	2,5	1,5	-0,7	-0,4	0,7	0,7	-0,1	0,8	-1,0
Ουγγαρία	0	-1,4	-2,8	0,3	0,3	1,7	0,9	2,1	1,4
Πολωνία	4,5	3,9	0,4	0,5	1	-3,3	0,1	0,2	0,1
Πορτογαλία	0	0,5	-2,6	-1,5	-1,5	-4,2	-2,2	-4,1	-2,2
Ρουμανία	:	:	-2	-1,4	0,4	1,4	-2,7	2,4	-0,1
Σλοβακία	2,1	3,2	-2	-1,5	1,8	-1,0	-0,2	0,5	-0,4
Σλοβενία	3,3	2,6	-1,8	-2,2	-1,6	-1,3	-2,4	-2,0	-0,3
Σουηδία	2,3	0,9	-2,4	1,2	2,2	0,7	2,1	0,6	1,1
Τσεχία	2,1	2,3	-1,2	-1,7	0,2	-0,3	-0,3	0,5	0,7
Φινλανδία	2,2	2,6	-2,6	-0,1	1,1	0,4	0,9	0,6	-1,5
Κροατία	:	:	:	:	:	-3,1	-0,4	-0,8	-6,3

Πίνακας 11: Ποσοστό Ανεργίας – Σύνολο

	Ετήσια στοιχεία (%)				γ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	4,8	4,4	4,2	4,3	3,9	4,5	4,9	0,6	0,4
Βέλγιο	7,9	8,3	7,2	7,6	7,3	7,7	8,5	0,4	0,8
Βουλγαρία	6,8	10,2	11,2	12,3	11,2	12,3	12,8	1,1	0,5
Γαλλία	9,1	9,3	9,2	10,3	9,6	10,3	10,9	0,7	0,6
Γερμανία	7,8	7,1	5,9	5,5	5,8	5,4	5,3	-0,4	-0,1
Δανία	6,0	7,5	7,6	7,5	7,6	7,5	7,1	-0,1	-0,4
ΕΕ-28	8,9	9,6	9,6	10,5	9,8	10,6	10,9	0,8	0,3
ΕΕ-17	9,5	10,0	10,1	0	9,8	10,7	11,1	0,9	0,4
Ελλάδα	9,5	12,6	17,7	24,3	18,3	25,5	27,6	7,2	2,1
Εσθονία	13,8	16,9	12,5	10,2	11,8	10	8,4	-1,8	-1,6
Ην. Βασίλειο	7,6	7,8	8,0	7,9	8,2	7,8	7,5	-0,4	-0,3
Ιρλανδία	11,9	13,7	14,7	14,7	14,9	14,8	12,8	-0,1	-2
Ισπανία	18,0	20,1	21,7	25	22	25,6	26,6	3,6	1
Ιταλία	7,8	8,4	8,4	10,7	8,6	10,8	12,3	2,2	1,5
Κύπρος	5,3	6,2	7,9	11,9	8	12,4	16,6	4,4	4,2
Λετονία	17,1	18,7	16,2	14,9	15,8	14	12	-1,8	-2
Λιθουανία	13,7	17,8	15,4	13,3	15,3	13,1	11,5	-2,2	-1,6
Λουξεμβούργο	5,1	4,4	4,9	5,1	5	5,1	6	0,1	0,9
Μάλτα	6,9	6,9	6,5	6,4	6,2	6,3	6,4	0,1	0,1
Ολλανδία	3,4	4,5	4,4	5,3	4,4	5,3	7	0,9	1,7
Ουγγαρία	10,0	11,2	10,9	10,9	11	10,7	10,1	-0,3	-0,6
Πολωνία	8,2	9,6	9,7	10,1	9,7	10,2	10,3	0,5	0,1
Πορτογαλία	9,6	11,0	12,9	15,9	12,8	16,3	16	3,5	-0,3
Ρουμανία	6,9	7,3	7,4	7	7,5	7	7,3	-0,5	0,3
Σλοβακία	12,0	14,4	13,5	14	13,6	14	14,3	0,4	0,3
Σλοβενία	5,9	7,3	8,2	8,9	8,2	9,5	9,8	1,3	0,3
Σουηδία	8,4	8,4	7,5	8	7,6	8,1	7,9	0,5	-0,2
Τσεχία	6,7	7,3	6,7	7	6,6	7	6,9	0,4	-0,1
Φινλανδία	8,2	8,4	7,8	7,7	7,7	7,8	8,1	0,1	0,3
Κροατία	9,1	11,8	13,5	15,9	13,4	15,8	17,8	2,4	2

Πίνακας 12: Ποσοστό Ανεργίας στους Άνδρες

	Ετήσια στοιχεία (%)				γ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	5,0	4,6	4,0	4,4	3,7	4,5	4,9	0,8	0,4
Βέλγιο	7,8	8,1	7,1	7,7	7,2	7,8	8,7	0,6	0,9
Βουλγαρία	7,0	10,9	12,3	13,5	12,2	13,8	13,6	1,6	-0,2
Γαλλία	5,2	6,0	8,1	10,1	9,1	10,1	10,8	1	0,7
Γερμανία	5,9	6,4	5,8	5,7	6	5,6	5,6	-0,4	0
Δανία	6,6	8,4	7,7	7,5	7,5	7,6	7,3	0,1	-0,3
ΕΕ-28	16,9	19,5	13,1	10,4	9,6	10,5	10,9	0,9	0,4
ΕΕ-17	9,3	9,9	9,9	0	9,6	10,7	11,2	1,1	0,5
Ελλάδα	9,0	9,6	9,5	21,4	15,6	22,5	24,6	6,9	2,1
Εσθονία	8,9	9,1	8,4	11	12,2	10,8	9	-1,4	-1,8
Ην. Βασίλειο	8,9	9,0	8,8	8,3	8,9	8,2	7,9	-0,7	-0,3
Ιρλανδία	8,1	7,5	6,2	17,7	18	17,8	14,9	-0,2	-2,9
Ισπανία	6,9	9,9	15,0	24,7	21,6	25,3	26,2	3,7	0,9
Ιταλία	10,3	11,6	11,0	9,9	7,7	9,9	11,9	2,2	2
Κύπρος	14,8	16,9	17,8	12,6	8,1	13	17,3	4,9	4,3
Λετονία	6,8	7,6	7,6	16	17,9	14,7	12,7	-3,2	-2
Λιθουανία	20,3	21,7	18,6	15,1	17,8	15	12,3	-2,8	-2,7
Λουξεμβούργο	17,1	21,2	17,8	4,5	4,2	4,5	5,4	0,3	0,9
Μάλτα	4,4	3,8	3,8	5,9	5,8	5,6	6,5	-0,2	0,9
Ολλανδία	6,6	6,8	6,1	5,3	4,4	5,4	7,4	1	2
Ουγγαρία	3,4	4,4	4,5	11,2	11,1	11	10,1	-0,1	-0,9
Πολωνία	7,8	9,3	9,0	9,4	8,9	9,6	9,6	0,7	0
Πορτογαλία	9,0	10,0	12,7	16	12,5	16,7	15,9	4,2	-0,8
Ρουμανία	7,7	7,9	7,9	7,6	8,1	7,5	7,9	-0,6	0,4
Σλοβακία	11,4	14,2	13,5	13,5	13,6	13,4	14,1	-0,2	0,7
Σλοβενία	5,9	7,5	8,2	8,4	8,3	8,8	8,7	0,5	-0,1
Σουηδία	17,7	19,7	21,2	8,2	7,8	8,4	7,9	0,6	-0,5
Τσεχία	8,7	8,5	7,6	6	5,7	6	5,9	0,3	-0,1
Φινλανδία	8,6	8,6	8,7	8,3	8,4	8,4	8,7	0	0,3
Κροατία	8,0	11,4	13,8	16,2	13,7	16	18,6	2,3	2,6

Πίνακας 13: Ποσοστό Ανεργίας στις Γυναίκες

	Ετήσια στοιχεία (%)				γ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	4,6	4,2	4,3	4,3	4,1	4,4	4,9	0,3	0,5
Βέλγιο	8,1	8,5	7,2	7,4	7,5	7,5	8,2	0	0,7
Βουλγαρία	6,6	9,5	10,0	10,8	10	10,7	11,9	0,7	1,2
Γαλλία	9,4	9,7	9,7	10,5	10,2	10,5	10,9	0,3	0,4
Γερμανία	7,3	6,6	5,6	5,2	5,6	5,2	4,9	-0,4	-0,3
Δανία	5,3	6,5	7,5	7,5	7,7	7,4	6,9	-0,3	-0,5
ΕΕ-28	8,9	9,6	9,7	10,6	9,9	10,6	10,9	0,7	0,3
ΕΕ-17	9,7	10,2	10,4	0	9,9	10,8	11,1	0,9	0,3
Ελλάδα	13,2	16,2	21,4	28,1	21,9	29,4	31,7	7,5	2,3
Εσθονία	10,6	14,3	11,8	9,3	11,3	9,2	7,9	-2,1	-1,3
Ην. Βασίλειο	6,4	6,8	7,3	7,4	7,4	7,3	7,1	-0,1	-0,2
Ιρλανδία	8,0	9,7	10,8	11	11	11	10,2	0	-0,8
Ισπανία	18,4	20,5	22,2	25,4	22,5	25,9	27	3,4	1,1
Ιταλία	9,3	9,7	9,6	11,9	9,9	12	13	2,1	1
Κύπρος	5,5	6,4	7,7	11,1	7,9	11,7	15,9	3,8	4,2
Λεττονία	13,9	15,7	13,8	13,9	13,7	13,3	11,3	-0,4	-2
Λιθουανία	10,4	14,5	13,0	11,5	12,8	11,2	10,7	-1,6	-0,5
Λουξεμβούργο	6,1	5,1	6,3	5,8	6,1	5,8	6,7	-0,3	0,9
Μάλτα	7,6	7,1	7,1	7,3	7	7,5	6,2	0,5	-1,3
Ολλανδία	3,5	4,5	4,4	5,2	4,4	5,3	6,6	0,9	1,3
Ουγγαρία	9,7	10,7	10,9	10,6	11	10,4	10,1	-0,6	-0,3
Πολωνία	8,7	10,0	10,5	10,9	10,7	11	11,1	0,3	0,1
Πορτογαλία	10,3	12,1	13,2	15,8	13,2	15,8	16,2	2,6	0,4
Ρουμανία	5,8	6,5	6,8	6,4	6,7	6,3	6,6	-0,4	0,3
Σλαβακία	12,8	14,6	13,6	14,5	13,6	14,7	14,6	1,1	-0,1
Σλοβενία	5,8	7,1	8,2	9,4	8	10,3	11	2,3	0,7
Σουηδία	8,0	8,3	7,5	7,7	7,5	7,7	7,9	0,2	0,2
Τσεχία	7,7	8,5	7,9	8,2	7,7	8,3	8,3	0,6	0
Φινλανδία	7,6	7,6	7,1	7,1	7	7,2	7,5	0,2	0,3
Κροατία	10,3	12,3	13,2	15,6	13,2	15,7	16,8	2,5	1,1

Πίνακας 14: Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας^(*)

	Ετήσια στοιχεία (%)				γ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	33,1	39,9	42,9	24,8	24,6	26,7	26,9	2,1	0,2
Βέλγιο	35,6	42,5	45,2	44,7	48,7	43,3	45,4	-5,4	2,1
Βουλγαρία	44,2	48,8	48,4	55,2	60	56,4	58,9	-3,6	2,5
Γαλλία	43,1	46,4	56,1	40,3	42,4	41,1	41	-1,3	-0,1
Γερμανία	30,1	41,0	40,6	45,5	48,4	46,2	44,4	-2,2	-1,8
Δανία	9,5	20,2	24,4	28	23,1	27,7	23,8	4,6	-3,9
ΕΕ-28	45,5	47,4	48,0	44,6	43,2	45	48,1	1,8	3,1
ΕΖ-17	27,4	45,3	56,8	44	45,5	47	50,6	1,5	3,6
Ελλάδα	29,2	49,3	59,3	59,3	51	60,7	69,6	9,7	8,9
Εσθονία	40,8	45,0	49,6	54,1	57,3	52,8	42,6	-4,5	-10,2
Ην. Βασίλειο	23,7	36,6	41,6	34,8	32,4	34,6	35,2	2,2	0,6
Ιρλανδία	35,2	40,2	41,5	61,7	59	60	59,2	1	-0,8
Ισπανία	44,4	48,4	51,9	44,5	41,5	44,6	50,5	3,1	5,9
Ιταλία	10,3	20,3	20,8	53	53,2	54,2	57,6	1	3,4
Κύπρος	26,7	45,1	54,5	30,1	23,6	32,1	39,3	8,5	7,2
Λεττονία	23,2	41,4	51,9	51,9	55,1	47,4	44,5	-7,7	-2,9
Λιθουανία	23,2	29,3	28,6	49	53,9	50,9	42,6	-3	-8,3
Λουξεμβούργο	41,6	49,3	47,9	30,3	29	21,6	34,8	-7,4	13,2
Μάλτα	43,5	46,3	46,2	47,4	43,9	49,1	44,5	5,2	-4,6
Ολλανδία	24,2	27,5	33,5	34	32,9	33,6	36,3	0,7	2,7
Ουγγαρία	21,3	25,2	25,9	45	48	45,1	52,2	-2,9	7,1
Πολωνία	30,3	31,1	37,2	40,3	38,3	40,4	43,8	2,1	3,4
Πορτογαλία	44,2	52,3	48,1	48,7	46,6	50	58,9	3,4	8,9
Ρουμανία	31,6	34,9	41,9	45,3	41,4	47	50,4	5,6	3,4
Σλαβακία	30,1	43,3	44,2	67,3	66	67,5	70,4	1,5	2,9
Σλοβενία	54,0	64,0	67,8	47,9	42,5	49,9	52,1	7,4	2,2
Σουηδία	16,7	24,0	22,2	18,9	20,1	19,2	18,2	-0,9	-1
Τσεχία	13,2	17,8	18,6	43,4	40,4	43,3	43,7	2,9	0,4
Φινλανδία	24,5	32,6	33,4	21,4	24,6	21,6	23,8	-3	2,2
Κροατία	56,1	56,9	63,9	64,6	64,3	67,5	65,5	3,2	-2

(*) % ανέργων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών στο σύνολο των ανέργων

Πίνακας 15: Ποσοστό ανεργίας στους νέους 15 έως 24 ετών

	Ετήσια στοιχεία (%)				γ' τρίμηνο (%)			Μεταβολή (%)	
	2009	2010	2011	2012	2011	2012	2013	2012/11	2013/12
Αυστρία	10,0	8,8	8,3	8,7	9,1	7,3	8,9	9,1	1,6
Βέλγιο	21,9	22,4	18,7	19,8	20,6	20	20,5	23,1	0,5
Βουλγαρία	16,2	23,2	26,6	28,1	22,2	24,8	26,4	28,4	1,6
Γαλλία	23,2	22,8	22,0	24,6	24,3	22,3	25,1	25,2	2,8
Γερμανία	11,2	9,9	8,6	8,1	9,8	8,5	8	7,8	-0,5
Δανία	11,8	14,0	14,2	14,1	14,1	14,7	13,2	13,7	-1,5
ΕΕ-28	19,9	20,9	21,3	23	21	21,7	23,1	23,5	1,4
ΕΖ-17	19,8	20,6	20,7	22,3	20,9	20,9	23,5	24	2,6
Ελλάδα	25,8	32,9	44,4	55,3	33,1	45,6	57,1	58	11,5
Εσθονία	27,5	32,9	22,3	20,9	30,3	23,9	20,9	16	-3
Ην. Βασίλειο	19,1	19,6	21,1	21	18,8	21,9	20,4	20,7	-1,5
Ιρλανδία	24,3	27,8	29,1	30,4	27,2	29,2	30,5	26	1,3
Ισπανία	37,8	41,6	46,4	53,2	41,9	47,3	54,3	56,7	7
Ιταλία	25,4	27,8	29,1	35,3	27,5	29,6	35,3	40,1	5,7
Κύπρος	13,8	16,7	22,4	27,8	14,2	23,2	28,1	40	4,9
Λετονία	33,6	34,5	31,0	28,4	35,1	30,9	28,9	24,7	-2
Λιθουανία	29,2	35,1	32,9	26,4	35,6	31,3	26,2	21,5	-5,1
Λουξεμβούργο	17,2	14,2	16,8	18	14,2	17,9	18,1	19,2	0,2
Μάλτα	14,4	13,0	13,7	14,2	13,2	13,3	14,5	13,4	1,2
Ολλανδία	6,6	8,7	7,6	9,5	8,7	7,6	9,5	11,5	1,9
Ουγγαρία	26,5	26,6	26,1	28,1	26,5	26,3	29,1	27	2,8
Πολωνία	20,6	23,7	25,8	26,5	24	26,1	26,4	27,3	0,3
Πορτογαλία	20,0	22,4	30,1	37,7	29	30,6	39,8	36,5	9,2
Ρουμανία	20,8	22,1	23,7	22,7	22,1	23,8	22,4	23,3	-1,4
Σλαβακία	27,3	33,6	33,2	34	34,1	33,9	34,1	33,3	0,2
Σλοβενία	13,6	14,7	15,7	20,6	14,4	15,3	23,2	20,6	7,9
Σουηδία	25,0	25,2	22,9	23,7	24,3	22,3	24,1	23,1	1,8
Τσεχία	16,6	18,3	18,0	19,5	18	18,1	19,2	19	1,1
Φινλανδία	21,5	21,4	20,1	19	20,9	20	18,9	19,9	-1,1
Κροατία	25,1	32,6	36,1	43	33,8	36,3	44,9	49,7	8,6